BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE ROMA
N8
21 — F
21

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

23.3.11
23
E
42

PARIDIS CRASSI BONONIENSIS

OLIM APOSTOLICARVM CAEREMONIARVM MAGISTRI, AC EPISCOPI PISAVREN.

DE CAEREMONIIS CARDINALIVM & Epiſcoporum in eorum Diœceſibus

LIBRI DVO.

SINGVLIS ETIAM ECCLESIARVM Canonicis valde neceſſarij.

COLL. ROM. SOC. IESV. BIBL. SEC.

CVM LICENTIA SVPERIORVM.

ROMAE, IN AEDIBVS POPVLI ROMANI.
M. D. LXXX.

Digitized by Google

OTHONI TRVCHSES
S. R. E. CARD. AVGVSTANO
EPISCOPO ALBANENSI,

FRANCISCVS MVCANTIVS
Iuriſconſultus Romanus. S. D.

NVPER ex bibliotheca, quam mihi colendæ vir memoriæ Ioan. Baptiſta Oſius Epiſcopus Reatinus legato reliquit, in manus incidit opus Paridis Craſsi de Cæremoniis ad Cardinales Epiſcopos, ſeu perpetuos Eccleſiarum adminiſtratores ſpectantibus, in duos libros diſtinctum, quod auus meus maternus Blaſius Baronius Ceſennas, olim Apoſtolicarum cæremoniarum magiſter ab ipſo Paride acceptum, nobis reliquerat; noſq; Epiſcopo vtendum tradideramus: illud ego cum agnoſcerem, ac ſcirem, quantum cuilibet Epiſcopo optabile, atque adeo neceſſarium foret, tam teſtimonio aui

 mei,

mei, quàm ipſius Epiſcopi Reatin. qui eos libros à ſel. mem. Paulo III. Pont. Max. dum eſſet Cardinalis mire commendatos eſſe ſæpius affirmabat, atque ipſemet ita illos ſemper probauit, vt iam publicæ vtilitatis ſtudio, eoſdem in lucem ſtatuiſſet emittere: Motus tantorum virorum iudicio, ipſiusq; in primis Epiſcopi Reatin. quem ſemper non ſolum quia pater mihi is erat alter, eiusq; conſilio, atq; auctoritate nitebar, plurimi feci; verum etiam ob eius ſummam doctrinam, vitæ integritatem, religionis acre ſtudium, atque optimæ mentis conſcientiam: quæ cuiuſmodi eſſent, deſiderium ſui, quod bonis omnibus in ſacroſancto Tridentino Concilio reliquit, ipſiusq; laudes, quæ latiùs per ora hominum vagantur, quàm vt oratione mea, aut vllius amplificari poſsint, abunde declarant: vt inquam hac in re iudicio eius, ac voluntati adhærerem, ſuaſus etiam ad id nonnullorum ampliſsimorum virorum hortatu, decreui opus imprimendum tradere: cum præſertim non eius generis ſit, quod in abdito aſſeruari vlla ratione debeat, nempe quod ad commodum omnium Epiſcoporum ſpectet: eoq; nunc maxime abſoluta nuper Dei Opt. Max. munere oecumenica Tridentina Synodo ſub feliciſsimis auſpiciis Sanctiſs. Dom. Noſtri Pij IIII. Pont. Max. & ab eodem omnium Cardinalium aſſenſu confirmata. Erit enim illud gratum omnibus non ſolum Cardinalibus, quorum gratia præcipue compoſitum eſt, ſed Archiepiſcopis, Epiſcopis, cæteriſq; inferioribus Prælatis in ſuis Eccleſiis diuina aptè miniſtrare volentibus:

bus: namq; illius auctor Paris Craſſus Bononien. celeberrimus ſuo tempore ſacrarum Cæremoniarum antiſtes, operam ſuam in eo munere perquàm plures annos apud Iulium II. Leonem X. alioſq; Romanos Pontifices ſummo ſtudio ac diligentia, & magna cum laude præſtitit, ac demum ob eius merita Epiſcopus Piſauren. effectus eſt. Opus vero ipſum ſcripſit in gratiam Io. Stephani Ferrerij Cardinalis, Eccleſiæ Bononienſis perpetui tunc adminiſtratoris, ad ipſius Bononien. Eccleſiæ vſum in primis accomodatum; in quo tamen minutatim, ac miro ordine cuncta recenſentur, ac diſponuntur, quæcunque per Pontifices in eorum diœceſibus morantes circa diuinum cultum obſeruari debent: ſumpta quidem illa ex frequenti vſu capellæ (vt vocant) Papalis, ex qua omnes exemplum ſumere debent: ita tamen diſpoſita, vt diſtincte cognoſci poſſint; quæ communes, quæ item ſummi Pontificis, quæ Cardinalium, quæ Epiſcoporum propriæ cæremoniæ ſint: atque inde affatim omnes præcepta haurire poſſint, quibus ad ſacra miniſteria inſtruantur. Oratione quidem vſus eſt ſimplici, & nuda, ſtyli blanditias conſultò aſpernatus: nempe cum res ipſa omnem verborum ornatum reſpuat, nec commode ſecus explicari poſſit. Statui autem illud ſub tuo potiſſimum nomine emittere, tum quòd ille ipſe Epiſcopus Reatinus idem, vt opinor, facturus erat, cum plurimum tibi ſemper inter tui ordinis viros tribueret, eſſetq; tibi addictiſſimus: tum quòd cum ego te vnum in primis inter Principes, & Cardinales ele-

gerim

gerim, quem omni ſtudio atque induſtria obſeruem, nihil à me proficiſci queat, quod non tuæ amplitudini, quaſi debitum perſoluendum ſit. Accedit etiam, quòd liber eiuſmodi eſt, vt nullum magis deceat, quàm te, nempe qui cæremonias, tamquam Deo gratas, atque ad animos hominum in religione confirmandos, augendoſq; apprime vtiles & perfecte teneas, & lapſas magna ex parte, exinanitasq; vitio temporum, quantum in te eſt, erigis, atque vt in ſua dignitate ſeruentur, ſedulo operam das: vnde domus ipſa tua omnibus exemplo eſt, in qua tu egregio tuæ erga Deum pietatis documento diuina officia, ſacrificiaq; ſolemniter, ac rite quotidie celebrari, ſuauiſſimoq; Phonaſcorum, & omnis generis Symphoniæ concentu, alijſq; ornamentis decorari iubes, præclare: numquam enim aut ſuperuacua, aut nimia ea impenſa eſſe poteſt, quæ ad Dei Opt. Max. gloriam fit, quæque ad excitandos, confouendoſq; in religione bonorum animos pertinet. Hæc quidem Otho præſtantiſſime talia ſunt, vt quamquàm alioquin eximijs virtutibus vndiq; circumfluas, generis ſcilicet, & familiæ ſplendore clariſſimus: multiplici rerum humanarum, ac diuinarum ſcientia peritiſſimus: humanitate amabiliſſimus: idem grauitate inſignis: altitudine animi, munificentia, liberalitate nemini ſecundus: quamquam iſta inquam eiuſmodi ſint, atque ita vbiuis gentium nota, vt nemo poſſit in his laudandis, prædicandiſq; non parcus eſſe: illa tamen longe te altius extollunt, diuinumq; prope hominem reddunt: ac quaſi

ſplen-

ſplendidiſſimæ luces inter minora lumina conſpiciuntur. Itaque exibit in lucem liber ſub tuo præclariſſimo nomine, ex quo illi non mediocris laudis cumulus accedet, ac fiet proculdubio illuſtrior. Ex me autem accipies hoc interim obſeruantiæ in te meæ argumentum, donec efficaciora præbendi in dies (vti ſpero) facultas detur. Vale.

PARIDIS CRASSI

DE CAEREMONIIS CARDINALIVM ET EPISCOPORVM in eorum diœceſibus

LIBER PRIMVS.

AD REVERENDISS. IN CHRISTO PATREM D. Io. Stephanum tit. SS. Sergii, & Bacchi S. R. E. Preſbyterum Cardinalem Epiſcopum, ſeu perpetuum Eccl. Bononien. adminiſtratorem,

PARIDIS CRASSI CANONICI BONONIEN. Sacrorum Cæremoniarum Magiſtri, in ſuos libros de Cæremoniis ad Cardinales Epiſcopos ſpectantibus, Præfatio.

PRISCI mortalium rectores Pater Reuerendiſs. præclaram meo iudicio, ac propè diuinam ſententiam habuere: qui cum rerum naturam ingenti ſtudio diligentiaq. perquirerent, nihil accuratius, nihilq. (vt ita dixerim) beatius inſtituiſſe videntur, quàm vt populi, populorumq. Præſides ex pontificum ſcientia, ſacros ritus,

 ſolem-

ſolemneſq. cæremonias cognoſcerent; & cognitas obſeruarent: hac præcipue (vt opinor) ratione compulſi; quòd nulla res efficacius humanum genus moderatur, quàm Religio. Namque vbi ſemel religionem qualemcunque profiteri ceperit gentium multitudo, melius ſuis ſacerdotibus, quàm ſuis imperatoribus paret. Hinc multifariam, multiſq. modis, olim diuerſi populi, diuerſos ſacrificandi ritus perquiſiuere, atque ita perquiſiuere, vt tot pene extiterint Deorum Latriæ, & ſacrificia, quot populi, & commertia. Et vt ſuperſtitioſam Aegyptum, aliaſque conſimilis ſectæ nationes prætermittam, quæ vſque ad faſtidium in tradendis ſacris moroſæ fuerunt, præterq. Hebræorum volumina, quibus non Iſis, nec Oſiris, nec Anubis; ſed ipſe verus atque omnipotens Deus, per miniſterium Moſeos leges dedit; profectò rituum cæremonialiũ plena ſunt omnia. Quid enim aliud ſonant Leuitici? quidq. etiam Numeri? & omnis ferè Pentatheucus? niſi ſacrificandi cultum, & libaminum normas, quæ etiam, vt ipſe legiſti a Lactantio primũ, deinde ab Herodoto, Diodoro, & Apuleio in vltimo Metamorphoſeos, aliiſque luculentis ſcriptoribus, noſtram Chriſti fidem nondum profeſſis plene recenſentur. Quid vero de Romanis dixero? quibus tanta non religionis, ſed vanæ ſuperſtitionis cura fuit, vt iuxta Valerij teſtimonium pro imperio augendo, cuſtodiendoq., nunquam ab exactiſſimo cæremoniarum cultu, remotos oculos habuerint; quin & Vrbem Romam tamdiu tutam, incolumemq. ſunt arbitrati, quoad Martis cæremonias non deſererent. Ideo ipſum ſummæ maieſtatis decus ſacris cæremoniis famulari non dubitauere: quippe arbitrati ſunt pontificali illi ſacrorum cenſores, quos ætas noſtra forte (ſicut coniicio) magiſtros cæremoniarum appellat, iuſtis, caſtiſque cæremoniis demonſtrari diuinam maieſtatem humano genere ampliorem, auguſtioremq. fore, & ſubinde reuerentiam, ac timo-

rem

rem ſuperum, his fieri longe maiorem. Verum vbi Saturno tenebroſa in tartara miſſo, apparuit gratia Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti, erudiens nos in religioſis, ſalutaribuſq. cæremoniis, tunc primum Apoſtoli, & Diſcipuli eius, ac deinde ſancti Patres catholicæ, & apoſtolicæ fidei cultores, immo vos ipſi lucidiſſimi cardines orbis, cæleſtiſq. aulæ milites, & clariſſima mundi lumina; quibus veram diuinitatem noſſe datum eſt, adeo aptas, adeo veras, adeo myſticas cæremonias, tum per diuinæ maieſtatis oracula, tum etiam per Sanctorum patrum reuelationes inſtituiſtis, vt ſolæ veſtræ piæ, ſolæ veſtræ religioſæ, ſolæ veſtræ puræ ſint, & diuinæ puritati conuenientes. Cæterarum vero gentium immundæ, impuræ, & inhumanæ, ac plerumq. ferocientes, & ſanguinariæ; ſicut illæ, quæ ſanguine placarunt ventos, & virgine cæſa: & ſicut aliæ, quibus apud Cyprum humana hoſtia Ioui immolabatur, & quibus Taurica gens peregrinos hoſpites Dianæ victimabat: Aut dum Iupiter humano principum ſanguine propitiabatur; dumq. Carthaginienſes ducentos quotannis filios nobiliſſimos igne concrematos Saturno offerebant. Et cum idem Saturnus in Latio eodem genere ſacrificij colebatur: non quidem vt homines ad aram immolarentur, ſed vt in Tybrim de Miluio ponte deiicerentur: & cum in matris Deum ſacrificio cultores ipſi propriis virilibus amputatis litabant: Item in Bellonæ propitiationibus ſacerdotes de ſuorum humerorum proprio ſanguine ſacrificabant: dumq. Cereris Eleuſinæ ſacra ardentium tedarum muruis in facies iactationibus celebrabantur: Inſuper apud Lampſacum Helleſponti oppidum aſellus cæteris membroſior Deæ Veſtæ mactabatur: Præterea apud Lindum Rhodi Herculis ſacra conuitiis, & execrationibus celebrabantur: & pleræque aliæ portentoſæ, ridiculæ, & monſtruoſæ, quas ſi in præſenti enumerem, numero cedet arena meo. Sane quemadmodum re-

rum omnium ad orthodoxam religionem pertinentiũ vna apoſtolica ſedes imperatrix eſt, longe, lateq. diffuſa, ſic & in cæremoniarũ actionibus reliquos populos antecedit, & inſtruit; omnes maniſeſte errare demonſtrans: qui ab il la quoquo modo diſcordant. Hanc ob rem amplitudo tua, quæ ſuam eccleſiam Bonon. pluribus in rebus ornauit, plu rimis (Deo dante) ornatura, videns eam optimum ornamentum, ſcilicet cæremonias ſacras Rom.Eccl. cuius tu ho norabile membrum exiſtis, non omnino habere quas profiteatur; mihi, qui ex apoſtolica benignitate; immo tua ope, operaq. ipſarum cæremoniarum miniſterio ſum(tametſi indigne) præfectus, demandauit: vt pontificale officium rei diuinæ conueniens per proprios ritus explicarem; quibus tu in tua Bononień. Eccleſia, ipſaque in te, & propter te Bonoń. Eccleſia deinceps vteretur: omni antiquo velut obſoleto cæremoniarũ more poſthabito, quo in præſenti occupata eſt. Ego vero munus ab amplitudine tua iniunctum non modo obedienter, vt par eſt; verum & libenter obire deſiderans: quippe quem tuæ largitatis vber tas canonicum ibidem vltro creauit, honorauit, exaltauit; hæc pauca, qualiacunq. erunt, in capitulis centum diſtincta, tum ex ipſis ſacrorum codicibus, & pontificum annalibus, maiorumq. decretis, tum ex quotidiano vſu capellæ Papalis non ociofe quidem, ſed properanter excerpſi. Nãq. vt ipſe vides, nõ verborum oratione compoſita, nec plauſu populari lenocinante: qui vt diuus inquit Hieronymus ſolet imperitorum aures decipere, atque palpare; ſed pedeſtri ſermone, alioquin compendioſo, annotaui; in quibus ſanè centum annotationibus a te ſupplex in primis peto; æquo animo feras, ſi minus ſatisfeci; feci enim quod potui, vt non ingratus haberer. Verum tu, cui nulla pars hu iuſmodi diſciplinæ obſcura eſt; quemq. diuinorum, huma norumq. dogmatum vndecũque aſſertorem diſertum, &

in ſacris,

in ſacris, prophaniſque hiſtoriis, præſertim ſacroſanctis cæremoniis; non ſolum magiſtrum, ac vatem conſultiſſimum, ſed velut illarum parentem omnes veneramur, & colimus: poteris facile in meæ imbecillitatis ſupplementum, atq; in perpetuam tuæ Bononieñ. eccleſiæ vtilitatem emẽdare. Quod enixe obteſtor, & oro; vt poſſint quoq; Pontificales cæremoniæ de illuſtri eruditione tua gloriari, nõ minus tibi debentes, quàm de prudenti, & generoſo conſilio tuo, omnis ſacroſanctus Cardinalium ſenatus tibi plurimũ debere fatetur.

DE CÆREMONIARUM INUENTIONE, & cauſa vſus illarum. Cap. I.

IESV CHRISTI nomine, ac numine pariter inuocato, ſine quo nec ſciri quicquam poteſt, nec doceri. Ego Paris Craſſus Bononieñ. Apoſtolicarum cæremoniarum magiſter indignus, ſuſcepta declarandæ cæremoniarum diſciplinæ cura; quæ ſacris celebritatibus per Reuerẽdiſſimos Cardinales in eorum eccleſiis; tam ex lege ſcripta, quàm approbata conſuetudine adhibentur: neceſſarium exiſtimaui, quantum ingenii mei mediocritas tulerit, inde exordium mei operis aſſumere, vnde mea videtur exorta profeſſio. Sic itaque præſentem de cæremoniis tractatum inchoaturus, primum comminiſtros meos, & lectores (quibus tamen iſta non diſplicent) admoneo, vt nequaquam exiſtiment me arbitrarias, confictaſq. cæremonias, ſicut nõnullos curioſos ſtulta perſuaſione murmurare deprehendi, ſed legitimas, & ſacroſanctas, ac imitabiles me eis offerre, quas apoſtolica ſedes iamdiu inſtitutas in præſenti profitetur, & ſeruat. Namque ſanctæ memoriæ Innocentius Pontifex Max. eius nominis Tertius, in noſtra profeſſione doctor

ctor illuſtris, cum in diuerſis libris a ſe compoſitis; omnes ſui ſæculi auctores vicerit, in eo, quem de ſacrorum rituũ expoſitione conſcripſit, etiam ſemetipſum ſuperauit, non minus fideliter, & ornate: quàm ſubtiliter, & argute ſingula Miſſæ pontificalis myſteria interpretatus. Cumq. de hac arte diſſereret: Omnis inquit cæremonia, quæ potiſſime ad cæleſtem clemẽtiam nobis propitiandã inuenta eſt: præter id, quod eſt ars reuelata diuinitus: etiam iure ſcripto, ac ſumma ratione per patres noſtros in initio adoleſcẽtis Eccleſiæ cæleſti quodam numine afflatos decreta eſt: ſcilicet, vt noſcamus quo ritu, quove ſacrificio Deum coli oporteat. Id enim eſt humani operis officium in eoq. ſolo ſumma rerum, & omnis vitæ beatæ ratio conſiſtit: quandoquidem propterea creati, & inſpirati ſumus ab eo, vt ipſum debitis, piisq. veneremur obſequiis. Nihil enim æque ſingularis, & ſancta illa maieſtas ab homine deſiderat, ac ſinceram adorationem per ritus ſacros exhibendam. Porro quis dubitet in omni diuinæ maieſtatis cultu, nihil eſſe pulchrius, magnificentiusq. ac ſpectabilius, quàm ordinem, & reuerentiam, ac rerum omnium congrue diſpoſitionis ornatum: quæ ſi in theatrali ſpectaculo, in acie militari, in claſſe parata iubentur regulariſſime ſeruari, quanto magis cæremoniarum cenſura, quæ myſteriis imbuta moralibus, & diuinis plena ſacramentis, ac in ſolo ſacrarum rerum ordine, & ratione cum Sanctorum patrum conſilio intelligentiaq. & auctoritate conſiſtit, diuinis non adhibeatur myſteriis: ſi quidem actus ipſe cæremonialis, quid eſt aliud, quàm vel honor ab hominibus Deo, vel hominibus propter Deũ exhibitus? Nam, quæſo, quamobrem Romanos Pont. ipſumque Sanctiſſimum D. N. Iulium II. Pont. Max. in præſenti glorioſe ſedentem, tantopere ſupplices veneramur? niſi quod Ieſu Chriſti Dei, & Saluatoris noſtri vices, & poteſtatem gerit in terris? Aut quare ampliſſimos Cardinales,

les,reliquoſq. Reuerendos Antiſtites, Rom. Eccleſiæ Prælatos honoramus? niſi quòd in Apoſtolorum,& Diſcipulorum eiuſdem Dei locum ſuffecti creduntur, & in partem ſollicitudinis euocati, vt coadiutores Chriſti Vicarij; qui vocatus eſt in plenitudinem poteſtatis? Non tamen vſque adeo negare auſim, veteres illos ſacrorum conditores aliter ab initio ſolemnes hos ritus iſtituiſſe, quàm noſtra ætas profiteatur, & obſeruet. Quòd in omnium fere diſciplinarum ampliatione variari videmus. Itaque multiplicata in dies deuotione, etiam cæremoniæ multiplicatæ;& ſalua rerum ſubſtantia reformatæ fuerunt: quæ etiam noſtro quoque tempore tam pro rei ſacræ reuerentia, quàm pro apoſtolicæ ſedis ornamento, ac ſacri Senatus auctoritate cum ordinum, ac temporum, & locorum omnium ratione penſata, prout cuiuſque merito, & vſui, rationiq. conuenit ordinantur: & ſucceſſiue mirum in modum ampliantur, non quidem, vt priſcis aduerſentur inſtitutis: quia nimirum plura reperiuntur apud veteres, quæ nobis ꝓbanda ſunt: quàm quæ repudianda; ſed vt temporibus, ac locis, & actibus in dies emergentibus magis accomodentur. Non itaque cæremonias noſtras, vt arbitrarias, aut temere confictas repudient maleuoli, ſi qui ſunt: verum, vt ſacras, & rerum ſacrarum ſacris vſibus conuenientiſſime dicatas omni cura, ſtudioq. reuerenter ſuſcipiant, & profiteantur. Quia profecto nos mortale genus præcipue ad propriam diuinæ maieſtati venerationem tribuendam, ipſamq. piis ſupplicationibus excolendam, ac ad honorem hominibus a Deo prælectis impendendum inducunt. Statum etiam vtriuſque; profeſſionis Principum maxime exornant, rudes inſtruunt diſcholos compeſcunt, & quicquid diuinitatis, humanitatiſque;& honoris,ac honeſtatis eſt indicant,& demonſtrāt. Hæc autem omnia quomodo exercenda, qualiterve inſtituenda ſint, noſter hic præſens tractatulus explicabit. Quare poſtre-

re poſtremo eoſdem comminiſtros meos, & lectores, quibus lucubrationes iſtæ deſudant, ne labor noſter, & eorum ſtudium pereat: repetita præfatione commoneo, vt quæcunq; hic a me explicabuntur: non ea quidem ex meo ipſius arbitrio præſumpta: nec a me temere effutita tanquã in illis ipſe me arroganter docuerim: ſed de ipſo aquarum viuentium fonte, id eſt diuinis cæremonialium dogmatum iuribus, deq. frequentiſſima Papalium actionum obſeruatione, ac præſentis ætatis vſu, & patrum dogmatiſtarum relatione excerpta ſciant. Verumtamen ſi qua forte pro huius operis abſolutione ſuper addenda videbuntur, id, vt libuerit cuique per me liceat. Non enim cuncta, & vniuerſa præcepta; quæ vaſtitas huius ſcientiæ continet; ſed multa me dicturum polliceor. Namque ſicut periti prodiderunt in vno homine ſcientia perfecta eſſe non poteſt, nec ars, aut diſciplina vlla ſingulari ingenio conſummari. Quod ſi corrigere potius placuerit: libere quiſque id per me poſſit: dummodo qui nos correxerit, potius corrector benignus ſit emendando, quàm latrator inuidus detrahendo.

DE MAGISTRI CAEREMONIARUM *deputatione, & cura, ac diſciplina illius. Cap. II.*

CONSEQVENTER inter operis primordia Magiſtri Cæremoniarum deputatio locetur; quandoquidem, & ipſe principatum in omni illarum expeditione ſortitur. Itaque Cardinalis Epiſcopus noſter vnum duntaxat ex domeſticis capellanis in miniſterio Eccleſiaſtico, & cæremonialibus actionibus aptum, docileq., & expertum ac in ſacerdotio conſtitutum: necnon corpore robuſtum eliget: quem ſuis cæremoniis quaſi antiſtitem, ducemq; ac

rectorem

rectorem omnium pro re diuina rite, recteque peragenda præficiet. Verum quoniam in omni negotio principium eſt ſcire, cur id fit, quod fieri oportet; ideo qui cæremonias exercere voluerit, ante omnia ſcientiam artis ſuæ; necnon vſum, & experientiam, quæ duo in artibus dominantur, non modo habeat, ſed etiam calleat, vt poſſit, & noſcat ſumma cum intelligentia, ac moderamine omnia, quæ inſtant, docte, rationabiliterq. operari: nec non ſtrenue, & expedite, ac eleganter exequi: ita vt non ſolum quæ ipſe, tamquam dux, peragenda imperet: ſed quæcunque alij: velut commilitones exequuntur irreprehenſibilia ſint. Hic autem in veſtitu, & totius corporis habitu commendabilis: citra venuſtatem, cæteris præſtet omnibus. Item cum capellanis,& comminiſtris; aliisq., quorum opera vſurus eſt, ſiue æqualibus, ſiue ſubiectis comiter agat: facileq. potius, & benignum ſeſe omnibus præbeat; quàm auſterum, aut imperioſum: niſi cum maxime opus fuerit. Is porro perſuaſiſſimum habere debet, vt aliqua celebritate ordinaria, ſiue caſuali occurrente, vnde opus ſit aliqua materiali operatione, aut manuali, alioquin leui: non ipſe tantum operam illam, aut fabricam fieri iubeat, & ordinet: verum etiã ipſemet ſuis manibus operetur, & fabricet, nec cuiquam credat id fideliter agendum fore, neque vnquam ab opera deſiſtat, aut recedat: niſi ante diem (numquam vero in ipſa die) qua celebrandum erit perfectam, abſolutamq. illã præſens viderit, ſcienſq. probauerit: vt altaris,& abaci ornatum, tribunæq.,ac ſedis pontificalis paramenta; item magiſtratuum ſubſellia, ac nobilitatis diuerticula,in ſua nouerit congruitate diſpoſita, ac denique miniſtrorum negotia, & canonicorum munia, celebrantiumq. myſteria,ac totius celebrationis vtenſilia, tam generatim, quàm ſpeciatim in ſuis locis, ordinibuſque, & vſibus ſciuerit eſſe compoſita: quibus demum facilius, cum quid poſtulabit vſus,aut ratio

vti poſſit. Recognoſcat quoque ſingulos miniſtros, quibus in ſacrificio vti opus ſit; vt cui quemque officiô, ac qualibus operibus deſtinare conueniat: Sed non prætermittat, quin prius miniſtraturos ipſos de ſingulis exequendis admonitos reddat, & experimentis inſtructos. Ipſe vero ita tota mente ſuis actionibus intendat, ne inter agendum quãtum fieri poteſt ab vllo corrigatur, qui corrigere debet vniuerſos. Recordetur quoque nec recte, nec congrue rem diuinam per ritus cæremoniales peragi poſſe: immo ipſam artem cæremonialem infamari penitus, vbi magiſter quid in ea faciendum ſit; miniſtros, & circunſtantes non docet, ſed docetur. Ideo cuncta in abdito quopiam conclaui, ſeu priuato loco ſæpius prætentet, & experiatur, etiam ſimulatis geſtibus addiſcendo quæ, qualiterve ipſe facturus, & docturus eſt: vt magiſtri eruditio ſingulis diſcipulis prodeſſe poſſit. Cum autem omnia plene conceperit, tunc ipſe demum intrepide, & magiſtraliter agat, doceat, & imperet. Vni enim Cæremoniario quicquid ab omnibus erratum, ſiue improſpere geſtum fuerit, irrogari, & impingi ſolet, qđ nos ſatis ſuperque didicimus, propterea plene teſtificamur. Hoc idem Aeneas Syluius Senenſis, qui & ipſe dudũ ante pontificatum initum, cæremoniarium magiſter, & in ipſo Pontificatu Pius Secundus nuncupatus fuit: non minus prudenter, quàm eleganter ſcriptum reliquit his verbis. Quiſquis autem deſtinabitur huic cæremoniarum diſciplinæ, ſit oportet in corpore robuſtiſſimus, in arte ſcientiſſimus, in mentis promptitudine circumſpectiſſimus; vt pro omnibus laboret, de omnibus ratiocinetur, & omnibus per omnia ſatisfaciat: ita regulariter ſeſe in ſuis expeditionibus gerens, vt quæcunque fecerit, fierive docuerit, exemplaria ſint: quoniam ſicut nihil ſine doctore, & exemplo diſcitur, ita nihil ſine vſu, & experientia docetur.

DE

DE SILENTIO, ET ATTENTIONE omnium, & moderatione celebrantiũ, & miniſtrorum. Cap. III.

PROXIMVM huic documentum eſt, & ſumme neceſſarium, vt tam a Clero, quàm a populo præſente; mirum, & quodammodo venerabile; ne dicam pertinax ſilentium in omni re diuina intra chorum obſeruetur: vbi ſolum a cantoribus circa ſuam pſalmodiam, & Miſſarum ſolemnes cantus intentis; omnis ipſe chorus ſacris modulationibus, & canticis ſpiritalibus, ac dulcibus melodiis impleatur; Quoniam religio in colloquio eſſe non poteſt, dũ ſacra fiunt: & Apoſtolus: Obſeruate, inquit, ſancta ſilentia, tanquam ſanctæ contemplationis cauſſam; ſcientes, quòd in orationibus, & contemplationibus, non in verbis, quæ vix ſine peccato proferri poſſunt, Dominus haberi poteſt. Immo nemo ſit interim, qui librum aliquem, nec Breuiarium quidem habeant apertum, vt exinde ſuas orationes profiteantur; aut horas canonicas, tunc ſiue ſedentes, ſiue ſtantes, aut genuflexi recitent: neque quid ad legile, ſiue pulpitum aliquid lecturi accedant; non qui epiſtolas, neq; documenta, nec aliquod ſcripturarum genus, nec etiam aliquas orationes diuinas intereà legant; ſed nec qui obſtrepentes cum cachinno, & riſu, aut ſtrepitu, motuq. apparenti obloquantur: nec qui non ſolum dormientes ſtertãt: ſed ne quidem ſemiſoporati videantur: verũ omnes quantum reuerentius, attentiusque poſſunt, ac deuotius verbo Dei, & in Eccleſia Dei; vbi propterea conuenerunt: tunc præciſe, ac quodammodo auidi inſtare credantur, & inſtẽt; audientes Miſſas, veſperas, & alias horas, ac orationes ſacras, quæ a ſuo Pontifice illo tempore pro peccatis populi

offeruntur Altiſſimo. Si quis autem tunc ibi orare, vel ſuū officium ex libro profiteri voluerit: admoneatur modeſtè, vt in priuato loco id agat: quia Apoſtolico admonemur edicto, vt debeamus in Eccleſiis manentes nihil, niſi Chriſtum Ieſum, & præcepta eius ſalutaria, cum iucunda quiete ſentire. Inſuper omnes actus, qui in ipſa, & pro ipſa celebratione, tam a Cardinali, quàm miniſtris fient, placidè, modeſteque, ac reuerenter: ſolo Cæremoniario, non per ſignum modo, ſed per nutum: perq. ſolum ſi ſufficit intuitum, ideſt per ſignum aliquod leue ſingula monſtrante fiant; ita vt nemo quid acturus ſit, quærat tunc clamādo; aut deſiſtat ſcandalizando; nemo diſcurrat; nulluſq. ſit tumultus, ac nulla quantacunq. leuis altercatio: ſed oĩa ante tempus ita, & taliter præuideantur, & inſtruantur, etiam cū exhibitione ſchedulæ cæremonialis, in qua omnia notata, & vniuerſa ſigillatim per ſeriem ordinata ſint: vt in ipſo actu omnis decor, & reuerentia, quoad eius fieri poſſit, interueniat.

DE NVMERO, ET QVALITATE *miniſtrorum Cardinalium celebrantis, ac ordine, & loco ſingulorum.* *Cap. IIII.*

REVERENDISSIMVS Dominus Cardinalis quotiens celebrat, quindecim miniſtros habeat ex conſuetudine, & pontificali tolerantia: videlicet primo aſſiſtentem, qui eſſe poterit Vicarius eius: dummodo non Suffraganeus; nec Prælatus apoſtolicus, ſed ſacerdos ſit: & in ſacerdotalibus expertus: ſin autem alium ex ſenioribus canonicis habeat: tum Diaconum & Subdiaconū; nec non nouem cappellanos ſuperpelliciis indutos: habitu tamen, & tonſura irreprehenſibiles, non regulares, nec aliqua corporali

porali nota deformes, neque aliqua Eccleſiaſticâ cenſura famoſos. Ex quibus non numerando Diaconum,nec Subdiaconum miniſtros, Primum locum tenet presbyter aſſiſtens: qui etiam in pleriſq. eſt ſupra Diaconum,& Subdiaconum. Secundum de baculo paſtorali ſeruiens. Tertium de mitra. Quartum de libro. Quintum de thuribulo: & nauicula. Sextum de gremiali. Septimum de ampullis. & reliquos duos de luminaribus ſeruituri. Quorum ordo, & præeminentia erit iuxta ordinem litteræ huiuſmodi: & hi quando ſedendum erit, in terra ſedebunt,non vtique genu flectentes, ſed omnino ſedentes per lineam in ſiniſtra celebrantis: dum autem ſtandum erit, ipſi ſtantes erunt ibidem,& dignior eorum erit apud caput & humeros celebrãtis, vltimus vero magis ante faciem eiuſdem ad longum: ſed Diaconus, & Subdiaconus erunt ſedentes, vel ad latera hinc inde celebrantis, poſt tamen ipſum modico ſpatio ſuper duobus ſcabellis paulominus altis, ſicut Faldiſtoriũ, & Diaconus erit ad dextram verſus altare, Subdiaconus vero ad ſiniſtram;vel, ſi magis placet, iſti ambo erunt ſedẽtes ſimul ad dextram celebrantis ſuper gradibus altaris, quantumcumque renibus illi verſis, cum quibus aſſiſtens etiam ſedebit ſuper gradibus eiſdem, modicum poſt terga celebrantis, vertens tamen faciem,ſicut ipſe celebrans. Et ſi aliquod ſcamnum ligneum ordinarium pro canonicorũ celebrantium ſeſſione poſitum, adhærens tribunæ ibi eſt, omnino amoueatur,quotieſcunque ibidem fit Miſſa pontificalis, non per Cardinalem ſolum, ſed etiam per quemuis Prælatum, pro quo Faldiſtorium poni debeat. Inſuper habeat tres, aut quattuor (vt infra dicetur) ſcutiferos de nobilioribus, modeſtioribusq. ſuæ familiæ,æque notabiles,& circunſpectos, qui abaci domini cuſtodes,& miniſtri lotionis manuum erunt, vt infra dicetur. Et quoniam omnes prædictos ſingulos ſingula munia ſubire oportet: & non eſt

vna

vna ſimul omnium operatio: Ideo hic infra breuiter dicendum eſt de ſingulis. Et primo de officio Diaconi.

DE OFFICIO DIACONI IN MISSA Epiſcopi Cardinalis Bononien. Cap. V.

DIACONVS Euangelij, priuſquam celebraturum paret, paratus, vt infra, ſtat ad dextram celebrantis: & quando induit eum, oſculanda offert amictum, crucem pectoralem, & crucem, quæ eſt in medio ſtolæ, & non alia, ac priuſquā chirothecam dextræ manus offerat: oſculatur manum, & chirothecam, & ſimiliter poſiturus annulum, ipſam manum, & annulum oſculetur. Aſtet rectus ad celebrantis parati dextram: modicum retro eum, quouſque ipſe celebrans ſe mouet, iturus ad confeſſionem: quē medium facit cum Aſſiſtente, deſcendendo ad confeſſionem: quæ tamen dum fit, ipſe Diaconus ſtat ad eius dextram, vt infra, manibus iunctis: & illis ſemper a principio Miſſæ vſque ad finem retentis extra dalmaticam: nō autem ſub illa, vt quidam ſuperſtitioſi faciunt. Tum cum eodem celebrante aſcendente ad altare, ipſe vadit, & firmat ſe ad eius dextram: facta prius genuflexione ante altare. Antequam per celebrantem incenſetur altare, capiat thuribulū a Cæremoniario, & illud ei offerat cum oſculis, &c. & ſuſtineat manum, & manicas celebrantis, dum incenſatio fit. Deinde ipſe celebrantem cum mitra per alium poſita, facta prius ei inclinatione, incenſat ter thuribulum ducens: deinde ſimiliter inclinat: poſtea depoſito thuribulo, ſuſtinens celebrantis dextram, eum ducit ad Faldiſtorium: vbi deponit illi mitram: tum ſtat modicum retro apud eius dextram: cum quo ſimul dicit introitum. Deinde celebranti ſedenti imponit biretum, & mitram pretioſam: & ſic ipſe ſedet, vt

infra,

infra, donec ſit tempus cantandi, *Gloria in excelſis*: quo cantato, ipſe cum celebrante proſequitur: tum ſedenti, eidem vt ſupra imponit biretum, & mitram leuẽ, & ſedet. Quotiens autem celebrans debet ſurgere: totiens ipſe prius ſurgens deponit ſupradicta, ac reponit, cum opus eſt. Dicta per Subdiaconum epiſtola, ſi altare eſt diſtans, ſurgit citius, & anticipat tempus, poſiturus librum Euangeliorum ſuper altari, & vt in tempore adſit, nauiculam miniſtraturus pro incenſo, quod ſic faciat. Nam ſi tunc vtitur planeta: vadit prius retro altare, vel ad angulum, abaci, & ibi exuit planetam adiuuante Cæremoniario, & illam planetam plicatam, vel aliam ad id paratam ponit ſuper humerum ſiniſtrum ſuper ſtolam, ſicut eſt ſtola, ſi autem eſt indutus dalmatica, eam non exuit, ſed accepto libro ante pectus, manibus infra illum poſitis, vadit ſolus, & primo ante celebrantem facit inclinationem ſupradictam: tum ante medium altaris verſus ad legatum ſimiliter, vt ſupra, inclinat. Deinde verſus ad altare genuflectit, accedenſque ad illud, imponit in eius medio librum genuflexus nihil dicendo, tum deſcendit per gradus anteriores ante celebrantem, cui miniſtrat nauiculam pro incenſo, inde ad altare iterum reuertitur, vbi genuflexus dicit tacite, *Munda cor meum, &c.* inde accipit librum & reuertitur vt prius cum reuerentiis ſolitis ad celebrantẽ, & genuflexus ante eum dicit; *Iube Domne benedicere*: & accepta benedictione, ipſe ſibi librum portans, ſequitur poſt ſubdiaconum, ita quòd ſit vltimus: ſed in Miſſis pro defunctis ſit primus, & ſic vadit ad locum lectionis euangelicæ: poſitoq. libro in manibus Subdiaconi, vel ſuper pulpito, cantat iunctis manibus videlicet, *Dominus vobiſcum*, & cum dicit *Sequentia*: vel *Initium*, &c. ſignat cum pollice dextræ manus, primo textum Euangelij, deinde ſeipſum in fronte, in ore, & pectore, & cum chorus reſpondet, *Gloria tibi Domine*; ipſe accipiens thuribulum a Cæremoniario in-

cenſat

cenſat ducens ter thuribulum: videlicet primo ſemel librũ in eius medio, ſecundo candelabrum a dextris, & tertio cã delabrum a ſiniſtris, ita cito, & modeſte id faciens, vt con tinuet Euangelium immediate poſt reſpõſionem chori. Interim ſi nominat nomen I E S V humiliat caput: non autem ſi *Chriſti* ſolum: ſi vero *Maria* etiam parum mouet caput. Si autem integra aliqua clauſula eſſet cantanda reuerenter: tunc illam cum genuflexione: nihil de tempore prætermit tendo, ſed genufleɛ̃do cantat, vt eſt, *Verbum caro factum eſt.* Item, *Et procidentes adorauerunt eum.* Finito Euangelio, factiſq. reuerentiis altari, & legato præſenti reuertitur ad celebran tem ſine libro. Subdiaconus enim illum portat oſculandũ ad celebrantem: quo oſculato, ipſe accepto thuribulo, incenſat celebrantem, ter ducens thuribulum. Finito ſermone, ſi ille ſit: ipſe præcedente Cæremoniario vadit ante celebrantem, vbi ſtans capite humiliato dicit confeſſionem to tam cum diſciplina, quæ infra ponitur in capitulo de confeſſione intra Miſſam cantanda, &c. Tum finita confeſſione facit profundam inclinationem, & firmat ſe apud ipſum celebrantem. Symbolo lecto, poſtquam poſuerit celebranti biretum, & mitram, ſedet, vt alij vſque quo Chorus canta uerit verſiculum, videlicet, *Et homo factus eſt:* quo cantato, ſurgit, & capit de manibus Cæremoniarij burſam cum corporalibus ex abaco ſumptam, quam vſque ad oculos eleuatam cum reuerentiis prædictis portat ſolus ad altare, vbi extracta corporalia extendit ante crucem ſuper altari, & burſa ad partem Euangelij repoſita: ipſe ad locum ſuum reuerſus ſedet. Finito per Chorũ ſymbolo, ſurgens celebran ti extrahit leuem mitram, & lecto offertorio ſedenti ei mitram pretioſam ponit; tum annulum pontificalem è dito, & chirothecas è manibus aufert pro manuum lotione: quæ dum fit, ipſe cum Cæremoniario hinc inde ſtando miniſtrat mappam: & illo loto, reponit annulum in digito eodem

ſine

ſine chirothecis: Tum ſtans ad celebrantis ſiniſtram, quam ſuſtinet, ipſum ducit cum reuerentiis ſolitis ad altare; quod cum celebrans oſculatur: ipſe vadit ad eius dexteram, & genuflectit: tum ſtans ſeruit ei, vt in ordinario; videlicet Subdiacono portanti calicem cum patena, hoſtia, & palla; ipſe deſuper patenam eleuatam cum hoſtia capiens, porrigit celebranti cum oſculo: vt ſupra, & interim calicem tergit, & vinum imponit quantum placet celebranti. Deinde poſtquam celebrans benedixerit aquam: & Subdiaconus eam in calice poſuerit: ipſe offert calicem celebranti: vt ſupra, & ſimul cum eo offerente dicit orationem videlicet; *Offerimus tibi Domine, &c.* & cooperit cum palla: quo facto patenam dat Subdiacono: tum nauiculam pro incenſo miniſtrat dicens, *℣. Iube Domne benedicere*, & cum celebrans incenſat, ipſe eius manicam vna manu, & calicem altera, vel modicum retrahit, vel ſuſtinet: ne forte calix percuſſus cadat. Incenſato altari, accipiens thuribulum de manu celebrantis, ipſum a Cæremoniario mitratum incenſat. Deinde præcedente Cæremoniario vadit ad Legatū, & incenſat ipſum, & omnes de capella, ſicut eum cæremoniarius diriget: vt ſuo capitulo dicetur. Finita incenſatione: dato thuribulo eidem Cæremoniario: ipſe ab eo incenſatur, & ſic firmat ſe poſt celebrantem. Finita præfatione aſcendit ad dextram celebrantis, cum quo ſine vlla percuſſione pectoris dicit *Sanctus, &c.* inde redit ad locum ſuū; vt cum celebrans vult ſignare hoſtiam, & calicem; ipſe adſit eleuans manicas: & celebrante eleuante hoſtiam, ipſe nequaquam incenſat ſacramentum, ſed ſolum planetam retro ſiniſtra manu eleuat; dextra vero celebrantis manum adiuuat. Similiter poſtquā celebrans repoſuerit hoſtiam: ac genuflexerit, & nō prius, calicem diſcooperit ante conſecrationem: & poſt eleuationem illum cooperit, interim adiuuans ſuſtinēdo planetam, & manum: vt in eleuatione hoſtiæ fecit. In fine *Pater noſter,*

aduenienti Subdiacono cum patena cooperta, ipſe ſtans in cornu Epiſtolæ, eam velo diſcooperit, diſcoopertamq. offert celebranti cum oſculo manus: expectatq. ibidem donec remouerit pallam de calice: tum ad locum redit, & dicto per celebrantem *Pax Domini*, ipſe aſcendit; & cum eo dicit ter *Agnus Dei*, totiens percutiens pectus: niſi ſit Miſſa pro defunctis, quia non percutit, quo dicto vadit ad ſiniſtram eius, & capit, ac tenet librum, ſicut tenebat aſſiſtens, cuius vices ipſe exequitur, donec aſſiſtens, diſtributa pace reuerſus ad altare fuerit. Interim ipſe monſtrat digito, quæ ſunt per celebrantem dicenda, detegit calicem, infundit vinum ſolum pro purificatione, & librum cum puluino ad cornu Epiſtolæ portat. Tum ſi planeta vtitur, ſtatim libro portato dum Cæremoniarius ponit biretum, & mitram celebranti; ipſe in eodem loco, vbi prius depoſuerat planetam reſumit, vel ſi non vtitur planeta, tunc ipſe depoſito libro, ponit biretum, & mitram celebranti, ac mappam tenet pro lotione manuum: tum mitra rurſus depoſita, vadit poſt celebrantem infra gradus: vbi in tempore verſus ad populum dicit *Ite miſſa eſt*, vel pro temporis exigentia verſus ad altare, *Benedicamus Domino*, aut *Requieſcant in pace*. Et ſi celebrans ſit benedicturus cum mitra: vt infra ſuo capitulo dicemus, ipſe eam ponit: tum manet in loco ſuo genuflexus, donec ſit data benedictio, inde ſurgens ibidem expectat, ſtans, donec publicauerit, ſi alioquin debebit publicare indulgentias latino ſermone. Quo facto ducit celebrantem, ſtans ad eius dextram, vſque ad faldiſtorium, & adiuuat illum ſpoliantem: & dato oſculo ſuper manu, extrahit annulum, vel vt placet.

DE OFFICIO SUBDIACONI. Cap. VI.

SVBDIACONVS paratus ſtans a ſiniſtris celebraturi in omnibus facit ſicut Diaconus, quo ad ipſum celebrantem parandum, & idem accepto celebrantis manipulo intra librum Euangeliorum, quem ipſe portat ante celebrantem, vadens ad confeſſionem faciendam, pro qua ipſe ſtat ad ſiniſtram celebrantis; & illi dicturo verſiculum videlicet, *Deus tu conuerſus, &c.* imponit manipulum cum oſculo manipuli, & manus. Deinde oſculato per celebrantem altari, ipſe ſtans continue ad eius ſiniſtram, ideſt, in cornu Euangelij, librum Euangeliorum apertum in eo folio, vbi eſt textus Euangelij, offert ei oſculandum ſemper: præterquam in Miſſis pro defunctis: quia tunc non oſculatur librum. Circa incenſationem adiuuat hinc, ſicut Diaconus inde. Et ſimiliter circa lectionem introitus hymni angelici, & circa impoſitionem, & depoſitionem gremialis. Dum celebrans ſtat apud Faldiſtorium, vel apud altare, ipſe non collateralis Diacono ſtat, vt in multis locis fit, ſed poſt eum, ita vt ambo ſint non æqualiter bini, ſed ſinguli, videlicet vnus poſt alium; & ſic manens, non tenet manus ſub tunicella coopertas, ſicut regulares faciunt, vt de Diacono dixi. Dum orationis, ideſt collectæ vnicæ, vel ex multis vltimæ concluſio dicitur, ideſt. *Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum.* in verbo *Ieſum Chriſtum* inclinatione ſimul cum celebrãte, ante ipſum celebrantem facta; ipſe ſibi librum portans, vadit ſimul cum Cæremoniario ſolo præcedente ad lectionem ſuæ Epiſtolæ, & factis cum Cæremoniario reuerentiis altari, & Legato ſi præſens eſt: verſa facie ad altare ante cornu epiſtolæ, ac tenens ſibi librum eleuatum vſque ad ocu-

 los,

los,cantat ſuam Epiſtolam,in qua ſi nomen *Ieſu Chriſti* profert : caput omnino inclinat ; non autem in verbo *Chriſti* ſolum, ſicut pro Euangelio dictum eſt. Quòd ſi planeta vtitur : (vtitur autem quotiens Diaconus : niſi in ſabbato ſancto, vt infra in capitulo de parandis Diacono, & Subdiacono dicetur) tunc paulò citius apud abacum, vel retro altare deponit planetam , & ſic manens in alba, ideſt camiſo per Cæremoniarium ab omni parte decenter compoſito: vadit, & cantat , vt ſupra . Cantata Epiſtola, ipſe clauſo libro : ac factis ſolitis reuerentiis: præcedente Cæremoniario , reuertitur ad celebrantem, vbi genuflexus oſculatur eius manum dextram porrectam ſuper libro clauſo . In Miſſa vero pro defunctis, Epiſtola cantata non genuflectit ante celebrantē cum libro in manu ; nec manum celebrantis oſculatur:tum accepta planeta , ſi ea vtitur ; tenet ſolus librum Miſſalem ante celebrantem legentem, & demum ſedet,vt prius apud Diaconum . Ad lectionem Euangelij comitetur Diaconū , ante quem præcedit ſine libro , & poſtea in loco lectionis, capit librum a Diacono,& tenet librum apertum ſtans facie ad faciem eius,inter duos ceroferarios,manibus infra librū poſitis:ita vt ſuperior pars libri mentum ſuum attingat. Inter legendum Euangelium , ſi Diaconus genuflectit,aut caput inclinat , ipſe non genuflectat : ſed omnino immobilis perſtet : tanquam ſi eſſet legile marmoreū,maxime, vt non turbet folium, nec viſum cantantis. Euangelio finito , ipſe tenens librum apertum facit ſolum reuerentiam cōſuetam altari , & eum ſic apertum in folio , vbi eſt principium textus Euangelij cantati, oſculandum celebranti Cardinali,vel Legato portat , cui priuſquam librum offerat , ipſe non genuflectit : ſed libro exoſculato , illum claudit, & ante celebrantem , ac Legatum reuerentias tunc facit,& non prius. Si uero Miſſa eſt pro defunctis,ipſe nō penultimus ad Euāgelium cātandum ſicut ſupra, ſed ſecundus,ideſt poſt Diaconum

conum

conum vadit,& eo finito, non portat librum apertum oſcu landum Legato: neque celebranti,ſed illo ibi tunc clauſo, & factis reuerentiis ibi, quibus debentur; reuertitur ad celebrantem ſimpliciter, & librum dat clericis. lecto offertorio,illico vadit ad abacum: vbi velo ſuper humeris eius extenſo, capit dextra manu calicem cum patena, hoſtia,palla, & purificatorio: quæ omnia ſimul extremitate ipſius veli cooperta: manu ſiniſtra leuiter appoſita, ne cadat aliquid, ſequente ſe capellano cum ampullis plenis,ac celebrāte ad altare præcedente, portat ad cornu Epiſtolæ: vbi prædicta ſuo tempore, & præſertim ampullam vini Diacono offert; & poſito per Diaconum in calicem vino, ipſe capiens de manu capellani ampullam aquæ, eam Legato, ſeu Cardinali celebranti prætendit inclinatus, dicens mediocri voce: *Benedicite pater Reuerendiſſ.* quam benedictam ipſe in calicem ponit. Si autem Miſſa eſſet pro defunctis, aqua neque per Legatum,neque per celebrantem benedicitur,ſed abſolute ponitur in calicem: licet Innocentius Papa Tertius,qui fuit magiſter cæremoniarum, quique ſcripſit myſteria Miſſæ expreſſe dicat, aquam non niſi per Epiſcopum poni debere, & reddit bonam cauſſam: ſed hodie ſeruatur, vt ipſe Epiſcopus ſolum benedicat: non ponēs aquam in calicem.

Cooperto per Diaconum cum palla calice: ipſe ſtans,dextra capit patenam a Diacono ſtāte,quam extremitate eiuſdem veli ab eodem coopertam portat cum reuerentiis ad locum conſuetum: videlicet, Legato,vel Cardinali non celebrante præſente, extra gradus presbyterij, & ibi ſtet:Legato autem, vel Cardinali abſente, tunc firmet ſe in loco presbyterij poſt Diaconum,& nūquam de ſuo ſtatu ſe moueat:niſi cum eleuatur ſacramentum:quia tunc genuflectit, quo eleuato mox ſurgit.Et quando dicitur per celebrantē, *Pater noſter:* in verſu:*Sicut & nos dimittimus:* ipſe cum reuerentiis reuertitur ad altare:habens patenam ſemper velo coopertam,

pertam, & ſtans rectus in cornu Epiſtolæ, patenam diſcooperiendam Diacono ſtanti offert, ac remoto per Cæremoniarium ex humeris velo, ad ſuum locum reuertitur. Si autem Miſſa eſt pro defunctis: quia patenam non tenet: ſtat poſt Diaconum, ſed cum eleuatur Sacramentum in Miſſa pro defunctis: ipſe incenſat illud, & non alios, poſtea ſtat in loco ſuo vſque ad *Agnus Dei*, quod cum celebrante dicturus, aſcendit ad eius ſiniſtram. Tum Aſſiſtente daturo oſculum pacis per chorum: quia Diaconus ſupplet vices Aſſiſtentis: ipſe ſtat ad dextram celebrantis, diſcooperiens calicem in tempore, & alia faciens, donec celebrans communionem fecerit, tunc vadit ad cornu Epiſtolæ vbi accepta ampulla, ponit de vino in calicē pro purificatione: qua facta dum celebrans lauat, ipſe tergit calicem, & plicat corporalia cum palla, & purificatorio; quæ omnia ad abacum reportat cum reuerentiis: tum redit ad locum ſuū, vbi ſtat vſque in finem Miſſæ, & denique comitatur celebrantem: quem exuit cum Diacono.

DE OFFICIO PRIMI CAPELLANI presbyteri aſſiſtentis. Cap. VII.

Ex nouem Capellanis ſupradictis, primus erit ille, qui dicitur presbyter aſſiſtens: cuius præcipua cura eſt: antequam ad Miſſam procedatur diligenter ipſam Miſſam in domo ſæpius, ac continue cum celebraturo præſtudere, & bene obſeruare omnes actus: in quibus fortaſſis ipſe celebraturus auxilio egeat, vel titubet, aut neſciat ſiue vacillet, vt poſtea eidem apud altare ſacrificanti in talibus actibus ſubueniat cito, placide, ac modeſte memorando voce, geſtu, & actu, quæ oportuerit, & prout viderit opus faciendum. Hic etiam ante diem Miſſæ, debet ſibi barbam, & coronam

ronam tonderi feciſſe: quoniam eſt Magiſtratibus, & aliis, Primoribus daturus oſculum pacis facie ad faciem. Deinde in die Miſſæ Cardinali pſalmos lecturo: ipſe indutus ſuperpellicio capit, & tenet librum Pſalmorum detecto capite genuflexus ad eius ſiniſtram: ne ſit ipſe propior altari quàm Cardinalis, & legit ſecum alternatim omnes Pſalmos conſuetos, videlicet, *Quam dilecta, &c.* ipſo Domino inchoante; & ſi Dominus vtitur ocularibus, ipſe aſſiſtens ea capit, & tenet miniſtrans, dum opus eſt: ſimiliter, & naſitergium, ſiue ſudariolum præſentat opportune. Item lectis Pſalmis, ſurgente Domino verſa facie ad altare, lecturo verſiculos, & orationes paramentorum, vt opus erit, & prout infra dicetur; etiam ipſe ſurgit ſtans è conuerſo, & tenens librum ante faciem Domini, renibus ad altare verſis. Deinde veſtito celebraturo, ipſe illico, & non prius, induit ſe pluuiali: ſtanteq. Domino, & ex libro aliquid cantante, ſemper ad eius dextram ſtare debet, librum continue manu tangens, ac ſingula cum digito oſtendens. Cum verò celebrans ſedet, ſimiliter, & ipſe cum Diacono, & Subdiacono in vltimo gradu modicum poſt, & apud ipſum ſedet, & ſi miniſtri ad latera Cardinalis hinc inde ſedent, ipſe ſolus ſedebit vt ſupra: apud altare vero ſtante celebrante, & ipſe ſtat in cornu Euangelij: ad quod poſtquam ipſe celebrans in Faldiſtorio legerit offertorium, ipſe præuenit cum libro, & puluino hoc modo. Nám prius capit librum Miſſalem ante pectus: & ſuper eo ab extra puluinum: Tum præcedente Cæremoniario, facta reuerentia ante Cardinalem celebrantem, mox verſus ad Legatũ, inde ad altare: in medio eius genuflectit, & ſic vadit ad dictum cornu Euangelij: vbi ſtrato puluino ſuperponit librum apertum, ac inuenit dicenda videlicet: *Suſcipe Sancte pater omnipotens æterne Deus hanc immaculatam hoſtiam:* quo facto retrahit ſe ad poſterius cornu prædictum: vbi expectat celebrantem: cui aduenienti facta reuerentia

aſſiſtit

aſſiſtit apud librum, & digito oſtendit dicenda. Cum autem incenſatur altare, ipſe ſe ad poſterius cornu prædictum retrahens, expectat finem incenſationis: ne illam impediat, & continue dicit verſiculos memoriter videlicet: *Dirigatur Domine, &c.* ita alte, vt celebrans poſſit audire verſiculos dū altare incenſat, & ſecum dicens reuertitur ad librum, a quo nunquam diſcedit, niſi ad *Agnus Dei,* vbi continue, & ſemper ſtat: niſi in conſecratione ſacramenti: donec illud eleuatur. Igitur ad *Agnus Dei,* ipſe aſſiſtens dicit cum celebrante *Agnus Dei,* & dans locum ſuum Diacono, qui interim aſſiſtere debet pro eo; recedit, & tranſiens ante altare facit reuerentiam vſq; ad terram, & firmat ſe genuflexum ad dextrā celebrantis: & eo altare oſculante, etiā ipſe illud ſimul oſculatur: tum ſurgens oſculatur celebrantis faciem in maxilla ſiniſtra; cui dicenti, *Pax tecum,* ipſe reſpōdet; *Et cum ſpiritu tuo.* Deinde ducitur ad Legatum, ſi adeſt: ante quem primo caput profunde cum humeris inclinat, tum dat oſculum in ſiniſtra maxilla eiuſdem dicens, *Pax tecum,* & ille reſpondet: *Et cum ſpiritu tuo,* & modicum retrogreſſus, vt prius inclinat. Deinde vadit ad alios, ad quos per Cæremoniarium ducitur, prout in capitulo de pace danda infra ſuo loco dicetur; ſemper obſeruās ipſum Cæremoniarium, vt inclinationes, & genuflexiones, ſicut per illum monſtrabuntur exequatur: in fine dat oſculum eidem Cæremoniario, & ſic reuertitur ad ſuam aſſiſtentiam cum reuerentiis altari, & Legato. Poſt hæc facta purificatione, ipſe portat librum ad cornu Epiſtolæ: niſi prius Diaconus portauerit; ubi firmus oſtendit cum digito cantanda; & ſic perficit officium ſuum: nam data per celebrantem benedictione, ipſe primo exutus pluuiali ſuo, dominum exuit cum lectione Pſalmi, ac uerſiculorum, & orationum, ut in ordinario.

DE OFFICIO SECUNDI CAPELlani baculum paſtoralem miniſtrantis. Cap. VIII.

OMISSA quæſtione antiqua, vtrum Epiſcopus ſuffraganeus, præſente ſuo Archiepiſcopo Metropolitano; ita debeat omittere vſum baculi paſtoralis, quod eſt inſigne Epiſcopale, ſicut Archiepiſcopus vſum crucis, qđ eſt Archiepiſcopale priuilegium, omittit præſente Cardinali Legato apoſtolico; omiſſis quoque his, quæ in antiquo Cæremoniali dicuntur: quoniam noſtro tempore in vſu non ſunt; obſeruentur quæcunque de ipſo baculo in nouo ordinario pontificali dicta ſunt; ſed ſpecialius hæc, videlicet, quòd ſemper ante Cardinalem Epiſcopum pontificaliter paratum, & non aliter: ſiue longius, ſiue propius proceſſurum, deferatur ipſe baculus paſtoralis per aliquem manſionarium, aut dictum capellanum; eius enim officium honorabile eſt; qui præter Aſſiſtentem, & canonicos miniſtros, ante omnes capellanos celebrantis præcedit tamquã dignior. Hunc autem oportet eſſe cotta, & pluuiali, vel planeta indutum; niſi ſit Miſſa pro defunctis, quia non ſolum tunc ille non induitur pluuiali: ſed nec habendus eſt baculus; alioquin ſemper, & vbique habendus eſt, quotiens Cardinalis Epiſcopus pontificaliter paratus, non modo a loco ad locum procedit, vt a ſacriſtia ad altare; ſed etiam quotiens a Faldiſtorio ad altare, ac etiam tam a cornu Epiſtolæ ad medium altaris vadit, quàm ab eodem ad aliud cornu Euangelij: atque inde reuertitur. Dum vero in veſperis dicitur canticum Magnificat, ac etiam dum dicitur in Miſſa Euangelium; & cum ex mandato ipſius Cardinalis Epiſcopi celebrantis tunc realiter parati fit aliqua ad populum monitio, vel etiam ſi ipſemet facit monitionem, aut ſermonẽ,

aut cum poſt ſermonem a ſe, vel ab alio coram ſe ſimiliter celebrante factum ipſe lecturus eſt confeſſionem; & in fine Miſſæ dicturus, *In principio erat verbum;* ac generaliter quotiens eſt daturus benedictionem ſolemnem cum mitra; ſemper ipſe dum producit ſignum crucis, & non prius, accipit, & tenet vſque ad finitam benedictionem baculum manu ſiniſtra, & dextra benedicit: & generaliter ſemper, & totiens baculo vtitur, quotiens mitra. Nam mitra,& baculus in Epiſcopis correlatiua ſunt; præterquam pro defunctis. Sciat autem miniſter baculi,quòd a lituo arcuato prædicti baculi, nullus debet pendere panniculus; qui ſi alligatur, inferius alligetur,& non ideo alligatur,vt aliquod myſticum figuret: ſed quia honeſtius eſt,& reuerẽtius agitur, ſi ipſe miniſter illum manu nõ tangat, etiam ſi ſit ſacerdos, ſicut etiam facit capellanus de mitra: quam non niſi panno manibus obuoluto tenere debet.Cum vero Cardinalis Epiſcopus baculum manu capit,nudum omnino,& ſine panniculo capit, prius oſculatum ab ipſo miniſtro porrigente.

DE OFFICIO TERTII CAPELLANI, mitram miniſtrantis. Cap. IX.

TERTIVS capellanus eſt de mitra ſeruiens,ex cuius collo hinc inde æqualiter pendeat mappa ſericea longa,cum qua capit mitram,non autem nudis manibus; & dũ illam tenet,habet infulas verſus ſe; & dum recipit,redditq; Diacono illam impoſituro; id facit quantum poteſt commode: & ſurgente, & ſtante domino, illi coadhæret tergo eius capturus, vel daturus mitram Diacono, prout opus erit. Curet autem, vt poſt cantatum hymnum angelicum, ideſt, *Gloria in excelſis,* ſedenti Domino,ipſe adſit cum mitra leuiori, & ſimplici. Nam grauaretur celebrans, ſi auriphrygiata

giata continue vteretur, niſi ſecus placeret. Igitur offerat leuiorem, repoſita alia pretioſa, & grauiori ſuper abaco: ita vt vittæ pendeant ex illa. Leuiori vtitur vſque ad finitum *Credo &c.* Deinde lecto offertorio, cum ſederit, auriphrygiata vtitur, vſque ad finem Miſſæ: lauatoq. poſt oblationem celebrante apud altare; ipſe auriphrygiatam reponit ſuper altari in cornu Epiſtolæ, infulis ex illo pendentibus. Demum poſt cantatum, *Ite miſſa eſt*, & dictum, *Placeat &c.* mitram offert Diacono, & ille celebranti, qui cum illa dat benedictionẽ, & cum ea reuertitur ad Faldiſtorium ſuum: niſi ſacramentum eſſet ſuper altari: quia tunc ſine mitra datur benedictio: ſed in veſperis incepto primo Pſalmo, depoſita ſuper altari in cornu Epiſtolæ pretioſa, leuem offert: niſi aliter placeat. Tum incepta antiphona cantici, id eſt, *Magnificat*, illa depoſita vbi ſupra, pretioſam miniſtrat.

DE OFFICIO QVARTI CAPELLANI *librum miniſtrantis. Cap. X.*

QVARTVS Capellanus de libro ſeruiens, in primis curet, vt ſignaculum habeat in loco libri diſpoſitum in folio, ex quo celebrans legere, ſeu cantare debet: & illud bene prouideat, ne cum tempus erit, oporteat cum ſcandalo voluere, & reuoluere folia diuerſa. Ipſe librum tenens ſtare debet inter altare, & Faldiſtorium, ita vt renes de directo vertat cruci ſuper altari poſitæ; librum autem extollat, & deprimat, pro ſtatura celebrantis; communiter tamẽ vſque ad frontem incluſiue, & illi adhærentem, ambabus manibus nudis in inferiori parte libri poſitis ſuſtineat, & aduertat, ne ſe loco moueat, neque vnquam genuflectat; etiamſi ipſemet celebrans, vel Legatus, & Magiſtratus, & omnes genuflecterent: neque forſan errante celebrante, ip-

ſe errorem detegat, vel indicet,aut reprehendat,ſed in ſtatu ſuo maneat immobilis, velut ſi marmoreum legile eſſet; cuius inſtar figuratur. Et cum vadit ad celebrantem cum libro aperto; nullam penitus eidem inclinationem, aut reuerentiam faciat, ſed finito cantu,ipſe clauſo libro recedēs facit ſuam reuerētiam. Recedit autem finitis omnibus orationibus, & concluſionibus, ante reſponſum, *Amen.* Item poſt lectum introitum, ac hymnum angelicum, & ſymbolum,& offertorium, & non prius.

DE OFFICIO QVINTI CAPELLANI thuribulum, & nauiculam miniſtrantis. *Cap. XI.*

QVINTVS Capellanus de thuribulo, & nauicula incenſi ſeruiens, debet eſſe aliquantulum fortis, & robuſtus: quoniam ipſum thuribulum graue eſſe ſolet, & nauicula non leuis, quæ duo ſimul neceſſe eſt, vt teneat æqualiter, eleuatis manibus: videlicet thuribulum dextra, & ſiniſtra nauiculam clauſam. Pro quibus tenendis primo infigit pollicem dextræ manus in annulum magnum extremæ catenulæ, & aliam catenam, quæ coopertorium thuribuli eleuat,minimo eiuſdem manus digito teneat ſtricte eleuatam; ita quòd thuribulum ſit quaſi per duos digitos apertum,vt fumus ſpirare poſſit, ne ignis extinguatur. Deinde clauſæ nauiculæ pedem ſiniſtra capiat: Ne autem ipſemet igne poſſit aliquo caſu ſuum ſuperpellicium comburere: Cæremoniarius extremitates manicarum ſuperpellicij eius reflectat circa bracchia decenter, admonens eum,vt quāto remotius poteſt,a ſe ipſo manū thuribuli amoueat,& bracchia æquali ſpatio protrahat. Cum autem vadit ad locum Euangelij cantandi, primus poſt Cæremoniarium ante cerofera-

roferarios,cũ eis æqualiter genuflectat, ac ſurgat, & firmet ſe ad latus dextrum Diaconi, etiam ſi renes altari vertat: & in tempore det,& accipiat thuribulum a Cæremoniario, ſicut ille petit, & dum dicitur totum Euangeliũ, ſit vel poſt cantantem, vel ad aliam partem commode verſus ad illum, & continue thuribulum leuiter moueat,non ideo, vt incenſetur cantans, ſed ne ignis extinguatur, & finito cantu,non amplius incenſatur liber, ſed factis reuerentiis, altari, & Legato, redit ad locum ſuum, vt venit, & ibi dat thuribulum Diacono, qui incenſat Epiſcopum celebrantem ſolum: & non Legatum, vt infra.

DE OFFICIO SEXTI CAPELLANI gremiale miniſtrantis. Cap. XII.

SEXTVS Capellanus de gremiali ſeruiens ſurrecturo Domino, priuſquam mitra tollatur, gremiale a Subdiacono de gremio domini ſumptum,accipiat reuerenter, & cum oſculo ipſius, & illud plicatum teneat ambabus manibus pendens ante pectus ſuum, & cum illud dat Subdiacono, aut capit ab eodem, ſemper, & totiens cum oſculo id faciat; & denique lotis celebrantis manibus,poſt lectum offertoriũ, illud ſuper abaco reponit,quia amplius illo non erit opus. In veſperis, & aliis officiis,& in proceſſionibus, gremiali nunquam vtimur,& niſi cum planeta.

DE OFFICIO SEPTIMI CAPELLANI ampullas miniſtrantis. Cap. XIII.

HIC ſeptimus Capellanus parũ habet laboris, & operæ: quia ſolum debet ſequi Subdiaconum poſt lectum

ctum offertorium, ab abaco ad altare euntem; portãs duas ampullas, vini in dextra, & aquæ in ſiniſtra manibus, ſuperpellicio tectis: tum eas ampullas dat eidem Subdiacono petenti, & ſimiliter receptas reportet ad abacum ſimpliciter. Item poſt communionem, vnam tãtum ampullam, ſcilicet, vini pro purificatione; eo modo ſimpliciter ad altare portet, quam det Diacono; & ſimili modo reportet ad abacum. Numquam tamen vinum, vel aquam in ampullis prædictis a credentiariis capit portandas ad altare: niſi prius, & expreſſe viderit factam fuiſſe credentiam, ideſt prægustationem vini, & aquæ, quia ipſe ſimiliter de vtroque apud altare facturus eſt prægustationem vidente Card.

DE DVOBVS CAPELLANIS CANDElabra miniſtrantibus. Cap. XIIII.

DVO Capellani ſeruientes de candelabris dum Euangelium, ſiue orationes pro veſperis, aut etiam pro tertiarum hora cantantur: in ſtatura, quantum poteſt conueniant: ne vnus nimis oblongus, alter è contrario breuis: ſed vt omnino ſint in altitudine eorum luminaria æqualia: cumq. capturi ſunt candelabra, capiant quidem dextra nodum, qui in medio manubrij eſſe ſolet, & ſiniſtra pedem eiuſdem, manibus diſcoopertis. Admoneanturq. facturi reuerentias tam in eundo, quàm in ſtando, & redeundo, vt æqualiter, & ſimul, ac eodem contextu faciant illas, & non vnus poſt alium: cumq. ſe ipſos firmabunt pro illuminatione Euangelij, ambo ponant Subdiaconum in medio eorũ: & ſint hinc inde faciebus ad Diaconum pariter verſis, ſicut ipſe Subdiaconus eſt, ideſt ante faciem Diaconi, & hoc in quocunque loco Euangelium cantetur. Finito Euangelio ſimiliter faciunt, vt prius reuerentiam, primò altari, deinde

Legato, & Diaconum præcedentes ad ſua loca reuertuntur, dantes eadem candelabra eis, a quibus habuerant. Et ſi inter legendum Euangelium Diaconus genuflectit, vt in Circumciſione, & in Natiuitate Domini noſtri Ieſu Chriſti, aut aliàs; ipſi non genuflectant, ſed immobiles ſtent cum Subdiacono ſimiliter immobili: quoniam hi duo tanquã marmorea candelabra, & Subdiaconus tanquam aureum pulpitum immobile figuratur.

DE OFFICIO CAPELLANI INTIMANTIS Hymnum Angelicum, ac Symbolum in Miſſa, & Antiphonas in Veſperis; necnon de ordine cantantium ipſas; & de diſciplina intimandi. Cap. XV.

PRAETER nouem Capellanos miniſtros prædictos p etiam alius eſt Capellanus ſiue Manſionarius choralis, a prædictis diſtinctus, qui Cardinali Miſſam celebranti intimare, ſiue annunciare ſolet Hymnum Angelicum, & Symbolum, ac etiam ſalutationem ad populum, videlicet: *Gloria in excelſis, & Pax vobis, & Credo*; qui etiam intimat Canonicis Antiphonas veſperales: & vt hic ſuum officium cũ debita, & plena diſciplina exequatur, ſciat, qualiter primò ſi Canonici ſunt pluuialibus induti, vt infra dicam de habitu Canonicorum, ipſe non pluuiali, ſed planeta; ſi autem Canonici ſunt ſimpliciter cottis induti, tunc ipſe debet eſſe pluuiali indutus, & virgam longam more Bonon. in manu, ſicut præcurſor Apoſtolicus tenens; & nunquam ſolus ante Cardinalem celebrantem accedit, ſed præter Cæremoniarium ducem eius, etiam habet ſecum in ſiniſtra alium manſionarium, aut æqualem capellanum ſimiliter cum eodem baculo, & habitu ornatum; per quem tamen nihil unquam

Cardinali

Cardinali intimatur: ſed omnia alia, ab illo principali aguntur. Hi autem duo ſimul, tantum ante Cardinalē accedunt: quoniam ante Canonicos, etiam ante Archidiaconum, ſeu Archipresbyterum, ille ſolus tātum principalis accedit, qui intimare debet. Itaque dum ipſe principalis ſocio comitante, & Cæremoniario præcedēte eſt intimaturus aliquid Cardinali celebranti, facit reuerentiam altari vſque ad terram genuflexus; tum humiliatus profunde Legato, inde ante Cardinalis celebrātis faciem, capitis, & humerorum profundam inclinationem facit, vbi ſtans expectat, donec cantus a Choro penitus compleatur: quo finito, ipſe ſtans facie recta, ſine aliquo motu corporis, nec faciens amplius reuerētiam; competenti, & ſummiſſa voce intimat *Gloria*, aut *Pax vobis*, aut *Credo*, aut Antiphonam, & poſt intimationem, nō facit reuerentiam aliquam, nec inde recedit, ſed ſic immobilis perſeuerans expectat, donec Cardinalis reſumpſerit quicquid fuerit ſibi intimatum: tunc enim, & non prius facit, ac recedit cum ſimilibus reuerentiis, vt venerat. Idem in omnibus, & per omnia facit ſocius ipſum comitatus. Cardinalis autem celebrans, vel quiuis alius Epiſcopus nō Cardinalis aduerſus intimantem, non ſolum caput non mouet recepta intimatione, ſed ne quidem ſignum vllum; immo nec nutum leuem aliquem propterea facere debet. Intimatio vero ſupradicta non ita congruit in Miſſis, ſed in Veſperis ſicq; in quibus Antiphonæ tam celebranti quàm Canonicis intimari debent. Itaque ipſe intimator ſolus ſine ſocio ante cōſpectum ſingulorum Canonicorum idem facit, ſicut de celebrante dixi: maxime quo ad acceſſum, & receſſum ſuum. Nam quo ad reuerentias parcius agit cum Canonicis, quàm cum Epiſcopo. Ipſi vero Canonici verſa vice; iuxta Eccleſiæ conſuetudinem cum capitis leui inclinatione, non tamen cum aſſurrectione, correſpondent eidem manſionario, ſeu Capellano intimanti. Secundam Antiphonam

phonam cantat Diaconus a dextris. Tertiam cantat presbyter aſſiſtens; ſiue ſit vicarius, ſiue quicunque ex Canonicis. Quartam cantat primus Canonicus, etiam ſi ſit Archidiaconus, vel Archipresbyter in choro manens. Quintam cantat Subdiaconus a ſiniſtris Cardinalis. Et iſte eſt ordo legitimus, & cæremonialis cantandi Antiphonas quando Cardinalis ſolemniter celebrat veſperas: quando vero non celebrat, quiſque in ſuo ordine vbicunque fuerit, cantat ſuam. Et ſcias, quòd nullus debet, aut poteſt ſe excuſare; quo minus cantet ſuam maxime Cardinali celebrante: non celebrāte autem eo, excuſatio admittitur, ſi eſt admiſſibilis, vel aliàs prout libet, iuxta morem Eccleſiæ.

DE NUMERO, ET QUALITATE, AC officio Credentiariorum. Cap. XVI.

CREDENTIARII numero ſufficerent tres, cum etiam plures non dentur Cardinali in capella Papali, ſed cum quater ſint manus lauandæ, ideò etiam quattuor poterunt eſſe ipſi Miniſtri, ætate, & habitu omnes laudabiles: vt ſupra de capellanis dictum eſt, ex quibus ſinguli minus digni ſeruient prius: deinde vero digniores, & ſic quiſque ſua vice cum genuflexionibus vſque ad terram, altari, Legato, & Cardinali celebranti, tam in eundo, quàm in redeundo, & cum credentià, ſiue prægustatione aquæ, quæ poteſt eſſe roſea, ſiue lampha, aut odorata, vt libuerit. Nullus autem ex ipſis Credentiariis ſit habitu longo, maxime cotta, aut caputio indutus. Prima lotio fit antequam Cardinalis capiat paramenta. Secunda ante offertorium: dum adhuc eſt ſedens in Faldiſtorio. Tertia poſt idem offertoriū, dum ſtat ante altare. Quarta poſt communionem, vt tertia. Hi autem ſtant ſemper, detecto capite, verſis faciebus

ad Cardinalem, nec vnquam de loco ſuo diſcedunt, niſi quando ipſum exuunt,& calciant, aut excalciant communibus indumentis, & calciamentis: & maxime dum aquam pro manuum lotione miniſtrant: pro quo, actu primo euntes ante genuflectunt vſque ad terram, inde ante altaris crucem in eodem loco manentes, vltimo ante celebrantem, vbi ſic permanentes infundunt aquam prægustatam. Denique facta lotione cum eiſdem reuerentiis ordine retrogrado, ad locum ſuum reuertuntur. Sed pro domini communis honore obſeruent, vt parcius reuerentias,& genuflexiones huiuſmodi ante prædictum dominum faciant præſente Legato, prout infra paſſim dicetur. Et iſtis Credentiariis datur incenſum,& pacis oſculum, tamquam miniſtris egregiis, in ordine, & vice ſua.

DE ORGANISTA, ET SERVANDIS per ipſum. Cap. XVII.

ORGANISTA admoneatur, vt in diebus feſtiuis ſemper Cardinali adueniente rem diuinam ſiue pro Miſſa, ſiue pro veſperis facturo, ſeu audituro cum ſonitu Organorum feſtiuiter, & modulanter, remota tamen laſciuia applaudat, ipſum recipiens, & nunquam a ſonitu ceſſans, donec Epiſcopus Cardinalis orationē genuflexus perfecerit, ſederitq. ac res diuina inchoanda fuerit: quod etiā faciet ipſo Cardinali de choro poſt rei diuinæ finem recedente: niſi tamen publica temporis ſiue Eccleſiæ myſteria prohiberent: non autem priuata, vel domeſtica Cardinalis mœſtitia obſtat, quin Eccleſia ſuis ſolemnitatibus vtatur. Hoc etiam ſeruat chorus capellæ Papalis, vt vno tempore dulcius moduletur, quàm alio. Nam in feria quarta, quæ Cinerum appellatur, & a Dominica Paſſionis vſque ad

 Paſca

Paſca (præterquam in feria quinta in Cœna Domini) non cantat niſi per notas Gregorianas. Organiſta etiam reſpecti ue idem facere poterit,ſed obſeruet vt nullo tempore incipiat ſonare primum verſum Cantici,ideſt *Magnificat,* ſed relinquat Choro cantandum . Idem faciat de Hymnis omnibus, præſertim his, in quorum principio Cardinalis,& populus genuflectere conſueuit, vt *Aue maris ſtella, &,Veni Creator Spiritus,*Item,*O crux aue ſpes unica,* & de aliis, vt infra in capitulo de genuflexionibus . Idem faciat de verſibus priuilegiatis,pro quibus genuflectimus, videlicet in Symbolo pro verſu, *Et incarnatus eſt de Spiritu ſancto,* & etiam in Hymno : *Te Deum laudamus,* in verſu, *Te ergo quaſumus,&c.* Item curet vt Cardinali ſe interea ad Miſſam celebrandam ſacris veſtibus parante, dum Pſalmodia horæ Tertiæ cantatur cum reſponſione Organorum,prout infra ſuo loco dicetur,ipſe ſic abbreuiet, vel producat ſonum, vt neque Cardinalis ſolito citius accelerare, neque lentius tardare cogatur. Vltimo poteſt ipſe Organiſta alternis verſibus in fine ſingulorum Pſalmorum, & Hymnorum, ſonare in omnibus Officiis diuinis,& in vtriſque Veſperis,& Matutinis, ſiue in die, ſiue in nocte cantandis, ac omnibus horis a Prima vſque ad Cōpletorium incluſiue,& in Miſſis,præterquam in Officiis pro defunctis, & ferialibus, & die Cinerū: & his,quibus mater Eccleſia eſt circa myſteria Paſſionis occupata.Sed omnino a laſciuis cantilenis in Eccleſia ſonādis abſtineat omni tpe.

DE HABITU ECCLESIASTICO CANOnicorum Card. celebrante, & non celebrante. Cap. XVIII.

IN Capella Apoſtolica, Papa vt Epiſcopus, & Cardinales vt Canonici ſicut in multis, ſic etiam in hoc figurā-

tur,& propterea ſicut ſummo Pontifice Veſperas, ſiue Miſ-
ſas celebrante Cardinales ſacris paramentis induuntur; ſic
etiam honeſtum, & multum honorabile vtrinque eſſet, vt
Cardinali Epiſcopo Veſperas, & Miſſas celebrante, ipſi Ca
nonici ſuper cottis, ſiue amictu pluuialibus inducrētur om
nes: non autem alij pluuialibus, alij planetis, alij dalmati-
cis, & alij tunicellis: niſi vbi præbendarum, aliæ presbyte-
rales, aliæ diaconales, & aliæ ſubdiaconales eſſent: vt in
pleriſque vrbis Eccleſiis, quia tunc veſtirentur paramentis
præbendæ, & ordini conuenientibus, etiam ſi qui ex eis eſ-
ſent Prælati Apoſtolici, & Epiſcopi, &c. ſed in noſtra Bono
nieñ. Eccleſia talis diſtinctio non eſt; ideo omnes, vt dixi;
eodem habitu ornati erunt, videlicet pluuialibus: præter
illos duos, qui in habitu, & actu Diaconi, & Subdiaconi mi
niſtrant apud Cardinalem, & præter presbyterum aſſiſten-
tem Cardinalis. Ex quibus ille, qui eſt cantaturus Euange-
lium, debet eſſe dalmatica, & qui Epiſtolam, tunicella indu
tus, tam in Veſperis, quàm in Miſſa. Qui vero eſt aſſiſtens
presbyter, in Miſſa debet pluuiali, ſed in Veſperis planeta
ſola ſuper cotta ſine amictu, & ſine camiſo, vel alba indutus
eſſe. Et iſto caſu ipſi Canonici ſic induti ad nullos circulos
de Choro ante Cardinalem venire debent, vt infra, ſed ad-
uertant, maxime cum habent paramenta, vt omnes ſimul
in eodem loco illa induant ſimiliter, & dum ſedendũ eſt,
omnes ipſi ſedeant: dum verò ſtandum eſt, omnes ſtent, vt
ſuo capitulo dicetur latius. Non celebrante vero Cardinale
prædicti Canonici ſuis ſolitis ſuperpellicijs, ſiue cottis indu
ti ſint, cum harmutiis ſuper humero ſiniſtro, iuxta Eccleſiæ
conſuetudinem, & tunc ad circulos venire tenentur, vt in-
fra. Et ſi magis placebit; etiam manſionarios ſacris veſti-
bus paratos eſſe (quod non improbarem) tunc non vtiq;
pluuialibus, ſed planetis ſuper cottis, & ſine amictu veſtiti
erunt, & cum illis etiam computabuntur hi, qui baculos

aureos

aureos manibus præferunt, tamquam præcurſores: quo caſu Canonici, & Aſſiſtens amictibus vtentur ſub pluuialibus,& non aliter.

DE DVORVM CANONICORVM ASSIſtentia apud Cardinalem celebrantem, & non celebrantem. . Cap. XIX.

SIVE Cardinalis celebret, ſiue non, dummodo in Eccleſia ſit præſens rei diuinæ (niſi in veſperis pro defunctis) ſemper habeat Canonicos miniſtros apud ſe: & quidem dum Miſſam celebrat, habeat tres, videlicet eum,qui vocatur presbyter aſſiſtens, & hic poteſt eſſe Vicarius ſuus generalis, vel alius, vt placet, dummodo ex dignioribus. Item duos alios pro Euangelio, & Epiſtola cantandis, qui eſſe poſſunt Archidiaconus,& Archipresbyter ſimul. Nam hi quantumcunque Prælati Canonici ſint, & ad aſſiſtentiã non teneantur, non tamen a miniſterio huiuſmodi Cardinale celebrante excuſantur,quin vt Diaconus & vt Subdiaconus in Euangelij, & Epiſtolæ decantatione ſeruiant:quãdo autem non celebrat, prædicti duo Prælati Canonici non tenentur aſſiſtere,ſed alij, ex quibus (niſi Cardinalis vnum potiuſquam alium,vt pote magis expertum,ſiue ex alia particulari cauſſa gratum habere apud ſe malit, qui ei aſſiſtentiam faciant) regulariter duos Canonicos ſeniores,& omnibus digniores, præter Canonicos prælatos,ſcilicet Archidiaconum, & Archipresbyterum, vt ſupra, habere debet. Qui Canonici ſibi aſſiſtentiam facientes, miniſtrent omnia, quæ ſibi non celebranti ſunt operi, & vſui inter ſolemnia, vt librum, nauiculam, thuribulum,incenſationem, & pacis oſculum, & ſimilia. Quòd ſi ordines Canonicatuum diſtincti ſint, videlicet alij presbyterales, alij diaconales, &

alij

alij ſubdiaconales: tunc primi duo Diaconi, & non alij aſſiſtere debent, quorum altero, vel vtroque deficiente ſupplebunt, vel vltimi presbyteri, vel primi Subdiaconi, tamquã duo leuitæ arcam fœderis cuſtodientes. Itaque ipſi duo Canonici aſſiſtentes Cardinale non celebrante, ſed cum celebrante, confeſſionem faciẽte, genuflexi poſt ipſum eſſe debẽt, & ſimiliter ipſum in introitu, ac graduali, & offertorio, ac poſt communionem legendis, hinc inde mediũ faciunt, ſenior ad dextram, & iunior ad ſiniſtram, eleuantes aliquãtulum librum, & digito textum indicantes. Et cum imponendum eſt per Cardinalem incenſum, ſenior, qui manet in parte dextra, Cardinal. nauiculam miniſtrat, & iunior ex eis, qui eſt in ſiniſtra, thuribulum æqualiter miniſtrat; & regulariter hi duo medium Cardinalem habere inter ſe ipſos deberent, vt ſenior maneret ad dextram Cardin. & iunior ad ſiniſtram: niſi placeret ambobus eſſe in ſiniſtra verſus altare, quod tamen minus conuenit. Cum Cardinal. incenſandus, vel oſculandus eſt, per ipſum ſeniorem incenſari, & oſculari debet, prout tamen infra ſuo capitulo dicetur. Cũ vero alij Canonici ad circulum veniunt ante Cardinalem, tunc ſenior ad dextram, & iunior ad ſiniſtram omnino ſtare debent, niſi ſtent ordinarie, quod melius eſt. Nam ipſi duo repræſentant duos leuitas cuſtodiẽtes arcam fœderis, hinc inde ſtantes, ita vt ſenior ad dextram Cardinal., & ſic diſtantior ab altari; iunior vero ad ſiniſtram, & ſic propior altari ſit, quod licet videatur contrariari his quæ dixi de Legato, & Epiſcopo Cardinal. ſimul ſedentibus, non tamen cõtrariatur, quia ibi habetur ratio altaris, hic Epiſcopi Cardinalis. Cæterũ ex aſſiſteñ. aliquo ſtante, ac aliquid pertinẽs ad officium cum Cardinali faciente, alius ſtare ſimiliter debet, vt infra capitulo de ſeſſionibus, & ſurrectionibus dicetur. Et cum unus ex ipſis duobus receſſerit: tunc illico alter, & ſenior ſuppleat, & aſtet. Quòd ſi quis aſſuetus aſſiſte-

re in tempore non venerit; tunc qui pro ipſo ſuppleuit, debet cedere locum illi aſſueto ſuperuenienti, quia ille locus, vtpote honoratus, debetur maioribus. Vltimo ſciẽdum eſt, quòd huiuſmodi aſſiſtentia duorum Canonicorum non fit, niſi Epiſcopo ordinario, & nulli alteri, etiam ſi ſit Patriarcha, vel Archiepiſcopus Metropolitanus, vel alius quiuis ſuffraganeus; nec etiã, ſi Legatus fuerit. Sed nec illud omittatur, quòd in Matutinis quibuſcunque, tam pro defunctis, ac tenebroſis, quàm Natalitijs Ieſu Chriſti, & aliis quantũcunque ſolemnibus, aut ſimplicibus, huiuſmodi aſſiſtentia nullatenus fieri conſueuit.

DE CIRCVLIS CANONICORVM ANTE Cardinalem, quando, quotiens, & qualiter fiant. Cap. XX.

CELEBRANTE Cardinali numquam Canonici ad circulos aliquos cum eo, ſed neque cum Legato, vt infra, venire debent, ſiue ipſi induti ſint pluuialibus, ſiue non: quoniam Cardinalis celebrans cũ ſuis ſolis miniſtris, quæcunque dicenda ſunt, dicit, & proſequitur; ſed nullatenus cum aliis Canonicis, qui, vt dixi, tunc ad circulum nõ veniunt. Quando vero non celebrat, ſemper venire debent: niſi Miſſa eſſet pro defunctis, vt ſuo loco dicitur. Veniunt autem in totum quater pro qualibet Miſſa, videlicet primo pro introitu, *Kyrieeleiſon, Gloria in excelſis,* ſimul ac ſemel tantum, nam cum Chorus cantat, ſiue Organum ſonat vltimum *Kyrieeleiſon*, tunc Canonici veniunt primo, & ſic ipſi cum Cardinali tunc ſurgente, & legente introitum, & *Kyrieeleiſon*, aſſiſtunt reſpondentes: debet autem a Choro, ſiue Organo ita, & taliter tempus diſpenſari, quòd illico vltimo *Kyrieeleiſon*, per Cardinalem finito, celebrans commode, &

de, &

de, & opportune poſſit incipere cantando, *Gloria in excelſis*, qd' Cardinalis ad Canonicos verſus in circulo ſtantes proſequitur, & in fine facit ſuper eos ſignum Crucis: ſed ipſi dū ſignantur a Cardin. non ſignant ſeipſos: quòd ſi *Gloria* in Miſſa non dicitur, tunc non multum, refert an veniant, quāquam venire magis conueniens eſſet. Item ſecundo poſt finitum immediate Euangelium, & priuſquam per Diaconū finiatur publicatio feſtiuitatum, iuxta morem Eccleſiæ noſtræ fieri ſolita in diebus Dominicis, Canonici veniunt ad circulum pro Symbolo, ideſt *Credo* dicendo, pro quo nihil refert, an celebrans, & Cardinalis ſimul concurrant in genuflexione ad verſiculum, *Et incarnatus eſt*. Sed bene aduertant Canonici, vt dum ipſe verſiculus cantatur, ſi ipſi forte eſſent in via reuertentes, tunc vbicunque ſint, genuflectant in terra, vſq; quo Cardinalis ſurrexerit a genuflexione, qui tamen ſurgere non debet, niſi verſiculo illo prorſus finito. Item tertio dum in præfatione dicitur, *Per quem maieſtatem, &c.* vel, *Et ideo cum Angelis, &c.* tunc incipiunt venire, & cum dicitur *Sanctus*, numquam celebrans, neque aliquis debet pectus percutere, ſed dicendo *Benedictus qui venit*, tunc Cardinalis omnes ſignat ſigno Crucis. Vltimo antequam per celebrantem inchoetur, *Per omnia ſecula*, ante *Pax domini*, tūc Canonici veniunt. Cum autē venturi ſunt, primo incipiunt iuniores venire, cum vero in circulo ſtant, illi, qui ſunt magis antiqui ſtant propiores ad Cardinalis dextram, ſed cum diſceſſuri ſunt ordine conuerſo diſcedunt, nam primo antiqui incipiūt diſcedere. Illud demum ſciant Canonici, quòd numquam ad circulum ante Legatum venire debent, niſi ipſe Legatus forte eſſet Epiſcopus Bononieñ. neque ante Archiepiſcopum eius Metropolitanum, neque ante Suffraganeum, nec omnino ante aliquem alium, præterquam Epiſcopum proprium non celebrantem.

DE

DE CANONICORVM LOCO APVD Epiſcopum ſuum, quando ſ. antecedunt, vel ſequũtur. Et ſi quis ex eis Prælatus eſt apoſtolicus, vbi in proceſſione, choro, & capitulo maneat, ac quando clerus magiſtratũ præcedat. Cap. XXI.

REGVLARE eſt, vt canonici ſemper, & vbique ſuum Epiſcopum ordinarium quomodocunq. ſacris veſtibus paratum præcedant; ſed illum non paratum ſemper, & vbiq; ſequantur: quam normam etiam Cardinales cum ſummo Pontifice ſeruant eadem ratione, niſi in Paraſceue: nam illa die in actu proceſſionis, quæ fit pro ſacramẽto reportando, præcedunt non paratum. Sed quid ſi aliquis ex canonicis aut manſionarijs ſit Prælatus apoſtolicus, puta Archiepiſcopus, vel Epiſcopus, an talis in habitu ſuæ prælaturæ, aut in habitu ſuæ receptionis debeat inter canonicos, aut inter manſionarios eſſe, præcedendo ſuum ordinarium paratum; aut in quo loco, tam in proceſſione, quàm etiam in choro, & in capitulo ſimul cum alijs canonicis ſimplicibus, vel etiam manſionarijs ſtando, vel eundo? Super hac famoſiſſima quæſtione, quamquam compertum habeã de iure canonico aliter dicendum, & faciendum fore, ex his, quæ per Abbatem Panormitañ. & alios doctores referuntur; videlicet vt poſt primum canonicum ſimplicem ſedeant, ſtent, & vadant Prælati, ſi qui ſunt: De noſtro tamẽ cæremoniali iure ſecus exiſtimo, argumento eorum, quæ a ſimili fieri videntur: immo quæ ipſemet, ex inſtitutione apoſtolica exequor in frequentiſſimo vſu capellæ Papalis, quæ eſt omnium rituum ſacrorum imperatrix, & magiſtra: & quidem hoc modo diſtinguendo: videlicet, quòd aut ipſe canonicus, vel manſionarius, qui eſt Archiepiſcopus,

vel Epiſcopus, induitur quotidiano habitu prælaturæ ſuæ apoſtolicæ; puta mantello, caputio, & riccha, ſiue rocchetto; aut induitur habitu canonicali. Primo caſu idem canonicus Prælatus apoſtolicus ſedebit in choro ſupra omnes canonicos, etiam ſupra Archipresbyterum, & ſupra ipſum Archidiaconum: niſi aliter prædicti duo ſint priuilegiati: ſed in proceſſione nequaquam ſimul cum canonicis præcedet ante ſuum ordinarium paratum, ſed poſt illum omnino ſequetur. In capitulo vero non vtique ſedebit poſt primū, vt expreſſe docet Abbas prædictus: ſed ante omnes quotquot erunt; nihilominus vocem, ſiue votum, aut ſuffragiū dabit in ordine ſuæ receptionis. Extra autem Eccleſiam & extra diuina Archidiaconus; vt pote ample priuilegiatus, ſuis gaudebit priuilegijs. Verumtamen ſi dicti Archidiaconus, ſeu Archipresbyter Prælati apoſtolici, & habitu prælaturæ apoſtolicæ induti erunt; tunc non dubium, quin ipſi, aut alter eorum Prælatus in choro; & in diuinis; & in capitularibus actibus, ſi modo de capitulo erunt, ante; & ſupra alios Prælatos ſedere debeant: extra vero diuina, quiſque per ordinem ſuæ prælaturæ, & ſuæ promotionis, ibit, ſtabit, ac manebit: inter quos Archidiacono, ob eius adminiſtrationem ſua priuilegia ſeruabuntur. Secundo caſu, quando canonicus, ſeu etiam manſionarius Prælatus apoſtolicus eſt in choro; ſiue in proceſſione indutus habitu canonicali, vel manſionariali; puta cotta, ſuper rocchetto, aut pluuiali, & planeta ſimul cum alijs canonicis, ſiue manſionarijs paratis: ſicut eſſe poſſunt, & debent, cum Epiſcopus maxime Cardinalis celebrat ſolemniter, vt ſupra dixi in capitulo de habitu canonicorum, &c. tunc ipſe Prælatus meo iudicio debet eſſe in ordine, & loco ſuæ receptionis inter canonicos, & manſionarios, etiam ſi ſit vltimus. Inſuper canonici Eccleſiæ cathedralis, ac etiam manſionarij, quotieſcunq; ſacris paramentis induti ſunt: & maxime in diebus Cinerū,

Cande-

Candelarum, Palmarum, & Paraſceue; ac ſimilibus actibus, tam in choro, quàm in proceſſione intra Eccleſiam, & extra illam; ſupra, & ante magiſtratũ ſemper ire, & eſſe debent: ſed hoc ex conſuetudine inueterata non ſeruatur. Tamen expreſſe in prima die Quadrageſimæ, quæ dicitur Cinerum, pro capiendis cineribus, & in Paraſceue pro adoratione Crucis, omnino præcedere debent: & ratio eſt; quia in illis duobus actibus, qui humilitatem præ ſe ferũt, Principes omnes de ſæculo cedunt ſacerdotio, & illi ſe humiliant, etiam Imperator, & omnes Reges, ſed partim, & reſpectiue, vt infra ſuis locis ſingulatim enarrabimus.

DE REVERENTIIS, ET GENUflexionibus omnium intra rem diuinam. Cap. XXII.

NON ſolum ſacrificijs, ſed & ſacrificantibus ipſis, ac alijs prælectis à Deo debetur veneratio, honor, reuerentia, & adoratio, cum infraſcripta norma, videlicet: Cardinalis primus documentũ alijs daturus, ſe promptiorem, & humiliorem in actu reuerentiæ, & adorationis, maxime in publico exhibeat. Dum enim primo ad altare peruenit, genuflexus orat: deinde vero, quotiens, ſiue celebret, ſiue non celebret, ante altare, uel ante crucem altaris tranſit, nudo capite ſe humiliat: dumq; nomen IESV (non autem *Chriſti* ſolum) audit, detectum caput inclinat. Dum autem *Mariæ* matris IESV, aut Papæ tunc viuentis proprium nomen audit, parum caput inclinat. Quotiens autem mitra vtitur, ſi Deum orat, illam deponit, & ſupplex adorat: ſi Deum alloquitur, ſine mitra, ſupplicibus manibus ſtat. quotiens vero populum benedicit, ſtat cum mitra, niſi vteretur cruce. Cum vero aliquem ſeu aliquos

particulares admonet, vel inſtruit, ſedet mitratus. Porro ante Legatum Cardinalem tranſiens, ſi mitratus eſt, cum mitra illum ſalutat. Quotienſcunq. per aliquos ſiue Prælatos, ſiue non Prælatos coram ſe ipſo Miſſam in cantu celebrantes, aliquid alte cantatur; ſurgit. Dum aliquis Prælatus mitratus coram eo celebrãs facit ſibi reuerentiam cum mitra; ipſe ſuper illum ſignũ crucis manu nequaquam producit; ſed aliquantulum aſſurgens detecto capite, illi corre ſpondet: ſuper alios vero minores celebrantes caput coopertum humiliat; non producens ſignum crucis ſuper ipſos ſacerdotes, ſed ſuper miniſtros eorum. E contra vero Reuerendiſs. Domino Cardinali omnes aſſurgere, caput denu dare, ac genu reliqui vſque ad terrã, & aliqui humeros aliquantulum flectere debent: ſed non omnes eodem modo. Canonici enim quotiens ante ipſum non celebrantem tran ſeunt, & quotiens ab ipſo diſcedunt, non genua, ſed humeros aliquantulum profunde inclinant: Manſionarij vero pro fundius, quàm canonici, & cum aliquali oſtenſione genuflexionis reuerentiam præſtent. Profunda autem reuerentia non fit per pedis retro proiecti extenſionem: ſed per humerorum incuruationem, ac capitis nudi humiliationẽ ſimul factas. Capellani minores, ac clerici, & ſcutiferi genua quaſi vſque ad terram humiliare verſus Cardinalem etiam non celebrantem debent: quoniam verſus celebrãtem, ſemper omnes prædicti, cæterique laici ſimplices, omnino vſque ad terram genuflectere debent, maxime miniſtri, qui etiam non niſi genuflexi colloqui debent. Omnis denique reuerentia fiat placide, grauiter, ac quodammodo timide; non properanter, aut furioſe, vel cum laſciuia. Verumtamen Legato præſente, Cardinalis Epiſcopus genu flexiones huiuſmodi; maxime vſque ad terram ante ſe parcius agi permittat, oſtendens genuflexionẽ ipſam Legato, potiuſquam ſibi conuenire; ſiue ipſe celebret, ſiue non: ta-

men Legatus celebranti Cardinali omnia permittat, vt infra latius. Cæterum omnes cuiuſcunq. conditionis, & ordinis: qui ante altare pertranſeunt, genufleɛtere quidem ante crucem altaris deberent; ſed ſatis ex inueterato more facient, ſi profunde inclinabunt, dummodò prima vice, qua ante altare tranſeunt, orent genuflexi ſemel, vt infra proximo capitulo dicam. Illud autẽ ſcias, quòd nihil refert dum fit reuerentia ante altare, aut alibi; vbi Cardinalis celebrãs, vel non celebrans hinc, & inde Legatus ſimul, vel alter eorum ſolus, vel alius Princeps, cui debeatur ſimilis reuerentia adſint; an vni priuſquam alteri ipſa reuerentia fiat; dum tamen omnibus fiat; pro ipſa enim facienda, non prioritas aliqua; ſed commoditas facientis attendenda eſt: puta ſi a celebrante diſcedis iturus ad Legatum: prius quidem ante ipſum celebrantem reuerentiam facis: tum ante crucẽ altaris, vltimo ante Legatum: ſimiliter idem facis a Legato diſcedens ad celebrantem iturus. Nam Legato prius, tum cruci, inde celebranti. Si vero ab altero ipſorum diſcedis ad altare iturus, primo ei, vnde diſcedis: tum alteri, ad quẽ non es iturus: vltimò altari, ad quod es iturus; reuerentiam facis, & e conuerſo. quod in omnibus reuerentijs, & ante omnes reuerendos obſeruatur. Aduerte tamen ſi in eo loco ſint ſimul plures dignitates diuerſorum graduum; & ſic vna multo excellentior, quàm altera; vt quia Legatus adeſt ſimul cũ Magiſtratu, vel Epiſcopus Cardinalis ſimul cum Locumtenente: quod eo caſu tunc ſolum debetur reuerentia ſummo. i. ſoli Legato, & non magiſtratui: aut ipſi Cardinali ſolum, & non locumtenenti. Non enim fit regulariter reuerentia illi, qui alteri reuerentiam fecit: ſed ſoli ei fit reuerentia, qui ibi ſummus eſt omnium: niſi quando ad ipſam minorem dignitatem accederet ex cauſa particulari illum tangente, vt alloquendi ipſum de particularibus, non autem dandi pacem, ſiue incenſum: quia nullam illi facis

cis reuerentiam penitus: ſi tamen omnino illum vis hono-rare: tunc facis quidem humiliationem, quaſi per ſolum nutum, & longe parcius, quàm ei, qui habet primum locum. Cæterum Cardinalis Epiſcopus, & quiuis alius Prælatus pontificaliter celebrans, inter ſacrificandum nunquam genuflectit vſque ad terram: ſed ſolum ante ſacramentum ſe humiliat, adorans illud. Non ſacrificans vero genuflectit quidem vſque ad terram, quando orat; nec non quando in eleuatione ſacramenti adorat, & nunquam amplius; ſed eius miniſtri parati; ſcilicet Aſſiſtens, Diaconus, & Subdiaconus regulare habent, vt ſolum genuflectente celebrante, & eo ſtante, ac ſe humiliante, idem per omnia faciant: niſi quando miniſterium aliquod exhibent, vt quando alter manum oſculatur poſt Epiſtolam, vel quando benedictionem petit ante Euangelium cantandum: ac quando, & quotiens calicem cooperit, vel diſcooperit, & huiuſmodi. Prælati Miſſæ ſolemni præſentes confeſſionem ſtantes faciunt inſimul; vel ſi vnicus erit Prælatus, faciet ſtans cum ſuo capellano genuflexo. Locumtenẽs prælatus, ſiue Gubernator nõ facit confeſſionẽ genuflexus cũ vexillifero; ſed ſtans cũ ſuo genuflexo capellano. Canonici tã duo aſſiſtentes, q̃ alij de choro, qũ non habẽt paramẽta, genuflexi illã faciunt; qũ vero paramenta habent, ſtãtes. Similiter oẽs alij de choro, & populo genuflectunt pro cõfeſſione. Cũ autẽ dicitur in Epiſtola Pauli, verſus, *Vt in nomine domini omne genuflectatur*; omnes genuflectant. Cum dicitur in die Pentecoſtes, vel in alio quocunq. die in Miſſa de Spiritu ſancto verſus ille pro graduali, *Veni ſancte Spiritus*, & in veſperis, *Veni creator Spiritus*, & *Aue maris ſtella*, & *O crux aue ſpes vnica*, & *O ſalutaris hoſtia*, & in Euangelio Natiuitatis, *Et verbum caro factum eſt*, & in Circunciſione, *Et procidentes adorauerunt eũ*: & cum inchoatur, *Te Deũ laudamus*; & cum in eo dicitur, *Te ergo quæſumus*, &c. & in officio de corpore Chriſti, cum in hymno dicitur, *Tantum ergo ſacramentum*,

mentum, ſi ſacramentum eſt ſuper altari, omnes genuflectũt: ſi autem non adeſt ſacramentum, nulli genuflectunt. Cum eleuatur ſacramentum in Miſſa omnes genuflectunt, quo eleuato omnes, maxime prælati, & canonici, & ſacerdotes illico ſurgunt, cum quibus etiam omnes miniſtri, & Capellani altaris, ac credentiæ, ſiue abaci ſimiliter ſurgunt: ſed laici, & minimi clerici de choro quandocunq. coſtis indilti ſint, perſtare poſſunt genuflexi, uſque ad *Per omnia, ante Pax Domini*, quia nemo niſi ſtans accipit pacis oſculũ, quod tunc dandum eſt. In Miſſis vero pro defunctis, & ferialibus omnes genuflectunt uſque ad *Per omnia, ante Agnus Dei*, & cum incipit Epiſcopus dare benedictionem dicendo, videlicet *Sit nomen Domini*, &c. laici genuflectunt, ſed cum dicit, *Pater, & filius*, tunc, & non prius canonici, & magiſtratus genuflectunt, excepto Locumtenente, ſeu Gubernatore Prælato, & quocunq. alio Prælato canonico, qui ſe tãtum humiliat, quando verſus ad ipsũ benedicit manu, & non aliàs.

DE SESSIONIBUS, ET SURRECtionibus in choro, quando & qualiter, ac quo ordine. Cap. XXIII.

EXPEDIT, ac etiam decet, vt Magiſtratus, canoniciq. ac reliqui omnes de clero, & populo rei diuinæ præſentes, hanc normulam in ſuis ſeſſionibus, ſurrectionibuſq. obſeruent: vt quando ſedendum erit ab omnibus ſedeatur, pro quibus ſedilia ſunt deputata: item cum ſtare oportet, omnes omnino ſtẽt recti vſq; ad vnum, & non aliter: maxime, ne qua inter eos vnicum corpus repræſentantes diſparitas appareat. Huiuſmodi aũt ſeſſiones, & ſurrectiones, ſuo tempore agendas, infra ſuis locis paſſim dicemus. Inſuper canonici tres, qui Cardinali celebranti miniſtrant;

niſtranti; ſiue duo tantum, qui eidem non celebranti aſſiſtunt ex vna parte, & canonici reliqui omnes, qui in cancellis chori, ſiue in ſtallis ex alia parte manent, inter ſe ipſos vtrinq. obſeruent; vt cum vnus ex canonicis miniſtrantibus, ſiue aſſiſtentibus ſurgit facturus aliquid ad officium aſſiſtentiæ pertinens, etiam alij duo, ſiue alius coaſſiſtens ſurgat; & cum eis ſimiliter omnes nouem capellani cottis induti ibi apud Cardinalem ſub tribuna ſeruientes, ſurgant omnino: quia hi omnes vnum chorum inter ſe facere cenſentur: ſed nullatenus alij canonici, nec manſionarij; neq; capellani exiſtentes in cancellis chori ſurgant: quoniam iſti, qui ſub tribuna apud Cardinalem aſſiſtentes ſunt, cenſentur facere vnum chorum diuiſum ab illo choro; vbi ſunt alij canonici, & mãſionarij in cancellis ſedentes: & ſimiliter è conuerſo; dum vnus de choro cantaturus antiphonam, vel aliquid tale facturus; quod ad officium pertinet, ſurgit; tum omnes tam canonici, quàm manſionarij, & capellani de illo choro, & de aſſiſtentibus ſurgant: nunquam tamen aliquo ſiue ex ipſis, ſiue etiam ſimul omnibus utriuſq. partis ſurgentibus; ſurgat Cardinalis propter ſeſſiones ipſorum particulares. Sed è contra.i.ſurgente Cardinali omnes de aſſiſtentia, & choro, ac etiã de populo, tam in Veſperis: quàm in Miſſis, & aliis officijs ſurgant. Si quis autẽ canonicus inchoato iam officio ſuperueniat; tunc omnes de aſſiſtentia, & de choro cancellorum ei, poſtquam orationem fecerit, & non prius ſimul aſſurgant. Aſſurgant autem ſic, videlicet: nam ſi ſuperueniens erat genuflexus ante aditum altaris, (quod omnino facere deberet) tunc nulli ante orationem, ſed poſt illam, & poſt reuerentiam præſente Cardinali ab ipſo factam aſſurgant canonici, & capellani aſſiſtentes; ſi autem abſente Cardinali nõ ante altare, ſed apud cancellos ante ſtallum ſuum orare velit (quod quidem in abſentia Cardinalis non improbandum) tunc canonici, &

omnes

omnes maxime de choro facta,ibi per illum oratione,& nõ prius aſſurgant eidem: quia ſicut prædixi nulli,oranti, ſiue reuerentiam facienti reuerentia præſtatur. Caueant autem canonici vt(maxime Cardinali præſente, & etiam eo abſente)in diebus ſolemnibus,quanto rarius aut nunquam è choro diſcedant euntes, ac redeuntes. Hæc lex quo ad ſeſſiones, & ſurrectiones, non capit manſionarios: nec alios minores;quia aliquo eorum ſurgente, nulli de choro, ſiue de aſſiſtentia regulariter aſſurgunt ei tanquam manſionario: niſi officium facienti;ſeipſos tamen inuicem ſalutare poſſunt. Si quis autem Prælatus, aut nobilis,vel aliquis alius in dignitate Eccleſiaſtica, vel ſeculari conſtitutus, intra rem diuinam ſuperuenerit; non prius faciat reuerentiam Cardinali, aut aliquem ſalutet in choro: quàm a ſua oratione facta ſurrexerit: qua facta, ipſe faciat reuerentiam Cardinali, & ſimiliter ſalutet canonicos, ac etiam Magiſtratum præſentem, a quo viciſſim, & mutuo reſalutabitur tunc, & non prius. Similiter ſi eo tempore ſuperueniat Magiſtratus; prius quidẽ debet orare; aut in medio chori (quod melius eſt) aut in ſedilibus pro eo paratis; Et interim nulli ſiue clerici ſiue laici magiſtratui aſſurgant,aut reuerentiam faciant: niſi oratione penitus finita; quod ẽt intelligendum eſt de Cardinale aduerſus Legatum, vel ẽ conuerſo: prout indifferenter ſeruatur in capella Papali; & ſi ſecus fiet, indecenter, & incongrue fiet. Poſtremo,& illud non poſtponatur, quòd Cardinalis, & Prælati, & omnes quicunq; ſunt Miſſæ præſentes, maxime de clero, vt canonici,& manſionarij, ac ſacerdotes, & capellani cottis induti; poſtquam eſt eleuatum ſacramentum, ſurgunt a genuflexione, laici autem, & minores clerici in genuflexione eſſe poſſunt, vſq.ad *Per omnia*, ante *Pax Domini &c.*niſi Miſſa eſſet pro defunctis,quia Cardinalis, & omnes manent genuflexi vſq; ad prædictum *Per omnia, &c.* vt ſupra celebrante Epiſcopo Cardinali dixi.

DE OSCVLATIONIBVS IN MAnu Car. & in rebus ipſi dandis, accipiendisq; ab eodem. Cap. XXIIII.

SOLEBANT olim manum deoſculari qui adorabant, ut inquit D. Hieronymus in Ruffinum. Nam, & Hebræi, & ipſi Romani deoſculationem huiuſmodi pro veneratione vſurpabant: Gentiles quoq; religionem eſſe in dextra teſtantur. Hinc religioſius agentes nos Chriſtiani pontificias manus vt pote ſacras, ac Chriſmate delibutas oſculamur: ex quo ſcire operepræteium eſt, tria eſſe oſculationis genera, videlicet Baſium, quod inter pudicorum affectus: Suauium, quod inter venereas libidines: Oſculum, quod inter officia, officioſoſq; .i. inter honeſtos, ſiue honoratos actus præbetur. Porro oſculorum aliud eſt, quod pacis vocatur: & hoc inter Miſſarum ſolemnia in facie; aliud reuerentiæ, quod plerumq; in Epiſcoporum, & Regum dextra; aliud fidei, quod præbetur in re illa, quam prædictis offerimus, vel ab eiſdem recipimus. Itaq; quotiens aliquid damus Cardinali celebranti, aut Legato, maxime rei diuinæ præſenti; aut aliquid ab ipſo ſimiliter accipimus; ſemper, & totiens primo rē ipſam, quaſi pro veneratione quadam, & fidei; deinde manum eius dextram, quaſi pro religione oſculamur, quod bene obſeruetur; maxime in miniſterio altaris, vt in porrectione thuribuli, coclearis, calicis, & patenæ, & baculi paſtoralis, & annulorum, ac chirothecarum, & ſimilium. Obſeruent ergo tam Diaconus; quàm canonicus aſſiſtens daturi thuribulum Cardinali, vt ipſi, vel alter eorum ſua manu dextra teneat ſummitatem catenulæ, & ſiniſtra thuribulum; oſculatamq. a ſe ſummitatem catenulæ, offerat Cardinali, thuribulum, & manum ſimiliter oſculando: quod etiam faciet, dum illud recipiet. In Miſ-

ſis

ſis autem; & officijs pro defunctis nihil oſculamur.

DE VSV MITRAE PRETIOSAE aut ſimplicis, & quis illam cum bireto ponit, ac deponit. Cap. XXV.

IN Pontificali ordinario ſub capitulo de mitra explicantur tempora, & dies, quibus mitra pretioſa vtendum ſit: vbi addendum, quòd in magnis ſolemnitatibus, & feſtiuitatibus mitra pretioſa vtitur Cardinalis Epiſcopus celebraturus ſemper, tam in Miſſa, & in hora Tertiarum cantanda, quàm in Veſperis: in quibus autem officijs, quando, & quotiens depoſita pretioſa, recipiat ſimplicem; ſupra dixi in capitulo de officio capellani mitram miniſtrantis. Quotieſcunq; autem mitra pretioſa vtitur, totiens cum illa dat benedictionem; & nunquam in Miſſis, aut Veſperis ferialibus, aut pro defunctis mitra pretioſa vti debet: neque in benedictionibus candelarum; cinerum, & palmarum, neq; intra Aduentum: niſi in Dominica tertia eiuſdem, qua cantatur in introitu Miſſæ, *Gaudete*, neq; in Quadrageſima: niſi in quarta Dominica eiuſdem, qua cantatur in introitu Miſſæ, *Lætare*: quia dictis temporibus nunquam pretioſa vtitur: niſi Miſſæ, aut Veſperæ cantarentur de aliquo feſto ſolemni. Officium vero Diaconi in ſuo loco, vt copioſe dixi, eſt ponere, & deponere mitram, ac biretum in Miſſa; niſi quando eſt occupatus in eadem, vt quando poſt incenſatum à celebrante altare, ipſe capit thuribulum de manu eius; quia tunc non poteſt ponere mitram: ſed illo caſu pro Diacono ſupplet Subdiaconus, aut Aſſiſtens Capellanus, vel Cæremoniarius. In veſperis vero ille ex duobus, qui eſt a dextris, ponit biretum, & mitram; qui vero eſt a ſiniſtris, deponit mitram ſolam: ſiue ſint apud altare, ſiue apud Faldiſto-

rium, aut alibi: ſed dum vnus ex ipſis ponit mitram, alter vittas pendentes, ſiue infulas aptat.

DE NUMERO LUMINARIUM CREdentiæ, ſiue abaci, Altaris, & totius tribunæ celebrante Cardin. Epiſcopo. Cap. XXVI.

NON ideo ſuper altari, vel ante ſacramentum aut ſanctas imagines lumen apponimus candelarum, vt aerem illuminemus, aut vt clarius proſpiciamus, ſed vt ſpiritu illuſtremur, ac ſecundum beatum Hieronymum in Vigilantium, vt ſignum lætitiæ illuminatiq. ſpiritus demonſtremus, atque in eo loco, vbi ſacrificamus lucem eſſe diuinæ veritatis oſtendamus. Conuenienter igitur per Patres noſtros inſtitutum eſt, vt ſuper altari, celebrante Epiſcopo, maxime Cardinali, ſi commode poni poſſunt ſeptem luminaria æqualia, tamquam ſeptem planetales ſtellæ apponantur: ſin autem ſex omnino, & non plures quàm ſeptem, nec pauciores quàm ſex. Similiter duo tantũ ſuper abaco, quæ anteferentur, quando Euangelium cantabitur, provt ſuo loco dicitur. Circa tribunam poſſent poni plura funalia ad libitum: ſed communiter non niſi ſeptem ponuntur. Ad eleuationem ſacramenti ad minus quattuor funalia, aut ad ſummam octo, quæ abſque manubriis, ſiue pedibus ligneis, quantumcunq. auratis per capellanos ſuperpelliciis indutos tenebuntur, maxime quando celebrat Cardinalis: & omnis hæc cera alba ſit, ſeu vt placuerit auro, vel coloribus variegata. In ferialibus vero, & pro defunctis, cera ſit communis ſimplex. Hoc autem quæſo non cõtemnatur velut leue rudimentum; quod tamen notabile eſſe, ac rationabile expreſſe docet Innocentius Papa III. in ſuis ſacrificiis; videlicet, quòd in Pontificalibus Officiis, & Miſſis,

nullum

nullum lumen adſit olearium, neque lampas ardens ex oleo quouis adhibeatur, vt illuminet, ſed cera tantum.

DE HIS QVI INTRA TRIBVNAM admitti poſſunt, & de cuſtodia eius Cardin. celebrante. Cap. XXVII.

ANGVSTIA Tribunæ noſtræ multorum præſentiam non recipit; ideo prouideatur, vt ante aduentum Cardinalis ad illam extranei nulli, nec alij præter neceſſarios admittantur: aliàs nullus ordo, ſed confuſio plurima ſequetur. Itaque aditus ille angularis in latere Epiſtolæ ſimiliter cum ſuis cratibus ligneis claudatur, ſicut eſt in latere Euangelij, vt inde quidem videri res ſacra poſſit, turbari autem per aditum, & frequentiam popularem non poſſit; & ita claudatur, vt nulla ex parte aditus ad illam, vel in eam niſi per directum ante altaris veſtibulũ, vnicus pateat: cui etiam adhibeantur duo, vel tres cuſtodes de familia Epiſcopi Cardinalis cum mandato, & ordine prædicto, vt bene cuſtodiant, donec ad Eccleſiam Legatus, & Cardinalis Epiſcopus acceſſerint; tunc enim eorum clauigeri, quos mazerios vocànt, cuſtodes erunt. Sed præſertim obſeruetur, vt quando Cardinalis ipſe pontificaliter eſt celebraturus, nũquam clerici pueri imberbes ad aliqua miniſteria, quantũcunque minima, ac per eoſdem aliis temporibus deputatos fieri ſolita, admittantur: necnon mulieres quæcunque, & quantæcunque ſint, ſiue puellæ, aut matronæ, vel etiam anicula, quoniam de iure noſtro Cæremoniarum mulieres intra ſacrarium, Pontifice celebrante admitti nequaquam debent, nec etiam pauperculi aliqui eleemoſynam poſcentes, dum myſteria fiunt ingredi permittantur. Et ſi qui de clero, aut de populo iã prius ingreſſi fuerint, honeſte moneantur,

tur, vt locum dent miniſtraturis. Nulli quoque familiares eiuſdem Epiſcopi Cardinalis aut Legati intus adhibeantur; niſi tres miniſtri parati,& capellani nouem in cornu Epiſtolæ,& Credentiarij tres, aut ſi placet quattuor apud abacũ, & vnus capellanus Cæremoniarius,ac ipſe Sacriſta, & duo famuli poſt altare miniſtrantes carbones,pro thuribulo, & alia minora vtenſilia. Pro Legato vero præſente in latere Euangelij capellani aliqui, quot ei videbuntur,qui ſedebũt in gradibus altaris ante, & prope conſpectum Legati, & pauci admodum ſcutiferi ſtantes ad ſiniſtram eiuſdem poſt capellanos. Clauigeri autem duo,vel quot placebit,ſuperuenientibus Legato, & Cardinali celebraturo prolatis clauis argenteis ante aditum prædictum,ſtabunt cuſtodientes, & ſilentium dum opus fuerit indicentes; & dum aliqua mãdata extrinſecus, ſiue alicui ex Magiſtratu,ſiue ex Canonicis intimanda deferuntur, ipſi vocato Cæremoniario indicant quicquid eſt, & ille deferat ad eos huiuſmodi mandata placide,ac quiete.

DE SACRAMENTO CORPORIS CHRISTI ex Tribuna remouendo, dum Epiſcopus eſt celebraturus ibidem. Cap. XXVIII.

DVM Cardinalis vel quiuis alius Prælatus pontificaliter celebraturus eſt ſuper altari maiori Eccleſiæ Bononien. quoniam retro, & apud ipſum altare communiter ſacramentum locari ſolet; propterea ſemper ante initium rei diuinæ, præſertim Miſſæ, vel Veſperarum, in quibus ſeſſio ipſius Prælati ſuper Faldiſtorio pontificali, ac altaris incenſatio interuenire debet,ſacramentum corporis Domini noſtri Ieſu Chriſti de tribuna amoueatur, & in alio loco a tribuna remoto (dum tamen reuerentiſſime) ponatur,

 quia

quia alioquin regularis actio rei diuinæ alterabitur. Si quidem incenſatio non rite illo præſente fieri poteſt. Nam celebrans cum mitra rite incenſari non poterit, ob illius reuerentiam. Inſuper Epiſcopum celebrantem inhoneſte, & irreuerenter in Faldiſtorio, vt ſupra locato ſedere oporteret, verſis ad ſacramentum renibus, cum Epiſcopus illo præſente ſemper ob illius reuerentiam ſtare deberet facie ad faciē conuerſus;& quia ipſum ſacramentum etiam incenſandum eſſet,neceſſariò ſequeretur, vt Epiſcopus antequam altare, crucem, ac oblata incenſaret, ipſemet celebrans iret ad illud incenſandum, & ſine mitra inter eundum eſſet, quæ legibus Cæremoniarum repugnant. Igitur ipſum ſacramentum omnino, præſertim in celebratione pontificalis Miſſæ, & Veſperarum, remoueri debet. Cæterum licet Eccleſiæ Bonoñ. mos ſit, vt ipſum ſacramentum in Miſſis Dominicalibus, & ſimilibus per Diaconum Euangelij ſtantem ſemper incenſetur: Tamen religioſius meo iudicio fieret, ſi per celebrantem, & quidem genuflexum, maxime in principio Miſſæ incenſaretur: quod ſi per Diaconum, ſaltem per ipſum genuflexum incenſetur, & non niſi cum triplici ductu thuribuli. Quæ omnia quamquam puſilla videantur, ſuum tamen habent myſterium.

DE POSITIONE CREDENTIAE SIVE *Abaci,& ornatu eius, ac vtenſilibus deſuper locandis. Cap. XXIX.*

CREDENTIA, quam aliter Abacum vocant, nūquam pro Veſperis, ſed pro Miſſa paratur, Tribunæ congrua,ad ſiniſtram manum Epiſcopi ſedentis in Faldiſtorio:& hoc regulariter,ac communiter fit, ſi loci diſpoſitio patitur; ſin autem, vt poteſt; dummodo prope celebrātem.

Verum-

Verumtamen puto in Eccleſia Bonoñ.celebrante Cardinali congrue collocari poſſe poſt Faldiſtorium, ita vt ipſe abacus conuerſus ad populi conſpectum,ſit poſt terga ſedentis in ipſo Faldiſtorio. Et erit communiter pro Cardinali longus palmis decem, vel duodecim, altus vſque ad ſtomachum,vel quinque, vel ſex palmis cum ſua eleganti mappa alba ſimplici, & non ſacra coopertus,circumquaque vſque ad terram,appoſitis duobus, aut pluribus gradibus ſuper illo, vt placuerit, eleuatus, ac ſolidis tripodibus, & pedibus firmatus,ne ruat; vt vaſa magna, & pretioſa aurea, atq. argentea, tam ad ornamentum,& decorem ſpectabilia,quàm etiam pro rei diuinæ neceſſitate vtenſilia, commode ſuperponantur. Sed nihil omnino paramentorum Miſſalium ibi locabitur,præter gremiale,calciamẽta ſacra, & mitras duas, & biretum vnum rotundum (nõ autem Gallico more,quadratum) baculum paſtorale, vaſa duo aqualia, ſiue bacilia, quæ fontes appellantur, pro manuum celebrantis lotione, mappulas iiij. calicem cum patena, hoſtiariam cũ hoſtiis, burſam cum corporalibus, & pallam cum purificatorio, ampullas pro vino, & aqua, thuribulum cum nauicula, & in ea cocleare cum incenſo, aliisq. vaporibus odoriferis,& aromatibus,vt placebit, dummodo fumus plus oleat de incenſo. Item vnum velum pro Capellano de mitra,aliud velum pro Subdiacono pro patena. Pacem argenteam, librũ pontificalem pro Pſalmis legendis, dum capiuntur paramẽta: phialam vnam cum vino recenti pro ſacrificio,aliam cũ aqua roſacea, & bene odoranti pro lotione manuum, vt ſupra. In angulis duobus abaci ſint duo, vel plura magna bacilia, & denique omnis generis vaſa vacua ad ornatum illius poſita. Item in eiuſdem angulis, duo candelabra cum cereis ardentibus continue ad ſimilitudinem illorũ qui ponuntur ſuper altari, apud illum ſit vas vnum cum carbonibus viuis, & cum molliculis aptis ad ipſos carbones thuribulo

bulo commode imponendos: ſint etiam aliquæ candelæ paruæ, ſi Cardinalis illis inter legendum indigebit pro illuſtrando aere. Item funalia pro ſacramenti illuminatione, quot ſupra dixi. Quod ſi magis Cardinali placuerit, ipſum abacum ampliorem præparare pro maiori ornatu, poterit; dum tamen duo tantum lumina deſuper ardeant; & nulla crux, vel imago: neque vllæ ſanctæ reliquiæ ſuperponantur ibidem.

DE PULPITO, SEU LEGILI PRO Epiſtolis, Euangelijs, alijſq. cantandis, ubi, & quando poni, ac quotiens nudari, & cooperiri: Item de capitulis, & orationibus ueſperalibus, ubi cantari debent. Cap. XXX.

NON eſt pulpiti, ſiue legilis locandi cura leuis; cum & in eius vſu, ornatuque ac poſitione ſuus cæremonialis canon habeatur. Si quidem pulpito ipſo, ideſt legili, quo liber Euangeliorum, & Prophetiarum, ac lectionũ ſuperponitur, noſtro tempore, nequaquam pro orationibus, nec Epiſtolis, neque capitulis ullis utimur; ſed ſolum, & dumtaxat pro Euangelijs, cum diſciplina infra dicenda, cantandis; & ſolum in Miſſa per Cardinalem ſolemniſſime celebranda: maxime ſi qui ex dignioribus canonici, vt Archidiaconus, vel Archipresbyter, qui ſunt in Eccleſia prælati, Euangelium cantabunt, quo caſu Subdiaconus ample xum pulpitum aduerſa facie tenebit. In Miſſis vero, non per Cardinalem, ſed coram eo celebrandis, pulpito non vtimur pro Euangelio, ſed Subdiaconus loco pulpiti, etiã ſi fuerit canonicus; dummodo iunior, vel minor Diacono,

miniſtrans librum ſuſtinebit: Immo pro Paſſionibus in Dominica palmarum, & alijs tenebroſis diebus cantandis pulpito non vtimur; ſed tunc loco pulpiti, tribus vtimur capellanis, qui per vices librum ſuſtinent. Item, & pro lectionibus matutinalibus quocunque tempore, ac prophetijs in ſabbato ſancto recitandis, & pro benedictione cerei Paſcalis eodem ſabbato fienda, pulpito vtimur, & nunquã amplius. Poſitio autem ſiue locatio huius pulpiti pro ſolis Euangelijs erit omnino extra presbyterium, & in veſtibulo .i. non intra ante murale, quod ibi presbyterium a veſtibulo diuidit, ſed ante cornu Euangelij, ita vt Diaconus cantans ſit cum brachio dextro verſus ipſum cornu Euangelij, & verſa facie ad Aquilonem, vnde panditur omne malum. Si tamen Legatus, vel Epiſcopus Cardinalis aut Metropolitanus proprius ſiue Rex, vel aliquis maximus vir, eſſet manens in ſede ampla ordinaria pro Legato aut Epiſcopo ad cornu Euangelij parata, aut alibi in quocunque loco; quæ ita diſpoſita eſſet, vt ipſe Diaconus cantaturus Euangelium vertere cogeretur de directo faciem ſuam ad ipſum manentem in ſede ampla; tunc omnino Diaconus auertat faciem ſuam ab illo: & ne ſit ad illum facie ad faciem conuerſus, locet ſe remotius, vel propius altari: aut ſi aliter fieri pro loci diſpoſitione non poſſit, vertat potius faciem ſuã, & ſe totum ad altare, dum Euangeliũ cantat. Pro vndecim vero prophetijs ſabbati ſancti, & lectionibus matutinalibus totius anni, ac lamentationibus trium tenebrarum ſanctæ hebdomadæ nequaquã in alio loco collocetur pulpitum, quàm in medio veſtibuli ante crucem, quæ eſt in medio ſuper altari poſita: non ante cornu Epiſtolæ, ſicut eſt conſuetudo Eccleſiæ noſtræ, neq. intra duo capita chori apud canonicos, etiam ſi canonici cantarent prophetias, aut lectiones prædictas. Pro benedictione autem dicti cerei Paſcalis ipſum pulpitum legitime ponetur ſimiliter, extra pres

byterium

byterium, & in veſtibulo; ſed ante cornu Epiſtolæ, ita vt Diaconus cantans ſit verſa facie ad cornu Euangelij, extra quod ipſe cereus locandus eſt, & non alibi, nec aliter. Cæterum vt ſciatur quomodo, & quando veſtiri, ſeu cooperiri ipſum pulpitum, ſiue legile conueniat, dico quod in nullo actu, ſiue officio, quantumcunque ſolemni pulpitum ornari, ſeu cooperiri debet, niſi pro ſolo Euangelio, & pro benedictione cerei Paſcalis: quia tunc tegi debet panno aureo, aut argenteo textili, ſeu ſerico coloris eiuſdem, quo cætera ſunt paramenta officio, & diei conuenientia: ſed pro benedictione cerei Paſchalis cooperiri albo colore feſtiuo debet. Nullatenus verò cooperiri, aut ornari debet pro prophetiis, & lectionibus matutinalibus, quantumcũque ſolemnibus, etiam ſi in nocte Natalis Domini noſtri Ieſu Chriſti, aut ſi per Canonicos aut Eccleſiæ Prælatos, vel per Epiſcopum Cardinalem, ac etiam ſi per ipſummet Legatum cantarentur lectiones, aut prophetiæ: quod ſi aliquo caſu placeret Cardinali, vt pro Epiſtola cantãda haberetur pulpitum, & ſuper illo liber Epiſtolæ cantandæ poneretur (quod fieri non debet) tunc ſaltem placeat, vt illud nudum ſit omnino, & non coopertum aliquo tegmento, ſiue pretioſo, ſiue mediocri, ſiue vili. Verum quoniam vſus habet Eccleſiæ noſtræ, vt Epiſtola, & orationes horarum, & veſperarum tam per Canonicos, quàm Manſionarios, & Capellanos quoſcũque cantentur apud pulpitum in medio veſtibuli choralis ordinarie, & continue ibidem locatum: ſuper hoc dico, quod licet talis pulpiti poſitio legibus cæremonialibus repugnet, tamen in præſentia Cardinalis Epiſcopi, aut Legati, ſeu aliorum Cardinalium, aut Regum, & magnorum virorum, fieri non debet: in illorum enim præſentia, aut etiã in magnis feſtiuitatibus in eorum abſentia, ſaltem, legitimus ordo ſeruetur, vt videlicet, capitula omnia, & orationes omnes, non ante medium altaris, ſed ſemper, & expreſſe ante

cornu Epiſtolæ altaris cantentur: niſi quando Epiſcopus Cardinalis non paratus manens in ſede ſua ampla in cornu Euangelij vellet orationes veſpertinas, aut alias cātare: quia Epiſcopus non paratus ibi cantare, & non alibi debet. Demum, vt intelligant patres mei Canonici, qua parte chori eum manere oportet, qui ex eis paratus ſacris veſtibus veſperarum officia facit, & ſimiliter vbi cantare omnes veſperales orationes oportet, ſi legitime ſingula exequi, aut ſaltem ſcire volunt, ſciant, quòd ſacerdos Canonicus, ſiue Manſionarius, aut alius, qui paratus eſt ſacris veſtibus, celebrans officium veſperale, debet non in ea parte chori, qua ſemper habet proprium, & quotidianum ſtallum, vel in qua eſt pro tempore chorus hebdomadalis; ſed ſemper, & omni tempore in dextra parte chori, id eſt in illa, quæ oppoſita eſt cornui Epiſtolæ altaris, & non quæ oppoſita eſt cornui Euangelij, manere debet, & ibi veſperas inchoare, mediare, & finire; maxime ibidem cantare capitulum, & orationes, & non apud pulpitum in medio chori, ſeu veſtibuli, poſitum. Nam in primo ſtallo dextræ partis vt dixi, ſtans, cantare debet capitulum, & orationes ex libro, quem aliquis capellanus in inferiori ſtallo manens, ante ipſum tenere debet eleuatum, qui capellanus ſit mediatus a duobus aliis capellanis, ſiue clericis, aut ab vno tantum iuxta conditionem cantantis, vel officij, quod fit, & ita ſatis legitime fient.

DE REGULARI POSITIONE ET ORNATU altaris, ac paramentis tam celebrantis, quàm miniſtrorum, & aliis requiſitis diſponendis. Cap. XXXI.

OMNE altare maius, & principale in Eccleſia quolibet ita regulariter locari conſueuit, vt qui ſuper

eo celebrat, faciem ſuam ad Solis ortum conuertat, quo caſu cornu dextrum, hoc eſt Euangelij, conſequenter ad Aquilonem reſpiciet, ſiue ipſum altare parieti adhærẽs ſit, vt in noſtra Cathedrali Eccleſia, ſiue ſub tribuna, aut a pariete diſtans, vt in Eccleſia collegiata Sancti Petronij. Et cum dicimus cornu altaris dextrum eſſe, vbi Epiſtola legitur, tunc ratio celebrantis habetur, cuius dextra tendit ad ipſum Epiſtolæ cornu. Sed proprie dextrum cornu altaris eſt, vbi Euangelium legitur, tamquam dignius: quod etiam patet ex dextra crucis ſuper altari poſitæ, quæ ad populum (vt eſſe debet) conuerſa, dextrã ſuam ad ipſum cornu Euangelij protendit, quæ ſint pro regula Cæremoniali dicta, cui adſtipulari videtur antiquorum vſus. Cardinali celebraturo altare quam feſtiuius poteſt, ornetur, citra tamen prophanas delitias, aut luxum ſuperfluum. Primo enim ſupra illud ab alto pendeat aliquod vmbraculum (quod baldachinum vocant) pulchre compoſitum. Item ſuper medio altaris omnino vnica crux inſertis, vel appoſitis reliquiis, & ad eius latera per longum altaris aliquæ imagines Sanctorum: & ſi ibi erunt imagines Sancti Petri, & Sancti Pauli, obſeruetur omnino, vt imago Sãcti Petri ſit locata in dextra parte Crucis, & imago S. Pauli in ſiniſtra: præſertim in Eccleſia noſtra Cathedrali, prout fit. Item candelabra ſeptem ad plus, ſed nõ pauciora quàm ſex, poſt Crucem locata, & magis parieti proxima, ita vt imagines proximiores ſint celebranti, vt cum ipſe incenſat altare non impediatur a candelabris. In medio altaris citra Crucem, ponuntur omnia paramenta pontificalia pro Miſſa, ordine retrogrado, primo enim annulus, tum planeta, inde chirothecæ, & dalmatica, tunicella, ſtola, crux, pectoralis, cingulum, & alba, id eſt camiſus, vltimo amictus, & denique manipulus, qui includitur libro Euangeliſtario. Reliqua autem eius paramenta videlicet caligæ, ſotulares, mitra, baculus, & gremiale, lo-

cantur

cantur ſuper abaco vt ſupra. Præterea ſecundũ aliquos con ſueuerunt poni in cornu Euangelij paramenta Diaconi ordine ſupradicto, ideſt manipulus, dalmatica, ſtola, alba, ſiue camiſus, & amictus, & etiam in cornu Epiſtolæ ſub paramentis Subdiaconi, pluuiale plicatum pro aſſiſteñ. & ſuper eo paramenta Subdiaconi ordinata ſicut pro Diacono dictum eſt; niſi quòd Subdiaconus non vtitur ſtola. Sed cõ uenientius fiet, ſi celebrante Cardinali paramenta miniſtrorum nullatenus ſuper altari, ſed aut ſuper abaco, aut retro altare ſuper aliqua menſa ponantur, vbi ipſi parentur. Quãdo autem alius Prælatus celebrat, poſſunt eorum paramẽta ſuper altari eodem diſponi. Tres autem libri, videlicet Miſſalis, Euangeliſtaris, & Epiſtolaris, omnes vno colore tẽpori congruo cooperti ſint ſuper gradu altaris, ſub cornu Epiſtolæ cum vnico puluino eiuſdem coloris. Inde circum circa altare per terram ſint tapetia ſtrata in presbyterio, maxime omnes gradus altaris tegentia, vbi miniſtri ſacrificaturi ſedere poſſint decenter, & honeſte.

DE FALDISTORIO, ET EIUS *poſitione.* *Cap.* XXXII.

IN hoc noſtro iure paſſim, & communiter ſedem Prælati cuiuſuis pontificaliter celebrantis: non quidem amplam, & eminentem: ſed preſſiorem, ac ſacris celebrationibus dicatam, ſimilem curruli illi, quæ in antiquis numiſmatibus inſpicitur; cæremoniſtæ autem Faldiſtorium appellant: ſed qua de cauſa, aut qua etymologia ſic appellent, ſeu quare nominis huiuſmodi primogeniam ſic figurent, haud ſatis conſtat; niſi fortaſſis eam unius litteræ ſubdititiæ vitio adulteratam diuinare velimus; vt videlicet pro Faldiſtorio Fandiſtorium dicamus, quod ſcilicet interpretemur

pro

pro loco ſandi, ſicut conſiſtorium pro loco conſiſtendi. Verum ne potius hoc, quàm illo, aut alio modo, aut è cō tra vſurpemus; ſatis eſt quòd per hanc qualemcunque dictionem ſedes deſignatur pontificalis celebrationibus dicata; & hæc ſemper locari debet ad cornu altaris ſiniſtrum, quod eſt Epiſtolæ; ita, vt ipſe celebrans habeat ad dextrām ſuam altare, cui honorem defert, & ſic locari cum moderamine debet, vt poſt renes ſuos celebrans non vtique altare habeat, ſed nec etiam nimis ante faciem ſuam, ſic vt ab omni populo ſedens ipſe videatur. Commode ergo locabitur, ſi pedes celebrantis ſint æquales ſecundo gradui altaris, & omnino locetur ipſum Faldiſtorium, vt celebrans ſuper illo ſedens, vertat faciem ſuam, ſicut eſt altaris frontiſpicium; non autem ſemper ad populum, nec ſemper ad corpus Eccleſiæ; ſed vt ſupra. Nam in eccleſia noſtra Cathedrali Bononieñ. vbi altaris frontiſpicium .i. pars anterior reſpicit ad populum, ſiue ad corpus Eccleſiæ, tunc ibi celebrans dum ſedet, vertit faciem ad corpus Eccleſiæ, & ad populum: ſed in Eccleſia Sancti Petronij collegiata, vbi altaris frontiſpicium .i. pars anterior non reſpicit ad populum, ſed e contra; nam pars altaris poſterior verſa eſt ad populum; ſimiliter ipſe celebrans non frontem, ſed humeros ad corpus Eccleſiæ .i. ad populum vertet, quod etiam in omnibus locis pari ratione ſeruabitur. Inſuper Faldiſtorium ipſum coopertum ſit de colore aliorum paramentorum, & ſub pedibus ſuis habeat, præter grandia tapetia, pauimentum vniuerſale tegentia, aliud, paruum, & pulchrius tapete ad longū ante faciem domini extenſum, quod eſt priuilegium Cardinalium Epiſcoporum; non aūt aliorū minorum prælatorum. Et ſi gradus altaris tres, aut plures erunt: tunc fiat vnus ſuggeſtus, ſeu tabulatum ligneum altum, ſicut eſt gradus vnus infimus altaris, vel duo vt placet; & ſuper eo Faldiſtorium imponatur, ita vt ſedes Cardinalis

dinalis

dinalis modicum altius emineat ob præeminentiam Cardinalis: non autem ſic, ſi alius Prælatus celebraret. Demum Faldiſtorium iſtud a loco nunquam inter Miſſam remouetur, niſi poſt finitam rem omnem diuinam, & quia non decet Epiſcopum ſuper illo nimis profunde incubare: Ideo ſeſſio eius cum vno, vel etiam duobus puluinaribus, ut opus erit coopertorio ſuppoſitis eleuetur, ut altius ſedeat.

DE SEDE LEGATI, ET EIUS *poſitione.* Cap. XXXIII.

LEGATI ſedes ampla locabitur in parte dextra altaris .i. intra Presbyterium verſus Euangelium, habebitque duos tantum gradus, & non plures: nam regulariter ſoli ſedi Papali (quod ſolium vocatur) apponuntur gradus tres, quæ eſt Papæ prærogatiua: ea ſedes non erit cameralis nec auro ornata, vt ſunt ſedes geſtatoriæ; ſed alta cathedra cum poſtergali eleuato circumquaq. tapetibus, vel pannis ſericis raſis, non autem villoſis, nec ex auro textili ornata: gradus quoque tapetibus, ſeu pannis, vt ſupra ornatos, & tres puluinos, videlicet vnum ſerico villoſo coopertum pro genuflexione, & alium ſimilem pro accubitu habens, & tertium maiorem pro ſeſſione. Quòd ſi caſus aliquis occurrat, vt aliquis Rex, Dux, vel maximus Princeps, ſeu etiam noſter Reuerendiſs. D. Cardinalis Epiſcopus Bonoñ. non celebrans, vel alius Cardinalis ſimul Miſſæ adſit, tunc ſimiliter poterimus aliquod tabulatum, vel ſuggeſtum altitudine duorum graduum in eadem parte erigere, capax tot ſedilium, quot ibi ſeſſuri ſunt Domini, & remota ſede Legati ampla ponere totidem ſedes ſimiles camerales æqualiter altas, ſedem vero Legati paulo altiorem, id eſt circa medium palmum, præcipue ſi alius Cardinalis

quàm

quàm noſter Bonoñ. adſit. Ita tamen quòd ſedes Legati ſit propior altari, quo caſu habebit ad dextram ſuam Regem, vel Cardinalem Epiſcopum Bonoñ. qui licet ad dextram Legati exiſtens videatur eſſe in loco digniori,& ſupra Legatum; tamen non eſt in veritate,quia locus ille dignior eſt,qui eſt magis propinquus altari in omni caſu.

DE SEDE CARDINALIS BONONIEN. *Epiſcopi non celebrantis. Cap. XXXIIII.*

MEMINI cum adhuc puer eſſem,Philippum Cardinalem olim Bonoñ. Epiſcopum, Sanctæ memoriæ Nicolai Papæ V. fratrem, & poſt eum aliquando Sanctiſs. D. N. Iulium II.in præſenti glorioſe ſedentem, tunc Cardinalem ſimiliter Bonoñ. Epiſcopum, vidiſſe in vltima ſede chori extra veſtibulum,ſiue antemurale presbyterij directa ante cornu Epiſtolæ ſedentes,quod etiam ab antiquis Eccleſiæ noſtræ Canonicis, & alijs audiui,& legi ſic in ipſa Eccleſia conſueuiſſe, vt Epiſcopus Bonoñ. pro tempor quantumcunque Cardinalis, ſemper in loco illo humili ſedeat, ſiue præſente, ſiue abſente Legato,& non in ſede ampla poſita ad cornu Euangelij: vt de Legato dixi, immo etiam ipſo Legato abſente eundem Cardinalem Epiſcopũ dicunt in prædicto loco ſediſſe, relicta Legati abſentis ſede vacua. Quod tamen non videtur legitime ordinatum fuiſſe, cum ipſa ſedes Epiſcopi maxime Cardinalis ſemper locanda ſit ampla ad cornu Euangelij cum duobus gradibus, & intra presbyterium, & non ad cornu Epiſtolæ, niſi Legato præſente, vbi quia loci diſpoſitio non patiatur,aut alioquin non videatur, quòd Legatus, & Epiſcopus Cardinalis ſimul ſint in vno, eodemq. ſuggeſto,vt ſupra dixi:tunc enim Epiſcopi Cardinalis ſedes ſimiliter ampla cum duobus gra

dibus, & intra presbyterium locabitur ad cornu Epiſtolæ: ea tamen moderatione habita, vt ſedes Epiſcopi Cardinalis ſit magis preſſa, & humilis, ſpatio medij palmi, & diſtantior ab altari, adeo vt quaſi ſubſit, & ſuccedat immediate ſedi Legati in oppoſito locatæ. Verum pro humanitate Epiſcopi Cardinalis, qui eſt domi ſuæ, ſiue in Eccleſia propria, poterit ipſe Cardinalis Epiſcopus honorare Legatum tam ratione Legationis, quàm conſuetudinis inter ipſos Cardinales mutuæ, & plurimum circa huiuſmodi honorationes obſeruatæ. Itaque poterit ipſa ſedes Epiſcopi Card. & humilius locari, & parcius ornari, vt placuerit Epiſcopo Card. & hoc ſeruetur quando Legatus eſt præſens duntaxat. Abſente autem Legato, Epiſcopus Card. Bonoñ. ſedere debet, vt ſupra, in eadem ſede, quàm dicunt eſſe Legati ad cornu Euangelij poſita, non autẽ in extremitate chori extrà preſbyterium, ante cornu Epiſtolæ, quæ illic poni nequaquam debet, quia ſequeretur, quòd eo ibi ſedente, omnes officiales ciuitatis, & populi Bonoñ. i. Locumtenens Legati, Vexillifer iuſtitiæ, & Prætor, ac Antiani, qui omnes ſedent in oppoſita parte, quæ eſt dignior, habito reſpectu ad cornu Euangelij, ſupra Epiſcopum Cardinalem ſederent; quod non conuenit cum ſint minores Pontifice Paſtore, & patre ſuo. Immo conuenit eoſdem officiales ciuitatis, & populi præſente Epiſcopo Cardinali ſedere debere in ſiniſtra, ideſt in illa parte chori, quæ eſt oppoſita cornui Epiſtolæ, ſed in dextra ſedere debent Prælati ſi qui ſunt, Epiſcopi Cardin. quaſi facientes vnum chorum cum Epiſcopo ſuo. Si vero alter Card. non Legatus adſit ſimul cum Epiſcopo Card. tunc fiat omnino ſuggeſtus prædictus, vbi ambo Cardinales ſimul ſedeant, dum tamen ipſe Epiſcopus Card. Bonoñ. det ex ſua humanitate primum locum Card. hoſpitii, ſicut etiam Legato dediſſet, & quòd æquales ſint ſedes amborũ; quo caſu Epiſcopus Card. non faciet cõfeſſionem cum celebrante,

lebrante,

lebrante, nec ponet incenſum,neque benedicet Diacono, nec habebit circulos Canonicorum;& denique ob honorē illius hoſpitis Card. cui non competunt præeminentiæ ſacræ in aliena Eccleſia, ab omnibus ſe abſtinebit;& tunc etiā non dabit benedictionem apud ſedem, ſed apud altare. Ex ipſis autem duobus ibi ſic ſedētibus dignior erit proximior altari: & hæc honoris delatio eſt de particulari Cardinaliū conſuetudine, vt etiam in ſuis Eccleſiis ordinariis,& titularibus alios Card.honorent.Secus autem fit,ſi Epiſcopus ordinarius non ſit Cardinalis,ſed ſimplex Prælatus: quia nulli Epiſcopo, nec etiam Archiepiſcopo cedere debet in Eccleſia, ac ciuitate, & diœceſi ſua; niſi ſoli ſuo Metropolitano, vt ſequenti capitulo plenius dicam; & tunc ipſe ſimplex Epiſcopus præſente Legato ſedebit, non in ſede ampla ad cornu Epiſtolæ, ſed aut proximus Legato in ſede Camerali cum tapete ſuppoſito,aut (vt ipſe Epiſcopus humanius agat) cum Prælatis Legati in eadem parte chori cum Legato ſedentibus, ſedebit; primus tamen omnium,ſed tunc ſine tapete. Abſente vero Legato ipſe Epiſcopus ſimplex ſedebit in ſede, & loco, quem dicunt eſſe Legati, remoto tamen vno gradu ſedis, ita vt ipſa ſedes ampla vnum dumtaxat gradū habeat, & ſimiliter officiales erunt in latere Epiſtolæ ſicut Epiſcopo Card. præſente. Quòd ſi aliquis Card. non Legatus adſit præſente Epiſcopo ſimplici,tunc ſimplex Epiſcopus dimiſſa Legati.i.ſua ſede,ipſi Card. in qua alioquín ipſe, vt ſupra, ſedere ſolet, ſedebit in parte Epiſtolæ in ſede ampla, non tamen æquali illi Cardinalis;& hoc propter actum ſacræ benedictionis, quam Epiſcopus populo ſuo ibi impartitur,niſi potius apud altare benedicere vellet, vt ſupra dixi de Epiſcopo Cardinali Bonoñ.

DE DIVERSITATIBUS ANTELATIOnum inter Cardinales, & Prælatos in eorum Eccleſiis: Necnon de habitu, & colore capparum, quibus, qualiterve, ac quando Card. & Prælati tā intra, quàm extra rem diuinā vtuntur apud Eccleſias ſuas. C. XXXV.

CARDINALES tam in ſuis vrbis titularibus, quàm extra vrbem cathedralibus Eccleſiis inter ſeipſos, diuerſum, ac pene contrarium morem habēt ab aliis Eccleſiarum Prælatis, quo ad præcedētias, & antelationes. Nam Cardinales in Eccleſiis eorum titularibus vrbis, in quibus de iure communi ſunt tamquam Epiſcopi, & ibidē ordinariam iuriſdictionem exercere poſſunt, & exercent; omnibus Cardinalibus huiuſmodi Eccleſias titulares viſitātibus, quantumcunque promotionis tempore, & ordinis gradu minoribus, & inferioribus, cedunt indifferenter; & ſub omnibus ſedent, ac in vltimo loco manent. Quod etiā extra vrbem in Eccleſiis eorum cathedralibus, quantumcunque illas in commendam habent, ex mutua humanitatis delatione inter ipſos ſic inueterata facere conſueuerunt. Crederem tamen eſſe excipiendos VI. Epiſcopos Cardin. ex omnibus primos, quorum dignitati Cardinalari ſex Eccleſiæ Epiſcopales ſunt annexæ, videlicet Oſtien. Portuen. Sabinen. Præneſtin. Tuſculan. & Albanen. qui iudicio meo aliis Card. ipſas Eccleſias viſitantibus cedere non debent. Hanc tamen deciſionem mihi in præſentia non vendico. Secus autem ſeruant alij Eccleſiarum cathedraliū Prælati non Cardinales, qui ipſi ſi Epiſcopi ſunt, ideſt conſecrati, ſunt

in

in ordine pontificali, nullis ad ſuas Eccleſias cathedrales, ac ciuitates,& diœceſes venientibus,aut in eiſdem commorantibus Prælatis omnino cedunt, quantumcunque Patriarchis, Archiepiſcopis,& aliis antiquioribus Epiſcopis,etiam in promotione ſenioribus, niſi ſoli ſuo metropolitano, cui in pluribus cedunt. Sed Pontifici Romano non ſolum in Eccleſia & in ciuitate, ac diœceſi,verum in diſtrictu,ſeu exarchatu exiſtenti in omnibus penitus,& omnino cedere, & ab omnibus præeminentiis, ac etiam antelationibus,& benedictionibus abſtinere debent. Quam theoricam dum anno præterito Sanctiſs. D. N. Iulius Bononiam iret,& inde ad vrbem rediret,aliqui ordinarij in ſuis Eccleſiis,& ciuitatibus, ac diœceſibus obſeruare voluerunt, vt nullis Prælatis & ætate,& gradu, & ordine in maioribus cederent, cũ quibus nonnulli tam Cardinales, quàm Prælati,& digni viri aſſentire videbantur: tamen ſalua reuerentia, & iudicio ſaniori, tunc mihi nullatenus viſum fuit, quòd Epiſcopi in ſuis Eccleſiis præeminentiam ante ſeniores Epiſcopos haberent,præſente ibi Papa: ſed omnes irent,& ſtarent iuxta ordinem ſuæ promotionis,tamquam in Romana Cur.tũ quia vbi Papa, ibi curia: tum etiam quia Papa eſt vbiq. ſummus ordinarius, quod maxime videre licet in Eccleſiis vrbis titularibus, vbi Card. titulum habens,ſe vt ordinarium exercet in perſonali abſentia Papæ. Eo vero præſente in illa Eccleſia ab omnibus ſe abſtinet, cedens Papæ tamquã primati ſuo. Cæterum Card. noſter Epiſcopus Bonon. in Eccleſia ſua cathedrali, aut alia intra ciuitatem auditurus rẽ diuinã, maxime ſolemnem, aut ad proceſſionẽ iturus ſemper cum cappa caudata,& cucullata,qui eſt proprius Card. habitus, indutus eſſe, & nunquam cum mantello, qui non eſt habitus Eccleſiaſticus, nec rei diuinæ conueniens, eſſe debet, ſicut nec etiam ſine ſuperpellicio canonici diuinis officijs debent intereſſe. Si vero Miſſam lectam ſimplicem audi-

turus

turus accedet; tunc nunquam in rochetto diſcooperto erit publice, ſed in mantello cum capitio, quod mozettam vocant, eſſe poterit coloris tempori congruentis; & hunc habitum conuenientiſſime, & religioſiſſime defert Reuerendiſſimus D. Card. Bonoñ. noſter, cuius vita in omnibus eſt virtutis exemplum. Color autem capparum intra totum ferme annum communiter, & regulariter ſit violaceus, quem Bonoñ. morellum vocant; tamen clarior, & obſcurior iuxta qualitatem temporum, & ſolemnitatum. Rubeo vero parcius, & rarius vtatur: nam ipſe rubeus color à temporibus Pauli ij. citra, vt legimus cœptus eſt à Card. deferri; qui ſolis Legatis apoſtolicis antea debitus erat, & à Pontificibus Romanis propterea quaſi pro quodam ſpeciali, & ſingulari munere gratioſe prius concedebatur; & quidem raro: deinde amplior libertas obrepſit, vt non niſi de ſerico caprino, vel camelino, quod camelottum appellamus, cappas deferant. Dies vero, quibus Cardinalis cappa rubea, ſiue lanea, ſiue de camelotto vti poſſit intra rem diuinam hi ſunt, videlicet: à vigilia Natiuitatis in Veſperis, vſq; ad Epiphaniam incluſiue. In Cathedra S. Petri, & omnibus ſolemnitatibus Apoſtolorum Petri, & Pauli; quia ſub horum nominibus Eccleſia Bonoñ. inuocatur; & dedicatione eiuſdem Eccleſiæ: in tribus diebus Paſchæ Reſurrectionis: in die Aſcenſionis, in tribus diebus Pentecoſtes, In feſto Trinitatis, Corporis Chriſti, Aſſumptionis Virginis Mariæ, In Veſperis vigiliæ, & Miſſa tantum diei omnium Sanctorum, Creationis, & Coronationis Papæ tunc viuentis. Cæterum poterit hac vti moderatione, vt in diebus, quibus Eccleſia mœſta, ac lugubris eſt, vt in Veſperis, & Miſſa pro defunctis, & in Anniuerſario Pontificis vltimo defuncti; & quando ipſa Eccleſia eſt circa myſteria Paſſionis occupata, maxime à Dominica de Paſſione vſq; ad Sabbatum ſanctum incluſiue; cappa non de camelotto, quantumcũq;

tumcunque violaceo,ſed omnino lanea vtatur. Hoc quoq; non prætermittat,vt propter mœſtitiam priuatam ex domeſticorum,vel conſanguineorum funere aliquatenus nō mœſtificet, aut contriſtet publicam Matris Eccleſiæ lætitiam, nec ob hoc dimittat colorem cappæ ſuæ feſtiuum.i. rubeū, lætitiæ communi conuenientem; quia ſi Mater Eccleſia vniuerſalis gaudet, etiam ipſum congaudere oportet, qui eſt eius filius; aut ſi particularis Eccleſia ſua ſponſa lætatur, vt in diebus Dedicationis,& ſimilibus;ſimiliter,& ipſe ſpōſus collætetur. Super quo poterit Card.ſi ex priuato funere triſtis erit, intereundum ad rem diuinam colore quidem mœſtó; i.panno violaceo indutus eſſe: in loco vero celebrationis depoſito mœſto,inducere rubeum, & feſtiuum; Quo moderamine, & ſtylo Cardinales plerumq; omnes noſtro tempore intra verbem vtuntur. Præterea in mediocribus, vt Apoſtolorum, & reliquis glorioſæ Virginis Mariæ ſolemnitatibus, & beati Io. Baptiſtæ, & ſimilibus colore poſſet vti eo,quem roſam ſiccam, ſeu roſinum vocant, qui eſt inter violaceum, & rubeum medius, quo colore.ſ. roſa ſicca noſter Bonoñ. Epiſcopus antequam Card.eſſet vti potuiſſet, vel quiſq; alius Epiſcopus non Cardinalis.Nā libere iſto roſæ ſiccæ colore in cappis caudatis poſſunt vti ſimplices Eccleſiarum Prælati in ſuis Eccleſiis dum ad rem diuinam accedunt, eiq. interſunt: ſed in illis tamen diebus tantum, quibus Cardinales rubeis vtuntur.Nam ipſi Prælati nullatenus rubeo colore, nec camelotto cuiuſcunque coloris vti poſſunt,nec debent. Color enim violaceus ſiue cæleſtinus proprie Prælatis intra totum annum conuenit, exceptis diebus ſupra enumeratis; quia tunc roſa ſicca vtentur. De habitu quoq; Prælatorum, & quali, ac de cappis eorum, & quando induti eſſe debent idem dicimus,quod de Card.Bonoñ. diuino officio præſenti, dictum fuit.

DE LOCIS OFFICIALIUM BOnonien. & Oratorum ibidem exiſtentium, Prælatorumq́, ac Quadraginta Conſiliariorũ de regimine Bonon. *Cap. XXXVI.*

LICET ſupra ſatis dictum ſit, vbi eſſe debeat locus officialium Bonoñ.i. Locumtenentis, Vexilliferi iuſtitiæ, ac Prætoris, & Antianorum: Tamen vt melius ſinguli prædicti, ac etiam Prælati Legatum, aut Cardinalẽ Epiſcopum Bononieñ. ſequentes, aliique Prælati, & Quadraginta Conſiliarij loca ſua intelligant; ſcire debent quod ipſi officiales conuenienter ſederent in parte, in qua Legatus ſedet, quaſi vnum chorum ſimul cum Legato faciẽtes. Prælati vero tunc tam Legatum, quàm Epiſcopum Cardinalem ſequentes, decenter ſederent in ea parte, in qua Epiſcopus Cardinalis ſedet, & ſub eis Quadraginta Conſiliarij. Abſente vero Legato; quia Epiſcopus, vt ſupra dixi, ſedere debet in cornu Euangelij in ſede, quã Legati eſſe dicunt; ipſi officiales ſedebunt in altera parte chori directa cornui Epiſtolæ; & Prælati omnes, ſi qui ſunt, præter Eccleſiæ canonicos Prælatos, qui cum canonicis ſedent; ſedebunt in ea parte chori, in qua eſt Epiſcopus Cardinalis, & ſub ipſis Prælatis ſedebunt Quadraginta Conſiliarij. Abſentibus vero ambobus, videlicet Legato, & Epiſcopo Card. ſeruetur vſus ciuilis, vt placet Magiſtratui, & ciuibus ipſis. Cæterum ſi qui Oratores Cæſarei, aut Regij, ſiue Ducales, & alij quicunque liberarum ciuitatum, ſeu communitatum, vt Florentini, Senenſes, & Lucenſes, ac alij quotquot interfuerint rei diuinæ: tunc ipſi Oratores continuabunt in eodem banco ſedentes ſupra Vexilliferum iuſtitiæ poſt Gubernatorem, ſiue Locumtenentem præſentem, qui tenet lo

cum Papæ,ſiue Legati. Quòd ſi Bonoñ. Magiſtratus in hoc Oratoribus omnibus cedere nolit;ſaltim obſeruare placeat vt quemadmodum aliqui Domini ſunt eodem magiſtratu ſuperiores, & maiores,ſic & eorum Dominorum oratores ſupra Magiſtratum ſedeant, vt Orator Imperialis, & orator Regius, ac etiam Ducalis ſit ſupra Vexilliferum, quiſque ordine ſuo: ſi vero aliquis ſuo iudicio,inferior adſit, vt Senenſium, & Lucenſium & ſimilium; tunc ex rigore mero ciuitatis Bonoñ. ille Orator Senenſis,ſiue Lucenſis,ſit(quã quam male) infra Vexilliferum, & etiam infra Poteſtatem: ſed ad minus ſupra Antianos populi, ratione ſaltem huma-nitatis; quæ regula apud capellam Papalem, quæ eſt omnium rituum princeps,& magiſtra; illibate ſeruatur. Quod ſi noſter Bonoñ. Magiſtratus legem, ac cenſuram prædictã ſeruare nolit,ſeruet vt libet,ritum ciuilem,tametſi abuſiuũ, niſi in talibus à ſede Apoſtolica priuilegiatus eſſet; ſed mihi non conſtat.

DE SVFFRAGANEO CARDINALIS Epiſcopi Bononien.& loco,habituq́;ac praeminentijs,& de diſciplina eiuſdem, tam præſente, quàm abſente Cardinali ſeruandis. Cap. XXXVII.

SVFFRAGANEVS Card. Bonon. Epiſcopi diuino officio præſentis nullum honoris, aut præeminentiæ locum habet tãquam ſuffraganeus, ante alios Prælatos, ſed inter illos ſtat,ſedet,& vadit iuxta ordinem ſuæ promotionis; quod etiam ſeruatur vbicunque in ciuitate,vel diœceſi ſit in præſentia Cardinalis Epiſcopi,niſi forte vices Epiſcopi, vel aliquod diuinum exerceat, & ſi in Eccleſia nullus Prælatus præter ſe ſit cum Cardinali, tunc ipſe nõ apud

Canonicos; ſed tanquam quiuis Prælatus ſimplex ſtat, vel ſedet apud ſedilia pro Prælatis, vt ſupra deputata: dummodo non ſit ſolus, ſed habeat ſecum aliquem, vel aliquos dignos viros; & denique nullus ſpecialis honor, nec vlla particularis præeminentia ſibi debetur; niſi vt alijs ſimplicibus Prælatis. Abſente vero Card. Epiſcopo, ipſe Suffraganeus, vt Locumtenens Epiſcopi honoratur vbique, cum moderamine tamen, ac modificatione ſequenti. Primo enim non excipitur a canonicis vſq; de cubiculo ſuo, ſicut Card. Epiſcopus; nec poſt Miſſam eò reducitur. Intra rem diuinam non ſedet, nec ſtat in alio quoquam loco, niſi intra chorū, & in ſtallo chorali cum canonicis primus ſupra illos, ita vt ab illis nullo ſtallo intermedio diſtinctus ſit, quem immediate Archidiaconus, aut Archipresbyter, vel canonicus ſenior continuat: neque ſit in aliqua parte chori, aut ſuper cancello, ſiue ſtallo, ſiue ſede portatili, ſiue ſcabello, vel faldiſtorio ſedens, vel ſtans, ſed omnino cum illis, niſi paratus pontificalibus ornamentis officium faceret: quia tunc apud faldiſtorium ſuum, iuxta altare, & non alibi ſedere, & ſtare debet. Apud vero canonicos ſtans, vel ſedens tapete habet, niſi officium eſſet pro defunctis, ſine tamen puluino ſub ſe, & ſine libro ante ſe. Cum tamen duos, aut vnicum capellanum ſuum habitu quotidiano indutū poſt, & apud ſe habet, extra ordinem ſtallorum choralium ſtantem: non recipit circulos, nec aſſiſtentiam canonicorum. Confeſſionem facit ſtans cum prædicto ſuo capellano genuflexo, & nullatenus cum celebrante, aut cum canonico, niſi apud ſe haberet aliquem ſui ordinis Prælatum, quia ipſi ambo confeſſionem tunc ſtantes ſimul faciunt, hymnum angelicum .i. *Gloria in excelſis, Credo,* ac *Sanctus,* & *Agnus,* cum ſolo proximo Canonico, vel Prælato proſequitur detecto capite. In pacis oſculo ipſe primus omnium à ſolito pacis datore capit illam, quam nulli Canonico dat, niſi aliquis Prælatus apo-

ſtolicus,

ſtolicus, ſui ordinis apud ſe ſit, quia ei ſoli pacem dat, & non alteri. Ille enim pacis dator miniſtrat eam primo canonico, & alijs, vt ſupra. Ante Epiſtolam cantatam non porrigit manum oſculandam Subdiacono, nec poſt cantatum Euangelium oſculatur textum, neque tunc incenſatur. Incenſatur autem ſolum poſt offertorium ſimul cum alijs in Miſſa, & poſt inceptum canticum in Veſperis; ſemper tamẽ cum triplici ductu thuribuli, & ab eo, qui omnes alios incẽſat, & numquam aliquem inuitat ad prius capiendum honorem, niſi ſui ordinis Prælatos. Canonici vero incẽſantur cũ duplici thuribuli ductu. Singulis canonicis ei reuerentiam facientibus, nõ cum manu benedictionem facit, ſed detecto capite congruenter aſſurgens reſalutat; niſi eſſet intra diuina myſteria celebrans. Aliis autem, vt par eſt, (ſine tamen benedictione) correſpondet. Cum ſtandum, vel ſedendum eſt, ſtat, & ſedet, vt alij. Si ex Canonicis aliquis ſit Prælatus apoſtolicus ſenior, aut dignior ipſo in prælatura, vt Archiepiſcopus extraneus, ipſe quidẽ Suffraganeus in choro præcedit, ſed alibi quiſque eſt in ordine, & gradu ſuæ promotionis. Canonico ſeu Manſionario, aut cuique capellano in pluuiali parato, & officium Veſperarum, aut aliud diuinum facienti, ſubeſt dans locum honoris, ſed in fine officij Suffraganeus ipſe concludit officium dicens. *Dominus det vobis ſuam pacem*, vel *Fidelium animæ, &c.* Nunquam tamen aliquo die inchoat officium Veſperarum, nec Matutinarum, nec horarum denique aliquarum. Item licet Epiſcopus ordinarius aliquando (quod tamẽ non laudabile cenſeo) intereſſe velit diuinis officiis in rochetto diſcooperto cum capitio, & ſine cappa, ac ſine mantello, tamen Suffraganeus id facere non debet, nec poteſt. Habitus autem Suffraganei ſecularis præſente Card. Epiſcopo ſit quotidianus, videlicet cum mãtello, & capitio ſimul, quo numquam careat, circa humeros extenſo de colore cõuenienti, non autẽ cappa caudata, quæ

eſt habitus eccleſiaſticus: Abſente verò Cardinali crederem conuenienter fieri, ſi Suffraganeus chorum ingreſſus poſt orationem ante gradus altaris factam apud locum ſuũ prædictum, cappam de panno, & colore violaceo, ſiue cæleſtino cucullatam, & caudatam prælaturalem induat, & cũ ea rei diuinæ interſit: quòd ſi cappam prius induerit, quàm chorum ſit ingreſſus, tunc nullatenus caudam ſibi deferri per aliquem faciat; ſed ipſemet illam ſub brachio ſiniſtro obuolutam portet, & ſic ad ſtallum proficiſcatur. Si autem Suffraganeus ſit ex aliquo ordine regulari, tunc indutus ſit habitu ſuæ regulæ, extracto tamen cucullo de ſublimitate mantelli, & circa humeros, & pectus capitio, ſiue mozetta extenſa: & ſi monaſticus ſit, tunc cappam de panno nigro cum cucullo pellibus nigris ſuffulto induet, vt ſecularis. Idem facit, ſi eſt Canonicus regularis. Finito vero diuino officio ibi cappam exuit, vbi eam accepit, & recedit cum mantello quotidiano, & capitio, non autem cucullo regulari, quia numquam in publico illũ portare debet. Et quæcunque ſunt de Suffraganeo Card. Bonõ. dicta, puto ad omnes aliarum quarumcunq; Eccleſiarũ Suffraganeos ſimplicium Prælatorum extendi poſſe.

DE EPISTOLA, VBI, ET QVALITER Cardinali celebrante cantanda, & de graduali ſolo, quando per Epiſcopum legendo, & de tonis eorum, quæ inter epiſtolam, & Euangelium cantantur à choro. Cap. XXXVIII.

VSVS habet Eccleſiæ Bonon. vt Epiſtola cantetur in alto diuerſorio apud Organum: ſed quia aliqualis eſt ab organo ad altare diſtantia; ideo non ab re eſſe crediderim,

derim,vt maxime Epiſcopo celebrante potius apud altare, id eſt extra presbyterium, & in veſtibulo ante cornu Epiſtolæ altaris, ipſa Epiſtola cantetur per Subdiaconum Canonicum, qui, ſolo Cæremoniario aſſociante, ſibimet librum teneat, dum illam cantat. Si enim apud organũ eundum eſt, vbi non modica eſt viæ diſtantia, cum in talibus Miſſæ ſolemnibus ſoleat magnus eſſe populi concurſus, nõ facile, nec cito Subdiaconus poſſet Epiſtola finita ad Epiſcopum redire, ita vt eius manu oſculata poſſit librum illi offerre pro lectione gradualis,& verſuum,antequam Diaconus præparare ſe habeat ad ſuum Euangelium cantandum: Ideo videtur quòd omnino apud altare extra presbyteriũ cantetur, qua finita, factis reuerentiis,oſculatur genuflexus manum celebrantis ſuper librum poſitam.Et mox Epiſtolari libro depoſito, Miſſali vero ſumpto, ſolus ſtans ſedentibus omnibus capellanis miniſtris, illum tenet,quoad Card. Epiſcopus legerit Epiſtolam, vſque ad Euangelium incluſiue. Pro quo ſciatur, quòd licet in libro pontificali expreſſe dicatur,quòd Pontifex cantata Epiſtola,debet illam legere, & Graduale, ac Euangelium: Tamen id non eſt indiſtinctè verum, ſed tantum quando ipſemet Pontifex perſonaliter celebrat, vt nunc. Nam ſi ipſe non celebrat,ſed Miſſæ intereſt, non legit Epiſtolam, neque Euangelium, quia ſatis audiuit, dum cantaretur; ſed tantum illud, quod cãtat chorus, ſuper quo vide omnia, quæ notabo infra in capitulo de libro Miſſali ante Cardinalem, &c. Præterea illud non omittatur,quòd in expreſſis eſt Cæremonialibus regulis diffinitum, videlicet quòd Graduale debet cãtari in tono Gregoriano ſimplici preſſo,& graui, ac potius aſpero,lamentabiliq;, quàm feſtiuo, aut quàm modulatis vocibus elato. Graduali finito primum, & vnicum *Alleluia* cantatur quàm feſtiuiſſime. Item verſus,qui ſequitur, cantatur in tono iocundo, & aperto.i.quantum poteſt fieri inter triſtẽ, & modulatum

dulatum medio, *Sequentia* cantantur ſuaui, dulciq. cãtu. Duo vltima *Alleluia* cantantur feſtiuiter quidem, ſed minus iubilanter, quàm primum: vltimo tractus, qui tempore Eccleſiaſticæ mœſtitiæ cantatur; quia miſeriam vitæ præſentis inſinuat: ideo cum vocum aſperitate, & verborum prolixitate cantatur. Quæ bene notanda ſunt, quoniam omnia ſacris ſunt plena myſteriis.

DE EVANGELIO CANTANDO, VBI, & qualiter, ac pro quibus Euangelijs præſamur verſum, videlicet, In illo tempore. Cap. XXXIX.

SIMILITER idem habet vſus, vt apud orgãnum in alto Eccleſiæ Euangelium cantetur: ſed quia non ſolet, immo nec debet celebrãs regulariter præfari Symbolum.i. *Credo in vnum Deum*, nec cantare *Dominus vobiſcum*, ſi *Credo*, nõ dicitur, niſi prius oſculatus textum Euangelij fuerit, & incenſatus: ideo ne tantum temporis vacui interponatur, cõuenientius eſt vt Euangelium cantetur apud altare, videlicet extra presbyterium: nullatenus autem intra illud, neq; omnino ſuper gradibus altaris, vt mos eſt ibidem, quod fieri nullo modo debet. Sed Diaconus aduertat, vt cum cantat, ſit brachio ſuo dextro verſus altare, & non facie. Quòd ſi Legatus aderit, tunc nullatenus Diaconus ipſe cantans Euangelium, vertat faciem ad eam partem, vbi eſt Legatus, ſed potius ad altare, maxime ſi erit directus facie ad faciem contra Legatum, quod etiam ſeruabitur, quando Legato abſente Card. Epiſcopus nõ celebrans, vel quiuis alius erit in ipſa ſede, quam Legati appellant. Quia ſicut dicit Innocentius Papa III. qui fuit ſummus cæremoniarũ magiſter, cum frons ſacrificantis apud altare regulariter ad Orientem

reſpicere

reſpicere debeat,& per conſequens exterius cornu Euãgelij ad Aquilonem vergat; ideo Diaconus cantans Euangelium ſit verſa facie ad Aquilonem, vnde panditur omne malum i.vbi verſantur dæmones, propterea ipſe cantãs primo ſe ſignat in fronte,in ore, & pectore, deinde locum,& librũ Euangelij incẽſo adolet. Verum quia præſupponitur, quòd omne altare ſit regulariter, & canonice, vt ſupra,locatum. Ideo indifferẽter,ac regulariter Diacono præcipitur,vt ſemper verſo ad cornu Euangelij altaris ſuo brachio dextro, ſtans cantet Euangelium quomodocunque altare poſitum ſit. Igitur Diaconus ſolus librũ opportune ante pectus acceptum,portat ad altare: nihil tunc dicens, inde redit ad celebrantem ſine libro,qui eo nauiculam miniſtrante incenſum ponit, poſtea redit iterum ad altare, vbi genuflexus dicit: *Munda cor meum*, & accepto libro vadit ad celebrantem,coram quo genuflexus dicit, *Iube &c.* & habita benedictione procedit ad Euangelium cantandum. Ordo autem procedẽtium eſt, videlicet Cæremoniarius ſolus, tum Thuriferarius ſolus, aut hi ambo ſimul, inde capellani ceroferarij duo cũ candelabris, vel quattuor cum funalibus totidem, vt infra. Tum Subdiaconus vacuus: vltimo Diaconus librũ portãs, qui omnes ſimul unico contextu in eundo,& redeundo reuerentias debitas faciunt. In ipſo autẽ loco Euangelij Subdiaconus tenet librum ante faciem Diaconi, & duo capellani ceroferarij medium ipſum Subdiaconũ facientes, ſtant verſis faciebus, ſicut ipſe Subdiaconus ante faciem Diaconi. Thuriferarius apud Diaconum modicum retro ad dextram eius ab initio, & Cæremoniarius ibidem: & cum ipſe Diaconus dicit *Initium*, vel *Sequentia Sancti &c.* primo dextræ manus pollice textum Euangelij,deinde ſe in frõte,ore, & pectore ſignat, quod omnes faciunt, & cum a choro reſpondetur, *Gloria tibi Domine &c.* ipſe accepto thuribulo incenſat cum triplici ductu librum,videlicet ſemel in eius medio,

dio, tum verſus ad candelabrum dextrum, inde verſus ad ſiniſtrum, ita, vt ſimul, & ſemel tam librum, quàm candelabrum, & locum incenſare videatur. Interim autem dum Euangelium cantatur, numquam thuriferarius incenſat librum; nec Diaconum, ſed eatenus thuribulum mouet, ne igneis extinguatur, aut fumus pereat, ita vt in fine poſſit celebrans incenſari. Attende tamen ſi Archidiaconus, vel Archipresbyter Bonoonien. quorum vterque eſt Prælatus canonicus, aut quiuis alius cō canonicus, qui ſit Prælatus apoſtolicus cantat Euangelium cum Card. celebrante, quod eo caſu non duo candelabra de abaco, ſed funalia quattuor, per totidem capellanos ante eum portantur ad locum Euangelij cantandi: & tunc liber Euangeliorum ponitur ſuper pulpito cooperto, quod Subdiaconus ſtans ad faciem Diaconi amplectitur, librum ipſum tangens, vt ſupra in capitulo de pulpito dixi: & hoc idem fit in Miſſa Papali, reſpectiue tamen: & nota quòd ante textum omnium Euangeliorum ſemper additur verſus iſte, videlicet. *In illo tempore*, niſi quando tempus particulare rei tūc geſtæ deſcribitur expreſſe: quia verſu ipſo dimiſſo abſolute legitur textus, vt in ſabbato ante quartam Dominicam de Aduētu, & in ipſa eadem Dominica, quibus legitur Euāgelium; quod incipit *Anno quintodecimo Imperij Tiberij Cæſaris*, & in primordio Euangeliſtarij Ioañ: quod eſt. *In principio erat verbum*, & in die Circumciſionis ibi, *Poſtq̄ cōſummati ſunt dies octo*, & in Dominica infra octauā Epiphaniæ, ibi, *Cum factus eſſet Ieſus annorum xij.* & in feria quinta in Cœna Domini, ibi, *Ante diē feſtū Paſchæ*, & in Sabbato ſancto ibi, *Veſpere autē ſabbati &c.* & ſimilibus locis. Quomodo autem Card. ſiue ſit celebrans, ſiue non, textum Euangelij oblatum oſculetur, infra dicam in ſecundo libro ſub ſimili capitulo.

DE

DE SERMONE INTRA MISSAM, & quotiens fiat intra annum. *Cap. XL.*

INTRA Miſſam ſolet fieri ſermo latina lingua, & oratione diſerta, ſicut ſunt ſermones S. Leonis Papæ, & S. Auguſtini, & aliorum Sanctorum; non autem prædicatio vulgaris: & huiuſmodi ſermo ſolet fieri immediate finito Euãgelio, & antequam inchoetur *Credo.* Facturus autem illam primo oſculatur genuflexus manum Epiſcopi celebrantis; tum petit benedictionem dicens, *Iube Domne benedicere*, & ille reſpondet: *Dominus ſit in corde tuo, & in labijs tuis vt digne, ac fructuoſe annunties ſuum Sanctum verbum. In nomine patris, &c.* Tũ petit indulgentias dicens. *Indulgentias Pater reuerendiſſime,* atque ita petit illas publicandas ab eodem Cardinali. Si tamen Legatus ſit præſens tunc fiet, vt infra ſuo loco particulari dicetur. Et ſi illum facturus ſit clericus ſecularis, tunc indutus cotta; ſi autẽ religioſus, in habitu ſuo quotidiano; ſi vero laicus, in ſuo ſimiliter feſtiuo habitu indutus illum faciet: honeſtius autem eſſet ſi potius toga, quàm ſago, id eſt longa potiuſquam breui veſte indutus eſſet. Fit autem ſermo in prima, & in omnibus quattuor Dominicis de Aduentu, in die S. Stephani, & S. Ioan. Euangeliſtæ, Circumciſionis, Epiphaniæ, Cinerum, & prima ac aliis Dominicis de Quadrageſima, præterquam in Dominica Palmarum. Item in feria ſexta ſanctæ hebdomadæ, quæ dicitur Paraſceue, & in diebus Aſcenſionis, Pentecoſtes, & Trinitatis, & omnium Sanctorum: & ſi aliqua dierum prædictarum fuerit facta proceſſio, nõ fiat ſermo, quia ſermo numquam fit in die proceſſionis, etiam extraordinariæ. Cæterum ſuggeſtum, quod pergulum vocant pro ſermone fiendo, erit omnino nudum, niſi Epiſcopus ipſe celebrans vellet illum

facere, & locabitur communiter, & commode in latere Faldiſtorii extra presbyterium ſic locati, vt omnes in choro exiſtentes videant faciem ſermocinantis, qui erit facie directa altari, & ſic in medio conſpectu celebrantis, & Legati: & ſi prædicatio fuerit iam facta mane ante Miſſam, vel habenda erit in die, tunc iſte ſermo non debet hic fieri: & ſi fiet ſermone vulgari more prædicatorio, tunc nulla per prædicatorem petetur benedictio ab ipſo celebrãte, nec a Legato, nec ab aliquo. Quando autẽ, & per quas cæremonias fiat ſermo in laudem defuncti, dicetur infra in capitulo de eadem Miſſa pro defunctis.

DE CONFESSIONE INTRA MISSAM cantanda, & abſolutione, & indulgentia poſt ſermonem populo ſolẽniter dandis, & per quem; & de forma confeſſionis, & indulgentiæ prædictæ. Cap. XLI.

QVOTIENS intra Miſſam fit ſermo latinus, totiẽs confeſſio per Diaconum cantari, & per ſermocinantem indulgentia publicari, ac abſolutio, & benedictio per Epiſcopum Cardinalem, vel Legatum dari debent: per quẽ autem preciſe dentur, infra dicam. Itaque illico ſermone finito, Diaconus Euangelii ſtans ante celebrantem, vel Legatum humiliter cantat totam confeſſionem, dicens: *Confiteor Deo omnipotenti, Beatæ Mariæ ſemper Virgini, &c.* & cum dicit *Te pater*, vel *Tibi pater*, aut *Virgini Mariæ*, Semper illud reuerenter dicit. Finita confeſſione ipſe factis reuerentiis recedit: Tamen ſermocinator, qui vſque modo detecto capite expectauit in ſuggeſto publicat ibidem indulgentias ſermone latino per Epiſcopum vel Legatum conceſſas, non autem vulgari, quia intra Miſſam numquam vulgari, ſed poſt Miſ-

ſam

ſam latino, & vulgari ſimul pronunciari poſſunt. Forma autem talis eſt, *Reuerendiſs. in Chriſto pater, & Dominus Dominus Ioan. Stephanus Tit. Sanctorum Sergij, & Bacchi Sanctæ Rom Eccl. presbyter Cardinalis, & Epiſcopus noſter Bonon. digniſſimus, dat, & concedit omnibus, & ſingulis hic præſentibus*, & ſi placet addere, *Iſtã ſanctiſſimam Eccleſiam hodie viſitantibus, centum dies de vera Indulgentia in forma Eccleſiæ cõſueta. Rogate Deum pro felici ſtatu Sanctiſſ. D.N.Papæ Iulij, & dominationis ſuæ Reuerendiſſ. ac Sanctæ Rom. Eccl.* Quod autem dixi, centum dies, & non quadraginta prout Epiſcopi in ſuis Eccleſiis dant de iure communi, ideo dixi, quia vt Cardinalis dat centum. Nam ſinguli Cardinales nõ ſolum in ſuis Eccleſiis, ſed vbicunque Miſſæ præſentes fuerint, centum dies dant, niſi plures dies, vel annos haberent a Papa ex particulari facultate: quia tunc concederent iuxta facultatem. Si autem Legatus ſit præſens huiuſmodi Miſſæ per Cardinalem cantatæ, tunc Epiſcopus Card. celebrans ſicut debet habere omnes præeminentias, ita præſertim cõcedendi indulgentias: bene autem honeſtum eſſet, vt ipſa Indulgentia nomine amborum daretur, & quiſque concederet centum dies hoc modo, videlicet. *Reuerendiſſ. in Chriſto patres, & D. D. Galeottus Tit. S. Petri ad vincula Legatus apoſtolicus, & Io. Stephanus Tit. Sanctorum Sergij, & Bacchi Epiſcopus Bonon. Sanctæ Rom. Eccl. presbyteri Cardinales hic præſentes dant, & cõcedunt, ac quilibet eorum dat, & concedit omnibus hic præſentibus centum dies, &c.* vt ſupra. Si autem Legato abſente, non Epiſcopus Card. ſed alius celebrabit, tunc ab Epiſcopo Cardinali petetur benedictio, & indulgentia, quæ ſimiliter erit cẽtum dierum. Itaque publicata indulgentia ipſe ſermocinator deſcendit de ſuggeſto, & Epiſcopus Cardin. ſurgit, & dat benedictionem, vt infra proximo capitulo dicetur. Si vero nullus fuit ſermo intra Miſſam, ſimiliter, & nulla indulgentia publicatur, ſed in fine Miſſæ poſt datam benedictionem, debet omnino publicari ordinaria indulgentia, primo ſermone latino per Diaconum Euangelij ſtantẽ in cor-

nu Euangelij vt ſupra; & deinde, ſi videbitur, per Subdiaconum ſtantem in cornu Epiſtolæ, vulgari, verſis faciebus ad populum, & non per alios. Nam ad iſtos tantum omnino pertinet huiuſmodi publicatio, quæ ſic erit in vulgari, videlicet. *Il Reuerendiß. in Chriſto padre, & Signor Io. Stefano intitulatò di Santo Sergio, & Baccho della Santa matre Chieſa Prete Cardinale, & Veſcouo di Bologna digniſſimo dà, & cõcede a tutti, & ciaſcheduna perſona qui preſente* (& ſi placet addere) *che queſta Santiß. Chieſa viſitarà hoggi cento dì di vera Indulgentia in forma della Chieſa cõſueta, pregate Dio per lo felice ſtato del Santiß. N. Sig. Papa Iulio, & della Sig. Reuerendiß. del predetto Cardinale, & de Santa Rom. Chieſa.* Cardinalis autem manet verſus ad altare, dum hæc publicatio fit. Poſtremo illud ſcias, quòd indulgentia numquam datur in Matutinis, nec in Veſperis quantumcunque ſolemnibus, nec in Miſſis pro defunctis, nec vnquam datur bis in die. Ideo in nocte Natiuitatis non datur in prima, nec ſecũda, ſed in tertia Miſſa datur, vt ibi dicam. Et ſi in prima fuit data indulgentia, non dabitur in ſecunda, nec in tertia maiori, quod nota.

DE BENEDICTIONE SOLEMNI, qualiter, & vbi, ac per quem danda ſit. Cap. XLII.

QVANDO Cardinalis celebrat etiam Legato præſente, debet dare benedictionem, ſiue intra Miſſam danda ſit, vt poſt ſermonem; ſiue in fine Miſſæ: & ſi intra Miſſam danda ſit benedictio, tunc Card. Epiſcopus celebrans debet eſſe apud ſuum Faldiſtorium verſa facie ad populum rectus, habens mitram in capite, & tunc non dicit, *Sit nomen, &c.* ſed poſtquam cantauerit, *Precibus, & meritis, &c.* & *Miſereatur ueſtri, &c.* Ac *Indulgentiam &c.* cantat, videlicet, *Et benedictio Dei omnipotentis,* eodem contextu capiens baculũ

ſiniſtra,

ſiniſtra, & proſequens,cum dicit *Patris*, producit dextram, cum qua benedicit verſus latus ſuum ſiniſtrum, & cum dicit, *Et filij*, extendit manum recte ante faciem ſuam,& cum dicit, *Et Spiritus Sancti*, producit ad latus ſuum dextrum, cũ dicit,*Super nos &c.* manus ad pectus applicat vſqȝ in finem. Sed in huiuſmodi brachij volutione, aut productione, nõ perſonam,ſed ſolum vultum, & manum vertit, & cum benedicit tota manu aperta, & non tribus digitis benedicit. Si vero in fine Miſſæ danda ſit benedictio,tunc accepta mitra ſtans apud altare verſa facie ad illud, ſignando ſe pollice dextro in pectore cantat ex libro, ſi placet, ſuper altari poſito,videlicet, *Sit nomen Domini benedictum*, Et dum à choro reſpondetur, ipſe manum illã tenet ſuper altari extẽſam; & cum dicit, *Adiutorium noſtrum in nomine Domini*, ſignat ſe à fronte ad pectus, & pro vnoquoque verbo tangit ſe, videlicet, *Adiutorium*, In fronte,*Noſtrum*,In pectore,*In nomine*, in ſiniſtro humero;*Domini*, in dextro. Cum dicit,*Benedicat vos omnipotens Deus*, eleuat ſimul oculos, & manus, quas iungit ante faciem. Tum accipiens baculum ſiniſtra,& nunquam prius, ac dicens, *Pater*, vertit ſe ad latus Epiſtolæ, & ibi ſignat populum,& dicens, *Et filius*, directe vertit ſe ad populũ in medio Eccleſiæ ſtantem,& ſignat eundem, & dicens, *Et Spiritus Sanctus*, vertit ſe totum ad latus Euangelij, & ibi ſignat; deinde perficit circulum, & vertit non faciem ſuam, ſed totum ſe ad parietem, vt in Eccleſia cathedrali Bonoñ. quod bene nota, quia ſi celebrans apud altare exiſtens vertat faciem ad corpus Eccleſiæ,vt eſt in Eccleſia S. Petronij Bonoñ. tunc alio & quidem diuerſo modo fit. Nam ipſe verſa facie ad corpus Eccleſiæ ſtans incipit benedictionem ſuam, in qua dicens *Pater*, vertit ſe ad cornu Euangelij, & dicens,*Et filius*, vertit ſe non ad chorum, ſed ad ipſum corpus Eccleſiæ.i.reuertitur cum facie, prout erat dum cantauit Miſſam,& dicens,*Et ſpiritus Sanctus*,vertit ſe ad cornu Epi

ſtolæ, & non perficiet circulum, ſicut quando altare poſitum eſt verſus parietem; ſunt enim modi, & caſus diuerſi. Si autem Epiſcopus ipſe Cardinalis non celebrat, ſed eſt præſens Miſſæ per alium cantatæ. Tunc ſi Legatus eſt præſens benedictio dari debet per ipſum Legatum. Abſente vero Legato ipſe Epiſcopus ſtans in loco, in quo Miſſam audiuit, poſt ſermonem, & confeſſionem ante ſe, vt ſupra factam, legit ex libro preces, & indulgentiam, deinde benedictionem dat, vt ſupra, ſemper ſtans cooperto capite, dum hæc facit, & primum ſignum crucis producit verſus ſuum latus ſiniſtrum: ſecundum directe ante faciem ſuam: tertium ad dextrã ſuam: Idem etiam facit in fine Miſſæ, ſed ſine aliqua ex libro lectione;& ſi intra Miſſam, videlicet poſt ſermonem data ſit benedictio etiam in fine Miſſæ dari debet iterum: & ſi corpus Chriſti ſit ſuper altari, vt in die Paſchæ, vel in die corporis Chriſti, vel feria quinta in Cæna Domini, aut quandocunque, tũc capite diſcooperto debet dari benedictio.

DE PRAEEMINENTIIS HONORUM Legato, ac Epiſcopo Cardinali Bonon. ſimul in Miſſa præſentibus. Cap. XLIII.

REGVLARITER Epiſcopus Card. Bonoñ. dum ipſemet celebrat, debet habere omnes honoris præeminentias, inuitando tamen Legatum ad ipſum honorem, quem Legatus cum aliquali gratiarum actione non acceptabit. Si vero Cardinalis Epiſcopus non celebrat, ſed intereſt Miſſæ, Legato præſente cantatæ per alium; tunc ipſe Card. Epiſcopus nullatenus, ſed Legatus omnes honoris præeminentias habebit, & maxime indulgentias concedet, prout ſibi placebit, iuxta eius facultatẽ, & faciet abſolutio-

nem

nem, ac dabit benedictionem. In quibus actibus Legatus benignius agendo poſſet ſemper, & in vnoquoque actu ad eius honoris præeminētiam inuitare, ſemel ad minus Epiſcopum Cardinalem: quod tamen Epiſcopus Card. reuerenter cum gratiarum actione ad Legatum deferat, & ſic Legatus ſolus faciet, ſi volet confeſſionem cum celebrante, non tamen cum Epiſcopo ipſo Card. & melius etiam erit, ſi Legatus illam non faciat præſente Epiſcopo Card. cum celebrante, ſed quiſque Cardinalis ad partem faciat cum ſuo Capellano. Quòd ſi ipſi ambo Cardinales in vno, eodemque ſuggeſto erunt, tunc ipſi ſimul poterunt confeſſionem ſtantes facere, inchoante Legato: ſed Legatus concedet indulgentias, faciet abſolutionem, & dabit benedictionem, ac etiam ſi volet, ponet incenſum, benedicet aquam in calicē mittendam, benedicet Subdiacono poſt Epiſtolam, & Diacono Euangelium cantaturo, ſed neque Legatus, neque Epiſcopus Cardinalis habebunt circulos canonicorum, niſi ſit alioquin Epiſcopus loci: ſimiliter & Epiſcopus ob reuerentiam Legati præſentis nullos circulos habebit, ſed quiſque cum ſuis capellanis aſſiſtentibus proſequetur introitū, *Gloria, Credo, Sanctus*, & *Agnus*, & nullus eorum librum Miſſalem ante ſe habebit, aut vterque, ſed melius eſt quòd nullus habeat, vt infra plenius dicam ſuo particulari capitulo.

DE IUNCTURA, AC DISIUNCTURA, & eleuatione, ac retentione manuum celebrantis. Cap. XLIIII.

QVISQVE celebrans, maxime Prælatus, dum ſedet, & dum cantat, *Gloria in excelſis, Pax vobis. Dominus vobiſcum, Oremus, Orationes, Credo*, & alia, debet rationem debitam ſeruare in iunctnra, & diſiunctura, ac eleuatione manuum.

nuum. Primo enim ſedens planeta indutus, ſuper gremiale manus deuote iunctas ſine digitorum inſertione ſic firmiter tenebit, vt quaſi gremiale contineat, ne illud de gremio cadat. Dicens vero, *Gloria in excelſis, Pax vobis, Dominus vobiſcum, & Credo,* Semper manus ante pectus æqualiter vſque ad humeros eleuatas continebit iunctas, donec primum verbũ pronunciare inchoauerit, quod cum dicit, manus aperit, & eo finito mox manus iungit, in finalibus notis vltimi verbi, vt in *Gloria, Credo,* ac *Gratias agamus,* ac intonatione hymnorũ veſperalium, in quibus omnibus ſuper vltimis verbis eleuat manus iunctas ante oculos cum capitis inclinatione. Dicens autem *Oremus,* quia vnicum eſt verbum, idem facit, ac ſi plura eſſent. Orationes vero cantans ſemper manus eleuatas ad humerorum altitudinem teneat, ita quòd vna vola aliam volam, & non altare reſpiciat vſque ad *Per Dominum noſtrum,* quod cum incipit dicere, illico manus iungit, non tamen caput tunc inclinat, niſi quãdo profert *Ieſum Chriſtum.* Et ſcias quòd vna vola manus ſemper aliam reſpicere debet, quotiens celebrans eas eleuatas tenet, aut eleuat. Item quotiens cum dextra ſignat altare, vel oblata, ſiniſtram ſuper altari extra corporalia tenet, ipſam autem manum totã aperit, & aperta manu benedicit, non autem tribus digitis ſolum. Dum vero ſeipſum ſignat, ſiniſtram ad ſtomachum ſuum applicat. Cum præfationem inchoat dicens, *Per omnia ſecula ſeculorum,* & *Dominus vobiſcum,* tenet manus ſuper altari extra corporalia. Cum dicit, *Surſum corda,* paulatim illas incipit eleuare. Cum dicit, *Gratias agamus Domino Deo noſtro,* ſucceſſiue eleuat vſque ad oculos, ita ut in verbo *Deo,* illas ante oculos iungat cum capitis inclinatione, & ſic eas eleuatas ad humeros, vſque in finem præfationis tenet. Similiter cum dicturus eſt, *Per omnia,* ante *Pater noſter,* tenet manus ſuper altari vſque ad *Pater noſter,* quod antequam dicat, illas vſque ad oculos iunctas eleuat in modum reueren

tiæ

tiæ cum capitis inclinatione, incipiens, *Pater noſter*, ſicut dixit in præfatione, *Gratias agamus &c.* & ſic poſtea eas eleuatas tenet vſque ad illius finem. Item quando dicit *Sanctus, Sanctus, &c.* non percutit manu pectus, vt vulgus facit, ſed manus iunctas continet: & quando dicit, *Benedictus, qui venit in nomine Domini*, facit ſignũ Crucis dextra à fronte ad pectus. Illud quoq; nõ negligat, vt cũ dicit ter *Agnus Dei, qui tollis peccata mundi miſerere nobis*, & in fine, *Dona nobis pacem*, percutit quidem totiens pectus. At vero cum dicit *Agnus Dei*, pro defunctis, nullatenus percutit: quod etiam alij omnes facere debent.

DE UOLUTIONIBUS CELEBRANTIS ad populum, & reuolutionibus ad altare eiuſdem ſtantis apud illud, ſiue apud Faldiſtorium: & de oſculationibus altaris ſine ſigno Crucis. Cap. XLV.

CELEBRANS Epiſcopus apud Faldiſtoriũ ſtans dicturus, *Gloria in excelſis, Credo, & Oremus*, quæ verſa facie altari dicenda ſunt, vertere ſe debet a Faldiſtorio ad altare eodem modo, quo ſe vertit quiſque ſacerdos ab altari ad populum, ſiue ipſum altare adhæreat parieti, ſiue non. Ergo in Eccleſia cathedrali celebrans Epiſcopus non per altaris latus, ſed ꝑ latus illud, vbi ſunt ſui capellani uertet ſe. Similiter dicto, *Pax vobis*, aut *Dominus vobiſcum*, verſa facie ad populum, ſicut ſedens erat, reuoluit ſe non per latus altaris, ſed per latus, vbi ſunt capellani. Et finito cantu reuoluit ſe per eandem manum ad Faldiſtorium ſeſſurus in illo, & hoc ſeruatur tam in Veſperis, quàm in Miſſa, ſi & quando altare eſt verſum, vt in Eccleſia cathedrali: ſi autẽ eſt verſum vt in collegiata S. Petronij, tunc aliter vertit ſe per latus al-

taris, & per illud idem latus reuoluitur ad altare,& ad Faldiſtorium, quod bene nota. Cæterum illud prætermittendũ non eſt,vt quotiens oſculamur altare,ante oſculationem illud manibus nũquam ſignemus,vt multi ignoranter faciũt, ſed manibus hinc inde extra corporale æqualiter poſitis, omiſſo ſigno Crucis oſculemur illud.Item celebrans curet, vt recipiens patenam cum hoſtia, & calicem cum vino, & aqua de manu Diaconi ante illorum oblationem,ipſam patenam, & calicem ſignet manu, nec benedicat, ſed bene illa ponens ſuper altari faciat ſignum Crucis cum illis ſuper loco,vbi ponenda ſunt,& non aliter. Quoniam hæc minuta ſuum habent myſterium,& figuram:& quotieſcunque ſacramentum finita Miſſa ſuper altari remanet, vt in die Corporis Chriſti, ac Paſchæ, & feria quinta in cæna Domini, totiens celebrans dicturus, *In principio erat verbum*, nõ ſignet altare manu, ſed abſolute dicit.

DE OBLATIONE NAVICVLAE, ET thuribuli pro incenſo benedicendo, & ponendo, & de forma benedictionis eiuſdem. Cap. XLVI.

REGVLARITER quotieſcunque aliquid incenſandum eſt, ſimiliter expedit, vt prius incenſum benedicatur:niſi quando ſacramentum corporis,aut ſanguinis Chriſti incenſatur, tam intra, quàm extra Miſſam, vt in die cænæ Domini, & Paraſceue,quando a loco ad locum portatur, & in die Corporis Chriſti, & ſimilibus actibus,quando ex altari amouendum eſt, aut quando repoſitum ſit. Ponitur autem hoc modo, videlicet: Quia ad Epiſcopum Cardinalem, ſeu quemcunque Prælatum Pontificaliter celebrantem Cæremoniarius portans nauiculam dextra, & thuri-

thuribulum ſiniſtra pro benedictione, & poſitione incenſi, firmat ſe ad ſiniſtram ipſius celebrantis, vbi ſtans humiliatus ipſam nauiculam apertam porrigit Diacono Euangelij parato ſtanti ad eiuſdē dextram, ſemper enim ipſe in Miſſa nauiculam miniſtrat celebranti, in Veſperis vero presbyter aſſiſtens planeta indutus id facit, qui ſtans humiliatus ipſam ita approximat thuribulo, vt thuribulum, & nauicula ſeſe ſimul tangāt ante pectus Epiſcopi, dicens, *Benedicite pater Reuerendiſſime, vel Reuerende,* prout congruit: quod cum dicit oſculatur coclear, & manum Epiſcopi, & ille benedicit verbo, non manu dicens: *Ab illo benedicatur in cuius honore crematur:* qua verborum forma ſemper vtitur in omnibus benedictionibus tam in Miſſa, quàm in Veſperis, & aliis actibus, præter quàm in incenſatione oblatorum. Nam tunc dicenti Diacono. *Iube domne benedicere,* reſpondet celebrans, *Per interceſſionem, &c.* vt in Miſſali, & licet vſus frequentiſſimus habeat, vt in benedictione, & impoſitione incenſi vtamur illis verbis, videlicet: *Ab illo benedicaris, &c.* Tamen conuenientius fortaſſe eſſet ſi ſic diceretur, videlicet: *Ab illo benedicatur in cuius honore crematur.* Igitur petita benedictione celebrans accepto cocleari, ponit tribus vicibus incenſum in thuribulum, & in fine ſuper thuribulum facit Crucis ſignum, quo facto, & non prius, Diaconus oſculatur iterum receptum coclear, & manum, redditq. nauiculam Cæremoniario, qui illa repoſita thuribulum dextra tenet, & quando illud vult offere Diacono, vel aſſiſtenti, vt det illud celebranti, offert ordine præpoſtero: nam catenas offert in dextra Diaconi, ſiue Aſſiſtentis, & vas thuribuli in ſiniſtra, vt ſic celebrans commode, & congrue capiat ex manibus alterius illorum. Dum Cæremoniarius offert non oſculatur, ſed Diaconus, vel Aſſiſtens catenulas thuribuli, & manum celebrātis oſculatur. Et iſta incenſi poſitio fit ter in Miſſa, videlicet, In principio Miſſæ apud altare. Secundo pro Euangelio cantando

apud Faldiſtorium, Tertio poſt oblata apud altare, niſi ſit Miſſa pro defunctis, quia ſolum ſemel ponitur, ideſt, poſt oblata tantum. In Veſperis autem fit ſemel dumtaxat, niſi aliter vſus exigat, vt infra pro Veſperis dicam. Et quotiēſcunque celebrans incenſat altare, numquam aliquid dicit, niſi ſuper oblatis: quia tunc dicit, quæ ſunt in Miſſali. Cardinali autem non celebrante, ſed Miſſæ præſente, a quo incenſum omnino poni debet, tūc ſenior Canonicus ex duobus aſſiſtentibus ad dextram ipſius Cardinalis ſedētis ſtans, nauiculam, & Cæremoniarius, vel alter iunior Canonicus aſſiſtens ad ſiniſtram eiuſdem, thuribulum tenens, facit, & dicit, vt ſupra: cui Cardinalis eodem modo reſpondens, benedicit ſimiliter, & ponit incenſum. Dum autem ſacramē tum incenſandum eſt, incenſum non benedicitur, nec ponitur per Cardinalem, ſed ſimpliciter per aliquem capellanū ponitur ad ſufficientiam vaporationis. Poſtremo ex omnibus aromatibus, thus, ſiue incenſum ſpecialiter in thuribulum ponitur adolendum: quod ſi boni odoris, ac ſuauiter olentis ſit, non alio vapore miſcetur: ſin autem, poteſt cum aromatibus quibuſuis alioquin ſuauiter odorantibus admiſceri, ita tamen, vt odor fumi thurei præualeat, & plus de incenſo, quàm alio ſufficienter redoleat. Ipſum vero thus, neque omnino contuſum ſit, ne nimis repente euaneſcat, neque integrum, aut ſolidum, ne omnino cremari non poſſit. Sed illud (quamquam leuiſſimum dictu ſit) non prætereatur, ſi paulum fumi, vel ignis in thuribulo ad perfectionē totalis incēſationis deeſſet, vt nullatenus a quoquam ignis, nec incenſum ſuperaddatur, niſi quod ab initio ſemel per celebrantem fuerit benedictum, & impoſitum.

DE INCENSATIONE ALTARIS, ET oblatorum, ac celebrantis agenda, tam ſemel in Veſperis, quàm bis in Miſſa. *Cap. XLVII.*

QVAMVIS in omni altaris incenſatione magis quædã gratia, quàm ars vlla requiratur: tamen ipſe actus incenſationis ſatis apte, & decenter fiet, ſi celebrans non in cornu Epiſtolæ, ſed ante medium altaris ſtans rectus latis parum manibus æquali ipſarum diſtantia capiat thuribulum manu dextra, quantum breuius fieri poteſt, proximans manum ſuam thuribuli vaſculo, quia ſi longam nimis facit catenam ita, vt ipſum thuribuli vaſculum nimis pendeat, maxime quando calix ſuper altari eſt, non poteſt commode, nec ſecure, nec cum gratia thuribulum ducere, quod tamen cũ ducit, aduertat, vt non totam perſonam, neque caput traducat neque ſiniſtram incommode moueat, ſed ſolum quantum poteſt, brachium dextrum tractim, ac placide ducat, & reducat, ita ut cum thuribulum retrahit, ſub brachio, retrahat illud. Commodius quoq; erit ſi in incenſando cum ſpatiatur ante altare circuens illud, & incenſans; ſemper prius illum pedem moueat, qui eſt proximior altari in eundo, & redeundo, tot paſſus faciens, quot tractus thuribuli facit. Igitur accepto ante medium altaris thuribulo faciat primo reuerentiam cruci, poſtea nihil dicens incẽſet eam triplici ductu, deinde ei iterum faciat reuerentiã, poſtea incenſet duplici ductu ſolam imaginem Sancti Petri à dextris, quæ ſemper ſiue in Veſperis, ſiue in Miſſa, ſiue quandocunque cum ponitur, poni ſolet ad dextram crucis, vt ſupra dixi. Tum reuertens ante crucem, facta ei reuerentia incenſet, ſimiliter duplici ductu ſolam imaginem S. Pauli à ſiniſtra parte crucis, quæ ſimiliter cum ibi ponitur, ſemper ſic poni ſolet, & deinde alias imagines in eadem parte

ſancti

ſancti Pauli incenſat, ſemel ducens pro vnaquaque thuribulum, & ſi plures, quàm tres eſſent imagines in qualibet parte, non ducit niſi ter thuribulum pro illis omnibus in vnaquaque parte, & ſi imagines non ſint, tunc ſimiliter incenſat candelabra ibidem poſita, incipiens ab his tamen, quæ ſunt in parte Epiſtolæ, & cum eſt in cornu Epiſtolæ, ſemiuertens ſe ad poſterius cornu incenſet illud manu demiſſa bis thuribulum ducens, tum ſemiuerſus ad altare eleuans manum incenſet planitiem altaris, ter thuribulum ducens vſque ad medium, & ibi facta cruci reuerentia, eleuet plus manum, & incenſet alias reſiduas imagines apud Sanctum Petrum exiſtentes, pro omnibus ter tantum thuribulum ducens, quibus non exiſtentibus cādelabra tria ſingulo ductu thuribuli pro ſingulo candelabro incenſet, vt dictum eſt, & in cornu Euangelij eodem modo ſtans incenſet cornu poſterius bis ducens thuribulum, prout cornu Epiſtolæ incenſauit. Tum ſemiuerſus manum dimittens incenſet totam frontem, ſiue anteriorem partem altaris ter ducendo thuribulum à principio vſque ad medium, vbi facta reuerentia, cruci incenſet reliquam partem frontis ſimiliter triplici ductu vſque ad reliquúm. Denique firmans ſe in cornu Epiſtolæ det thuribulum Diacono; qui oſculata eius dextra exſpectet quouſque fuerit mitra celebranti per Cæremoniarium poſita; & ſic eum mitratum manibus iunctis, & recto immobilique capite ſtantem incenſet triplici ductu, facta prius, & poſtea per ipſum Diaconum incenſantem reuerentia, aduerſus quem tamquam ſuum miniſtrum, ac in eo actu minorem ſe, celebrans nunquam caput humiliat: quia huiuſmodi humiliatio in incenſationibus non fit reſpectu incenſationis, ſed conditionis illius, qui incenſat. Cum autem Canonicus Canonicum, vel Prælatus Prælatum, aut Cardinalis Cardinalem cum capitis inclinatione incenſat, tunc ſibi vtrinque mutuæ inclinationes, quaſi gratiæ reciprocæ fieri, debent

ri debent;quod expreſſe ſeruatur in capella Papali. Sufficit ergo quòd celebrans Epiſcopus Cardinalis ſignum crucis manu faciat ſuper incenſantem etiam Prælatum. Oblata vero incenſatur hoc modo, quia celebrans accepto thuribulo,& nulla facta tunc cruci reuerentia, thuribulum eleuans ſuper calicem facit quattuor puncta extra calicem in forma crucis ſuper quattuor partes calicis non tamē altare tāgens cum pede thuribuli, & incipiens primo vltra calicem, ſecundo verſus ſe, tertio verſus cornu Euangelij, quarto verſus cornu Epiſtolæ,& ſicut hanc vnam crucem fecit, ſimiliter alias duas faciet, vt ſint in totum cruces tres modo prædicto. Quibus factis etiam tres circulos cum thuribulo eodem modo faciat in gyrum ducendo circa calicem hoc modo: quia primo ponit thuribulum citra calicem verſus ſe, & illud ducit verſus cornu Epiſtolæ perficiendo circulum verſus cornu Euangelij, & ſimiliter ſecunda vice facit; ſed in tertio facit in contrarium duorum priorum, id eſt ducendo manus à ſe ad cornu Euangelij, & finiendo per latus Epiſtolæ. Celebrans autem regulariter ſemper incenſatur cum mitra ſtans,ſiue ſit apud altare (niſi ſacramentum ſit ſuper ipſo altari, vt in die corporis Chriſti,& in die cænæ Domini,& Paraſceue, vt ibi dicetur) ſiue etiam ſit apud faldiſtoriū tam in Veſperis,quàm in Miſſa, niſi poſt Euangeliū: quia tunc incenſatur ſine mitra,& hæc etiam ſingulatim ſingula ſuis locis dicentur. Cum vero ſacramentum incenſatur, tunc incenſum non benedicitur,nec per Cardinalem, ſed per aliquem miniſtrum abſolute ponitur, & ipſum ſacramentum non per Diaconum,ſed per Cardinalem incenſatur. Et denique regulariter nunquam incenſum benedicitur, quando ſacramentum incēſatur etiam extra Miſſam, vt in cæna Domini,& in Paraſceue,& in die corporis Chriſti,ſed bene tūc per Cardinalem ponitur: quod bene nota.

DE

DE INCENSATIONE Legati, & per quem ac quomodo. Cap. XLVIII.

LEGATVS nunquam incenſari debet in principio Miſſæ, nec dicto Euangelio, nec in principio Veſperarum: quia tunc non habet paramenta ſacra pontificalia, ſicut etiam in capella Papali non incenſatur Papa non habẽs pontificalia paramenta prædicta, & ſimiliter Epiſcopus Cardinalis Miſſæ præſens, quando non habet paramenta ſacra, non incenſatur, niſi poſt oblata ſimul cum aliis. Et tunc ipſe Legatus poſt oblatorum, & celebrantis incenſationem, incenſatur cum triplici ductu thuribuli, non per ipſum Diaconum ſimplicem canonicum, ſi Diaconus ſimplex canonicus eſt, ſed per primum Prælatum ibi præſentẽ ſiue ſuum, ſiue alienum, vt Patriarcham, Archiepiſcopum, Epiſcopum, Protonotarium, aut Abbatem, vel aliũ actu, & habitu Prælatum ſtãtem, excepto Archiepiſcopo Rauennateñ. qui eſt Metropolitañ. Epiſcopi Bonoñ. Nam omnes Metropolitani in eorum adminiſtrationibus, id eſt diœceſibus ſibi ſubiectis ab huiuſmodi miniſteriis ſunt immunes: Et ſimiliter dicendum eſt, ſi, & quando Epiſcopus Bonoñ. non eſſet Card. quia quiſque Epiſcopus quantumcunque ſimplex in ſua Eccleſia non tenetur Legatum incenſare. Quod autem dixi Legatum non incenſandum per Diaconum ſimplicem canonicum, ſed per Prælatum, intellige quia ſi ipſe Diaconus Canonicus eſſet Archidiaconus, vel Archipresbyter aut, maxime ſi eſſet Apoſtolicus Prælatus, vt hoc tẽpore eſt R.P.D. Achilles de Graſſis Epiſcopus Ciuitatis Caſtelli germanus meus, qui eſt Archipresbyter, & canonicus: Bonoñ. ſeruiret Cardinali celebranti tamquã Diaconus: tunc ipſe, quia apoſtolicus Prælatus eſt, aut etiã Archidiaconus ſimplex, vel Archipresbyter ſimplex, non

Prælatus apoſtolicus incenſaret Legatum, & non alius, ẽt ſi quis dignior eo Prælatus tunc ibi eſſet præſens. Honeſtum quoq; eſſet, vt Legatus a tali Prælato, vel Archidiacono, vel Archipresbytero incenſatus, caput aliquantulùm moueret, quaſi ipſum actum non ab ipſo pro debito, ſed pro honore recipiens, vt ſupra dixi proximo capitulo; ſed numq̃, aut raro, niſi ex ſumma neceſſitate Prælati maxime conſecrati ſeruiunt, vt miniſtri alicui Epiſcopo quantumcunq; Cardinali, ſed ſoli Papæ: & hoc caſu.i.Epiſcopo Cardinali celebrante, qui ſignum crucis cum benedictione produxit ſuper incenſantem, ipſe Legatus incenſatus debet ſtare detecto capite, & in fine non facere ſignum crucis ſuper eundem incenſantem, ſicut faceret, ſi alius Prælatus celebraret, qui benedicere non debet præſente Legato, nec Epiſcopo Cardinali.

DE INCENSATIONE MAGISTRATVS, Oratorumq́; & Prælatorum, ac totius chori; per quem, ac quo ordine. Cap. XLIX.

INCENSATO per Prælatum non paratum Legato, vt ſupra, Diaconus canonicus ſimplex comitante ſolo capellano cæremoniarum, accepto ibidem thuribulo uadit ad omnes de magiſtratu, & ad Oratores cum eodem magiſtratu mixtos, vt ſupra, ante quos ſingulos, leui admodum capitis nutu facto; omnes vſque ad vltimum Antianum, duplici ductu incenſat. Deinde ſimili modo Prælatos, incipiẽs ab eo, qui incenſauit Legatum, ſi Prælatus fuit, vt ſupra, deinde ſimiliter Aſſiſtentem Cardinalis paratum: tum Subdiaconum, inde Archidiaconum, & Archipresbyterum, etiam ſi Prælati Apoſtolici, dummodo cum Canonicis ſint, & ſucceſſiue Canonicos omnes paratos in choro ſtantes. Quibus omnibus duplici ductu, & cum capitis aliquali demiſſione incenſatis, ipſe Diaconus vadit ad altare,

N vbi

vbi ſtans in loco ſuo incenſatur ſimiliter dupplici ductu ab vno capellano ad hoc ſpecialiter deputato, qui oēs alios de choro ſine aliqua inclinatione, & vnico ductu incenſat. Quòd ſi ipſe Diaconus Euangelij ſit Archidiaconus, vel Archipresbyter, vel alius canonicus, qui etiam ſit Epiſcopus, vel Archiepiſcopus, dummodo ſit ille, qui vt Diaconus paratus Euangeliū cantauit, ipſe omnino omnes ſupradictos, & ordine prædicto incenſabit. Obſeruare autem ſolent, qui incenſandi ſunt, vt ſemper cum modeſtia vultus inuitēt ſequentem ad prius incenſum capiendum, ſiue ipſi eccleſiaſtici, ſiue ſeculares ſint. Etſi incēſator eſt Prælatus, vel dignus canonicus, qui caput incenſando inclinat verſus incenſatos, tunc verſa vice ipſi incenſati debent caput ſimiliter ad illū demittere, & plus, & minus iuxta qualitatem incenſatoris. Inſuper ſi Archiepiſcopus Rauennat. n̄. adſit, ipſe ante Prælatum prædictum, & ante Vexilliferū iuſtitiæ incenſabitur. Et ſi Epiſcopus Bonon̄. pro tempore non eſſet Cardinalis, ipſe ſimiliter ante Vexilliferum Iuſtitiæ incenſabitur. Et ſi quis Orator Imperialis, aut Regius, ſiue etiam Ducalis adſit, ipſi omnes quotquot erunt, non quidem ante Archiepiſcopum, nec Epiſcopum prædictos, ſed bene ante Vexilliferum iuſtitiæ, & omnes de magiſtratu incenſabuntur, ſi fuerit in diuerſo ſedili manentes: quòd ſi iuncti, aut mixti cum officialibus fuerint, tunc incenſabuntur ordine, quo manēt, & ſedent. Et licet omnes Oratores Principum, & Communitatum liberarum, vt Florentinorum, Senenſium, & Lucenſium, ac ſimilium, tam ex iure Cæremoniarum, quàm humanitatis in extraneos exhibendæ, ſeu exhiberi ſolitæ, deberent ante magiſtratum Bonon̄. incenſari: tamen, quia ipſi de magiſtratu aliter ſentiunt, aſſerentes ſic eſſe in ſuo vſu, vt nullis, nec etiam Imperialibus cedere habeant: Ideo quo ad reliquos loqui non audeo; ſed quo ad ſupradictos maiores ſilere non poſſum, videlicet, vt omnino fiat, ſicut ſupra,

 in capi-

in capitulo de locis officialium Bonoñ.dixi. Prælati autem prædicti, exceptis Rauennateñ. & Bonoñ.Epiſcopo, quantumcunque ſimplici,& non Cardinali, poſt omnes Oratores incenſantur. Deinde ſicut prædixi,poſt Prælatos Apoſtolicos in habitu, & tonſura incedentes,incenſantur omnes & ſinguli canonici ſacris paramentis, id eſt pluuialibus induti, & poſt eos ſic paratos incenſantur Quadraginta Conſiliarij,& etiã omnes minores Vexillifero populi, ac omnes nobiles,& alij ſuo ordine patrio incenſandi ſunt: hac tamẽ moderatione ſeruata, vt ſi canonici pluuialibus induti fuerint,ipſi poſt Prælatos immediate, vt ſupra,incẽſentur propter habitum Eccleſiaſticum,& ſacrum:ſi vero non ſunt induti pluuialibus,tunc (iuxta tamen patrium morem) poſt vexilliferos populi collegialiter magiſtratum repræſentantes,& non aliter, & poſt Quadraginta Conſiliarios ſimiliter congregatos, ipſi incẽſantur:alioquin canonici Bonoñ. in choro cum cottis,ſiue ſuperpellicijs veſtiti prius incenſari debent: ſuper qua re vide quæ ſcripſi ſupra in Capitulo de loco canonicorum,&c.

DE PACE DANDA CUM SUA DIſciplina,ac per quem. Cap. L.

REGVLA eſt Cæremonialis, quamquam non vbiq, intellecta,& per conſequens non obſeruata,dum aliquis Aſſiſtens capellanus pluuiali paratus celebranti Prælato miniſtrat,quòd tunc ipſe, pacis oſculum, cum vultus, & genæ ſiniſtræ oblatione à celebrante Prælato accipiat, & ſimili modo illud ad alios deferat, ideſt cum ſimili vultus, & genæ porrectione. Quando autem nullus Aſſiſtens paratus, vt ſupra adeſt; tunc per aliquem capellanum, & nunquam per Diaconum Euangelij pax inſtrumẽtalis,ſiue aurea, ſiue

argentea porrigatur oſculanda: Tametſi huic doctrinæ & regulæ mos, & vſus Eccleſiæ noſtræ, & aliarum plurium, vt in hoc actu, ſic etiam in multis repugnat. Ergo Card. Epiſcopo celebrante Aſſiſtens dicto cum ipſo, *Agnus Dei*, vadit ad dextram eius, & genuflexus oſculatur ſimul cum illo eodem tempore altare, deinde ſurgens accipit in maxilla ſiniſtra pacem a celebrante dicente ei, *Pax tecum*, cui reſpõdet ipſe, *Et cum ſpiritu tuo*, & ſic Aſſiſtẽs comitante capellano Cæremoniarum vadit ad Legatum, cui reuerenter cum vultus porrectione pacem offert, dicens, *Pax tecum*, cui Legatus etiam, vt ſupra reſpondet; ipſe autem Aſſiſtens ante, & poſt oſculum facit inclinationem profundam in conſpectu Legati, pro quo actu Legatus nutu reſpondebit, vt ſupra dixi de incenſatione: tum vadit ad Magiſtratum, & ex eis primo ſtanti cum leui capitis inclinatione det oſculum pacis, & ille cui, præter Legatum, datur pax, ſimiliter caput aduerſus Aſſiſtentem alioquin Canonicum, ſiue in dignitate cõſtitutum inclinat, & habita pace, ipſemet primus dat eam ſecundo, & ſecundus tertio, & ſic ſucceſſiue vſque ad finem Antianorum, ſe ipſos oſculando: Deinde idem Aſſiſtens vadit ad primum Prælatum, cui, vt ſupra, dat pacem, & ille alio vſque ad vltimũ, tum dat Diacono, & ille Subdiacono, inde ſimiliter Archidiacono, ſeu Archipresbytero paratis, vel primo Canonico parato in vna parte chori, & ille alio vſq; ad vltimum in eadem parte, & poſtremo alteri in altera parte, vt in prima: Deinde primo Vexillifero populi, tũ primo Conſiliario, & demum vadit ad altare, vbi dat illam vni capellano parato ad hoc diſpoſito cũ pluuiali, qui facta prius aduerſus dantẽ capitis inclinatione, aliis de choro miniſtrat ordine ſuo. Porro ſi contingat inter magiſtratum eſſe aliquem Oratorem, qui Prælatus ſit, aut qui habitum, & tonſuram Eccleſiaſticam profiteatur; tũc, quia huiuſmodi profeſſio inter ſe diuerſa eſt, ideo alter alterum non oſculatur,

ſed

ſed ille Aſſiſtens pacis dator, oſculato Vexillifero iuſtitiæ, qui laicus eſt, nõ patietur ꝙ Vexillifer oſculetur Oratorem Eccleſiaſticum,ſed ipſemet Aſſiſtens oſculabitur Oratorem Eccleſiaſticum ſolum, deinde laicum, qui alterum laicum oſculabitur, & ſic deinceps vſque ad finem. Idem quoque ſeruetur de Locumtenente, ſiue de Gubernatore Eccleſiaſtico,qui non oſculatur Vexilliferum:ſed ſi haberet apud ſe aliquem Prælatum, puta Oratorem Papæ, aut Imperatoris, aut Regis, vel alicuius maximi Principis,vel etiã ipſum Rectorem ſtudij Eccleſiaſticũ,tunc ipſe Locumtenens, vel Gubernator Eccleſiaſticus oſculatur illum Oratorem Prælatũ, vel Rectorem Eccleſiaſticum; ſed hi non oſculantur Vexilferũ, nec alium Antianum,nec Prætorẽ,vt pote laicos.Qđ ſi inter Prælatos Legati, aut Epiſcopi Card.aut alios quoſcũq; Prælatos in deputato ſedili manẽtes ſint Prælati diuerſorũ graduũ, vt Epiſcopi Protonotarij, Abbates,Generales ordinum mendicantiũ,Pœnitentiarij,Subdiaconi, Auditores Rotæ,Clerici Cameræ,& Acolithi Numerarij apoſtolici,qui oẽs quantũcunq; in vno ordine ſcamnorũ ſedentes, tñ Aſſiſtens ipſe pacis dator oſculatur dumtaxat primũ ex quolibet ordine, & nõ patitur ꝙ Epiſcopus oſculetur Protonotarium, nec Protonotarius Abbatem,nec Abbas generalem, & ſic deinceps;ſed quiſq; ordo,ſuum, & non alienũ ordinem oſculatur.Aſſiſtens.n.primũ cuiuſq; ordinis oſculatur, & primus ſecundum,& ſic vſque ad vltimũ illius ordinis.Vnum autem ordinem voco officiales omnes,videlicet, Subdiaconos, Auditores,Clericos, & Acolithos apoſtolicos. Itẽ ſi inter canonicos aliquis ſit Prælatus,qui non ſit canonicus,tunc Prælatus ille,habito oſculo,nõ oſculabitur canonicũ,ſed ſi canonicus erit,quantũcunq; nõ ſit indutus cotta,& habitu canonicali,ſed mantello,& capitio,tamq̃ Prælatus, ipſe Prælatus canonicus oſculatur canonicum, & non aliàs: & hæc vera, & magiſtralis forma pacem dandi.Pueris

autem

autem clericis, ac populo vulgari, nec non mulieribus per aliquem alium cum inſtrumēto materiali pax dabitur. Illud autem non omittatur ſecundum aliquos, vt Monacis ſimplicibus. i. non Prælatis, ſi qui aderunt, nullatenus pax detur, ſiue vultu, ſiue inſtrumento: quia in hoc actu mortui cenſentur. Et licet ſupradicta pacis datio cum vultu, vt ſupra debeat fieri; tamen vidi in aliquibus locis ſic ordinatū fuiſſe, vt primus Prælatus vadat pro pace in vultu capienda a celebrante, quam Legato offerat ſimiliter cum vultu, & ille poſtea firmus in loco ſuo eam dat Aſſiſtēti, qui ad ipſum propterea acceſſit, & diſpenſat eā, vt ſupra; quod ſolemnius eſſe dicunt: fiat autem, vt magis Legato, ac Cardinali Epiſcopo placebit. Tamen prior modus magis placet. ſ. quando Aſſiſtens eſt in habitu paratus, & dignus, vt Vicarius Epiſcopi, aut ſenior canonicus, ſicut eſſe debet: quia tunc ipſe ſolus, & non alius portat pacem vultu ad Legatum, & ad alios, vt ſupra. Sed quando nullus eſt Aſſiſtēs paratus, quo caſu pax dari debet inſtrumento materiali; tunc primus Prælatus & non alius poterit ferre pacem inſtrumētalem ad Legatum. Item Cardinali non celebrante, ſed Miſſam coram ſe cantatam audiente, vnus capellanus inſtrumentum pacis a celebrante prius oſculatum portat ad ſeniorem canonicum aſſiſtentem, qui offert Cardinali, deinde reddit illud capellano, & ille aliis diſpenſat pacem ordine ſupradicto. Et in hac pacis datione per oſculum vultus, obſeruetur, vt nulli omnino detur genuflexo, ſed ſtanti, ſicut de incenſo dictum eſt. Illud quoque ſciant Canonici ſi qui ex eis parati a Cardinale Epiſcopo communicandi ſunt illa die, vt pacem non accipiant ab aliquo per oſculum; ſed priuſquam Euchariſtiam de manu Epiſcopi accipiant, oſculatur manum eius, & poſtquàm Euchariſtiam ſumpſerint, tunc faciem eius oſculantur, quod eſt omnibus inſtar pacis datæ, vt infra in capitulo de Communione dicetur.

PARIDIS CRASSI DE CAEREMONIIS CARDINALIVM ET EPISC.

In eorum Diœceſibus,

Liber Secundus.

AD REVERENDISS. D. CARDINALEM Bononien. Epiſcopum, Paridis Craſſi Canonici Bononien. & Cæremoniarij Apoſtolici, Præfatiuncula in Librum Secundum.

POSTQVAM ſuperiori libro, Pater Reuerendiſſime, vt puto, ſufficienter admodum documenta collegi, præparatoriaq. fere omnia diſpoſui, quibus ſacra res, velut acies ſpiritalis inſtructa peragi poſſit: Nunc hoc in loco res propoſita videtur exigere, vt tuis felicibus auſpiciis, tuáq. ſingulari doctrina ſuggerente fretus ad ipſas ſacrificiorum actiones manum apponã: quã in re, vt quandoq. ſum præfatus me non omnia poſſe, quæ agenda, aut quamobrem ſic agenda ſunt explicare, id ipſum ſane

nunc

nunc quoque repeto: Quoniã plerique anteceſſores mei, & ſi copioſiſſime eaſdem res, earumdem tamen cauſſas nõ explicauere; quemadmodum ergo illi cæremonias Papales, vt præcellentiſſimas, aut epiſcopales, vt remiſſas executi ſunt: Nos Cardinalares ritus (quod eſt inter vtrunque medium, ac in plurimis ab vtroq; diſtinctum cæremoniarum genus) aggreſſi ſumus, non quidem ea perſuaſione ducti, vt omnia perfecte reddamus abſoluta; ſed tuæ ſaltẽ eruditionis ampliſſimæ documento ſuffulti, vt aliqua ex parte diſſeramus: nulla enim, vt dixi, tam regularis, & compoſita, ac diu caſtigata eſt conſtitutio, quæ, vt pote noua, in dies pleriſque nõ ſubiiciatur erroribus; quæque ſemper aliquo doctore veluti nouo, vt ita dixerim, ſyndicatore, aut leguleio non egeat. Propterea quicquid in hac mea ſacrarum rituum agendorum normula, tam quæ præſcripta eſt, quàm quæ ſcribenda ſequetur, correctione, vel immutatione indigent, cognitioni tuæ ſummitto, vt ſecundum iudicij tui diuinitus illuſtrati plenitudinem corrigas, & immutes.

DE ACCESSU CARDINALIS EPISCOPI ad Eccleſiam, & de hora Tertiarum per ipſum ſolemniter cantanda. Et de parando interim Cardinali celebraturo, & omnibus miniſtris, ac canonicis, tã in preſbyterio, quàm in ſacriſtia. Cap. I.

ITAQVE ſecundum hunc librum à primo celebraturi Cardinalis acceſſu ad ſuam Eccleſiam ordiendo, dico quòd omnibus, & ſingulis his, quæ ſupra, & prout expreſſa ſunt pro celebratione Miſſæ per Cardinalem ſolemniter

niter cātandæ diſpoſitis, ipſe aſſociatus, vt moris eſt à cano nicis à cubiculo ad Eccleſiam, veniens in cappa ſua rubea, Legato forte ad Eccleſiam venienti obuiat vſque ad portã Eccleſiæ principalis excluſiue, ſecum ducens canonicos ſuos ſequentes cottis veſtitos; quorum dignior aſperſorium intra portam Eccleſiæ acceptum, per Sacriſtam prius ibi paratum, offert Legato iam portam ingreſſo, qui inuitato prius Cardin. Epiſcopo (non tamen acceptante) aſpergit ſe, niſi Cardinalem prius (renuentem tamen) aſpergere velit; & ſic deinde ſe, tum magiſtratũ, inde canonicos, & alios, quæ aſperſio fit quocunque die anni Legatus ad Eccleſiã ſolemniter venit, & ſic ambo ſimul ante altare euntes ſuper duobus puluinis genuflexi orationem faciunt. Legato autẽ non venturo, ſi ipſa dies Dominica ſit, aut ſi Cardinalis tũnc ſit celebraturus, & non aliàs, ipſe accepto ab eodem ſeniore canonico aſperſorio extrà presbyterium apud aditum in tribunã, id eſt in ipſo veſtibulo, ſe, & omnes aſpergit, tum ante altare ſuper puluino genuflexus orat, organis feſtiuiter ſonantibus cõtinue: Deinde Cardinalis pauliſper in Faldiſtorio ſedens quieſcit, donec omnes conſederint, & miniſtri omnes ſua ſuperpellicia induerint, & omnia parata fuerint. Demum licentia à Legato habita pro hora Tertiarum inchoãda, vt moris eſt, & ceſſantibus organis, ipſe Cardinalis ſurgit, ſurgentibus omnibus de choro, & verſus ad altare, ſtans detecto capite ſecrete dicit totum, *Pater noſter*, deinde faciens ſibi ſignum crucis à fronte ad pectus alte cantat: *Deus in adiutorium, &c.* cui chorus reſpõdet more ſolito, ſicut pro Veſperis. Inde ſi Cardinali placeret intonare hymnum, videlicet, *Nunc ſancte nobis ſpiritus.* tunc prædicto manſionario intimatore ad ipſum accedente, & hymnum cum ſupradictis ſuis cæremoniis intimãte Cardinalis illum reſumit ex libro cantans, vt ſupra. Si autem chorus hymnum organo alternatim reſpondente cantet, & Cardinalis omni-

no manet ſic rectus, vſq; quo fuerit ĩchoatus pſalmus, *Legẽ pone &c.* quo incepto ipſe, ac Legatus, & omnes alii demptis miniſtris ſedeant cooperto capite. Et quia dum pſalmi ipſius Tertiæ cantãtur, Cardinalis debet interim de toto parari,& legere pſalmos,verſiculos,& orationes, quæ multæ ſunt,& multo tempore opus eſt;ideo admoneantur cantores,& organiſta,vt lente cantent ſuos verſus,etiam modulando pſalmodiam, & ille ſimiliter ſonando alternatim pro ſuo verſu,reſpondeat ſolemniter, vt fit dum cantatur in veſperis ſolemnibus canticum,*Magnificat,* Pro quibus pſalmis decantandis ita vtrinque obſeruetur, vt tantum proportionati temporis diſpenſetur, quoad Cardinalis poſſit commode de toto eſſe paratus,antequàm inchoetur Capitulum:ergo inchoato primo pſalmo presbyter aſſiſtens cotta indutus, genuflexus ad ſiniſtram ipſius celebrantis, tenet librũ, ex quo legit totam antiphonam,*Ne reminiſcaris,* & pſalmos eodem ſolo Aſſiſtente alternatim cum ipſo legente. Interim duo ſcutiferi credentiarij accepta ſandalia diſcooperta cum caligis de abaco,portant alte vſque ad vultum eleuata ad Cardinalem,& genuflexi ante ipſum communibus calciamentis excalciant, & ſacris calciant. Vnus tamen ex eis portat omnia illa,& alius vacuus comitatur,& illico capellani octo in gyrum ante faciem domini genuflexi,oram cappæ eleuant,vt ſub illa ſcutiferi duo prædicti ſubeuntes commode calciare poſſint ipſum,quo calciato,ſurgentibus ſcutiferis,& recedentibus,capellani octo ſurgunt, & ſtant ad ſiniſtram Card.Interim dũ calciamenta ponũtur Diaconus, & Subdiaconus ẽt paramẽta ſua capiunt,vt ſupra dictum eſt. Finita per celebrantem ſemper ſedentem pſalmorum verſuum,& orationum omnium à prima vſque ad vltimam lectione,ipſe iam calciatus depoſita cappa ſedens in rochetto lauat manus vt ſupra, pro quo actu, ſi qui aut clerici aut laici genuflectere vſque ad terram vellent præſente Legato, ipſe

to,ipſe ob reuerentiam Legati indicet modeſto nutu, ſe id nolle, ideoque moneat,vt ſurgant à genuflexione. Abſente vero Legato huiuſmodi genuflexiones maxime nobiliũ virorum oſtendat non velle, tamen patiatur cum modeſtia fieri. Si vero Cardinalis vellet legere orationes paramentorum erectus ſtans,tunc nulli de clero,ſiue populo, præter miniſtros aſſurgere ſolent, ſed melius eſt, vt ſedẽs legat omnes orationes: loto celebraturo illico adſint omnes capellani, alius alium ſequentes per longam lineam ante faciem Cardinalis,ſicque ipſius paramenta ordinate, ſicut ſuper altari poſita ſunt,portantes, vt ſupra, quæ ſigillatim Diaconus,& Subdiaconus accipientes de manibus illorum, imponunt celebraturo ſtanti, ex quibus oſculanda offerunt,amictum,crucem pectoralem,& crucem ſtolæ,& non alia. Indutus ergo vſque ad chirothecas incluſiue, id eſt dalmatica ſumpta,ipſe accipit pluuiale, & annulum pontificalem, ſedenſque accepta pretioſa mitra ſic expectet, donec interim à choro finiantur tres pſalmi pro Tertia, & dum repetitur antiphona, Subdiaconus paratus cantaturus in Miſſa Epiſtolam, vadit ſolus cum capellano cæremoniarum, qui illi librum portat ad locum Epiſtolæ cantari ſolitæ, & ibi accepto libro, quem ipſe ſibi tenet, cantat capitulum, pro quo Cardinalis cum mitra ſurgit,ſurgentibus omnibus,verſa facie non ad altare,ſed ad ipſum cantantem, ſic ſtans, donec cantores cantant reſponſorium vltimi verſiculi. Finito capitulo Subdiaconus reddit librum Cæremoniario, & vadit ad locum ſuum. Interea vero capellani acceptis duobus candelabris de abaco inter altare, & Cardinalem hinc inde, aſtant Cardinali verſis inuicem faciebus, in quorum medio eſt capellanus cum libro verſis humeris ad altare,& finito reſponſorio Cardinalis depoſita tunc mitra ſtans, vt erat, verſa facie ad populum, cantat, *Dominus vobiſcum,* tum verſus ad altare *Oremus*, ac orationem, vt ſupra dixi. Quando

do autem cantatur à choro, *Benedicamus Domino*, & ab organo reſpondetur, *Deo gratias*, ipſe depoſito pluuiali, & annulo, accipit chirothecas, ac planetam, & ſedens mitram, ac vltimo annulum pontificalem, & alios communes annulos quos, & quot placuerit ſuper ipſis chirothecis. Si autem Cardinali Epiſcopo magis placeret in ſacriſtia, quàm apud altare parari (quod minus ſolemniter, ac ſimplicius eſſet) tūc hora Tertiarum poſitiue, idest, abſque modulatione organorum, vt alijs diebus feſtiuis, & aliæ horæ canonicæ, parante ſe Cardinali cantabūtur, & ipſe eodem ordine, quo ſupra, parabitur: canonici etiam ſua pluuialia induentur in ſacriſtia, vnde eodem ordine per aditum ante altare directū ibitur, quo in capitulo de initio, & proſecutione Miſſæ dicetur; niſi quòd baculus paſtoralis per miniſtrum deputatum portabitur, & canonici omnes, & alij ſi qui erūt parati, Cardinalem Epiſcopum, & eius miniſtros altaris, ideſt Subdiaconum, ac Diaconum, & Aſſiſtentem præcedunt.

DE PARANDIS DIACONO, ET SUBdiacono, ac Aſſiſtente, quando, qualiterve, & vbi. Cap. II.

DIACONVS, & Subdiaconus celebraturo iam pſalmos legere inchoante, ideſt dum ei ſandalia calciantur, induunt ſe ſua paramenta clericis ſacriſtiæ adiuuantibus, videlicet, prout aliquibus placet, Diaconus in Euangelij, & Subdiaconus in Epiſtolæ cornibus altaris, ſuper altari poſita, dudum ante per ſacriſtam, & eo modo ordinata, quo veſtiri debent: quod tamen minus conuenit, vt ſupra dixi. Immo honeſtius eſſe videtur, vt ſacrificante Cardinali, ipſi miniſtri ſe parent, aut apud abacum, aut poſt altare, vel in ſacriſtia, dummodo nullatenus in præſentia Cardinalis:

alioquin

alioquin tamen ordinate. i.facto ſigno crucis a fronte ad pe ctus,primo amictum cum oſculo,tum albam,& cingulum, & Diaconus ſtolam cum oſculo ſuper humero ſiniſtro,con iunctam ſub humero dextro, & dalmaticam: Subdiaconus vero tunicellam, ſi tamen illis debent vti; ſi autem planetis vtuntur,tunc eas non induunt,niſi celebraturo in totum parato, vſque ad eius planetam,mitram,& annulum incluſiue: quo parato, & ipſi capiant planetas replicatas,& demũ manipulos. Planetis autem vtuntur quotieſcunque color paramentorum eſt violaceus,ideſt Dominicis de Aduētu, præterquam in tertia Dominica de Aduentu, qua in introitu legitur, *Gaudete*, & in die Cinerum, ac omnibus Dominicis Quadrageſimæ,præterquàm in Dominica quarta Quadrageſimæ,quæ dicitur de Roſa,in cuius introitu Miſſæ legitur, *Lætare*. Item in omnibus Miſſis ferialibus. Itē in feria ſexta, & in officio ſabbati hebdomadæ ſanctæ ante Miſſam. Si vero ipſi Diaconus,& Subdiaconus ſint Canonici miniſtraturi alicui alteri Prælato, præter Cardinalem,qui ſe apud altare parare vellet,etiam ipſi canonici ibidē ſe parare poſſunt, & debent. Ambo itaque veſtiti,vt veſtiendi ſunt,expectent ſedentes, vel poſt terga Cardinalis,vel vbi paramenta acceperunt. Interim Diaconus ſuum Euangelium, & Subdiaconus Epiſtolam præuideant, ſignaculũ apponentes in eo folio, ex quo recitare debent, & ſi folium eſt vertendũ, illud plicent inferius,aut dicant Cæremoniario,vt in tēpore vertat folium; & hæc faciant donec capellani celebrantis pro paramentis ad altare veniant, veniunt autem quando ipſe Cardinalis celebraturus vult lauare manus: tunc enim, & non prius ipſi Diaconus, & Subdiaconus ad celebrantem accedunt,detecto capite,& ſic firmant ſe, videlicet, Diaconus ad dextram, & Subdiaconus ad ſiniſtram, ſuſtinentes mappam hinc inde, pro lotione manuum, & veſtituri celebrantem: quomodo autem veſtiri debet, ſupradictum eſt.

Aſſiſtens

Aſſiſtens vero presbyter numquam prius capit pluuiale in Miſſa, neque planetam in veſperis, niſi celebraturo penitus parato. Hoc quoque non poſtponat, vt numquam eodem habitu, quo celebrans vtatur. Nam ſi celebrans eſt pluuiali indutus, vt in Veſperis, ipſe ſit planeta: ſi autē ille eſt planeta, vt in Miſſa, tunc ipſe ſit pluuiali indutus: & ſub horum neutro paratu inuoluit amictum circa collum ſuum, ſed ſuper cotta ſimpliciter induit alterutrum, niſi Canonici amictum induerent, quod eſſet, quando Manſionarij paramēta quoque induerent: vt ſupra dixi, in capitulo, De habitu Canonicorum &c. Demum finita re diuina ibi exuitur, vbi induerat, ſed antequam incipiat D. Cardinalem exuere, ipſe ſe exuit, quāquam Diaconus, & Subdiaconus remaneant in paramentis.

DE INITIO, ET PROSECUTIONE Miſſæ ſolemnis per Cardinalem Epiſcopum cantandæ. Cap. III.

PARATVS Cardinalis rurſus petit ex more licentiā à Legato pro Miſſa inchoanda; qua habita, ipſe ſedens, miniſtrante tunc nauiculam presbytero aſſiſtente, ponit incenſum in thuribulū more ſolito, & procedit ad altare hoc ordine, videlicet, Duo Manſionarij cum ſacris veſtibus, & virgis, Capellanus cum thuribulo fumigante, Duo capellani cum candelabris, Subdiaconus ſolus cum libro Euangeliorum clauſo, & manipulo in eo, inde Capellanus paratus ſacris veſtibus cum baculo paſtorali, niſi Cardinalis, ut deberet, illum manu propria ſiniſtra uellet deferre: tum Cardinalis medius inter Aſſiſtentem a dextris, & Diaconum a ſiniſtris: poſt eum immediate ſequitur capellanus de mitra, & alij capellani ſui, cum fuerit ante cornu Epiſtolæ, eleuata facie

ta facie ad Legatum, illum cum mitra ſalutat, cui Legatus aſſurgens non benedicit, ſed caput detegens illi correſpondet. Prælati uero, & omnes alij ſimiliter reuerentiã faciunt celebranti, cuius capellani, & miniſtri faciunt profundiorem reuerentiam Legato. Inde perueniens ante medium altaris, reddito baculo, depoſitaque mitra, ac interim recedentibus omnibus, qui aſſociarunt, præter illos de baculo, & de thuribulo, ac ceſſantibus tunc organis, ſed choro introitum inchoante, facit nudo capite profundam reuerẽtiam cruci ſuper altari poſitæ, & medius inter Diaconum, & Subdiaconum ſtantes, confeſſionem cum illis facit. Aſſiſtente uero retro inter Cardinalem, & Subdiaconum non perſonam, ſed ſolum caput tenẽte, & cum ipſis confeſſionẽ faciente. Itaque confeſſionem faciendo, ipſe quidem celebrans alloquitur miniſtros in plurali, vt *Vobis fratribus*, & *Miſereatur veſtri*, ſed miniſtri alloquuntur celebrantem in ſingulari, vt *Tibi pater*, & *Te pater*, & *Miſereatur tui*, *&c.* quæ cum dicunt, caput verſus ipſum humiliant, & deinde dicto, *Indulgentiam*, Subdiaconus dat librum interim tenendum Cæremoniario, & acceptum ex illo manipulum ponit in ſiniſtra Cardinalis cum oſculis, vt ſupra. Legatus ſtans cum ſuis capellanis genuflexis confeſſionem facit, & ſimiliter Prælati ſtantes, necnon Canonici, qui parati ſunt & ipſi ſtantes inuicem, ſed magiſtratus, & omnes alij tam laici, quàm clerici, vbicunque ſint, genuflexi illam faciunt. Quòd ſi ſine Legato magiſtratus cum Locumtenente, ſeu Gubernatore Prælato adſit, ipſe Gubernator ſtans cum capellano genuflexo, non autem cum Vexillifero, nec genuflexus, confeſſionem faciet. Canonici ſi parati erunt, ſtantes confeſſionem ſimul faciunt, ſinaũt facient genuflexi, & ſimiliter manſionarij, & alij omnes, qui de choro, & clero parati erunt. Cardinalis finita confeſſione in primo gradu humiliatus dicit orationem, videlicet, *Oremus, Aufer à nobis, &c.* & apud altare dicit

cit aliam orationem videlicet, *Oramus te Domine,&c.* & cùm dicit, *Quorum reliquiæ hic ſunt,* oſculatur altare, & mox ambabus manibus tangens librum Euangeliorum oſculatur illũ, quem Sbdiaconus apertũ in folio Euangelij currentis offert adiuuante Aſſiſtente, deinde ponit incenſum & incenſat altare, vt ſupra, & ipſe priusquàm fuerit per Subdiaconum mitratus, & per Diaconum incenſatus, facta cruci tantum, & non Legato reuerentia, accepto baculo reuertitur, deſcẽdendo, nõ per medios gradus, ſed per angulares ad Faldiſtorium, vbi depoſita mitra, & baculo, facit ſibi ſignum crucis à fronte ad pectus, & legit introitũ Miſſæ, & *Kyrieeleiſon*, cum ſuis miniſtris; tum ſi ſupereſt ei tempus, ſedet ſedente Legato, ac omnibus de choro, & accipit mitram pretioſam, & gremiale. Inde miniſtri tres, ac capellani omnes ſedent in locis ſupra deputatis. Cum dicitur vltimum, *Kyrieeleiſon*, ſurgunt placide, & modeſte omnes miniſtri, & capellani, & depoſito gremiali, & mitra, poſtquàm finitum erit de toto *Kyrieeleiſon*, & non prius, Cardinalis ſurgit, qui verſa facie ad altare, vt ſupra, cantat ex libro hymnum angelicum, id eſt, *Gloria in excelſis Deo,* ſuper quo aduertat, vt non cantet ipſum hymnum in alio quoquàm tono, niſi in eo tono, quẽ vocant de Paſchate, ſiue de Apoſtolis, videlicet per notas, vt, re, fa, fa; & ſi Miſſa, ſit de beata virgine; & nunquàm aliter: quod expreſſe capella Papalis, tanquàm omnium rituũ ordinatrix obſeruat, licet regulares, & alij aliter, & diuerſimode intonent. Itaque intonato, vt ſupra hymno, illum cũ miniſtris proſequitur, ſimiliter Legatus cum ſuis capellanis, Prælati vero, ac canonici in ſuis locis inuicem ſimul idẽ faciunt, & in fine Cardinalis ſedet accepta mitra leui alba, & gremiali, & ſimiliter ſedent omnes, vt prius vſque in finem hymni cantati. Hymno finito miniſtri, & capellani, vt prius ſurgentes remouent gremiale, & cantoribus ſiue organis de toto ceſſantibus, & non prius, Cardinalis depoſita mitra ſur-

git, qui ſtans verſus populum cantat, vt ſupra, *Pax vobis*, ſiue *Dominus vobiſcum*, vt Miſſæ congruit; deinde conuerſus ad altare, *Oremus.* & orationem, vt in Tertia cantauit, ſine tamē luminaribus. Dum cantatur concluſio vltimæ orationis id-eſt, *Per Dominum noſtrum, &c.* Subdiaconus accipiens librum, faciensq. reuerentias ſacrificanti, & altari, ac Legato aſſociatus ſolo Cæremoniario, vadit, & cantat Epiſtolam extra presbyterium directe apud & ante altare in cornu Epiſtolæ, ipſe ſibi librum portans, & tenens vſque in finem, vt ſupra dictum eſt in capitulo de Epiſtola cantanda: qua finita, & factis eiſdem reuerentiis: librum clauſum reportat, quem offert genuflexus ſuper genibus Cardinalis, cui etiam ſic genuflexus manum oſculatur, & habito ſigno crucis ſurgens dimittit librum Epiſtolarum in manibus Cæremoniarij, acceptumq. librum Miſſalem humiliatus ante faciem celebrantis ſolus cum Cæremoniario abſque alio capellano tenet; ex quo ipſe celebrans legit Epiſtolam, Graduale, & alia vſque ad Euangelium incluſiue, pro quo etiam dicit, *Munda cor meum, & Iube, & Dominus vobiſcum,* non tamen ſignat textum, nec ſe, neque in fine oſculatur illum. Cum a choro, ſiue organo cantatur vltimus verſus poſt primū *Alleluia,* & ante vltimum *Alleluia,* quæ cantantur ante Euangelium, Diaconus acceptum librum clauſum portat cum reuerentiis ad altare nihil dicens, quo ibi dimiſſo, & reuerſus ad celebrantem, miniſtrat nauiculam pro incenſo, tum redit ad altare, vbi dicto, *Munda cor meum, &c.* accepto libro venit ad celebrantem, a quo benedictione cum oſculo manus habita, vadit ad cantandum Euangelium. Interim autem dum Diaconus vadit ad altare pro libro, Cæremoniarius dat vni capellano thuribulum in dextra, & nauiculam clauſam in ſiniſtra, & duobus capellanis, duo candelabra de abaco ſumpta, vel ſi Diaconus eſſet, Archidiaconus, vel Archipresbyter, vel aliquis Canonicus Prælatus apoſtolicus, quattuor

funalia, & in tempore ſuo itur hoc ordine. Primus Cæremoniarius, tum Thuriferarius, inde Ceroforarij bini, poſtea Subdiaconus vacuus, vltimo Diaconus librũ clauſum portans; quem nulli alij aſſociant, vt ſupra, & Diacono incipiente, & non prius, *Dominus vobiſcum*, celebrans depoſito gremiali & mitra ſurgit; & ſtans verſus cantantem audit Euangelium, tenens baculum paſtoralem ambabus manibus, & dum audit verſum, videlicet, *Initium*, vel *Sequentia*, ſignat ſe, vt ſupra. Finito Euangelio Subdiaconus librum, ſicut habet apertum oſculandum portat ad celebrantem, nõ faciens reuerentiam ante ipſum, quãdo librum apertum habet in manu, ſed poſtquam illum oblatum clauſit, tum librum deponit, ſimul reuerentiam faciens. Itaque celebrans verſa facie ad chorum, ſine mitra ſtans oſculatur librum, & incenſatur a Diacono, qui Euangelium cantauit, & ſi eſt habendus ſermo, tunc illico celebrans ſedet cum mitra in ſuo Faldiſtorio, non inde remoto, & ad eum ducitur ſermocinator, qui ſeruatis ſeruandis facit officium ſuum, & deinde confeſſio, & abſolutio, & indulgẽtiæ publicatio fiũt, vt ſupra in ſuis capitulis. Si vero non ſit habendus, tunc celebrans incenſatus, omiſſis ſupradictis, conuerſus ad altare cantat ſymbolum.i. *Credo*, ſi cantare debet, quem cum ſuis proſequitur tacite, & dicẽs verſum totum, *Et incarnatus, &c.* genuflectit cum miniſtris ſolis, & in fine ſedet cum mitra. Quando autem chorus cantat prædictum verſum; ipſe cum mitra ſemiſedens humiliata, & verſa facie ad altare, ac manibus iunctis manet vſque ad finem verſus. Legatus vero profundius detecto capite ſe inclinat, & alij omnes genũflectunt ad terram, vſque ad finem verſus prædicti. Cantato verſu prædicto, Diaconus ſolus vadit ad abacum, vnde acceptam burſam corporalium portat ad altare, vt ſupra: ſi autem *Credo* non dicitur, tunc celebrans verſus ad populum, cantat *Dominus vobiſcum*, & deinde *Oremus*, & legit offertoriũ,

& Dia-

& Diaconus illico portat burſam cum corporalibus ad alta re, & cito ſe expedit, vt verſus in tempore adiuuet celebrantem loturum, & vt ipſum aſſociet ad altare iturum. In fine ſymboli ſurgunt omnes miniſtri, & finito totaliter ſymbolo, ſublatiſq. gremiali, & mitra celebranti, ipſe ſurgit, & verſa facie ad populum cantat, *Dominus vobiſcum, & Oremus*, Offertoriũ autem intelligibiliter legit more ſolito, tũ ſedet cum mitra pretioſa, & depoſito annulo, & chirothecis lauat ſolemniter. Interim Aſſiſtens acceptum librum, & puluinũ comitante Cæremoniario portat cum reuerentiis ad altare, & ſuper cornu Euangelij apertum ponit, & deinde ſe extra cornu locat, expectans ibi celebrantem, qui lotus, & terſus, ſurgens cum baculo in manu, ſolo Diacono a ſiniſtris comitante, vadit ad altare, & non ante medium altaris, ſed in angulari cornu Epiſtolæ aſcendit primum gradum, vbi facta Legato ſolita reuerentia, ſuper illum gradum procedit ad medium altaris, & ibi depoſita mitra, & baculo aſcendit ad altare, qđ oſculatur, & offert, &c. vt moris eſt. Interea Subdiaconus loto, & terſo apud Faldiſtorium celebrante, ſubito accipit velum ad humeros, ac calicem cum patena, & ſuis requiſitis, & habens poſt ſe capellanum cum ampullis vini, & aquæ præueniens celebrantem, vadit per gradus laterales ad cornu Epiſtolæ altaris, vbi officium ſuum facit: & in tempore acceptam patenam copertã ſemper tenet vſq; ad finem, *Pater noſter*, vt ſupra in capitulo ſuo dictum eſt plenius. Facta oblatione, celebrans ſine mitra ante medium altaris miniſtrante Diacono nauiculam, ponit incenſum, & incenſat primo oblata, ſed ſine reuerentia illorum; deinde cũ reuerentia incenſat crucem, & altare, vt ab initio incenſauit, & fit incenſatio celebrantis, Legati, & omnium, ut ſupra, & celebrans proſequitur ſuas orationes ſecretas: & cũ uertet ſe ad populum dicturus, *Orate*, aduertat vt dicat, *Orate pro me fratres*, & non *Orate fratres*: quia myſterium habet, &

etiam ſic exprimitur in antiquo. Deinde expleto per chorum, ſiue organum offertorio, celebrans poſtquam finiuit omnes ſuas orationes ſecretas, cantat Præfationem cũ manuum diſpoſitione, vt ſupra in ſuo capitulo dixi. Et in fine cum Aſſiſtente, & Diacono dicit *Sanctus*, ſine pectoris percuſſione, quod numquam percuti debet, ſed dicendo *Benedictus qui venit, &c.* ſignat ſe à fronte ad pectus, vt aliàs. Interim cum recenſet nomina ſanctorum tam infra actionem in canone, quàm etiam poſt illam expreſſorum ibi, videlicet, *Nobis quoque peccatoribus*, caueat, ne quos alios fortaſſe ſanctos pro ſua deuotione ſuperaddat, vel ſubtrahat maxime confeſſores, quia tempore canonis huiuſmodi celebrati plures non erant ab Eccleſia ſanctificati, nec confeſſorũ ordo adhuc approbatus erat. Cum dicit, *Hanc igitur, &c.* Ceroferarij quattuor, ſex, vel plures, vt placet cum totidem luminibus, ſinguli ſingula præferentes, vadunt ad illuminandum ſacramentum apud Subdiaconum patenam tenentem, quẽ mediũ faciũt, videlicet, duo vel tres, aut quattuor hinc, & totidẽ inde; vel ſi magis placet, hinc inde apud latera altaris, & illis ibi exiſtentibus, & cum eo genuflectentibus, oẽs Miſſæ præſentes, tunc, & non prius genuflectunt, præter tamẽ Aſſiſtentẽ, & Diaconum, qui non niſi cum celebrante in eleuatione genuflectunt: & cum eleuatur Sacramentum, Cæremoniarius incenſo à ſemetipſo, vel ab aliquo capellano in thuribulum abſque ulla benedictione ſimpliciter poſito, incẽſat illud in cornu Epiſtolæ genuflexus; ſed in Miſſis pro defunctis Subdiaconus incenſat. Dum autem eleuatur Sacramentum corporis, & ſanguinis Domini, omnes quibuſcunque diebus, & Miſſis præſentes illud adorent genuflexi; inter quos ipſi etiam de choro cantores tunc facto aliquo firmo puncto conuenienti, à cantu ſuo ceſſantes, & penitus ſilentes illud adorare debent genuflexi. Organiſta tamen interea ſuum officium facit, & repoſito demum calice, ipſi

cantores ſurgentes ſuum cantum reſumunt, & proſequuntur, non obſtante noſtræ Eccleſiæ conſuetudine forſan contraria, quæ in hoc corrigi poteſt, & debet. Eleuato Sacramẽto, & facta illi per celebrantem reuerentia, ſurgunt omnes Miſſæ præſentes, tam capellani, ceroferarij, qui lumina portant extinguenda (niſi in die Paſchæ propter communionẽ generalem fiendam, qua demum finita exportãtur lumina) quàm miniſtri, & Legatus, ac Prælati omnes, & canonici. Et licet in capella Papali omnium diuinorum actuum magiſtra, non ſolum eccleſiaſtici, ſed etiam omnes laici, & ſeculares, ac regulares in capella exiſtentes ſurgant: tamen hic laici omnes poſſent remanere in genuflexione, donec ad minus inchoetur, *Per omnia*, ante, *Pax Domini*, & tunc omnino omnes reliqui ſurgant habituri pacem, quia non datur pax, maxime ſolemniter, & cum oſculo oris, niſi ſtantibus. Celebrans dicturus orationem Dominicam, ideſt, *Pater noſter*, non tenet hoſtiam in manu, vt quaſi omnes faciunt, ſed illa repoſita, ambas manus ſuper altari extra corporalia, vt ſupra dictum eſt tenens, cantat, *Per omnia ſecula ſeculorum, & Oremus, &c.* vſque ad *Pater noſter*, quod antequam incipiat, manibus deuote ante faciem iunctis, & capite ſimul inclinato reuerenter illud incipit. Poſtea hinc inde dilatis alte manibus, vt in Præfatione, proſequitur totum *Pater noſter.* In cuius finalibus verbis, Subdiaconus, qui ſemper patenam tenuit coopertam, illam ſic coopertam portat ad Diaconũ in loco ſuo manentem, cui ſtans ſtanti offert, & ille velo à ſe remoto diſcoopertam accipit, & oſculatam celebranti porrigit, qui cum illa ſe ſignat à facie ad pectus, deinde illã oſculatur, & deponit ſub hoſtia. Subdiaconus autem depoſito ibidem velo in manibus Cæremoniarij, ad locum ſolitum reuertitur. Aſſiſtens dicto, *Agnus Dei*, cum celebrãte, vadit ad dextram eius, vbi ſimul cum eodem celebrante, oſculato per ſe genuflexum altari, ſeruit, & ſtãs humilia-

tus

tus, accipit pacem à celebrante, quam diſpenſat omnibus, vt ſupra, & interim Diaconus ſeruit pro Aſſiſtente in eius loco, & vice. Si vero eſt Miſſa pro defunctis, dicitur quidē, *Agnus Dei* ſine pectoris percuſſione, ſed pax nec per oſculū, nec per inſtrumentum alicui datur, vt ſuo loco dicitur. Cō munione facta, celebrās purificat ſe vino ſolo, & ſine aqua, quod in omnibus purificationibus fit; deinde cum mitra lauat manus more ſolito, non quòd quidquam immundum ex contactu Sacramenti contraxerit, ſed vt ſuam potius indignitatem commemoret. Ablutionis aūt aqua debet in locum mundum honeſte diffundi, vt altitudo Sacramenti reuerentius honoretur: Deinde celebrans cum mitra lotus, & terſus, rurſus illa depoſita, ex libro legit Antiphonam, quæ poſt communionem dicitur. Interim Subdiaconus omnia vtenſilia, videlicet, Calicem, patenam, corporalia, & purificatorium cum burſa ad abacum reportat ſolus per gradus anteriores deſcendens. Expleto cantu chori, & non prius, celebrans vadit ad medium altaris, quo ibi oſculato, vertens ſe ad populum cantat, *Dominus vobiſcum,* & apud librum verſa facie ad Crucem cātat, *Oremus,* vt ſupra, & orationem ex libro, qua ibidem finita iterum in medio altaris dat, vt prius, oſculum, & rurſus ad populum verſus cantat, *Dominus vobiſcum,* & Diaconus verſus, vt celebrans, cantat. *Ite Miſſa eſt,* vel, *Benedicamus Domino,* prout competit, & ambo ſimul per partem Epiſtolæ ad altare reuoluuntur, & celebrans legit, *Placeat tibi ſancta Trinitas, &c.* In fine Miſſæ Epiſcopus Cardinalis daturus ſolemnem benedictionē priuſquam mitram accipiat retrocedit ad cornu Epiſtolæ, vbi detecto capite ſtās verſa ad Legatum facie, mittit humaniter, & quaſi reuerenter ad ipſum, vt placeat illi dare benedictionem; ſed Legatus benigne celebranti deferens, cum aliquali gratiarum actione remittit eam, & ſic celebrans ad medium altaris reuerſus, & accepta ibi mitra in capite, benedi-

cens,

cens, more ſolito ex libro, ſi placet, ante ſe ſuper altare poſito cantat, *Sit nomen Domini, &c.* & cum incepturus eſt ſignare, tunc, & non prius, capit baculum ſiniſtra, & ſignat dextra, dicens *Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus,* quod in omni benedictione ſeruatur. Si intra Miſſam, ideſt poſt ſermonem fuerit indulgentia publicata, non amplius publicabitur aliquo modo: Si vero non fuit publicata, eo caſu per Diaconum latino ſermone; & ſi vulgaris populus in multitudine copioſa adſit, aut ſi alioquin videbitur Cardinali, per Subdiaconum vulgari publicabitur, vt ſupra ſuo capitulo dictum eſt. Poſtremo celebrans poſtquam pollice ſignauerit altare, niſi Sacramentum ſit ſuper altari, vt in die Paſchę, aut corporis Chriſti, quia tunc ſine ſigno crucis abſolute dicit, *Dominus vobiſcum,* & *Initium ſancti Euangelij ſecundũ Ioannem,* & *In principio,* quod per gradus laterales, non per medios eundo ad Faldiſtorium proſequitur. In die vero Natiuitatis nõ legit, *In principio erat verbum,* quia iam in Miſſa ſuo loco fuit lectum; ſed legit illud quod eſt cantatum in prima Miſſa, non autem, quod eſt in die Epiphaniæ, vt in multis locis fit. Interim Legatus, & oẽs alij, exceptis Canonicis, in ſuis locis ſedentes expectant, quoad celebrãs exutus fuerit à duobus miniſtris, qui parati, prout erant, debent illum exuere. Canonici vero depoſitis in locis ſuis pluuialibus, veniunt ad agendas gratias Epiſcopo Card. de Miſſa pro ſalute animarum cleri, & populi ſui ad Deum habita, ac etiam quod rite & deuote celebrauerit. Demum depoſitis omnibus paramentis, & cappa reſumpta, Epiſcopus Cardinalis & Legatus ſimul, & eodem contextu à locis eorum recedunt, & ſimul congratulantur, & Epiſcopus Cardinalis Legatum aſſociat vſque ad portam Eccleſiæ. Demum Cardinalis Epiſcopus ſi placet, ſaltem miniſtros tres Miſſæ, tenet ſecum reficiendos in ſua menſa cibis corporalibus, ſicut tenuit in Miſſa refectos alimentis ſpiritualibus.

DE

DE OMNIBUS, ET SINGULIS SIMUL collectis cæremoniſs, quibus ſolus celebrans Cardinalis, vel Prælatus in ſua Miſſa, tam dicto, quàm facto vtitur.
Cap. IIII.

VT autem non ſolum Reuerēdiſſimus Dominus Cardinalis noſter Bonoñ. Epiſcopus, ſed etiam quiſq; alius, ſiue Cardinalis, ſiue Prælatus celebraturus, ſciat, quibus cæremoniis ad ipſum ſolum, tā in voce, quàm in actu pertinentibus vti poſſit, & debeat, quas etiam capella Papalis tamquam omnium rituum magiſtra me illis in præſentiarum præfecto obſeruat, hæc quæ ſequuntur ordine reſumenda duxi. Pro cuius quidem rei demonſtratione accipiam Miſſam maiorem, ſcilicet tertiam in die Natali tamquam exemplarem. Et primo celebrans ante infimos altaris gradus inter miniſtros ſtātes, ſtans reuerentia (vt ſupra) altari exhibita, confeſſionem cum ſigno crucis ſibi à fronte ad pectus producto, incipit, & proſequitur in plurali loquēdo, Vt *vos fratres, & Vobis fratribus,* & ſemper cum perſona recta permanendo, niſi quando dicit, *Confiteor,* totum. quia tunc parum caput inclinando dicit illud, non autem reliquā confeſſionis partem, in qua dicto, *Indulgentiam,* capit Subdiacono ponente, in ſiniſtra manipulum, & ea finita, aſcēdit primum gradum, vbi capite inclinato dicit, *Oremus,* & orationem, videlicet, *Aufer à nobis,* totam uſque ad *Amen.* Deinde deſcendit ad altare dicens, videlicet, *Oramus te Domine, &c.* & cum dicit, *Quorum reliquia hic ſunt,* oſculatur, vt ſupra primo altare in medio, deinde librum Euangelij in eo folio, vbi eſt textus Euangelij currentis, ſibi per Subdiaconum ibidē oblatum. Inde ibidem ſtans conuerſus ad Diaconum offerentem ſibi nauiculam, ponit incenſum tribus vicibus in

thuri-

thuribulum, dicens interim, videlicet. *Ab illo benedicaris, in cuius honore cremaris*, & repoſito cocleari, facit ſignum crucis ſuper thuribulum, quo accepto, incenſat altare; deinde incenſatur ipſe mitratus cum diſciplina ſupradicta loco ſuo. Inde ſic mitratus facta cruci reuerentia, vadit per gradus an gulares ad Faldiſtorium ſuum, vbi ad altare conuerſus, & mitra depoſita, ac rurſus facto ſigno crucis, manibus iunctis, intelligibili voce legit introitũ, videlicet, *Puer natus eſt nobis*, vſque ad finem. Deinde dicit pſalmum, videlicet, *Cantate Domino*, & in fine *Gloria patri*, quod cum dicit, caput inclinat, deinde proſequatur, *Sicut erat*, vſque ad *Amen*, & iterum repetat cum ſimili ſigno crucis introitum prædictum uſq; ad pſalmum. Tum dicat, *Kyrieeleiſon, Chriſteeleiſon*, nouies alternatis vicibus: quibus dictis ſedet accepta mitra, & gremiali tenens ita decenter ſuper illo manus, vt & honeſtatem præ ſe ferat, & gremiale ſuſtineat, non tamen digitos interferendo. Finito ultimo *Kyrieeleiſon*, & depoſita mitra ſurgit, & ſtãs verſus altare, manibus primo iunctis, ex libro cantat hymnũ Angelicum in tono, quem Apoſtolorum vocant, videlicet, *Gloria in excelſis Deo*, & cum dicit *Deo*, eleuans aliquantulũ manus vſq; ad oculos iũgit eas, & leuiter caput inclinat; deinde plena, & intelligibili voce proſequitur cũ miniſtris ex libro legens vſque ad finem manibus iunctis, & cum dicit *Adoramus te*, caput inclinet, & ſimiliter cum dicit, *Gratias agimus tibi:* item cum dicit, *Ieſu Chriſte:* Item *Suſcipe deprecationem noſtram:* Item in finalibus verbis *Ieſu Chriſte*, caput inclinet, & vltimo cum dicit, *Cum ſancto ſpiritu*, ſibi ſignum crucis faciat a fronte ad pectus. Lecto hymno, ſedeat accepto gremiali, & leui mitra, qua vtitur vſq; ad Offertoriũ incluſiue. Demum cantato per chorum de toto hymno, aufertur ſibi gremiale, & mitra, qui ſurgens verſa facie ad populũ cãtat, vt ſupra, videlicet, *Pax vobis*, quod cũ dicit, diſiunctas manus iungit, tum reſpondente choro, vertat ſe ad altare, vt ſupra

demonſtratum fuit, & verſa ad crucem facie, reſponſo per chorum totaliter finito: & non prius, cantat, *Oremus*, quod dicendo, iunctas manus diſiungit,& ſimul caput inclinat, tũ manus ante pectus diſiunctas, ita tamen ꝙ vna vola, aliam volam (& non aliter) reſpiciat,alte ad æqualitatem humerorum tenens, vt prius orationem cantat videlicet. *Concede quæſumus,&c.* vſque ad finem in tono, quem infra ponam in capitulo, de tonis orationum ſolemnium. Finita oratione, antequam incipiat concluſionem eius, id eſt,*Per eundem,&c.* iungat manus, quas ſic iunctas teneat vſque ad *Amen.* & cũ interim dicit hæc duo verba, videlicet *Ieſum Chriſtum*,& nõ alia, inclinet parum caput,deinde ſedet cum gremiali,& mitra, vt prius expectans finem Epiſtolæ. Qua cantata ponit manum ſuper librum Epiſtolarum ſibi oblatum per Subdiaconum genuflexum, vt illam Subdiaconus oſculetur, qua oſculata facit ſuper eundem ſignum crucis. Tum eodem Subdiacono ſe inclinante, & librum ante ipſum apertum tenente, legit Epiſtolam dicens, videlicet, *Lectio Epiſtolæ beati Pauli Apoſtoli ad Hebræos,Fratres,Multifariam, &c.* vſque ad finem, qua finita eodem Subdiacono reſpõdente,*Deo gratias*, proſequitur graduale, videlicet, *Viderunt omnes,&c.* cum verſiculis, vt in libro. Quibus lectis iungens manus ante pectus, eadem voce dicat, videlicet, *Munda cor meũ,&c.* vſque ad finem: deinde tenens manus eodem modo dicit videlicet,*Dominus ſit in corde meo,&c.* quod dum dicit, ſignet ſe ſigno crucis in pectore, & deinde dicit, videlicet, *Et in labijs meis*,& ſignet ſe in labiis, & proſequatur vſque ad finem cũ ſigno crucis dicens. *In nomine patris,&c.* Deinde dicat. *Dominus vobiſcum*, & reſponſo per Subdiaconum,*Et cum ſpiritu tuo*, dicat, *Initium Sancti Euangelij ſecundum Ioannem*, & illo reſpondente, *Gloria,&c.* ipſe non ſignat pollice textum Euangelij, quod lecturus eſt,neque ſe in fronte,in ore,& in pectore,vt quando cantatur,aut legitur apud altare;ſed iunctis ſemper

manibus ante librum, incipiat, & proſequatur videlicet, *In principio erat,&c.* & cum in eo dicit, *Et verbum caro &c.* incli net caput, & in fine Euangelij non oſculatur textum, ſed Subdiaconus reſponſo, *Laus tibi Chriſte*, recedit cum libro eleuato. Interim veniente Diacono ad ſe pro incenſo, illud in thuribulum more ſolito ponit, ac poſtea eidem venienti pro benedictione,benedicit,eleuata aliquantulum manu ad eum dicens, *Dominus ſit in corde tuo,&c.* & incepto per Diaco num, *Dominus vobiſcum*, & non prius, depoſita mitra ſurgit ſtans, ſemper iunctis manibus verſus ipſum cantantem: & cum dicitur *Initium ſancti Euangelij,&c.* ſignat ſe in fronte,ore, & pectore; & cum in eo dicitur, *Et verbum caro factum eſt*,ipſe genuflectit vſque ad terram, verſus non ad cantãtem,ſed ad altare. Finito Euangelio ſignat ſe à frõte ad pectus ſummiſſa voce, dicens,*Laus tibi Chriſte*,& conuerſus ad populũ, recta facie,oſculatur ſine ſigno crucis textum Euangelij cãtati, quem ad ſe portat Subdiaconus, & ſimiliter manens incenſatur triplici ductu a Diacono,qui Euangelium cantauit: quo facto,ſi ſermo habendus eſt, tunc ipſe celebrãs ſedet cum mitra, & gremiali,& ſeruat oĩa circa hunc actum, quæ ſupra in ſuo particulari capitulo diximus:ſi vero ſermo non fiet, illico celebrans incenſatus vertit ſe ad altare, & ex libro ante ſe illico allato, in eo tono,& modo, quem prædi xi, cantat ſymbolum ideſt,*Credo*, quod cum cantat,extendit aliquantulum manus diſtinctas, quas iterũ iungit ante ocu_ los, ſicut fecit cantando hymnum Angelicum, & cum dicit totum hunc uerſum, *Et incarnatus eſt de Spiritu Sancto ex Maria Virgine,& homo factus eſt*, genuflectit, ubi eſt,& ibi cum miniſtris genuflexus illum uerſiculum dicit ſemper librum ante ſe habens, quaſi ex libro legens. *Credo* finito,in ultimis uer bis, facto ante ſe crucis ſigno, ut ſupra,ſedet cum gremiali, & mitra. Dum autem a choro cãtatur prædictus uerſiculus totus, tunc celebrans non omnino ſurgens,nec omnino ge-

genuflectens, ſed verſa facie ad altare cum mitra, manibus iun ctis caput humiliat, donec fuerit verſus finitus, ide, vt prius, manet. Cantato *Credo*, celebrans ſurgit, & ſtans eodem mo do, quo cantauit, *Pax vobis*, cantat *Dominus vobiſcum*, deinde, vt ſupra conuerſus ad altare ex libro cantat *Oremus*, prout cantauit illud ante collectam, & legit intelligibili voce offer torium videlicet, *Tui ſunt cœli, &c.* quo lecto, ſedet, & accipit mitram pretioſam, & gremiale, tum annulo pontificali, & aliis, ſi quos habet, ac chirothecis per Diaconum extra-ctis, lauat manus nihil dicens, quibus lotis, & dimiſſis chiro thecis, (nam illis in tota Miſſa amplius non vtitur) reſumit annulos, vt prius. Inde remoto gremiali ſurgens ſolo Dia-cono ad ſiniſtram ipſum comitante, aſcendit cum baculo in manu infimum gradum altaris, & ſtans in angulo gradus eiuſdem, Legato cum mitra reuerentiam facit, vt prius. Deinde ſuper eodem gradu procedit ad medium eiuſdem ante crucem altaris, vbi depoſito baculo, & mitra, facit re-uerentiam cruci, deinde ad altare aſcendens illud in medio oſculatur; & mox patenam cum hoſtia diſcoopertam acci pit de manu Diaconi ſigno crucis non facto; & eleuans eam vſque ad humeros offert ſolus dicens ex libro: *Suſcipe ſancte pater, &c.* vſque ad *Amen*, & in fine faciens ſuper corporali cum patena ſignum crucis, reponit hoſtiam ſuper corpora-li citra medium; patenam vero reponit in parte ſua dextra. Interim cum Diaconus, & Subdiaconus ponunt vinum, & aquam in calicem, ipſe ſolus dicat ex libro, orationem, vi-delicet: *Deus qui humanæ ſubſtantiæ*, & in fine ſtans, vt prius, producit ſignum crucis manu ſuper ampullam aquæ, priuſ-quam Subdiaconus aquam in calicem infundat, deinde con uerſus ad Diaconum, ambabus manibus, videlicet, dextra nodum calicis, & ſiniſtra pedem eius, & ipſum calicem, in quo eſt vinum, & aqua ſine ſigno crucis, capiens offert an-te medium altaris, dicens ſimul cum Diacono ex libro (niſi

memo-

memoriter ſciat) orationem, videlicet, *Offerimus tibi Domine calicem ſalutaris*, vſque ad finem. Tum cum ipſo calice faciat ſignum crucis ſuper locum corporalis, vbi locare vult calicem, quem ibidem ponit vltra hoſtiam, citra tamen corporalis medium, ne poſtea dum incenſabit calicem cum pede thuribuli percutere contingat. Deinde ipſe iunctis manibus ſuper altare ante crucem, inclinatus ſolus ex libro dicat, videlicet, *In ſpiritu humiliatis, &c.* vſque in finem: tum extendit latas in altum manus, uſque ad faciem, & in fine iungit eas ſimul benedicens hoſtiam, & calicem dicens, videlicet; *Veni ſanctificator omnipotens æterne Deus, & bene ✠ dic*, quod cum dicit, aperta dextra producit ſemel ſignum crucis ſuper calicem; & hoſtiam ſimul, & ſiniſtram tenet apertam ſuper altare extra corporale, deinde proſequitur, videlicet, *Hoc ſacrificium tuo ſancto nomini præparatum*, & legit ex libro omnia eodem contextu, videlicet, *Dirigatur Domine oratio mea*, & *Accendat in nobis, &c.* Item *Incenſum iſtud, &c.* ac etiam *Lauabo inter &c.* niſi memoriter ſciat omnia; quia ſciens illa dicet quando incenſabit, & quãdo lauabit reſpectiue. Igitur tempore opportuno ponit incenſum, vt aliàs, & incenſat oblata; ſicut ſupra in ſuo particulari capitulo dixi plene; & ſic incenſatis oblatis, puſillum ſe ab altari retrahens, facit reuerentiam cruci; & poſtea incipiẽs a cruce incenſat, vt in principio Miſſæ incenſauit; niſi quòd in prima incenſatione nihil dixit; hic autèm cum incipit incenſare, dicit orationes, & verſiculos ſolitos, & congruos, ita lente, vt & incenſatio, & verſuum recitatio ſimul finiatur, niſi prius illa ex libro recitauerit, vt ſupra. Finita incenſatione, vt prius ſtans in cornu Epiſtolæ, dum reddit thuribulum Diacono dicit, videlicet, *Aſcendat in nobis &c.* Deinde accepta mitra incenſatur. Tum lauat dicendo videlicet, *Lauabo inter, &c.* & omnes verſiculos proſequitur, ac ita lente ſe abſtergat, vt ipſos verſiculos cum abſterſione ſimul finiat.

Quo

Quo facto depoſita mitra uadit ad medium altaris, ubi manibus ſuper altare iunctis, inclinatus dicit, uidelicet: *Suſcipe ſancta Trinitas, &c.* & in fine oſculatur ipſum altare, ut ſupra: poſtea erectus iunctis manibus, conuertit ſe ad populũ per latus Epiſtolæ, & in medio faciens morulam intelligibili, & ſummiſſa uoce dicit: *Orate pro me fratres*, & non aliter, ut ſupra; quod dicendo extẽdat aliquantulũ manus ante pectus, & eas iũgens, illico circulum perficiat uerſus ad cornu Euã gelij, & ante altare proſequatur, uidelicet, *Vt meum, ac veſtrũ, &c.* Quo dicto, licet circũſtantes ſoleant reſpondere ſub ſimili ſummiſſa uoce dicentes, uidelicet, *Suſcipiat Dominus, &c.* uſque in finem: tamen celebrans illud idem dicit inclinatus iunctis ſuper altare manibus, & pro *Tuis* dicit *Meis*, & in fine non dicitur *Amen.* Poſtea erectus ſtans manibus parumper eleuatis, ac diſiunctis ſecrete, necnon abſolute, id eſt ſine *Kyrieeleiſon*, & ſine *Domine exaudi*, & ſine *Dominus vobiſcum*, & ſine *Oremus*, dicit ex libro orationem ſecretam, uidelicet, *Oblata Domine munera, &c.* & in fine *Per eundem Dominum, &c.* vſque ad *Per omnia*, quæ dicẽdo iungit manus, ut in cãtu aliarum concluſionum. Igitur poſitis ſuper altari hinc inde manibus extra corporale, cantat Præfationem dicens, *Per omnia ſecula ſeculorum*, deinde *Dominus vobiſcum*, poſtea *Surſum corda*, quod cum dicit, eleuat manus ab altari modicum, ita ꝙ palma, ſiue uola unius manus aliam palmam, & non altare reſpiciat, ſicut pro orationibus dictum eſt. Deinde dicit, *Gratias agamus Domino Deo noſtro*, quod cum dicit paulatim eleuat manus, ita ut cum dicit *Deo*, iungat manus ante oculos, & inclinet caput, & mox diſiungit manus, quas extenſas, & ab altari eleuatas, tenet uſq; ad finem Præfationis, quæ eſt, *Qui per incarnati, &c.* & in fine iũgit manus dicens *Sanctus, Sanctus, Sanctus*, quod cum dicit, nullatenus pectus percutit: ſed manibus omnino iunctis aliquãtulum humiliatus illud proſequitur. Cum autem dicit *Benedictus, &c.* erigit ſe, & dextra

a fronte

a fronte ad pectus ſe ſignat, ut ſupra, manum ſiniſtram ſuper altari extra corporalia tenẽs. Quo facto inclinatus ante altare, manibus iunctis, & ſuper altare poſitis deuote ad crũcem oculos tollẽdo, ſecretiſſime totũ canonem, ſiue actionem dicat: quia ſic de præcepto eſt, vt hæc omnia quæ ſecreta vocantur, etiam omnia ſecrete, & non intelligibiliter a ſacerdote proferantur; quia ſicut ait Innocẽtius Tertius: Ne ſacroſancta verba vileſcerent, dum omnes per vſum ſcirent, & ea in plateis, & in locis non ſacris decantarent, decreuit Eccleſia vt ſecrete dicantur. Vnde ferunt, quòd cum ante huiuſmodi decretum quidã paſtores talia decantarent, diuinitus fuerunt percuſſi. Itaque oſculata Crucifixi imagine in libro depicta proſequitur, videlicet, *Te igitur clementiſſime pater per Ieſum Chriſtum filium tuum Dominum noſtrum ſupplices rogamus, ac petimus*, & cum dicit *Petimus*, oſculatur altare in medio manuum ſuarum hinc inde ſuper illo poſitarum, nullam ibi crucem faciens: tum ſe erigat, & manus ante pectus iungat, dicens, *Vt accepta habeas, & benedicas*, cum dicit *Benedicas*, ter benedicat calicem ſimul, & hoſtiã dicens ſuper his: *Hæc ✠ dona, hæc ✠ munera, hæc ✠ ſancta ſacrificia illibata*, tum extendens manum eo modo, quo extẽdit in Præfatione, dicat videlicet, *In primis, quæ tibi offerimus, &c.* vſque ibi, *Cum famulo tuo. N. Papa noſtro*, nomen Papæ exprimendo, Deinde addat, *Et me indigno antiſtite ſeruo tuo, & omnibus orthodoxis* uſque ad finem, quo finito, iunctas manus tenens ante labia ſua, quaſi contemplans, oret pro viuis, quot vult, propriis eorum nominibus nuncupatos memorans. Et primo ſummiſſa voce dicens. *Memento Domine famulorum, famularumq́; tuarum, A. B. C. &c.* non exprimendo voce aperta, ſed in ore ſuo ſolũ tacite concipiendo. Quo facto ſub ſimili ſummiſſa voce, remouẽdo manus a labiis, & eas vt prius tenens, proſequatur, *Et omnium circumſtantium* uſque in finem, & ſtans eodem modo continuet *Communicantes, &c.* & cum dicit *Mariæ*, ſimiliter

cum

cum dicit *Ieſu Chriſti*, inclinet caput & proſequatur legendo nomina Sanctorum in canone deſcriptorum, prout ſunt, nihil addendo, aut minuendo. Quo dicto extendens ambas palmas ſuper oblatis dicat. *Hanc igitur oblationē* vſq; ad *Amen*, incluſiue. Deinde dicat, *Quam oblationē tu Deus in omnibus quæſumus*, quod cum incipit dicere, iungat manus ante pectus, & cum dicit, *Bene ✠ dictam, Adſcri ✠ ptam. Ratam ✠ Rationalem, Acceptabileḿq; facere digneris*, ſignet ter ſuper calicem, & hoſtiā ſimul. Dum autem dicit; *Vt nobis cor ✠ pus* ſignet ſolum ſuper hoſtiam, cum autem dicit, *Et ſan ✠ guis*, ſignet ſolum ſuper calicem: tum manus eleuans, & illas ante pectus iungēs dicat, *Fiat dilectiſſimi filij tui Domini noſtri Ieſu Chriſti*, & cum dicit *Ieſu Chriſti*, inclinet caput. Deinde digitos aliquantulum ſuper corporalibus mundare demonſtrans, ſecrete dicat: *Qui pridie quàm pateretur*, & ſic capiat hoſtiam, primo ambabus manibus dicens, *Accepit panem in ſanctas, & venerabiles manus ſuas*: & cum dicit, *Et eleuatis oculis in cælum, &c.* eleuet parumper, & modeſte oculos in altum, & cum dicit; *Tibi gratias agens*, approximet pectori ſuo dextram apertam, ſimul caput inclinans, & cum dicit, *Benedixit* ✠ faciat ſignum crucis ſuper hoſtiā, deinde proſequatur, *Fregit deditq; diſcipulis ſuis dicens*, vultu ſuper hoſtiam inclinato, ipſam primoribus ambarum manuum digitis tenens pronunciet, *Accipite, & comedite ex hoc omnes*, diſtincte conſecratoria verba dicens, uidelicet, *Hoc, eſt, enim, corpus, meum*, & ſic hoſtiam conſecratam tenens, primo ipſe genuflexus adoret, deinde aliis adorandam demonſtret, in qua demōſtratione, ſeu eleuatione muſculos ambarum manuum, manusq. ipſas ab omni parte, ac etiam trium digitorum ſuperextantium ſummitatem ita ſimul coniunget, ut & ipſa manuum forma ſic decentior appareat, utque manuum tremor ſi quis, uel ex timiditate, uel ex natura inſit, per ipſarum cōiuncturam parumper euitetur, uel minuatur. Ergo hoſtiam demonſtrans, ita eam ſupra

pra caput eleuet, vt videri commode poſſit ab omnibus, interim nihil omnino ipſe dicens, & mox illam vnde ceperat collocet, & genuflexus reuerentiam faciat, numquam diſiungens digitos, quibus eam tetigit. Deinde, & nõ prius, palla a ſuperficie calicis per Diaconum remotã, ipſe nequaquam digitos in calicem excutiat, ſed illis iunctis, capiat calicem ambabus manibus, dicens, *Simili modo, &c.* & proſequatur vſque ad *Item tibi gratias agens,* & tunc dextra tangat pectus ſimul oculos eleuãs, & cum dicit, *Bene ✠ dixit,* faciat ſuper eum ſignum crucis aperta manu, non diſiungens digitos, ac proſequatur; videlicet, *Deditq; diſcipulis ſuis, dicens,* tum approximans os ſuum calici, ſtanſque, prout ſtetit in conſecratione Hoſtiæ, cõſecret vinum in ſanguinem dicens, *Accipite, & bibite ex eo omnes. Hic eſt enim calix, &c.* vſque in finem, omnia verba explicite, & diſtincte exprimendo, tum reponat calicem in loco ſuo dicens. *Hæc quotieſcunque feceritis, &c.* & ſic ipſe prius ſanguinem adoret genuflexus, calice ſuper altari dimiſſo. Deinde capiat calicis nodum dextra, & pedẽ ſiniſtra manu, & ſic eum ſimiliter adorandũ oſtendat, reponatq. in loco ſuo, & ei reuerentiam faciat: & tunc ſi vult poteſt digitos excutere ſuper ſanguinem, nec vnquam interim diſiungat illos vſq; ad communionem perfectam, & ſic extẽſis manibus, ſicut in Præfatione dicat: *Vnde, & memores, &c.* vſque ad *Hoſtiam ✠ puram, Hoſtiam ✠ ſanctam, Hoſtiam ✠ immaculatam*; quod cum dicit, faciat tres cruces ſuper calice, & ſuper hoſtia ſimul: Deinde vnam aliam crucem ſuper hoſtiam ſolum dicens: *Panem ✠ ſanctum vitæ æternæ*, & aliam ſuper calicem ſolum dicens, *Et calicem ✠ ſalutis perpetuæ.* Deinde tenens manus in modum Præfationis, proſequatur ſecrete, *Supra quæ propitio,* vſque in finem: tum inclinatus, & manus iunctas ſuper altare tenens, dicat, *Supplices te rogamus,* vſque ibi, *Altaris participatione,* quod priuſquam dicat, dilatis ſuper altare manibus ipſum oſculetur, tum illis iun

ctis dicat; *Sacroſanctum filij tui*, & ſuper hoſtia ſignat dicens, *Cor ✠ pus*; & mox ſignet ſuper calicem dicens; *Et ſanguinem ✠ ſumpſerimus*. Deinde dicendo *Omni ✠ benedictione*, ſe ſignet à fronte ad pectus, & proſequatur, *Et caleſti gratia repleamur per eumdem Chriſtum Dominum noſtrum, amen*. Hic oret pro defunctis, ſicut pro viuis orauit intelligibili, & ſummiſſa voce dicens: *Memento etiam Domine famulorum, famularumq́; &c.* manus tenendo, & faciendo, vt prius, niſi quòd hic oculos intentos teneat verſus hoſtiam, & in hoc loco celebrans quorum vult debet habere memoriam ſpecialiter, quibus planè memoratis ſub eadem tacita voce, dilatans manus, vt in Præfatione, dicat, *Qui nos præceſſerunt*, & proſequatur vſque ad finem, deinde percutiens ſibi pectus ſub ſimili voce dicat: *Nobis quoque peccatoribus*; quod totum proſequatur vſque ad *Per Chriſtum Dominum noſtrum*, & non dicitur *Amen*: & mox iungens manus dicat *Per quem &c.* & cum dicit *Sancti ✠ ficas, Viui ✠ ficas, Benedicis ✠* ſignet ter ſuper calicem, & hoſtiam ſimul, & cum dicit, *Et præſtas nobis*, diſcooperto per Diaconum calice, ipſe celebrans ſimul cum eo genuflectat, tum capiens hoſtiam dextra, & ſiniſtra ſuſtinens calicem, faciat tres cruces cum hoſtia ſuper calicem, ita quòd prima crux ſit altior, ſecunda depreſſior, tertia intra labia calicis, & ſic dicat *Per ip ✠ ſum, & cum ip ✠ ſo, & in ip ✠ ſo*. Deinde duas cruces inter calicem & ſe faciat, ita quòd prima crux ſit producta à labio calicis, ad pectus celebrantis quaſi proſtrata, & alia ſecunda ſit (quaſi ſtans) recta ab eodem labio ad pedem ipſius calicis producta, dicens. *Eſt tibi Deo patri ✠ omnipotēti, in vnitate ſpiritus ✠ ſancti omnis honor, & gloria*. Et prius modicum eleuato calice, deinde repoſito in loco ſuo, ſimiliter reponat hoſtiam, vt prius erat, & genuflectat: Deinde ponat manus hinc inde ſuper altari extra corporalia, & prius expurgata voce, ſi opus eſt cantet. *Per omnia ſecula ſeculorum*, reſponſo *Amen. Oremus præceptis ſalutaribus moniti, & diuina inſti*

tutione formati, audemus dicere, quòd cum dixerit, eleuet manus de altari, & primo iungat eas ſimul, inclinando caput, poſtea eas dilatet, ſicut in Præfatione, & dicat *Pater noſter; &c.* totum vſque ad finem, & reſponſo per cantores. *Sed libera nos a malo,* celebrans tacite dicat *Amen:* ſimiliter proſequatur tacite, *Libera nos quæſumus,* quod cum dicit, patenam de manu Diaconi rectam ſuper altare accipiat, inter indice, & digitum medium dextræ manus, & ſiniſtram tenens ſuper altari proſequatur vſque ibi, *Et omnibus ſanctis.* Quo dicto faciat ſibi cum patena ſignum crucis ante faciem ſuam, ac ipſam patenam oſculetur dicens ſecrete, *Da propitius pacem,* vſque ad finem, & ſubmittat patenam hoſtiæ, ac diſcooperto per Diaconum calice, ipſe genuflectat, tum capiat hoſtiam & ſuper calicem eam diuidat per medium ad longum dicens: *Per eundem Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum filium tuum,* & partem dextræ manus ponat ſuper patena, & ex parte hoſtiæ, quæ eſt in ſiniſtra manu, rumpat aliam particulam à ſummo eius dicens ſecrete; *Qui tecum viuit, & regnat in vnitate ſpiritus ſancti Deus,* & maiori parte, quæ in ſiniſtra manu eſt, repoſita ſuper patena, particulam ipſam ſuper calicem manu dextra, & ſiniſtra calicis pedem tenendo cantet: *Per omnia ſecula ſeculorum,* reſponſo *Amen,* ſignet ter cum illa particula ſuper calicem à labio ad labium calicis dicens. *Pax ✠ Domini ſit ſemper ✠ vobiſcum ✠,* & reſponſo, *Et cum ſpiritu tuo,* dimittat ipſam particulam in ſanguinem dicens. *Fiat commixtio, &c.* vſque ad *Amen.* Interim excutiens digitos ſuper ſanguinem, calice verò per Diaconum cooperto, ipſe genuflectat, tum inclinatus, ac manibus ſuper altare iunctis ſub murmure intelligibiliter dicat *Agnus Dei, &c.* & pro vnaquaque vice percutiat ſibi pectus dextra dicens: *Miſerere nobis,* & tertio dicens *Dona nobis pacem,* percuſſo pectore iungat manus, & inclinatus, vt erat, dicat tacite orationem, *Domine Ieſu Chriſte, qui dixiſti,* totam, vſque ad *Amen* incluſiue. Deinde oſcu-

letur altare, & vertens ſe ad dextram ſuam iunctis manibus ſtans rectus det oſculum pacis ſuo Aſſiſtēti parato dicens, *Pax tecum.* Quo facto celebrans vt prius erat proſequatur alias duas orationes, videlicet, *Domine Ieſu Chriſte,* & aliam, videlicet, *Perceptio corporis,* vſque ad *Amen* incluſiue. Deinde facta genuflexione, ſtans humiliatus dicat tacite: *Panem cæleſtem accipiam, & nomen Domini inuocabo,* quod cum dicit, capiat patenam cum hoſtia diuiſa, quam hoſtiam ſic diuiſam tenens rectam duobus digitis ſiniſtræ manus, ita vt ab aliis videri poſſit, percutiat ſibi ter pectus dextra, totiens dicens altiuſcule: *Domine non ſum dignus,* & reliquum ſecrete proſequitur, vſque ad finem tertio idem ſimili modo repetens. Deinde dimiſſa patena ſuper altare, capiat ambabus manibus hoſtiam ſic diuiſam; & cum ea ſe ſtantem ſuper patena ſignet ſigno crucis altiuſcule dicens, *Corpus Domini noſtri Ieſu Chriſti cuſtodiat animam meam in vitam æternam, amen.* Tum deuote inclinatus ambas partes hoſtiæ accipiat in ore, & erigens ſe, ſtet modicum quaſi cōtemplando, donec ipſam hoſtiam deſumpſerit. Tum diſcooperto per Diaconum calice, ipſe primo genuflectat, poſtea verſet patenam ſuper calicem, & digitos ſuper eo excutiens dicat, *Quid retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi, &c.* & calicem ipſum capiēs, vt ſupra dicat: *Calicem ſalutaris accipiam, & nomen Domini inuocabo: laudans inuocabo Dominum, & ab inimicis meis ſaluus ero:* quo dicto ſignet ſe ſigno crucis cum calice ante pectus vt ſupra, & dicat: *Sanguis Domini noſtri Ieſu Chriſti, cuſtodiat, &c.* vſque ad *Amen,* incluſiue; & ſic modeſte capiat ſanguinem cum particula hoſtiæ, curans diligenter, repetito hauſtu, vt totum ſanguinem cum particula bibat, deinde ibi in medio altaris manens, capiat, & teneat calicem ita, vt digitos primos vtriuſque manus ſuper ore calicis habeat perfundendos cum vino ſolo, & conuerſus, non ſe de loco mouendo cum calice (vt dixi) ad Diaconum, accipiat vinum perfuſionis dicēs:

Quod ore ſumpſimus,&c. vſque ad *Amen* incluſiue, tum eleuata prius facie ad crucem altaris dicat. *Corpus tuum Domine, quod ſumpſi,* totum, vſque ad *Amen* incluſiue, & non aliud, & in verbo *Meis* bibat, & mox, proſequendo manus, & os cum purificatorio detergat. Et dimiſſo interim calice in medio altaris, vadat ad cornu Epiſtolæ, vbi mitra accepta lauet manus, vt prius nihil dicens: quibus terſis, ac mitra depoſita, ſtans manibus iunctis in cornu Epiſtolæ ex libro ibi poſito legat antiphonam, quæ eſt poſt communionem, videlicet, *Viderunt omnes fines terræ,&c.* qua vſque ad finem lecta expectet ibi, quoad à cãtoribus cãtata fuerit eadem antiphona. Tum ipſe manibus iunctis, vadat ad medium altaris, quo, diſiunctis (vt ſupra) manibus, oſculato, vertat ſe, vt ſupra ad populum, & cantet, vt prius *Dominus vobiſcum,* & dum reſpõdetur, *Et cum ſpiritu tuo,* vertat ſe ad crucem, cui facta capitis inclinatione, vadat manibus iunctis ad librum, vbi iterum ſemiuerſus ad crucem, aperiens manus, ac mox illas claudens, ut ſupra cantet *Oremus,* deinde ex libro cantans orationem, manus, ut in prima oratione tenendo, dicat, *Præſta quæſumus omnipotens Deus, vt natus,&c.* & ibi ſtans ante librum finiat totam orationem, vſque ad *Per omnia ſecula ſeculorum,* & cum per cantores, reſpondetur *Amen,* ipſe modo, quo ſupra, uadit ad medium altaris, quo oſculato, vertat ſe, vt prius, & repetat eodem modo, *Dominus vobiſcum,* quo dicto, ſic maneat verſus ad populũ, donec cantores reſponderint: *Et cum ſpiritu tuo,* & etiam quoad Diaconus ad populum conuerſus cantauerit, *Ite miſſa eſt,* quo dicto, & Diacono ſe vertente ad altare, ſimul cum eo ſe vertat celebrans per eandẽ manum. i. Epiſtolæ ad altare, vbi dicat tacite, *Deo gratias:* Tũ ex libro (ſi memoriter neſcit) inclinatus iunctis manibus, & ſuper altare poſitis legat: *Placeat tibi ſancta Trinitas,* vſq; ad *Amen.* quo dicto oſculetur altare, quod eſt ſignum finitæ Miſſæ. Nam Miſſa omnis inchoatur, & finitur cum oſculo altaris:

altaris: deinde accepta mitra, & baculo paſtorali dat benedictionem ſolemnem, vt ſupra dictum eſt in ſuo capitulo, & in fine depoſito baculo, ſtans cum mitra verſus ad altare, expectat nihil dicens, donec fuerit publicata Indulgentia: qua publicata, ſic cũ mitra ſtans verſa facie ad cornu Euangelij dicat, *Dominus vobiſcum*, & eodem contextu faciens ſignum crucis dextræ manus pollice ſuper altari, dicit, *Sequentia Sancti Euangelij ſecundum Lucam. In illo tempore, exijt edictum a Cæſare Auguſto*, & ſic legit, ibi ſtans, Euangelium primæ Miſſæ huius diei, & non illud quod legitur in die Epiphaniæ. Quo lecto vadit ad ſuum Faldiſtorium, non facta reuerentia Legato, & ibi exuitur ſuis omnibus paramentis. Interim dicens Antiphonam, videlicet, *Trium puerorum*, & pſalmum *Benedicite*, vel ſolum hymnum, *Te Deum laudamus*, vel vt placet, & in fine cappa indutus congreſſus cum Legato facit ſalutationes, & gratias mutuas, & ipſum ad portam Eccleſiæ, vt ſupra, aſſociat.

DE VESPERIS PER CARDINALEM aut in die tantum, aut in vigilia tantum celebrandis, & de præparandis pro illis, ac de paramentis miniſtrorum. Cap. V.

SACRA Capella palatii apoſtolici ſeruat, vt pro vnoquoque feſto ſolemni, ſiue vigiliam habeat, ſiue non, vnicas celebret Veſperas ſolemnes, ſiue Papa præſente, ſiue abſente, ac tam in feſto ſolemni, & ſolemniſſimo, quàm ſimplici, & ſimpliciſſimo, dummodo illud feſtum habeat ſolemnem celebrationem Veſperarum præcedẽtium, vt eſt in his vigiliis videlicet, Omnium ſanctorum, Natiuitatis Chriſti, Circumciſionis, Epiphaniæ, Aſcenſionis, Pentecoſtes, Trinitatis Corporis Chriſti, Apoſtolorum Petri,

&

& Pauli, Aſſumptionis Virginis Mariæ, & ſolemnitatis prin cipalis eorum ſanctorum, quorum nomine Eccleſia intitulatur, & non in aliarum vigiliarum ſolemnitatibus, præcedẽtes Veſperæ pontificales celebrantur regulariter. Verumtamen alibi aliter, atque aliter ſeruatur ex conſuetudine, id eſt, quòd in vigilia, & etiam in die feſti agantur propter populi frequentiam. Itaque pro Veſperis ſolemnibus omnia parabuntur quo ad omnem ornatum tribunæ, & earum celebrationem, & numerum miniſtrorum, ac paramenta, & ornatum, ac veſtimentum eorum, ſicut pro Miſſa dictum fuit, præter abacum, qui nunquam pro Veſperis paratur, & præter paramenta celebraturi, quæ non eadem erunt, & quæ ſine lectione pſalmorum, & orationum induuntur. In Veſperis autem paramenta ſola pro Cardinali celebraturo ſuper medio altaris locentur ordine præpoſtero, vt ſupra, videlicet, annulus, mitra pretioſa, pluuiale, ſtola, crux pectoralis, cingulum, alba, ſiue camiſus, & amictus, & nõ alia. Nam his dumtaxat vtitur quiſque Epiſcopus etiam Cardinalis celebraturus Veſperas; planeta vero pro Aſſiſtente, & tunicella, & dalmatica pro miniſtris ponentur vel retro altare, ſuper aliqua menſa ſimplici, vel in ſacriſtia, vbi ipſi Diaconus, & Subdiaconus ante aduentum Cardinalis parati erunt: ſed Aſſiſtens parato Cardinali, parabitur poſt altare, quamquam Aſſiſtens Cardinali celebranti in capella Papali, nunquam vtitur in Veſperis pluuiali, ſed in Miſſis tantùm. Ideo videtur congruentius eſſe ſi ipſe Aſſiſtens non pluuiali, ne videatur eſſe in habitu æqualis domino ſuo, ſed planeta ſuper cotta ſimpliciter indutus ſeruiat, vt ſupra dixi in capitulo de parandis Diacono, & Subdiacono. Item omnes Canonici cum pluuialibus a principio Veſperarum vſque ad finem ſemper induti ſint, ſicut de Miſſa dixi. Et Manſionarii, & alii omnes, quos ſupra in Miſſa dixi veſtiendos, ita erunt in Veſperis, prout in Miſſa fuerunt.

DE ACCESSU EPISCOPI CARDINALIS ad Veſperas, & quomodo, ac quandò paretur pro illis, necnon de fimbrijs pluuialis ſubleuandis, ac per quos, & quando. Cap. VI.

SI Legatus ad Veſperas ſit venturus, expectabitur ab Epiſcopo Cardinali celebraturo, qui non prius ad Eccleſiam veniet, quàm Legatum ante fores Eccleſiæ aduenturum opportune cognouerit, & tunc cantantibus organis, ei de more obuiat vſque ad fores Eccleſiæ, indutus cappa feſtiua, & de colore, quem ſolemnitas, & tempus poſtulant, vt de hoc ſupra dixi. Hi duo factis ante altare, vt ſupra dictum eſt, orationibus aſcendunt, ſcilicet Legatus ad ſedem ſuam, & Cardinalis Epiſcopus ad Faldiſtorium: Vbi poſtquam omnes miniſtros, & capellanos, ac omnia in ordine ſtatuta viderit, primo deponat cappam, & abſque lotione manuum, & abſque lectione pſalmorum, & abſque ſacris calciamentis, induetur per Diaconum, & Subdiaconum paramenta, quæ capellani per ordinem ex altari capiẽtes portabunt, primo amictum, deinde albam, ſiue camiſum, mox cingulum, tum crucem pectoralem, inde ſtolam, poſtea pluuiale, deinde ſedenti mitram pretioſam, & vltimo annulum pontificalem, & nulla alia paramenta penitus miniſtrabunt. Ex prædictis paramentis oſculatur amictum, crucem pectoralem, & ſtolam. Hæc autem dum fiunt, Organiſta nunquã à ſonitu ceſſat, donec Cardinalis ſurgit incepturus officiũ. Si vero Cardinalis Epiſcopus in ſacriſtia parari voluerit, quod quidem poterit, quamuis minus congrue, tunc omnia fient, quæ pro Miſſa fienda diximus. In hoc tamen vno aduertatur, uidelicet, ſuper fimbriis pluuialis anterioribus, & poſterioribus ſuſtinendis: Cum regulariter anteriores

pluuialis

pluuialis fimbriæ ſemper per miniſtros paratos ſuſtineantur:poſteriores uero, quas caudam appellamus,ſi ea nimis oblonga erit,(aliter nequaquã) per aliquẽ ex nobilibus ciuitatis omnino laicum,dummodo non ex Antianis, ſed aut primum Vexilliferum plebis,aut equitem patricium Conſiliarium de regimine ſtatus,eleuabitur ferenda Cardinali ad rem diuinam ſolemnem,& feſtiuam,non pro defunctis agẽdam procedente: quod non ita fit de cauda cappæ quotidianæ,quæ non niſi per capellanum longo, & decenti habitu indutum defertur: Et hæc prærogatiua caudæ pluuialis, ſolum Cardinali Epiſcopo in ſua Eccleſia, aut Legato celebrãti debetur,& nõ aliis prælatis minoribus à Cardinalatu.

DE PRONUNTIATIONE DUORUM verborum, ſcilicet, Pater noſter, quod eſt principium Dominicæ orationis,quando, & qualiter, alte ne,an tacite fieri debeat. Cap. VII.

INTER multos ſæpe dubitatum eſt,quomodo in principio Matutinarum, Veſperarum,& aliarum horarum, ac inter eadem officia tam feſtiua, quàm ferialia, vel pro defunctis, quæ publice cantantur,pronuntiari debet verſus iſte, videlicet, *Pater noſter*, quod eſt principiũ orationis Dominicæ, alte ne, an tacite; & quia vidi diuerſos,diuerſa ſentientes, ideo breuiter concludens dico, regulare eſſe, vt numquam alte pronuntiemus hæc duo verba videlicet, *Pater noſter*, niſi dumtaxat quando in fine eiuſdem orationis debebimus alte pronuntiare verba illa videlicet, *Et ne nos inducas in tentationem*, quo dicendi modo vtimur in officio pro defunctis, & ante abſolutiones in Matutinis, & in precibus ferialibus Primæ, ac Completorij:tunc enim alte,id eſt,ca

S voce,

voce qua ſumus pronuntiaturi verſum, *Et ne nos*, eadẽ pronuntiamus *Pater noſter*, qui tunc tamquam verſiculi, ſunt alte pronuntiandi. Dum vero non eſt alte pronuntiãdus verſus, *Et ne nos*, tunc, & eo ſolo caſu, principium, & reliquus totus progreſſus orationis prædictæ *Pater noſter*, tacite, & ſecrete pronuntiari debet, vt in principio Matutinarum, & Veſperarum, aliarumq. horarum, dum ipſam Dominicam orationem integram cæleſtis fauoris promerendi gratia præfamur.

DE CAPITULIS VESPERARUM, ET Tertiarum, per quem, ac vbi cantandis. Cap. VIII.

SVBDIACONVS ſeruiens Cardinali in Miſſa, ad quem ſpectat cantare Epiſtolam, debet etiam capitulum cantare in Tertiarum, & Veſperarum horis, indutus ſua tunicella, vt ſupra dictum eſt, aſſociatus a ſolo Cæremoniario tunc librum portante, & reportante, & factis reuerẽtiis, primo Celebranti, tum Legato ſi adeſt, inde altari, vadit illuc, vbi Epiſtolæ cantandæ locus eſt deſignatus, & ibidem ipſe a Cæremoniario accipiens librum, tenenſq. cantat capitulum ipſum: quo finito reddit librum clauſum Cæremoniario, & ſimiliter cum eiſdem reuerentiis reuertitur, prout iuerat, ſicut pro Epiſtola fit; niſi quòd ipſe Subdiaconus cantaturus Epiſtolam, portat, & reportat librum, & niſi finito capitulo, non oſculatur manum celebrantis, neq; ipſe tunc librum clauſum portat, neque reportat. Et memineris quòd celebrante Epiſcopo numquam pulpitum, ſiue legile pro Epiſtola, nec pro capitulo cantando haberi, nec parari debet aliquo panno, vel ornatu, niſi quando cantaretur Euangelium, vt latius ſupra dixi, in capitulo particulari.

DE INITIO VESPERARUM SOLEMnium per Cardinalem celebrandarum. Cap. IX.

CARDINALIS celebraturus omnibus ſacris paramentis prædictis veſtitus, cum ſederit, mittit Cæremoniarium ad Legatum pro licentia inchoandi: qua habita, fit ſignum Organiſtæ, vt a ſono ceſſet, & ſic celebrans ſurgit, ſtatq. ibi, abſque eo quòd ad altare vadat, vt illud incēſet. Nam regulariter in principio Veſperarum altare non ſolet incenſari, licet Bononiæ contrarius vſus habeatur. Qui tamen ſi in hoc videbitur ſeruandus, non multum refert, cum etiam pro Miſſa inchoanda altare incenſetur: quod ſi placuerit incenſari, tunc Cardinalis ad altare medius inter miniſtros ſuſtinentes auriphrygium, ſiue fimbrias anteriores pluuialis, ibit ſicut ſupra in principio Miſſæ dictum fuit, reſpectiue, niſi quòd aſcendet primum gradum in angulo epiſtolari, vt ſupra dixi, quando poſt lectum offertorium iuit ad altare, ac etiam incenſatio fiet, vt ſupra in principio Miſſæ facta fuit, ſed regularius eſſet incenſationem huiuſmodi non fieri in initio Veſperarum. Itaque Cardinalis ſtās capite nudo apud Faldiſtorium ſuum, verſa facie ad altare, tacite incipit, & proſequitur totum *Pater noſter:* tum producens ſibi ſignum crucis a fronte ad pectus cantat. *Deus in adiutorium, &c.* & ſic manet immobilis vſque quo inchoetur primus pſalmus. Interim capellanus, ad quem ſpectat intimare antiphonas, aſſociatus ab alio coæquali, & Cæremoniario præcedente, accedit ad celebrantem, cui, cantu per chorum vſque ad *Amen* finito, & non prius, factaq. eidem prius reuerentia, intimat antiphonam primam, qua intimata non facit reuerentiam, neque inde ſe mouet, ſed expectat, quoad per Cardinalem ex libro, vel ſine libro, vt placet, antiphona re-

ſumpta fuerit,tum facit reuerentiam, & inde vadit vt ſupra in capitulo ſuo plene dixi. Celebrans vero ſic ſtat, donec finita per chorum antiphona fuerit:& tũc inchoato pſalmo ſedet cum mitra alba leui,ſimiliter Legatus, & omnes eodẽ modo, vt in Miſſa ſedent. Scias autem quòd neque Cardinalis,neque Epiſcopus,neque alius celebrans vnquam,ſiue Prælatus, ſiue nõ Prælatus ſit, deponere debet pluuiale pro Veſperis celebrandis, ſi illud primo indutus ſemel fuit, niſi Veſperis in totum finitis, ſicut nec celebrans Miſſam deponit planetam, niſi Miſſa finita, non obſtante contrario vſu Eccleſiæ noſtræ Bonon.Immo nec Canonici,nec Manſionarij,nec aliqui,qui ſemel ab initio rei diuinæ paramẽta ſemel ſumpſerint, unquam debent illa deponere,niſi re finita.

DE ANTIPHONIS PSALMODIAQUE, ac hymno cantandis,& per quos. Cap. X.

ANTIPHONAE quattuor,reſiduæ intimantur canonicis, & cantantur per ipſos hoc ordine, videlicet. Secunda per Diaconum a dextris Cardinalis, Tertia per preſbyterum aſſiſtentem, Quarta per primum canonicũ in choro manentem, etiam ſi ſit Archidiaconus,vel Archipresbyter, Quinta per Subdiaconum a ſiniſtris Cardinalis,& ſi aliter fiet,illegitime fiet, ſicut ſupra in particulari capitulo, videlicet de officio capellani intimantis,&c. dixi. Et cantatur pſalmodia cum omni modulatione eccleſiaſtica, & deuota, tam per cantores, quàm per Organiſtam, & celebrans ad omnes concluſiones, quæ in fine ſingulorum pſalmorum cantantur, id eſt *Gloria patri,* inclinato capite cum mitra verſus altare ſedens perſiſtat reuerenter, & ſimiliter Legatus, ac alij omnes ſedentes, qui detecto capite, & magis inclinato idem faciant. Capellani autem, qui aſtant Cardinali, nõ

ſurgunt,

ſurgunt,ſed ſedentes, detegunt caput inclinatum. Dum pſalmodia recitatur, omnes ad vnum officio præſentes ſedent, excepto ſolo Cæremoniario, qui ſtans omnibus prouidet. Capitulum vt dixi ſupra, cãtatur in loco Epiſtolæ per Subdiaconum Epiſtolæ paratum aſſociatum a ſolo Cæremoniario, quod dum inchoatur, ſurgit celebrans cum mitra verſus, non quidem ad altare,ſed ad Subdiaconum cantantem. Capitulo finito, & reſponſo *Deo gratias*, celebrãs non prius cum mitra voluitur ad altare,quàm intimato ei hymno;tunc ſine mitra verſus ad altare ipſum hymnum intonat: deinde ſic ſtat vſque ad finem hymni,& ſi hymnus erit, *Aue maris ſtella*, ſiue, *Veni creator ſpiritus*, tunc poſtquam in eodem loco celebrans intonauit, ibidem genuflectit ſine mitra,ante,& ſuper ſuum Faldiſtorium, verſa facie ad altare,ſic permanens vſque ad finem primi verſus, genuflectentibus omnibus: quo primo verſu finito, ſurgit ſurgentibus omnibus, & ſic ſine mitra ſtat verſa facie ad altare, vſque quo finitus ſit hymnus cum verſiculo,& reſponſorio eius,tunc antiphonam ſibi ſic ſine mitra ſtanti intimatam,ante canticum, *Magnificat*, reſumit, qua reſumpta mox ſedet cum mitra preacioſa: & dum cantatur antiphona a choro ante *Magnificat*, ipſe ponit incenſum dicens, vt ſupra, non vtique Diacono, ſed Aſſiſtente presbytero nauiculam,& Cæremoniario thuribulum miniſtrantibus.

DE CANTICO MAGNIFICAT, ET *incenſatione altaris, celebrantiſq; & omnium, ac per quos, & qualiter.* Cap. XI.

INCEPTO cantico, ideſt *Magnificat*, ſurgit celebrans, & omnes alij cum eo, & facto ſibi ſigno crucis à fronte ad pectus, vadit,nihil tunc dicens, ſed omnino tacens,ac baculum

culum manu gerens, & mitram in capite, ad altare eiſdem modo, & reuerentia ante Legatum, quibus ſupra in principio Veſperarum iuit, ſi alioquin iuit, & medius inter duos miniſtros eius pluuiale vt ſupra tenentes ante medium altaris ſuper vltimo gradu, baculo, & mitra depoſitis cum reuerentia, aſcendit, oſculatur, & incenſat altare more ſolito, quo incenſato, celebrans non incenſatur apud altare, vt ſemper in Miſſa, ſed mitra, & baculo ante medium altaris reſumptis, redit ad Faldiſtorium, vbi nõ per Diaconum, ut in Miſſa, ſed per Aſſiſtentem incenſatur, ſtans verſus ad populum cum mitra, qua deinde depoſita, retento baculo, voluitur totus verſa perſona ad altare, ſic ſtans vſque ad verſiculũ, videlicet, *Sicut erat in principio,* incluſiue: quia tunc depoſito baculo ſedens accipit mitram. Et ſcias, quòd in Veſperis Diaconus nullum incenſat, ſed celebrantem, & Legatum dumtaxat incenſat presbyter aſſiſtens. Subdiaconus vero paratus incenſat omnes illos, & eodem modo, quos Diaconus incenſauit in Miſſa, & non plures: Reliquos enim capellanus ille, qui intimauit antiphonas incenſat, vt ſupra. Sed in hoc aduertat incenſator, vt ab incenſatione tunc deſiſtat, quando Cardinalis incipit velle cantare, *Dominus vobiſcum,* ante orationem.

DE ORATIONE VESPERALI, ET LUminaribus pro illa cantanda adhibendis, & qualiter. Cap. XII.

ANTIPHONA poſt *Magnificat* quaſi ad mediũ cantata, Cæremoniarius de angulis duobus altaris acceptа duo candelabra duobus capellanis, & librum pro oratione cantanda tertio capellano conſignet, qui tres, ſicut ſupra pro oratione in Tertia cantanda dixi, ſe ipſos firmant,

mant, ita vt celebrans orationem cantaturus ſit facie ad ipſam altaris crucem verſa. Itaque finita penitus antiphona, ac tacente choro, vel Organo, & non prius, celebrans depoſita mitra ſurgit, & uerſus primo ad populum cantat *Dominus vobiſcum*, deinde uerſus ad altare, *Oremus*, & orationem, quæ dum cantatur, omnes omnino tam de clero, quàm de populo ſtant nudo capite, & collo recto, non autem incuruo, ſicut regulares facere ſolent.

DE BENEDICTIONE SOLEMNI DANda in fine Veſperarum abſque Indulgentia. Cap. XIII.

DVM cantatur, *Benedicamus Domino*, Cardinalis celebrãs ſedet, ac mitram recipit, & dum per organum late reſpondetur, *Deo gratias*, mittit ad Legatum, ſi illi placet dare benedictionem, quam tamen Legatus dandam remittit ad celebrantem, qui per nutum, aliquali gratiarum actione præmiſſa, vadit vt ſupra more ſolito cum baculo in manu ad altare, ſemper mitram habens in capite, & facta cruci reuerentia, benedictionem dat, vt ſupra, qua data, & nullis indulgentiis publicatis, nam nunquam poſt Veſperas publicãtur, reuertitur ad Faldiſtorium, vbi exuitur per eoſdem miniſtros paramentis, cum oſculo, prout de ſingulis fecerat, dum veſtiretur. Interim canonici depoſitis pluuialibus in locis ipſorum, venieẽtes ad Cardinalem celebrantem, circũſtant vſquequo exutus fuerit. Organiſta vero donec Legatus, vel Cardinalis ab Eccleſia receſſerint, continue feſtiuiter ſonare perſeuerat.

DE

DE MISSA, ET VESPERIS PER *Prælatum pontificaliter celebrandis coram Cardinali, & de diſciplina, ac delationibus celebrantis Prælati aduerſus Cardinalem.* Cap. XIIII.

SI Miſſa,aut Veſperæ in præſentia Cardinalis Bonon. in Eccleſia,& ciuitate Bonon.per Prælatum,aut, vt fieri ſolet,per Suffraganeum pontificaliter celebrantur; tunc ante omnia habeatur expreſſa licentia, ſiue mandatum Cardinalis pro illa celebratione, ideſt ipſe Prælatus, quiſquis eſt, primo vadit ad ipſum D. Cardinalem,& petat,& habeat licentiam pontificaliter celebrandi apud Eccleſiam,& ſponſam eius,& non aliter. Ipſa vero Eccleſia,altare,tribuna, & abacus parabuntur quidem honeſte, ſed remiſſius in omnibus,ac multo parcius,iuxta diſcretionem miniſtri Cæremoniarum. Præcipue tamen obſeruet ipſe celebrans,quantumcunque in actione celebrationis paramentis pontificalibus indutus,ac etiam mitra decoratus exiſtat; vt omnes honoris præeminentias à prima ad vltimam Cardinali Epiſcopo præſenti exhibeat,vt non paretur in conſpectu Cardinalis,nec etiam apud altare, ſed omnino in ſacriſtia, tam pro Miſſa,quàm pro Veſperis.Item ſolum quinque capellanos, & duos ſcutiferos habeat miniſtros in tota Miſſa, præter Diaconum,& Subdiaconum. Et licet nulli canonici ei miniſtrare debeant, præſente Cardinali, tamen ſeruari in hoc poterit conſuetudo Eccleſiæ,dummodo iuniores canonici miniſtrent ei,& dummodo Aſſiſtens non ſit canonicus,qui in omnibus cedet canonicis forte miniſtrantibus. Antequã Cardinalis ad Eccleſiam perueniat,ipſe Prælatus iam paratus ſit apud ſuum Faldiſtorium firmus, Cardinalem expectans, non autem expectatus,aduenienti Cardinali aſſurgat

nudo

nudo capite, & profunde ſe illi inclinans. Item caſu, quo Cardinalis nolit cum celebrante confeſſionem facere, ipſe Prælatus non inchoet rem diuinam, niſi prius expreſſa licentia petita, & habita ſit. Item eundo ad altare faciat, depoſita mitra, reuerentiam Cardinali. Item pro confeſſione fienda cum Cardinali, ſi illam facere velit, non ipſe celebrãs incipiat, ſed incipienti Cardinali cum ſigno crucis, ipſe ſolus ſine vllis miniſtris ſtans ad Cardinalis ſiniſtrã, ſine ſigno crucis reſpondeat, & cum dicit, *Tibi patri*, aut, *Te pater*, caput reuerenter inclinet, & cum per Subdiaconum illi manipulus ponitur, ſine oſculo manipuli, ac manus ponitur. Item expectet retro cedens ad partem, donec prius Cardinalis tranſiuerit ad ſedem ſuam. Item numquam ponit incẽſum, nec porrigit manum oſculandam Subdiacono poſt Epiſtolam: nec benedicit Diacono dicturo Euangelium, nec illo dicto oſculatur textum Euangelij, nec incenſatur poſt Euãgelium, & quotiens ipſe incenſatur præſente Cardinali, ſolum duplici ductu thuribuli incenſatur, nec recipit vllas genuflexiones ad terram in tota Miſſa, præſertim lauando manus, nec benedicit aquam in calicem ponendam, neque concedit Indulgentias, neque dat benedictionem ſolemnẽ cum mitra. Item non habet credentiam, ſiue prægustationem aquæ, quando lauat, nec habet duas hoſtias pro credentia, neque demum aliquas præeminentias ſibi vſurpat: ſed omnes quotquot eueniunt honores, remittit ad Reuerendiſſimum Dominum Cardinalem Epiſcopum. Item ſi canonici ei miniſtrant præſente Cardinale, & faciunt ei aliquas profundas inclinationes, ipſe illos capite modicum inclinato reſalutat, niſi quando mitram habet, & hæc omnia fiunt ob reuerentiam Cardinalis qui eſt honorabile ſedis apoſtolicæ membrum: ſecus autem fiet, ſi Epiſcopus Bonon. non eſſet Cardinalis: nam tunc alius Epiſcopus, vel etiam Suffraganeus celebrans præſente Epiſcopo Bonon.

non Cardinali, habebit omnes prærogatiuas honoris, de licentia & conſenſu tamen ordinarii id expreſſe concedentis ab initio ſemel, & ſimul omnia.

DE CAEREMONIIS IN MISSA SOlemni, per aliquem non Prælatum coram Cardinali cantanda, & primo de altaris præparatione. Cap. XV.

SI Reuerendiſſimus Dominus Cardinalis Bonon. Miſſæ ſolemni in Eccleſia ſua per aliquem nõ Prælatum cãtandæ intereſſe voluerit, infraſcripta tam per ipſum quàm per alios obſeruari poterunt, vt res ipſa diuina ſecundum ius, vſumq. cæremoniarum rite peragatur. In primis cæremoniarum Præfectus curabit, vt venturo Cardinale, luminaria quattuor ceræ albæ, prȩterquam in Miſſis pro defunctis, quia tunc ex cera communi, ſuper altari ponãtur. Item vt habeantur funalia ad minus duo ex alba cera, præter ea quæ communiter ordinarie pro Sacramẽto parata fuerint; quæ duo capellani de Eccleſia cum cottis in tempore tenebunt. Item vt pro venturo Cardinale tapete ſit extenſum cum puluino in gradu altaris, ſuper quo Cardinalis priuatã orationem faciet, & recedente tunc ab altari Cardinale ad ſedem ſuam, non quidem remouebitur puluinus, nec tapete, ſed ad partem retrahetur, aũt replicabitur, nõ quòd ibi non conueniat, ſed ne miniſtri pedibus peſſundent, vbi Cardinalis genuflexus orare conſueuit, & capellani Cardinalis erunt quotidianis veſtibus, & non ſuperpelliciis induti, niſi Cardinalis aliquod ſacrum myſteriũ, vel officiũ exequi vollet, quia pro ipſo actu induent ſe, aliàs non.

DE

DE SEDE CARDINALIS *non celebrantis, ſed diuino officio præſentis.* *Cap. XVI.*

REVERENDISSIMI Domini Cardinalis Epiſcopi non celebrantis ſedes ibi erit locata, & taliter ornata, vbi, & qualiter ſupra dixi, ſiue præſente, ſiue abſente Legato, cum Magiſtratu, ac ſine eo: & ſuper ea ſede liber Miſſalis. apertus in parte, vbi eſt Miſſa cantanda cum ſignaculis eius ponetur, & etiam puluinaria tria pro ſeſſione, pro genuflexione, & pro libri, & cubitorum ſimul ſuperpoſitione: tamen præſente Legato liber neutri ipſorum anteponetur, vt ſupra ſuo capitulo plenius dixi.

DE LOCIS PRAELATORUM, ET *aliorum officio præſentium, & de Mazerio, ſiue Clauigero cuſtodiente aditum Tribunæ.* *Cap. XVII.*

LOCA pro Prælatis, & nobilibus Cardinalem ſequẽtibus, aut alioquin officio præſentibus præparabuntur in eodem latere, ſed extra presbyterium in ſedibus chori, quas cancellos vocant, ita vt dignior ſit in primo loco verſus Cardinalem, ſine tamen tapetibus, & pannis, aut ornamentis aliquibus particularibus pro ipſis: niſi placeret ſcamnum oblongum apud Cardinalem pro Prælatis poni: & tunc illud panno cooperiri debebit, præterquã in Miſſa pro defunctis, quia omnia nuda eſſe debent, & etiam tunc parcius ſedes epiſcopalis ornabitur. Item loca pro capellanis erunt intra presbyterium, ſeſſuris ſuper gradibus altaris in latere Euangelij, ita vt non humerum, ſed brachium

ſiniſtrum quiſque ad altare vertat, & faciem ad Cardinalē ſiue ad chorum, & primus ex eis erit propior ad Cardinalem, & non ad altare: & loca pro ſcutiferis Cardinalis erūt in veſtibulo, id eſt extra presbyterium inter antemurale,& chorum, ita vt ipſi ſcutiferi nō ſint vnquam ſeſſuri,ſed manſuri ſemper recti ante Cardinalem, etiam ſi ſint apud ſedes chori, non tamen intra cancellos, quia intra illos ſtare non debent,nec ſedere. Item apud ſedem Cardinalis ad manum eius ſiniſtram verſus altare eſt ſedile marmoreum,ſiue lapideum in Tribunæ gyrum capax canonicorum aſſiſtentium, quod ſedile tunc erit coopertum aliquo leui panno,ſeu tapete, etiam ſi cancelli, id eſt ſedes chorales pro Epiſcopis & Prælatis dicatæ,non ſint ſimilibus paramentis,& ornamētis paratæ, niſi ſit officium pro defunctis. Quod ſedile erit altum modico pluſquam ſcabellum pedum Cardinalis, vel circa, licet magis congruum eſſet, vt ipſi duo canonici medium continue haberent Cardinalem, ſcilicet ſenior hinc ad dextram ſuper vno ſcabello nudo, & iunior ſimiliter inde ad ſiniſtrā, ex cauſſis ſupra allegatis in capitulo, De duorum canonicorum aſſiſtentia. Item ſi quis venerabilis ſacerdos de familia Cardinalis, aut etiam quiuis canonicus celebrans erit, maxime cum miniſtris canonicis,vt plerumque in noſtra Eccleſia fieri contingit, tunc poterit aliquod ſedile poni pro ipſis adhærens parieti in cornu Epiſtolæ, niſi ordinarie poſitum ſit: non tamen ita ponatur,vt ipſi renes vertant Sacramento ſub tribuna locato, ſed vt faciem omnes ad altare, ſeu ad Cardinalem ſedentem in latere Euangelij conuertant. Cæterum Lictor ſiue Clauiger Epiſcopi Cardinalis vnus, vel quotquot erunt in aditu Tribunæ ſtabunt, prolatis clauis cuſtodientes ingreſſum vilium perſonarum, mulicrcularum, & puerulorum, ac miſerabilium paupercculorum, rem diuinam quomodolibet forte turbantium, & denique ſilentium, ac attentionem indicentes, vt ſu-

pra

pra dixi in capitulo, De his, qui intra tribunam admitti poſſunt.

DE HORIS CANONICIS ANTE ACCESſum Cardinalis non celebraturi cantandis, & quare. Cap. XVIII.

HORAE omnes vſque ad Nonam incluſiue,& aſperſio populi cum aqua benedicta, & eius cantu, quæ diebus Dominicis fieri ſolet, ante Cardinalis ad Eccleſiam acceſſum, ſint expeditæ: niſi forte ipſe Cardinalis ex particulari deuotione aliter vellet:alioquin inter alia opus eſſet, vt ipſe cantaret orationes pro horis ſingulis, ſicut pro Veſperis, vt infra ſuo loco dicetur. Quomodo autem Cardinalis aſpergatur,infra dicam.

DE PARAMENTIS ALTARIS, ET celebrantis,& miniſtrorum. Cap. XIX.

OBSERVETVR illud omnino,maxime præſente Cardinali,vt paramenta Miſſalia,id eſt altaris,& celebrantis, & miniſtrorum honeſta ſint, & digna ſuo domino,tempore,& loco: item quo ad habitum,& colorem cõgrua celebrationi fiendæ:quia in Aduentu, & Quadrageſima,ac Miſſis ferialibus coloris violacei eſſe debent,& Diaconus,ac Subdiaconus quotiens eo colore violaceo vtuntur,non dalmaticam,& tunicellam induuntur,ſed planetam quiſque replicatam ante pectus,niſi in Paraſceue, vt ſupra dixi in capitulo, De paratu Diaconi, & Subdiaconi.

DE

DE CAPELLANIS MISSAE SERVIENtibus, & numero eorum. Cap. XX.

CAPELANI altari ſeruientes, habitu ſacro induti erunt, numero tres, viri omnes & non pueri ob reuerentiam Cardinalis præſentis: ſi tamen tot haberi non poterunt, ſupplebũt clerici adulti habitu, tõſura, & qualitate irreprehenſibiles, qui modeſte, & reuerenter, abſque ſtrepitu altaris, & rei diuinæ miniſteria ſubibunt. Quòd ſi quis vir grauis, & venerandus celebrabit, tunc iuxta eius conditionem aliquis alius ſuperaddi poterit ſeruiens vir vel clericus adultus, vt ſupra.

DE ADVENTU, ET HABITU CARdinalis, rem diuinam audituri. Cap. XXI.

VENTVRO Cardinali, ac rem diuinam audituro, canonici omnes cottis, & harmutiis induti obuiã eunt vſque ad cubiculum, vel aulam Epiſcopalem: ipſe vero nõ quidem rochetto, & capitio, ſeu mozetta veſtitus Miſſæ interſit, ſed omnino cappa Cardinalari longa caudata, & cucullata coloris rubei, vel roſini, vel violacei, quem morellũ dicunt, prout tempus, & ſolemnitas diei, ac Miſſæ poſtulãt; vt ſupra dixi; & hoc habitu vtetur quiſquis Epiſcopus, etiã non Cardinalis in ſua Eccleſia, niſi quòd in diebus ſolemnioribus totius anni non rubea omnino cappa, ſed roſina vtetur, vel remiſſioris paululum coloris, videlicet, de eo, quem roſam ſiccam appellant, nunquam vero camelotto cuiuſcunq; coloris vtetur, ſed violaceo, aut cæleſtino colore vtetur alio tempore per totum annum: idem faciet Metropolitanus eius. Verumtamen in Eccleſia Bonon. Archiepiſcopus Rauennaten. Metropolitan. noſter præſente Reue

rendiſſimo

rendiſſimo Cardinali noſtro Epiſcopo Bonon. quantuncũque ſuffraganeo, non cappa longa, ſed capitio ſuper mantellum vti poſſet ob reuerentiam dignitatis Cardinalaris.

DE ACENDIS PER CARDINALEM non celebraturum ante altare. Cap. XXII.

CARDINALI Epiſcopo in veſtibulo altaris, ideſt antemurale exiſtenti, & non dum presbyterium ingreſſo, neque genuflexo in diebus Dominicis, celebraturus aſperſorium aquæ benedictæ reuerenter, & cum oſculis, vt ſupra porrigat, cũ quo Cardinalis primum ſe capite diſcooperto, deinde Prælatos, ſi qui ſunt, tum celebrantem, & miniſtros, deinde canonicos omnes circumſtantes, & alios nõ aſperſos, omnes ſtantes aſperget, ſi alioquin aſperſio fieri debeat; quo facto canonici ad ſuum chorũ vadunt, præter duos aſſiſtentes, & Cardinalis ſuam particularem orationẽ faciet. Interim celebrans vadit poſt ſiniſtram Cardinalis orantis, qui oratione finita ſurgens facit (incipiens ipſe) confeſſionem, cui celebrans ſolus, ſtans ad ſiniſtram, capite humiliato reſpondet, & dicẽs *Tibi pater*, aut *Te pater*, genuflectit profunde, nihil de tempore prætermittens: Diaconus vero, & Subdiaconus etiam ſi canonici ſint poſt Cardinalem genuflexi, inter ſe ipſos ſimul faciunt, & canonici aſſiſtentes genuflexi ſimiliter idem faciunt. Veruntamen in alia Eccleſia vbi Epiſcopus ordinarius non ſit Cardinalis, Diaconus, & Subdiaconus non erunt genuflexi, ſed ſtantes, Diaconus poſt dextram, & Subdiaconus poſt, & retro ſiniſtram Epiſcopi, & ſimul ei reſpõdentes, remiſſiori tamen voce, quàm celebrans. Finita confeſſione, retrahit ſe celebrans cum miniſtris poſt terga Cardinalis, qui vadit ad ſedem ſuam directe trahens caudam per terram ob reuerentiam ſacrificij iam inchoati.

DE CAEREMONIIS PER DOMINUM Cardinalem Eccleſiæ Bonon. pro tempore adminiſtratorem, ſeu commendatarium, non in Epiſcopali, nec presbyterali, ſed tantum Diaconali ordine conſtitutum, tam intra, quàm extra rem diuinam ſeruandis.

Cap. XXIII.

QVAMVIS Reuerendiſſimus Dominus noſter Cardinalis Bonon. Epiſcopus in ordine presbyterali iãdiu conſtitutus ſit, & propterea nihil ad ſe pertineat de his, qui foris ſunt: Tamen quia à me petiit, quibus cæremonijs legitime, & abſolute vti potuiſſet, ſi fortaſſis S.R.E. Diaconus Cardinalis, & non presbyter extitiſſet, tam in primo ad Eccleſiam ſuam Bonon. acceſſu, quàm permanẽdo apud ipſam, in benedictionibus ſimplicibus, & ſolemnibus, aliiſque actibus, ſiue ad ordinem, ſiue ad iuriſdictionem pertinentibus intra, & extra diuina celebrandis: Ideo ut mandatis eius obedirem, quantum aſſequi experientia potui, ita obſeruandum dicebam. Primo Diaconum Cardinalem cũ eiſdẽ omnibus ſolemnitatibus, & cæremoniis eccleſiaſticis recipi debere viſitando Eccleſiã ſuã, quibus alii Cardinales in Epiſcopali, & presbyterali ordine conſtituti, ac cõſecrati. Nã in huiuſmodi actu nulla diuerſitas inter ipſos diuerſorũ ordinum Cardinales intercedere poteſt, nec debet, quos excellentia tanti honoris, & dignitatis æquat: & propterea quiſque Cardinalis in quouis ordine conſtitutus, viſitans primo Eccleſiam ſuam, paratus erit amictu, alba (quam camiſum vocant) & ſtola ante pectus, Epiſcopus, & presbyter in formam crucis compoſita; ab humero vero ſiniſtro Diaconus pendula, & ſub dextro ligata, tum pluuiali albo pretioſo,

pretioſo, & vltimo mitra ſimiliter pretioſa, nec pluribus ſacris paramentis,niſi quòd in hac prima viſitatione quiſq; Cardinalis, & Prælatus vmbraculo(quod Baldachinum appellant) tecti eſſe debent; quæ res ſuam myſticam habet figuram : ſed illud omnino valde congruit,immo eſt neceſſarium, vt ipſe Cardinalis tali modo paratus ſimiliter paratũ habeat equum ſuum quo vehitur, videlicet, ſerico albo, quod cendatum,ſiue taffetatum vocatur à capite ad caudã, imoſque pedes tectum, & decenter ornatum more,& ritu eodem, quo ipſi Cardinales procedunt,dum nouum Pontificem Romanum à Vaticano ad Baſilicam Lateranen. proceſſionaliter euntem pro poſſeſſione Papatus adipiſcenda concomitantur,qui habitus eſt proprius, & legitimus Cardinalium,&Prælatorum minorum in huiuſmodi actu,quãquam Prælati non ſerico,nec cẽdato,ſed tela ſimplici, alioquin molli pro libito utentur. Poſſet tamen ſolus Diaconus Cardinalis,& ſimiliter Prælatus non conſecratus cappa coloris congrui reſpectiue indutus eſſe ſi vellet, ſed decentius,venerabiliuſque, & ſanctius eſſet in habitu quaſi ſponſalitio,ideſt Eccleſiaſtico, & ſacro, præſertim ſi à clericali proceſſione recipitur, vt recipi ſolemniter conuenit, quo habitu bo. me.D.Franc. Gonzagam Cardinalem Mantuanum,ſic appellatum, tunc Epiſcopum, ſeu adminiſtratorẽ, & Legatum Bonon. non in ſacro ſiue Epiſcopali, ſed quotidiano Cardinalari ſuæ Legationis, ingreſſum, & admiſsũ fuiſſe vidimus. Quod autem Cardinalem Diaconum non ſua dalmatica, ſed potius, & omnino pluuiali induendum dixi,ideo dixi, quia geſtamen pluuialis non eſt alicuius ordinis proprium,ſed cuique ordini commune; ſi quidẽ pluuiale in nullius ordinis collatione tamquam inſigne diſtinctum, aſſignatur particulariter. Hinc videmus omnes tam Epiſcopos, & presbyteros, quàm alios minores in ordine Eccleſiaſtico conſtitutos pluuialibus indifferẽter vti poſſe,

V quamquam

quamquam pluuiale ipſum, quod ab antiquis paludamentum dicebatur, ſolis Pontificibus, atque Imperatoribus congruebat: Dalmatica vero licet proprie ſit habitus, & geſtamen ſolius Diaconi miniſtrantis, nihilominus Cardinalis Diaconus, qui nunc ingreditur viſitans Eccleſiam ſuam, nō quidem, vt Diaconus miniſtrans (nam ſoli Papæ miniſtrat) immo vero, vt Pontifex ingreditur. Ideo nequaquam dalmatica, qui eſt miniſtrorum; ſed pluuiali, qui eſt reſpectiue maiorum, habitus inductur. Accedat quia & ſi ſponſus Eccleſiæ ſuæ precisè dici non poſſit, tamen non immerito quaſi ſponſus dici poteſt, quoniam commendæ noſtri temporis nihil quaſi ſapiunt de natura antiquarum commendarũ, ſed potius trahuntur in omnibus quaſi ad habentes Eccleſias in titulum, tum quia ſunt perpetuæ, quod eſt contra naturam commendarum, tum quia omnia ferme poſſunt cōmendatarij noſtri temporis, quæ poſſunt titulares. Vnde non immerito concludendum, non ſolum poſſe, ſed debere modo prædicto indutum accedere ad ipſam Eccleſiam. Cæterum Diaconus Cardinalis primo accedens ad Eccleſiam ſuam, & apud illam manens, nunquam à ſe ipſo, vt pote Reuerendiſſimo Cardinali, nec virtute ſui Diaconalis ordinis priuate, nec publice, neque ſimpliciter, nec ſolemniter, id eſt in cantu, ſed nec populum, neque rem aliquam benedicere, nec denique vllã benedictionem facere poterit, niſi prius a Papa ſpecialẽ, & expreſſam facultatem habuerit ſuper præmiſſis; vel niſi, vt aliqui dicunt, omnes ſacerdotes eſſent abſentes; quia tunc poſſet vt quilibet ſimplex Diaconus benedicere, ſicut prædictis placet. Immo Miſſæ ſolemni præſens, nunquam benedicere incenſum, nec illud in nauiculam ponere, nec manum poſt Epiſtolam oſculandam Subdiacono porrigere, neque poſt Euangelium incenſari, nec denique vlla officia exercere, quæ ſint ordinis, niſi eſſent aliqua de attributis ordini Diaconali, in eius ad Diaconatum

natum promotione,& niſi,vt dixi,fuerit priuilegio particulari ſuffultus,& licentiam habuerit,qua habita(nam per Põtificem ſolent huiuſmodi facultates,quæ iuriſdictionem ſapiunt, etiam verbotenus eiſdem Cardinalibus Diaconibus concedi) poterit omnibus aliorum electorum,& confirmatorum, ac etiam conſecratorum facultatibus prædictis vti, ſi ea ſummi Pontificis priuilegiantis auctoritas indulſerit,& conceſſerit,aliàs non : qui,vt dixi,ſolet quantum vſu,& experientia didicimus, etiam verbo Diaconis Cardinalibus liberaliter illam impartiri,per quam facultatis conceſſionẽ poterit ipſe Diaconus Cardinalis vltra prædicta ad libitum paratus pluuiali, & mitra in ſua Eccleſia Veſperarum officium ſolemniter, & etiam orationem præmiſſa ſacerdotali ſalutatione decantare, quæ eſt videlicet, *Dominus vobiſcum:* cum alioquin ſit ordini Diaconali(niſi in decantatione Euãgelij,& in cerei Paſchalis benedictione)regulariter interdicta. Verum quia materia ſupradicta potius eſt iuris canonici, quàm cæremonialis : ideo me ipſum iudicio,& cenſuræ, & opinioni in ea facultate doctorum rectius intelligentium reuerenter ſummitto.

DE INCENSANDO SOLO ALTARI, & Sacramento in principio Miſſæ. Cap. XXIIII.

CARDINALIS ſedens in ſede ſua ponit, quotiens ponendum eſt, incenſum in thuribulum, quod miniſtrat iunior in dextra Cardinalis Aſſiſtens canonicus; ſenior vero ſtans, vel tunc vadens ad dextram Cardinalis Epiſcopi nauiculam incenſi tenet, & circa hæc omnia fiunt, vt ſupra in ſuo capitulo demonſtratum fuit. Celebrans autem incenſat altare, ſed ipſe non incenſatur ob reuerentiam Car

dinalis, quia nec etiam Cardinalis incenſari debet, ex quo non eſt paratus: dum autem incenſatur altare, Cardinalis Epiſcopus ſtans incenſato demum altare ſedet. Sed quia ex vſu ipſius Eccleſiæ ſolet Diaconus circuire altare, incenſando ſemper in gyrum Tribunam, vt incenſet Sacramentum, quod retro ipſum altare poſitum eſt; aduertat, vt non altare amplius.i.ſecundo incenſet, quia illud ſatis fuit a ſacerdote ſuo digne incenſatum. Cum autem ſacramentum incenſat, non ſtans, ſed genuflexus triplici ductu thuribuli illud incenſat. Et finito iuxta Eccleſiæ noſtræ morem Tribunæ circuitu, ipſe Diaconus non debet incẽſari, quod bene obſeruetur, quoniam incenſatio ſuam habet myſticam figuram.

DE LIBLO MISSALI ANTE CARDINALEM Epiſcopum, ſeu ante Legatum, & ante alterum, vel neutrum ex ipſis: Et in quibus officijs tenendo: Ac de legendis ex eodem libro. Cap. XXV.

NON inutile, nec indignum erit notitiam habere quãdo liber Miſſalis ante Legatum, vel ante Epiſcopum Cardinalem, vel neutrum eorum, & in quibus officijs ponendus ſit, & quid ſi vterque Miſſæ adſit, aut alter; & quid fieri cum minoribus ordinariis in ſimili caſu: item quid recitari ex ipſo libro per Cardinalem celebrantem, aut Legatum conueniat. Igitur ſciendum quòd liber Miſſalis ante Epiſcopum Cardinalem, ſeu Legatum in Miſſis tantum, & non in alijs officiis ponendus eſt, niſi in Sabbato ſancto pro tractibus tribus inter prophetias ante Miſſam, tunc legẽdis. Inde ſi Epiſcopus Cardinalis celebrat præſente Legato, nõ eſt Legato liber anteponendus, qui in hoc celebranti Cardinali humaniter deferre ſolet. Similiter ſi Cardinalis Epi-

ſcopus

ſcopus non celebrat, ſed præſens cum Legato Miſſæ interſit, tunc neuter librum habebit; Legatus quia habere non debet circulos, Epiſcopus Cardinalis quia deferre debet Legato. Abſente vero altero, alter ſemper librum habeat ante ſe, etiam in Miſſis pro defunctis, in quibus non fiunt circuli: & quod dixi de Epiſcopo Cardinali, intelligatur etiã de Epiſcopo non Cardinali, quia ordinarius quantumcũq; ſimplex abſente ſuperiore, ſemper librum ante ſe habebit. Et conſequenter ipſe Epiſcopus non Cardinalis præſente Legato non librum, ſed Legatus ſolus habebit illum, & omnes præeminentias. Similiter ſi alius Cardinalis non Legatus adſit Miſſæ, præſente ordinario ſimplice, ipſe ſolus Cardinalis librum habebit. Sed Epiſcopus alius non Cardinalis præſente ſuo Archiepiſcopo librum non habebit, quia etiã ob reuerentiam ſui ſuperioris Archiepiſcopi circulos canonicorum non habebit ante ſe. Illud poſtremo ſingulare non omittatur, videlicet, quòd ſiue Legatus, ſiue Epiſcopus, ſiue quiuis alius fuerit, librum huiuſmodi ante ſe habens, ſi modo tunc non celebrat, numquam legere debet Epiſtolã, nec Euangelium, ſed ſolum, & dumtaxat illud quod aut à choro cantatur, aut ab organis ſonatur, quamuis aliter legatur in libro pontificali, per ea, quæ expreſſe præcipit ſanctæ me. Innocen. Papa III. qui ante Pontificatum in iure cæremoniali conſultiſſimus magiſter fuit. In cuius volumine de ritu, & expoſitione Miſſalium cæremoniarum intitulato per longa ſecula occulto, & pene mortuo, nuper autẽ quodãmodo poſtliminio nobis reddito, expreſſe cauetur, quòd ſatis debet eſſe Antiſtiti Roman. non celebrãti, ſi Epiſtolam, & Euangelium ante ſe palam lectum intellexerit, vt eã iterum non legat. Non tamen prohibet, quinimmo præcipit, quòd Epiſcopus, aut etiam ipſe Romanus Antiſtes actu celebrans poſt cantatam Epiſtolam legat eandem, & Euangelium, ac etiam Paſſionem, quæ legitur in hebdomada

da ſancta cum aliis intermediis, quæ cantantur a choro vſq; ad Euangelium incluſiue, cum ſint de pertinentiis Miſſæ, quas omnes celebrans recitare debet: non celebrans vero non leget illa, ſed tantum quæ a choro cantantur, aut ab Organo ſonantur, vt ſupra: quod bene nota.

DE ORATIONIBUS ſiue collectis. Cap. XXVI.

PRO omnibus intra Miſſam cantandis orationibus eadem regula ſeruabitur quæ ſupra, maxime quòd audientes debent eſſe ſtantes,& detecto capite omnino, ac recto,& attento,non autem curuo, vt regulares. In quibus dum dicitur nomē *Ieſu* humeros, & caput inclinamus. Dū autem nomen *Mariæ*, idem facimus ex pietate;quod ſimiliter facimus nomine proprio viuentis Papæ audito: ſed in Miſſis pro defunctis ad omnes ante Epiſtolam,& poſt communionem communes orationes genuflectimus,præter celebrantem, & miniſtros tres,qui in nullo actu totius Miſſæ genuflectunt,niſi in eleuatione Sacramenti. Inſuper fe.re. Innoc. Papa.III. de quo ſupra proximo capitulo dixi, ita de orationibus ſcriptum reliquit,videlicet: Orationes,quæ circa principium Miſſæ dicuntur,collectæ dicūtur, eo quòd ſacerdos, qui fungitur legatione apud Deum pro populo collecto,petitiones omnium in eis colligat,& concludat,ac offerat. Et quia huiuſmodi collectæ innumeræ quandoque dicebantur, & prolixe: ideo Pelagius, & Gregorius Pontifices Romani reformarunt omnes, ſtatuentes, quòd nullæ orationes à quoquam dicerentur, niſi quæ eſſent ab Eccleſia approbatæ,ſtatuerunt etiam exemplo Chriſti, qui breuiter nos orare docuit, dicturos orationem compendioſam, videlicet, *Pater noſter*, in qua ſeptem petitiones pro ani

mæ,

mæ,& corporis ſalute neceſſariæ comprehenduntur, vt vel vnicam tantum, aut tres, aut quinque, aut ad plus ſeptem orationes dicantur,& nunquam duæ, aut quattuor,aut ſex: quòd ſi duæ,vel alioquin pares dicantur;tunc ſub vnica con cluſione, id eſt ſub vno *Per Dominum* dicantur, præterquam intra octauam Natiuitatis, & non aliter: quod etiam capella Papalis obſeruat.

DE EPISTOLA CORAM Cardinali cantanda, & vbi. Cap. XXVII.

EPISTOLA eodem loco,& modo in præſentia Cardinalis cantabitur quibus ſupra: qua cantata Subdiaconus veniens ad latus ſedis, quod eſt verſus altare,oſculabitur manū Cardinalis Epiſcopi, qui ſe pro illo actu ad illum ſe conuertat manum porrigens, niſi ſit Miſſa pro defunctis: quia manus tunc non offertur oſculāda. quo facto duo canonici aſſiſtentes ſurgent, cum quibus Cardinalis ſedens legit Graduale,& ea ſolum, quæ chorus cantat, nec plura, id eſt non Epiſtolam, nec Euangelium, quæ leguntur ab ipſo Cardinali Epiſcopo ſolum actualiter celebrante, & non aliàs, vt iam ſupra dixi.

DE EVANGELIO SIMILITER CANtando, & vbi, ac de libro oſculando,& quomodo. Cap. XXVIII.

ANTE vltimum verſum per chorum, ſiue Organum cantatum poſt Epiſtolam, Diaconus vt ſupra in ſuo capitulo dictum eſt, portat librum ad altare, & redit ad Cardi-

Cardinalem pro incenſo, niſi Miſſa ſit pro defunctis; quia non portatur incenſum, nec lumen: inde accipit librum ex altari,& genuflexus ante Cardinalem vſque ad terram,(niſi ſit canonicus,qui ſolum profunde inclinat) petita benedictione à Cardinale, vadit ad locum prædictum extra presbyterium, & cantat ſuum Euangelium, & omnia præterea hic facit in omnibus, ſicut ſupra: hoc excepto, quòd licet Cardinalis poſt Euangelium librum oſculetur,niſi ſit Miſſa pro defunctis,non tamen incenſatur,nec ſimiliter celebrãs; qui non prius cantat,*Credo*,niſi poſt oſculatum à Cardinale librum. Et ſi celebrans non habens miniſtros paratos cantet ipſemet Euangelium,tunc ipſe ſtans ante medium altaris,verſa facie ad Cardinalem,petet humiliatus benedictionem: quo caſu Card. Epiſcopus ſedens,vt aliàs verbo, & manu benedicit celebranti, alioquin miniſtris ſolis. Cæterum illud omnino ſeruet Subdiaconus, qui librum Euangelij cantanti ſuſtinuit, vt finito Euangelio,dum librum oſculandum Cardinali oblaturus eſt,non prius ante ipſum genu flectat,quàm librũ pro oſculo obtulerit,ac oſculatum clauſerit: tunc enim genuflectat, & non prius, quod etiam ſeruabunt alij huiuſmodi librum offerentes, ſiue Prælati, ſiue minores ſint, ne textus Sancti Euangelij quodammodo videatur humiliari ante Cardinalem,qui eum reuerenter adorare debet.

DE SERMONE, CONFESSIONE, ET Indulgentijs, ac benedictione poſt Euangelium. Cap. XXIX.

SI poſt Euangelium dici debeat ſermo latinus, & nõ prædicatio vulgaris,ſeruabitur,vt ſupra.Nam poſt oſculatum à Cardinali librum,ſermocinator ibit ad óſculum manus

nus eiuſdem,& petet benedictionem,& Indulgẽtias, & fiet ſermo,& poſt illum confeſſio, & deinde publicatio Indulgentiarum. Et vltimo Cardinalis in loco ſuo ſtans legit preces,& abſolutionem, & dabit benedictionem, ſicut ſupra dictum eſt. Sermo autem pro aliquo defuncto qualiter fiat, infra in capitulo de eadem Miſſa pro defunctis, &c. dicetur.

DE SYMBOLO, IDEST CREDO, QUANdo, & quare intra Miſſam recitatur. Cap. XXX.

INNOCENTIVS Tertius a nobis plerumque memoratus, quem Durantes Mimaten. in ſuarum cæremoniarum expoſitione æmulari conatus eſt,de ſymbolo ſic eſt interlocutus. Duo inquit ſymbola ſunt, quæ per vocabulum *Credo* inuocantur,vnum ſcilicet Apoſtolicum a duodecim Apoſtolis in totidẽ verſibus per rithmos Hebraicos conditum: quod cum necdum Miſſarum canendarum vſus haberetur in ſimplicibus Miſſis, quæ a primitiua Eccleſia ſine cantu legebantur abſolute, vt nunc quoque in Prima, & Completorio, recitabatur. Verum Miſſæ cantandæ vſu demum reperto, quia ipſum Apoſtolicum ſymbolum propter verſuum, & rithmorum inconcinnitatem ſub hilari tripudio cantari vix poterat: ideo per Conſtantinopolitanam ſynodum illud idem ex Hebræo, in Græcum ſermonem primo, & mox ſub Damaſo Papa in Latinum ſic translatum fuit, vt cum iucunditate, & tripudio delectabili inter Miſſarum ſolemnia decantari poſſet. Et propterea ſymbolum Conſtantinopolitanum, ſiue Nicenum vocatur,quod recitatur,ſiue cantatur in illis ſolemnitatibus tantum,de quibus in primo ſymbolo Apoſtolico fit mentio, & nõ aliter,quã-

quam obſcure quorundam, vt commemorationis omniũ Sanctorum, cum ipſa ſit dedicationis feſtiuitas. In feſto Innocentum non dicitur, quia ipſi non loquendo, ſed moriẽdo confeſſi ſunt Chriſtum, niſi in Dominica venerit. Item in feſto Epiphaniæ, quia eſt feſtum Baptiſmatis, non habito reſpectu ad Magos, qui deſcenderunt ad inferos; propterea nec dicitur in Natiuitate Sancti Ioan. Baptiſtæ, nec in feſto Sancti Laurentij. Item in feſto Aſſumptionis Virginis. Item in Cœna Domini, quia eſt ſolemnitas Euchariſtiæ, ad quam reſpicit illud, quod dicitur in ſymbolo, *Sanctorum communionem*. Sed in feſto Angelorum dicitur ex inſtitutione Damaſi, quia nomine cæli, intelliguntur Angeli, non quòd habuerint fidem, ſed ſpem, non credentes, ſed agnoſcentes. Item in feſto Dedicationis Eccleſiarum, ad quod reſpicit illud, *ſanctam Eccleſiam catholicam*. Ad octauas reſpicit reſurrectio Mortuorum. Vnde continetur in ſymbolo, *Carnis reſurrectionem*. In feſto verò Sanctæ Agnetis ſecũdo non cantatur, quia non eſt feſtum octauæ. Propterea nec in catalogo refertur, nec in Eccleſia pronuntiatur. A Paſchate vſque ad Aſcenſionis feſtum quotidie cantatur, ſicut Dominicis diebus. In feſto Sanctæ Mariæ Magdalenæ cantatur: quia ipſa prima reſurrectionis gaudium annũtiauit. Vltimò licet in ſymbolo mentio fiat de morte, & ſepultura, & paſſione Chriſti; tamen ſymbolum non dicitur diebus illis: quoniam dierum illorũ officium aliorum officiorum regulam non ſectatur: hactenus Innocentius. Cæterum dum ex ipſo ſymbolo verſus recitatur, videlicet, *Et incarnatus eſt de Spiritu Sancto, ex Maria Virgine, & homo factus eſt*, genuflectunt omnes Miſſæ præſentes quicunque ſunt. Non ideo (vt Durantes autumat) quia paſſionem Chriſti memoramus, ſed quia tantum, & tam mirabile myſterium memorando Natura ſtupet, ideo omne genus humanum procidens hoc myſterium diuinæ humanitatis adorat, etiam cum gratiarum

actione genuflectendo. Quare autem Innocentius in feſto Sancti Laurentij ſymbolũ non recitari dixerit, nec cauſſam reddiderit neſcio: hoc autem ſcio, quòd in ſolemnitatibus, quibus prohibetur ſymbolum recitari, numquam recitabitur etiam in Eccleſia, in qua illud feſtum ſolemnizatur.

DE UTENSILIBUS ALTARIS, ET Miſſæ conſeruandis, & vbi, ac de illis ad altare ferendis, & quomodo: Necnon de patena tenenda, & qualiter, ac quando ad altare reportanda ſit.

Cap. XXXI.

CANTATO à choro verſu ſymboli, videlicet, *Et incarnatus eſt, &c.* aut ſi ſymbolum non cantetur, Euangelio finito, Subdiaconus tunc, & non prius, vadit ad capiendum calicem, & alia offerenda, quem ad altare euntem, vnus ex capellanis cũ ampullis diſcoopertis ſequitur, & idem Subdiaconus ſtans illa offert Diacono ibi ſtãti, qui extendit corporale, & calicem locat ſuper altari, quo facto redeunt ad celebrantem. Cæterum calix, & patena, ac burſa, & ampullæ non bene cuſtodiũtur in armariolo illo, quod eſt ad cornu Euangelij: quia regulariter debent reponi, & cuſtodiri ad latus Epiſtolæ, vbi eſt locus abaci, maxime præſente Epiſcopo Cardinali, aut Legato. Subdiaconus ampullam aquæ, quæ in calice poni debet, offert ex angulo altaris genuflexus, vel humiliatus, ſi eſt canonicus in cornu Epiſtolæ, vnde porrigit manum verſus Cardinalem, qui producto ſigno crucis illam benedicit, nihil dicendo, (niſi ſit Miſſa pro defunctis, quia tunc aqua non benedicitur) & poſita aqua, vt ſupra, in calice, ac reddita ampulla capellano per

Subdiaconum, ipſe Subdiaconus accipit ſuper humeros miniſtrante alio capellano velum extenſum, & patenam ſuper illo, veli prædicti extremitate coopertam, quam ſtans in vltimo gradu altaris tenet ſic coopertã, vſquequo reuertitur poſt dictum *Pater noſter* ad altare, vt ſupra, & non aliter. Patena autem hæc in Miſſis pro defunctis nõ tenetur. Itẽ hanc patenam in fine Dominicæ orationis cũ dicitur in ea, *Sicut & nos dimittimus,* Subdiaconus cum reuerentiis Cardinali, & altari portat coopertam, & porrigit Diacono apud altare ſtanti, qui illam diſcooperit, & accipit de manu Subdiaconi ſtantis, & non genuflexi, & non prius, nec aliter, quàm vt ſupra: quia hæc omnia plena ſunt myſteriis diuinis.

DE INCENSATIONE GENERALI omnium in choro manentium.

Cap. XXXII.

POST incenſationem oblatorum more prædicto, incenſatur celebrans per Diaconum duplici ductu thuribuli, & Deinde Cardin. Epiſcopus triplici ductu per primum Aſſiſtentem canonicum, qui incenſato Cardinali reddit thuribulum eidem Diacono, niſi Diaconus ſit, & ipſe canonicus: quia ipſe Diaconus canonicus ſtans incẽſat Cardinalem detecto capite ſtantem triplici ductu, & cum reuerentia ſupradicta: tum idem Diaconus canonicus incenſat omnem Magiſtratum, deinde Prælatos præſentes, hinc canonicos duos aſſiſtentes, ac omnes alios canonicos in choro exiſtentes, ac etiam Subdiaconum, poſt quos ipſe incenſatur ab alio capellano, qui deinde incenſat reliquos; hoc obſeruato, vt genuflexos, aut ſedentes admonitos,

tos, vt ſurgant, ſi non ſurrexerint non incenſet, ſed pertranſeat non incenſans eos. Incenſatio autẽ huiuſmodi in Miſſis pro defunctis omnino omittitur: nam poſt incenſata oblata ſolus celebrans, ſi eſt Prælatus, incenſatur, & non aliter: neque Epiſcopus Cardinalis, nec etiã Legatus, ſi eſſet præſens, qui nequaquam incenſatur, ex quo non habet ſacra paramenta, ſicut etiam Papa non paratus non incẽſatur poſt oblata in Miſſis pro defunctis. An autem, & qualiter incenſetur ſacramentum, vide quæ dixi ſupra in capitulo de incenſando ſolo altari.

DE PACE DANDA, & qualiter. Cap. XXXIII.

PRO pace danda, licet plene iam prædixerim, ſi Aſſiſtẽs pluuiali indutus miniſtret Prælato in Miſſa pontificali, ipſe debet pacem per oſculum faciei accipere, & dare ſimiliter pacis oſculũm; alioquin pax offeri cum inſtrumẽto aureo, vel argenteo, aut aliqua alia materia ſemper debet: Tamen quia tam frequens vſus Eccleſiæ Bonon. habet, vt omnino canonici non aliter, quàm per oſculum faciei accipiant, & dent pacem; ideo ſi videtur, poſt habita lege ſeruare conſuetudinem, primus canonicus aſſiſtens poſt dictum *Agnus Dei,* vadit ad altare, & capit pacem per oſculum faciei, quam det Cardinali, & deinde Magiſtratui, vt ſupra; tum det cum ſimili oſculo, ſuo ſocio canonico aſſiſtenti, qui det eam vni manſionario, & ille cum oſculo det primo cuique canonico, in vtroque chori latere, & primo manſionario; tum per inſtrumentum detur pax omnibus aliis more ſolito in choro manentibus, ſed vt dixi, pacis oſculum vultu non datur, niſi quando Prælato celebrante aliquis paratus aſſiſtit. Si autem pax materialis offertur, tunc præcipue obſer-

obſeruetur, vt ille quiſquis ſiue Prælatus ſit, ſiue non, accipiens pacem inſtrumentalem à miniſtro Miſſæ, prius quidē vſque ad terram genufle ctat ante Sacramentum, quod adhuc ſuper altari eſt; ſed ante Cardinalem nullatenus inclinet, ante quam illam offerat, neć etiam poſtquam obtulerit, ne imaginē Chriſti ſacrā ante illū humiliari faciat, niſi poſtquam pacem inſtrumentalem miniſtro reſtituerit, tūc enim inclinet ante Cardinalem vt volet: quod etiam obſeruabitur in Miſſis planis quotidianis ante Cardinalem legendis priuate.

DE LEGENDIS POST COMMVNIONEM per Cardinalem. Cap. XXXIIII.

POSTQVAM chorus finierit cantare, *Agnus Dei,* & etiam purificatione per celebrantem perfecta, & non prius, Cardinalis ſedens cooperto capite, ſtantibus hinc inde duobus ſuis aſſiſtentibus canonicis, qui Miſſale eleuāt aliquantulum, legit antiphonam, quæ eſt poſt communionem, & non aliud: ſed non prius ſurgit, quàm celebrans incipiat cantare verſus ad populum, *Dominus vobiſcum,* Pro oratione tunc cantanda.

DE BENEDICTIONE SOLEMNI, & Indulgentia in fine Miſſæ danda. Cap. XXXV.

FINITA Miſſa celebrans, etiam ſi ſit Prelatus, præſente Cardinali non dat benedictionem, ſed dicto per ſe *Placeat,* & facta vſque ad terram genuflexione, aut per Prælatum humiliatione, retrahit ſe ad cornu Epiſtolæ, vbi verſa

facie

facie ad Cardinalem in ſede ſua manentem, ſtat manibus iunctis, & Cardinalis dat benedictionem ſtans cooperto capite, niſi Sacramētum ſit ſuper altari dicens, *Sit nomen Domini, &c.* Quòd ſi ſit Miſſa pro defunctis, nec benedictio, nec indulgentia datur; & ſi intra Miſſam non fuerit per ſermocinātē publicata indulgentia; tunc per celebrantem ſolum, verſa ad populum facie in fine Miſſæ publicabitur centum dierum, ſi Epiſcopus eſt Cardinalis, vt nunc eſt, vulgari, ſiue latino ſermone, vt magis placuerit, & forma erit, vt ſupra. Et licet intra Miſſam fuerit poſt ſermonem data benedictio, tamen etiam rurſus datur benedictio in fine Miſſæ: non tamen ſic indulgentia, quæ intra Miſſam ſemel data, nō amplius datur in fine eius.

DE VESPERIS IN PRAESENTIA Cardinalis Epiſcopi celebrandis. Cap. XXXVI.

SI Cardinalis velit Veſperis intereſſe, tunc Veſperæ celebrabuntur, vt notatum eſt in pontificali nouo expreſſe iuxta rubricæ illius formā, hoc obſeruato, vt ex quo iuxta prædictam formam Cardinalis eſt facturus officium, & cantaturus, *Deus in adiutorium*, non niſi in die, & non in vigilia cātet niſi aliter ei ex peculiari deuotione placuerit; ac etiam aduertatur vbi dicitur quòd Epiſcopus incenſatur capite cooperto, quia immo debet incenſari capite detecto, & reuerenti ad ipſum actum incenſationis, non habito reſpectu ad incenſantem, ſed ad actum incenſandi myſticum, & ad cantum ipſius cantici *Magnificat*, quem reuerenter audire debet. Non obſtante quòd dum ipſe Epiſcopus paratus incenſatur, debet cum mitra incenſari, quia aliud eſt cum mitra, aliud eſt cum bireto. Item quòd ad minus quinque capella-

ni cum cottis parati aſtent pro candelabris, & aliis vtenſilibus miniſtrandis, & quòd Veſperæ per alium celebrentur ipſo Cardinali præſente cappa veſtito,& nullum officium facient niſi in fine benedictionem, & ſic bene erit. Nam ſi in capella Papæ,quæ eſt, vt ſupra dixi, omnium rituum Eccleſiaſticorum magiſtra,& imperatrix,Papa ſit manto, ſiue crocea,aut cappa longa, vel ſuo rocchetto, ideſt habitu quotidiano veſtitus præſens Veſperis,certe non incipit Veſperas, nec incenſatur in principio ipſe,nec altare,nec cãtat orationem, ſed audit alio cantante omnia. Item ſi ibidem Cardinalis abſente Papa celebrat Veſperas, profecto accipit omnia ſupradicta paramenta, prout in Veſperis ſolemnibus dixi,& nunquã ſine illis paramentis celebrat Veſperas. Immo in Veſperis pro commemoratione defunctorum, dum Papa illis intereſt,officium faciens,eſt quidem cappa indutus, ſed habet ſub illa amictum,albam,cingulum,ac ſtolam. Abſente vero Papa, Cardinalis celebrans, qui remiſſius deberet parari,quàm Papa,induit omnia prædicta,& etiam pluuiale deſuper, & cum illis orationem cantat, & etiam Matutinas abſoluit: alioquin ſequeretur,quod ſi Cardinalis Epiſcopus præſens ſit horis aliis, etiam cantaret omnes orationes pro omnibus horis. Dicamus itaque, quòd ſi Cardinalis Veſperis intereſſe velit,nihil quidem ipſe agat nec cantet, neq; incenſet,ſed per aliquem Prælatum,ſiue canonicum Veſperæ celebrentur,inchoentur,& finiantur. In quibus ipſe Cardinalis diſcooperto capite ſtans incenſetur, & in fine ipſe,ſi placet,ibidem in ſede ſua benedicit capite cooperto, vt ſupra dictum eſt,vel ſi placet Cardinali omnino ita facere, ſicut in libro pontificali traditur, ſaltem diſcooperto capite incenſetur. Et celebrans Veſperas ſic paratus, ſedet in Faldiſtorio, & non in ſede ampla,ſicut pro Matutinis ſolet, nã Matutinale officium agitur quodammodo ferialiter,non autem ita ueſperale officium. Sed omnino incongruum videtur

tur, quòd Cardinalis celebret Veſperas, niſi ſolum quando ipſe eſt etiam Miſſam cantaturus, aut illam cantauit, & tunc paratus, & apud ſuum Faldiſtorium.

DE MATVTINIS IN NOCTE NATIuitatis Domini noſtri Ieſu Chriſti per Cardinalem Epiſcopum ſimul cum prima Miſſa celebrandis. Cap. XXXVII.

IN Matutinis noctis Natiuitatis Domini noſtri Ieſu Chriſti per Cardinalem Epiſcopum ſimul cum prima Miſſa celebrandis, hæc ſeruabuntur. Tribuna, altare, abacus, faldiſtorium, & omnia parabūtur, quæ ſupra pro Miſſa ſolemni per Cardinalem celebranda parata, vt ibi dixi, fuerunt; niſi quòd ſuper altari nulla erunt paramenta pro eodem celebraturo, nec pro miniſtris, ſed aut ſuper abaco, aut (quod melius erit) ſuper aliqua alia menſa, remiſſiori poſt altare locata; ponentur ipſa paramenta omnia vſque ad vnum pro Cardinale, & etiam parabitur pluuiale pretioſum pro eodē cantaturo orationem in fine nocturnorum: Miniſtri vero ſua paramenta in tempore capient induentes ſe, aut poſt altare, aut (quod quietius, & commodius erit) in ſacriſtia: ponetur etiam in medio chori ante aditum ad altare, ideſt in veſtibulo pulpitum, omnino nudum, ac diſcoopertum, & ſuper eo nudus liber lectionum. In ipſo choro ponetur quinque funalia ceræ albæ in quinque magnis candelabris, videlicet, quattuor in quattuor ſpatiis chori æqualiter diſtantibus, & vnum ſimile candelabrum cum ſimili funali apud & poſt pulpitum libri lectionum, vel plura, vt placebit Domino. Item intra Tribunam ponentur ad minus quattuor ſimilia funalia, videlicet duo in latere Euangelij, quæ tenebūt æqualibus diſtantiis duo ſcutiferi Cardinalis, ſe ipſos per vi-

Y ces

ces mutando, & duo ſimiliter in latere Epiſtolæ, aut pluraſi, & prout Cardinalis voluerit, habebunturq. aliquæ paruæ candelæ manuales pro Cardinali & canonicis cantaturis lectiones. Item apud Cardinalem nulli erunt canonici aſſiſtentes, ſed ſoli nouem ſui capellani cottis induti, nec aliqui cum pluuialibus in choro, aut in tribuna. Inſuper Organiſta, licet (vt ſuo capitulo ſupra dixi) poſſit alternatim Pſalmodiam ſonare, vt placebit Domino; tamen propter nocturnum frigus, & officium nimis longum poterit, vel in fine cuiuslibet pſalmi repetere antiphonam, vel nihil ſonare, niſi incepto hymno, *Te Deum Laudamus.* Itaq; hora competenti, & omnibus rebus, ac miniſtris præparatis, Cardinalis, veniens in cappa rubea, etiam ſi ipſe aliquo caſu ex particulari domeſtico funere mœſtus fuerit, quia ſic omnino de colore rubeo, & feſtiuo indutus eſſe debet, propter verba, quæ leguntur in nocturno præſentis officij S. Leonis Papæ, videlicet, *Gaudeamus, neque enim fas eſt locum eſſe triſtitiæ, vbi Natalis eſt gloriæ &c.* oratione facta ſedebit in Faldiſtorio parato cum cucullo cappæ ſuper capite, & capellani dilatabunt fimbrias cappæ anteriores in gyrum ante pedes eius tunc, & quotiens opus erit. Poſtquam quieuerit tantiſper, quòd omnes in choro, & tribuna viderit diſpoſitos, habita de more licentia a Legato, ſi erit præſens, ſurget ſurgentibus omnibus, & ſtans diſcooperto capite verſus altare dicet tacite totum *Pater noſter,* quo completo cantabit, *Domine labia mea aperies,* quod dicens ſignabit ſe pollice ſuper labiis paruo ſigno crucis, & deinde cantabit, *Deus in adiutorium,* faciens ſibi ſignum à fronte ad pectus, prout in veſperis: quo dicto, ſic expectabit ſtans immobilis vſquequo per chorum fuerit cantatum totum inuitatorium, & hymnus, quem ſi ipſe voluerit, vt debuerit, intonare poterit, dummodo prius ſibi per aliquem manſionarium præintimetur, vt ſupra in Veſperis: pro quo tamen intonando aduertat,

tat, vt dum ipſum cantat, faciat manibus, ſicut facit, quando in Præfatione cantat, *Gratias agamus Domino Deo noſtro*, & hoc propter reuerentiam appellationis diuinæ, dicendo videlicet, *Chriſte redemptor omnium:* Poſtea incepto primo pſalmo, ſedet ipſe, & omnes miniſtri eius cum eo, & alii de choro. Pſalmodia cantabitur cum ſolemnitate, & deuotione, ac cum præintonatione antiphonarum ante canonicos, qui omnes incipiendo a ſenioribus ordine, quo ſedent nullo recuſante, nec ſe excuſante antiphonas reſument. Lectiones octo per totidem canonicos ſuper hoc admonitos, & inſtructos, ſed inchoando a iunioribus, & vltima per ipſummet Cardinalem cantabuntur, cum diſciplina cæremoniali ſubſequenti, vt poſt finem trium pſalmorum primi nocturni, cum cantatur verſiculus, primo Cæremoniarius portans ſecum vnam ex paruis candelis accenſam, vadit ad librum lectionum, & inuenit textum primæ lectionis, ibique candelam prædictam ſic accenſam ad pulpitum applicat: cum autem dicitur reſponſorium prædicti verſiculi, canonicus cantaturus lectionem vocatus a Cæremoniario accedit ad pulpitum, vbi facta reuerentia primo altari, deinde Legato, tum Cardinali, ſe firmet, & eodem contextu Cardinalis ſurgit, ſurgentibus omnibus, qui ſtans detecto capite, vel ſemitecto verſus ad altare alte cantat *Pater noſter*. Interim vnus capellanus librum apertum ante faciem Cardinalis tenet, ex quo ipſe in fine eadem voce proſequitur, vel ſi memoriter confidat ſe dicturum, tunc ſine libro cantans, *Et ne nos &c.* Deinde ſimiliter ſtãs cantat abſolutionem, videlicet *Exaudi Domine, &c.* & reſponſo per chorum *Amen*, canonicus cantaturus lectionem detecto capite, ibidem apud pulpitum conuerſus ad Cardinalem humiliatus, inclinatusque, petit eius benedictionem cantans, videlicet, *Iube Domne benedicere*, & non *Domine*, nec *Domne*, ad quem Cardinalis tunc conuerſus, reſpondet benedi-

cens, videlicet, *Benedictione perpetua, &c.* canonico cantaturo interim cum humeris ſemper inclinatis manente. Dum vero Cardinalis benedictionem profert, nullam benedictionem facit manu ſuper illum, & cum reſpondetur *Amen*, Cardinalis ſedet, cuius fimbriæ cappæ, vt prius aptantur in gyrum extenſum, & ſimiliter omnes ſedent. Canonicus vero, accepta, ſi placet, candela parua propria manu, poſtquam viderit Cardinalem compoſitum in Faldiſtorio, incipit, & proſequitur ſuam lectionem docte, & grauiter cantãs, qua finita, cum dicturus eſt verſiculum, *Tu autem Domine miſerere nobis*, genuflectit ad altare verſus, & ſic ipſum integrum verſiculum cantat genuflexus manens, tum ſurgens facta ſolita reuerentia Cardinali ſine oſculo manus, ſed habito à Cardinali ſigno crucis reuertitur ad locum ſuum, dimiſſa ibi candela parua. Idem facit ſecundus canonicus pro ſecunda lectione, & tertius pro tertia, quibus tamen ambobus Cardinalis celebrans, præter primum, dans benedictionem, ſedet, & ſimili modo cantatur ſecundus, & tertius nocturnus tam in pſalmis, quàm in lectionibus, niſi quòd celebrans ſurgit quidem cantaturus abſolutiones ideſt *Ipſius pietas, & miſericordia nos adiuuet, &c.* Ac etiam *A vinculis, &c.* ſed dans alias benedictiones, manet ſedens hoc modo, videlicet, quia ad primam, quartam, & ſeptimam abſolutiones, & benedictiones ſtat rectus, ſed ad alias omnes manet ſedens. In tertio nocturno cum dicitur longus pſalmus, videlicet, *Miſericordias Domini*, Cardinalis ſi eſt Miſſam cantaturus per ſcutiferos ſuos duos, vel vnum circum circa capellanis in genuflexione manentibus calciatur ſua ſandalia, & caligas ſacras, & interim legit antiphonã totã, videlicet; *Ne reminiſcaris*, & pſalmũ, *Quàm dilecta tabernacula tua, &c.* & omnes pſalmos, & verſiculos, ac orationes paramentorum capiendorum, prout ſupra in Miſſa ſolemni à prima vſque ad vltimam, ſemper ſedens, & nunquam ſe mouens à Faldi

ſtorio,

ſtorio,& Diaconus, ac Subdiaconus eodem tempore, niſi quis eorum ſit aliquam lectionem cantaturus, vadunt ad ſe parandos in loco deputato,& ſi paramenta celebraturi non ſint explicata,& ſuper abaco diſpoſita,tunc diſponuntur, vt per ordinem ſupradictum accipi poſſint. Finitis tribus pſalmis tertii nocturni, & ſuo verſiculo,celebrans, qui iam ſatis commode potuit legiſſe omnia,quæ ſunt legenda,& accepiſſe calciamenta in pedibus,ſurgit adhuc cum cappa, vt prius, & dat abſolutionem, & benedictionem, ſic ſtans vſquequò canonicus dicto à ſe Euangelio, dicere velit homiliam,tunc enim celebrans ſedet: & ſcias quòd canonicus cãtans thema Euangelij, nequaquam debet Euangelij textũ, nec ſe in frõte,nec in ore, nec in pectore cum pollice ſignare,nec manibus iunctis manere, ſicut facit Diaconus quando cantat Euangelium in Miſſa, ſed tenere manus ſuper libro hinc inde diſiunctas,homiliam legendo,& idem fit pro octaua lectione,pro qua ipſe celebrans quidem ſedet dans benedictionẽ,ſed canonico incipiente pronuntiare, videlicet, *Lectio Sancti Euangelij*,illico audita mentione, Euangelij, ſurgit ſic manens vſque ad verbum,videlicet, *& reliqua*, ante homiliam,vt ſupra.Nonam lectionem cantat,celebrans, cappa veſtitus ſtans detecto capite apud Faldiſtorium ſuũ verſa facie ad altare, ad quem tunc, & non prius accedunt duo ſeniores canonici, videlicet,Vicarius ſuus,vel alius futurus eius aſſiſtens in Miſſa,qui tunc aſſiſtet ei, dũ cantabit lectionem, & abſente Legato, alius canonicus firmabit ſe apud pulpitum libri lectionum, vt inde det benedictionem Cardinali petituro,niſi Legatus adſit, qui id faciat cum mutuis hinc inde reuerentijs,& alius ex eius capellanis acceptum librum, tenet ante illum medius inter duos capellanos tenentes ſimpliciter, & abſolute duas paruas candelas manuales ſine candelabris, nam candelabra non nunc pro lectione,ſed in fine hymni, *Te Deum laudamus*, portabuntur

pro

pro oratione cantanda. Igitur celebrãs ſtans, prout erat, verſa modicum facie ad primum canonicum ſtantem apud pulpitum, vel ad Legatum præſentem, cum mutuis tamẽ reuerentijs, à quo eſt reſponſionem pro benedictione habiturus, cantat, *Iube Domne benedicere*, & non *Domine*, vt aliqui male opinantur, cui ille ex canonicis ſtans apud pulpitum prædictum reſpondet dicens, *Verba Euangelij doceat nos filius Dei*, & ſic illo ibidem vſque ad finem lectionis remanente, celebrans legit Euangelium Ioannis, dicens non, *Initium*, ſed *lectio Sancti Euangelij*, & facit, ac ſtat, vt alij, qui Euangelium cantarunt. Dum vero cantat homiliam, ſtat capite ſemicooperto, ſi placet. Alij vero, ac etiam Legatus non propter homiliam, ſed propter Cardinalem tunc ſtantem nudo capite ſtant, & in fine remoto confeſtim libro, ipſe capite ad altare multum inclinato, cantat, *Tu autem Domine &c.* Interim recedit ille ſenior canonicus à pulpito, & tunc vadit ante eum manſionarius, qui reſponſo per chorum dato, videlicet, *Deo gratias*, quod cum mora, & tono ſolemni cantatur, intimat ei, vt ſupra hymnum, videlicet, *Te Deum laudamus*, quo audito celebrans eadem verba reſumit in cantu ex libro vel memoriter, vt placet, deinde illico ipſe, & omnes genuflectunt pro reſiduo verſiculi illius, videlicet, *Te Dominum confitemur*, qui debet, cum ſolẽniſſima melodia cantari, melius quàm totum reſiduum de hymno, & primo verſu prædicto cantato Cardinalis ſurgit, ſurgentibus omnibus a genuflexione vſque ad finem hymni, niſi quòd dum cantabitur verſiculus, *Te ergo quæſumus &c*, vſque ad finem verſiculi, omnes genuflectunt: ipſe autem verſus, videlicet, *Te ergo &c.* debet cum eadem melodia, vel meliori, ſicut primus cantari. Igitur incepto hymno celebrans poſtquam à prima genuflexione ſurrexerit, exuit cappam, & lauat ſtans, & induitur paramentis ſuis miſſalibus omnibus, aliquantulum expeditius, & citius ſolito,

lito, adiuuantibus Diacono, & Subdiacono iam prius paratis, ita vt omnia paramenta pontificalia vſque ad dalmaticam incluſiue, & ſuper dalmatica poſſit accepiſſe pluuiale. Itaque ſuper dalmatica loco planetæ induitur pluuiale, & ſtans ſine mitra accipit annulum pontificalem, deinde conuerſus ad altare, expectat finem hymni prædicti, cuius decantatio ita cum æquali tempore diſpenſari poterit, vt Cardinalis paratus, & hymnus decantatus ſimul finiendo concordēt: & tūc duobus capellanis cū candelabris veniētibus & ſtātibus vt ſupra cū medio inter eos capellano librū tenente, celebrans verſa facie ſtans ad populum, vt aliàs, & non ad altare, cantat, *Dominus vobiſcum*, & verſus ad altare, *Oremus*, ac orationem non de prima Miſſa, ſed de Veſperis; quæ incipit, *Concede quæſumus*, deinde repetit, *Dominus vobiſcum*, & dum chorus cum organo proſequitur ſolemniter, *Benedicamus Domino*, & ſimiliter, *Deo gratias*, celebrans depoſito pluuiali ſedens chirothecas, & ſtans planetam accipit, & rurſus ſedens mitram pretioſam, demum vadit ad confeſſionem pro Miſſa inchoanda, quæ fit in omnibus, & per omnia more ſolito, niſi quòd poſt communionem corporis, & ſanguinis, celebrans ſi volet cantare tertiam Miſſam, non capit tunc perfuſionem, ſiue purificationem, & in fine poſt datam benedictionem non publicatur Indulgentia, quia demum in maiori Miſſa publicabitur.

DE EISDEM SOLIS *Matutinis per Cardinalem, ſed Miſſa per alium coram ſe cantanda. Cap. XXXVIII.*

SI Cardinalis epiſcopus Matutinas quidē ſolas, celebrare, Miſſam vero nequaquam, ſed ei tantum intereſſe voluerit;

voluerit; tunc altare eodem modo quo ſupra de Miſſa coram Cardinali celebranda dictum fuit, parabitur, luminaria, vt ſupra adhibebuntur, tam in choro quàm tribuna, & ſimiliter pulpitum; ſed neque abacus vllus parabitur, nec paramenta apud altare diſponentur, nec etiam Faldiſtorium locabitur: ſed ſedes ampla ſolita cum libro, & ſolito more in cornu Euangelij feſtiuiter ornabitur, vbi Cardinalis officiū faciens manebit. Capellani Cardinalis adminiſtraturi ad minus quinque erūt cottis induti, vt ſic religioſius de libro, & candelabris, cum opus erit, ſeruire poſſint. Canonici nulli aſſiſtent, niſi quando Cardinalis ſuam lectionem, & Orationem cantabit, & alia omnia, vt ſupra ordinabuntur, & fient. Verumtamen, ſi Legatus adſit, tūc Faldiſtorium pro Cardinali loco, & more ſolito paretur, vbi Cardinalis celebrans manendo faciat officium. Si autem abſente Legato Prælatus quiſpiam in præſentia epiſcopi Card. ſit Miſſam celebraturus, tunc Faldiſtorium quidem, & menſula poſt illud, ſine tamen vllis paramētis ordinatum parabitur, ad quod Prælatus iam prius in ſacriſtia paratus veniet tempore ſuo. Itaque Cardinalis Eccleſiam ingreſſus, facta oratione ſolita ſedebit, abſente Legato in ſua ampla ſede, vel eo præſente in Faldiſtorio ſolito, cappa rubea veſtitus cum cucullo in capite, & poſtquam modicū quieuerit, ita quòd omnia, omnemq. tam clerum, quàm populum in ordine viderit; tunc habito ſigno a Cæremoniario ſurgit, & capite detecto verſus modicum ad altare, ſecrete dicit totum *Pater noſter*, deinde, *Domine labia mea*, vt ſupra, & ſic erit manens capite ſemicooperto, vt ſupra, ſi hymnum voluerit intonare poterit, ſed nudo capite, & prius modicum inclinato ob reuerentiam inuocationis diuinæ, vt ſupra, non tamen aſtringetur, ſicut ſi eſſet Miſſam cantaturus hymnum intonare. Incepto pſalmo, ſedet capite cooperto cum cucullo cappæ, vt prius, & omnia fiunt quo ad antiphonas,

pſalmos,

pſalmos, ſurrectiones, ſeſſiones, abſolutiones, benedictionum petitiones, & reſponſiones, ac genuflexiones, ſicut ſupra deſignatum eſt, vſque ad pſalmum longum tertij nocturni videlicet, *Miſericordias domini*, niſi quòd ibi Cardinalis Miſſam celebraturus incipit legere pſalmos, & calciamẽta induere, hic nihil noui facit, ſed ſic, vt prius perſtat, & in tempore ſuam nonam lectionem cantat, vt ſupra, cui benedictionem petenti reſpondetur per Legatum, aut eo abſente per Canonicum apud pulpitum ſtantem, id eſt magis eidem Cardinali propinquum. Dum autem ipſe ſurgit dicturus, *Pater noſter*, ante ſuam lectionem, tunc accedunt duo Canonici ſeniores, & hinc inde librum apertũ in folio, vbi eſt lectio cantanda eleuatum ſuſtinent ante faciem eius, & ipſi non amplius inde diſcedunt vſque ad finẽ officij totius, non ſolum Matutinalis, ſed Miſſalis, in miniſterio aſſiſtentiæ ſeruituri, vt alias more ſolito. Similiter quoque orationem cantat vt ſupra, niſi quod ſi eſt apud ſedem amplam, nullus capellanus tenet ante ipſum librum, quoniam hinc inde canonici ſuſtinent illum, vt pro lectione, & duo capellani cũ candelabris ante faciem eius ſtãt, in quorum medio eſt Cæremoniarius. Si autem eſt celebrans apud faldiſtoriũ, tunc fit, vt ſupra in Tertiarum hora dixi reſpectiue, & dum cantatur a choro, *Benedicamus, Domino*, Prælatus, vel Sacerdos Miſſam celebraturus venit ad altare, qui facta Cardinali reuerentia, ſe locat extra aditum presbyterij, dans locũ Cardinali venienti ad confeſſionem faciẽdam, Cardinalis enim & non prius deſcendit, quàm celebraturum ante ſe præſentem, & reuerentiam facientem viderit: & tunc quaſi ea reuerentia ſit inditium ſuæ vocationis ad confeſſionem, ſic vadit, & omnia facit, vt alias more ſolito. In Miſſæ fine datur benedictio, ſed non Indulgentia.

DE MISSA PONTIFICALI pro defunctis per Cardinalem cantanda. Cap. XXXIX.

QVONIAM ſupra diuerſis in locis ſparſim, vt contigit de cæremonijs in Miſſa pro defunctis tam per ipſum Cardinalem, quàm corã eo cantanda tetigimus: ideo hic coniunctim de omnibus explicemus, & primo quidem Cardinalis Epiſcopus in ſua Bonon. Eccleſia quãto rarius poteſt pro defunctis publice, & ſolemniter celebret, niſi eſſet pro Papa tunc defuncto: quo caſu ſi ad electionẽ noui Pont. non iret, tunc per dies nouem, aut ipſemet, ſi poſſet, celebraret, aut celebrari coram ſe faceret, ita tamen, vt primam, & vltimam Miſſam exequiales, ipſemet, ſi poſſet, celebraret; priuatas tamen Miſſas pro defunctis ad libitum poteſt celebrare Epiſcopus Cardinalis vbicunque placet. Si autem Epiſcopus non ſit Cardinalis quandocunque tam publice, quàm priuate celebrare ad libitũ poteſt. Quòd ſi Cardinalis noſter omnino in die commemorationis vniuerſalis defunctorum, aut quandocunque celebrare voluerit, hæc parentur, & fiant, videlicet, Altare nullo cum ornatu feſtiuo, ſed ſimpliciter paretur, ſex candelabra ſuper altari, & duo ſuper abaco cum candelis ex cera communi, & ſimiliter funalia pro eleuatione Sacramẽti. Nullæ imagines ſuper altari, omnia paramenta nigra tam altaris, quàm celebrantis, & miniſtrorum, ac librorum, & faldiſtorij. Canonici non induuntur paramẽtis, ſicut in aliis Miſſis feſtiuis celebrante Cardinali dictum eſt. Ex paramentis ſolitis pro Cardinali non habeantur ſandalia, nec ſotulares, nec chirothecæ: nec mitra pretioſa, nec baculus paſtoralis. Miniſtri vtentur tunicella & dalmatica, & Aſſiſtens pluuiali ſuper: abaco nulla ornamenta pro pompa, ſed tãtum quæ ſunt pro

neceſſitate,

neceſſitate, nec duo bacilia, quæ fontes dicuntur, ſed bacile, & buchale (vt vocant) ſimplex: nec velum pro patena tenenda, ſed apud abacum pannus niger, qui poſt Miſſam ante Cardinalem celebrantem proſternetur vt infra, & liber orationum, & aſperſorium, ac thuribulum parabitur: gradus altaris, ac totum presbyterium nudum erit, excepto quòd vnum tāpete ſub faldiſtorio, & aliud ſuper primo gradu ſuppedaneo apud altare ponetur. Totidem tamen capellani, & ſcutiferi, vt ſupra ordinabuntur. Miſſa erit ſimplex, & mœſta, & abſque pompa omnino per celebrantē, & per miniſtros, ac per chorum cantanda. Cardinalis non leget aliquos pſalmos, ſcilicet, *Quàm dilecta, &c.* nec poſt eos orationes pſalmorum, ſed tantum orationes, quæ pertinent ad paramenta capienda, ab ea oratione incipiendo legere, quæ eſt, videlicet, *Exue domine me, &c.* vſque in finem, dimiſſis orationibus pro ſandaliis, & caligis, ac chirothecis. Canonici non veniunt ad circulos. Item pſalmo finito videlicet, *Iudica me Deus,* qui dicitur in confeſſione, non concluditur cum *Gloria patri*, ſed cum *Requiem æternam*. Et non oſculatur celebrans librum poſt oſculum altaris, nec miniſtri aliquid dantes celebranti in tota Miſſa manum eius, aut rem aliquam oſculantur. Altare in principio non incenſatur, nec celebrans, qui dum leget introitum, debet illum proferre in plurali, videlicet, *Requiem æternam dona eis domine,* non autem *Ei,* etiam ſi Miſſa ſit particularis pro ſalute vnius animæ tantū̄, quamuis oratio fiat in particulari, quando Miſſa eſt pro particulari vt, *Abſolue quæſumus Domine animam famuli tui,* & non *Famulorum tuorum.* Item ante orationem nō dicitur, *Gloria in excelſis*, nec *Pax vobis*: cum autem dicūtur orationes tam ante Epiſtolam, quàm poſt communionem, omnes quotquot ſunt Miſſæ, præſentes genuflectunt vſque ad medium concluſionis vltimæ orationis, præter miniſtros tres, & capellanum de libro, qui non genuflectunt, & tenor

orationum debet eſſe æqualis, & preſſus, ac mœſtus. Poſt Epiſtolam Subdiaconus non vadit ad oſculum manus. Et ſi diſtribuendæ ſunt præſentibus candelæ, tunc poſt Epiſtolam dum cantatur proſa, id eſt ſequentia, diſtribuuntur, quæ accenduntur pro Euangelio: & aduerte, quòd numquam Cardinali epiſcopo, nec cuicumque Prælato celebranti pro defunctis, debet offerri facula ſeu candela, in eius manum, ſed ante eius pedes dimitti. Solus vero Romanus Pontifex manibus propriis eam capit iuxta Innocentij III. doctrinam, cuius hæc ſunt verba, videlicet. *Pontifex Romanus poſt oblationem panis, nullam aliam manibus tangit, niſi quæ pro defunctis offertur, quam ideo manibus accipit, vt eorũ ſugillet errores, qui dogmatizant eleemoſynas non valere defunctis, &c.* ſed hodie nunquam Papa celebrat pro defunctis pontificaliter. Ad Euangelium non petitur benedictio à celebrante. nec illa ante altare dicitur, ſed ſolum dicitur, *Munda cor meum:* nec portatur thuribulum, nec ponitur incenſum, nec miniſtri portant luminaria ad Euangeliũ, licet vniuerſi circũ ſtantes, qui habuerunt candelas, accendentes eas ad Euangelium, ad quod cantandũ miniſtri vadunt ordine præpoſtero, videlicet, Primo Diaconus, tum Subdiaconus, inde capellani duo. Finito Euangelio non portatur liber ad oſculum celebrantis, ſed illico clauditur, & remittitur, nec dicitur *Credo,* neque benedicitur aqua in calicem ponenda, neque tenetur patena per Subdiaconum. Facto offertorio ponitur incenſum, & incenſantur oblata, & altare, & ſolus Cardinalis celebrans. Finito cãtu Præfationis, illico omnes genuflectunt, ſic manentes vſque ad *Per omnia ſecula*, ante, *Pax Domini,* Subdiaconus incenſat ſacramentum in eleuatione, *Pax Domini* dicitur, ſed altare non oſculatur, nec pacis oſculum datur, nec oratio illa pro pace legitur, quæ eſt *Domine Ieſu Chriſte, qui dixiſti apoſtolis tuis pacem meam, &c.* Cum dicitur, *Agnus Dei* non percutitur pectus. Ad orationes

poſt

poſt communionem genufle&ctilde;titur, vt prius. In fine non da tur benedictio, nec indulgentia aliqua. Finita Miſſa Cardinalis celebrans vadit ad Faldiſtorium, vbi depoſita planeta, induit pluuiale nigrum, quod habebat aſſiſtens eius, & duo miniſtri non ſe exuunt, ſed ſic veſtiti, vt prius miniſtrant vſque ad finem abſolutionis. Capellanus aſperſoriũ cum ſuo vaſe aquæ, & alius thuribulum cum nauicula capit, & extenditur ante gradus altaris pannus niger, & interim per chorũ cantatur aliquod reſponſorium, in cuius fine, cum dicitur, *Requiem æternam,* Cardinalis ponit incenſum more ſolito, ſed ſine oſculis, & eo poſito antequam dicatur *Kyrieeleiſon,* celebrans vadit ad altare, vbi cum à choro dicitur *Kyrieeleiſon,* deponit mitram, & ſtans in cornu Epiſtolæ verſa facie ad altare cantat alte *Pater noſter,* quod proſequitur ſecrete, & lente, quia interim vadit ad medium altaris, & ibi vertit ſe ad pannum nigrum proſtratum, & ſtantibus in vltimo gradu duobus capellanis ceroferariis cum Cæremoniario inter eos medio, accipiens primo aſperſorium de manu Diaconi, aſpergit pannum nigrum in formam crucis, deinde accipiens thuribulum de manu eiuſdem Diaconi, incenſet illud, ſimili modo eiſdem Diacono, & Subdiacono oras ambas pluuialis hinc inde dilatantibus, poſtea reuertitur ad cornu Epiſtolæ, vbi ex libro cantat, *Et ne nos inducas, &c.* & alios verſiculos, & orationem Miſſæ, pro qua nullus tunc genufle&ctilde;tit, & in fine repetit verſum, *Requiem æternam, &c.* & recepta mitra, reuertitur ad ſe exuendum, & nulli canonici in fine applaudunt ei, vt in aliis feſtiuis Miſſis fieri ſolet.

DE EADEM MISSA PRO DEFVNctis præſente Cardinali per alium, ſed abſolutione per Cardinalem cantanda, & de ſermone habendo, qualiter, ac quando. Cap. XXXX.

EADEM in omnibus norma ſeruabitur in eiuſdem Miſſæ coram Cardinali celebratione,& in altaris, ac miniſtrorum aliorumque paratu,vt ſupra dictum eſt,vſque ad abſolutionem, quæ infra dicetur. Cardinalis autem in hac Miſſa omnia ſeruabit,quæ in pōtificali nouo dicta ſunt, niſi quod ibi omiſſum eſt videlicet, vt ſedes ampla Cardinalis ſit omnino diſcooperta,& nuda,& nulli canonici aſſiſtāt. Et ſi ſermo in defuncti laudem habendus eſt, tunc finita de toto Miſſa, & nullatenus intra eam habetur, hoc modo, quia perfecta Miſſa,ſermocinaturus veſtibus nigris indutus non tamen veſte cucullata,& lugubri, ſicut reliqui conſanguinei,niſi eſſet & ipſe conſanguineus;aut familiaris defuncti,quia ſic veſtitus,non tamen cucullo capiti impoſito,ſed eo tunc ſuper humero dextro, & cauda ſub ſiniſtra, more Prælatorum retractis vadit ante medium altaris, vbi genuflexus orat,deinde ſurgens, abſque aliqua benedictionis petitionē à celebrante,ſeu à Cardinali,vel ab aliquo, aſcendit, facta prius reuerentia Cardinali in pulpitum panno nigro,ſi placet,coopertum,& facit ſuum ſermonem,pro quo non præmunit ſe aliquo ſigno crucis in pectore, nec diuinā inuocat gratiam, neque præfatur Angelicam ſalutationem, ſicut in aliis ſermonibus, qui in laudem Dei intra Miſſam fieri ſolent,vt ſupra dixi,in capitulo, de ſermone intra Miſſam fiendo:nam aliter ſermo in laudem Dei, & aliter in laudem defuncti fieri debet.Finito hoc ſermone recitator eius ſimpliciter recedit quò placet, & ſi eſt de familia defuncti

ꝺi funebriter veſtitus,reuertitur ad locum ſuum inter alios confamiliares funeſtos,vbi dimiſſa cauda, & recucullato capite ſedet,& tunc à nullo compellatur, nec laudatur, quod diſerte orauerit,etiam ſi diſertiſſime fuerit concionatus. Interim vero ſi Cardinalis in fine volet abſoluere poterit hoc modo,quia cum cantabitur à choro reſponſorium, ipſe ibit ad altare,& accepto amiƈtu ſolo, & ſtola in formam crucis ante peƈtus,& pluuiale,ac mitra alba,ſtabit verſus ad altare, & poſito incenſo, vt ſupra, cum dicetur *Kyrieeleiſon,* depoſita mitra facit vt ſupra in omnibus, & per omnia: ſed nullo modo ipſe Cardinalis vadet ad aliquod ſepulchrum, vel depoſitum,vel capſam,aut feretrum copertum, vt in libro pontificali dicitur. Nam Cardinalis Epiſcopus id non debet,niſi eſſet pro Papa tunc defunƈto, quia illud cum Epiſcopis debet facere, & non cum canonicis,ſi tamen Epiſcopus non eſſet Cardinalis poſſet cum canonicis pluuialibus indutis.

DE VESPERIS, ET MATVTINIS PRO defunƈtis per Cardinalem celebrandis. *Cap. XLI.*

SICVT ſupra de Miſſa dixi,Veſperas,& Matutinas Cardinalis raro celebret: verum caſu quo placeat omnino celebrare, idem faciat, quo ad paratum omnium,vt ſupra, niſi quòd ipſe non erit cappa ſua, ſed pluuiali, vt dixi, in Veſperis feſtiuis, reſpeƈtiue tamen cum amiƈtu, & aliis, ac pluuiali,& mitra alba paratus erit in faldiſtorio ſedẽs,cui non aſſiſtent vlli miniſtri parati, nec aſſiſtens Vicarius, ſed ſoli capellani nouem ſuperpellicis induti, & reliqua faciet in Veſperarum, & Matutinarum celebratione, prout in libro pontificali dicitur. Si autem noluerit eſſe paratus,tunc

nullo modo inchoet illas, nec officium faciat, ſed dimittat per alium coram ſe fieri, vt ſupra in Veſperis dixi.

DE BENEDICTIONE. ET DISTRIBUtione candelarum in die Purificationis per Cardinalem agenda. Cap. XLII.

OFFICIVM, & actus benedictionis, diſtributioniſque candelarum, ac proceſſionis in die Purificationis, non plene explicantur in libro Miſſali, nec in Pontificali, maxime qualiter per Cardinalem Epiſcopum cum debitis ſolemnibuſque cæremoniis fieri debeat, ideo hic annotaui quæ expediunt pro honore Cardinalis, & actus agenda, & primo candelæ præparantur in aliquali maiore copia quàm aliàs fieri ſoleat, propter præſentiam Cardinalis, tam circa quantitatem in ſumma, quàm circa qualitatem in pondere, & in forma, vt & plures ſint candelæ, ac de materia ſinceriore, & cera candidiore, ſi & prout eidem placuerit. Aduertatur tamen, vt nulla candela, quæ in Eccleſia intra rem diuinam diſtribuitur, ſit variegata, vel auro diſtincta, præter vnicam pro Reuerendiſſimo D. Cardinali, quam ipſe manu ſua in proceſſione portabit. Si autem ad aliquem extra Eccleſiam, vt ad Legatum, Locumtenentem, Gubernatorem, Vexilliferum, vel alios miſſurus ſit pro munere, Cardinalis illas, vt volet pictas, & auratas benedicere quidē tunc, & demum mittere poterit ad libitum. Item duo cerei ponderis octo librarum, vel circa quilibet, quaſi duo funalia magna præparentur, quæ in proceſſione portabuntur ad latera Cardinalis, ut infra. Item ſi, & prout placuerit Cardinali pro eius liberalitate, & munificentia poterit præparari facere aliquas libras candelarum minorum ex cera communi, uel ut placebit, uidelicet de illis, quarum decem inte-

gram

gram faciunt libram, & eas poterit per ſuum Vicarium, uel alium dignum canonicum ad populum in medio Eccleſiæ expectantem candelas proiici facere ex alto ſuggeſtu, vbi eſt organum, qui locus ornari pannis aulicis prius poterit, & huiuſmodi proiectio fiet, quando iam Cardinalis finiuerit dare candelas ſuas clero, & nobiliori populo intra chorum exiſtenti, ſcilicet interim dum proceſſio parabitur, vt infra. Item præparentur pluuialia, & planetæ, & ſacra paramenta pro canonicis, ac manſionariis ituris ad proceſſionem, & crux ſimplex, quæ clerum dirigat ad proceſſionem; & ille qui crucem portat, ſit paratus in habitu Subdiaconali coloris violacei. Item præparetur menſa alta prope altare tangens ipſum cornu Epiſtolæ ſuper gradibus altaris erecta, vbi ſuperponentur candelæ benedicendæ, & aſperſoriũ, & incenſum, & liber benedictionum, & duo bacilia ſiue fontes, cum mica panis, & mantile pro lotione manuum Cardinalis ſolemniter fienda, ſicut ſupra prædixi in Miſſa ſolemni, & etiam vnum mantile, ſiue gremiale lineum album, & duo candelabra cum lumine. Item in medio altaris pro Cardinali benedicturo candelas amictus, ſtola violacea, & ſimiliter pluuiale violaceum potius ſimplex, quàm pretioſum, & mitra ſimplex ex damaſco albo, & annulus pontificalis, & baculus paſtoralis, & nulla alia penitus paramenta. Faldiſtorium etiam eodem colore tectum ad partem conſeruabitur ponendum in tempore ante medium altaris, adhærens altari, & non alibi. Item duo ſolum canonici aſſiſtentes miniſtri parati, alter in habitu Diaconali, & alter Sibdiaconali, ideſt cum planetis violaceis ante pectus replicatis, ac nouẽ capellani cum cottis, & duo ſcutiferi nobiliores ex omni familia, non ſeruituri apud abacum, ſed laturi prædictos duos cereos magnos honoris, ad latera Cardinalis in proceſſione euntis. Item aliqui deputentur cuſtodes cum baculis muniti, quorum aliqui rectum aditum ad tribunam, & aliqui

exitum lateralem ex ea cuſtodient, ita vt hi venturos pro candelis, non niſi per rectum aditum admittant, & illi eoſdem, habitis candelis, non niſi per lateralem exitum verſus ſacriſtiam excludant recedẽtes; alioquin poterit multa cõfuſio interuenire cum oppreſſione, & indecentia Cardinalis rem diuinã peragentis. Item quando benedictio, & diſtributio prædicta fient, altare deberet habere ſuũ pallium coloris violacei; quando vero ibitur ad proceſſionem, poſſet illud remoueri, & albũ poni pro Miſſa, quod præſente Cardinali religioſius eſſet. Et quando officium benedictionis, & diſtributionis fiet, tunc altare erit cum ſex luminaribus paratum, & aliis omnibus ſolemnitatibus, ſicut quãdo Cardinalis celebrat Miſſam, Dum vero fiet proceſſio, poterit altare parari iuxta conditionem celebraturi Miſſam, habito tamen reſpectu ad ſolemnitatem diei, & feſti, ac Cardinalis præſentis. Item ſedes ampla Cardinalis more ſolito ornabitur, in qua ipſam Miſſam ſolemnem audiet, ſi volet, vt infra. Igitur omnibus ordinatis, & horis canonicis expeditis Cardinalis in cappa ex camellotto violaceo veniet ad Eccleſiam organis continue, & inceſſanter ſonantibus, vſque ad principium benedictionis: & facta oratione ibit ad ſuũ Faldiſtorium in ſolito loco diſpoſitum, vbi tantiſper ſedebit, quoad omnes miniſtri, & canonici, ac manſionarij ſacris paramentis induti fuerint, ſi alioquin indui volent, quo facto, ipſe ſurget, ac ſpoliatus cappa per ſuos ſcutiferos, inducetur per aſſiſtentes canonicos paramentis ſupradictis, videlicet amictu, ſtola ante pectus in formam crucis tranſuerſa, pluuiali, mitra, & annulo pontificali: deinde ceſſantibus organis, & ſilentio indicto, Cardinalis cum mitra ibit ad altare, ſtans ante illud in medio, depoſita mitra faciet reuerẽtiam cruci more ſolito; deinde ibit ad cornu Epiſtolæ, vbi ſtans medius inter miniſtros ſuos, eleuatis ad candelas manibus, & facie aliquantulum ad illas verſa non cãtando, ſed

competenti, & intelligibili voce legendo incipiet verſum, videlicet, *Adiutorium noſtrum, &c. Domine exaudi, &c. Dominus vobiſcum, Oremus, Domine ſancte pater, &c.* cum quattuor ſequẽtibus orationibus: quibus dictis, ipſe Diacono more ſolito nauiculam miniſtrante imponit incenſum, ſed tunc non benedicet. Deinde eodem Diacono aſperſorium porrigente, ipſe prius aſperget candelas ter, in modum crucis, deinde incẽſabit, ſimiliter, poſtea accipiet mitram, & in Faldiſtorio ante medium altaris in ſummo gradu repoſito ſedebit. Interim ſacriſta accipit, & tenet candelam Cardinalis paruam cum panniculo infra alligato, ac etiam dat illos duos magnos cereos vni capellano, pro quibus demum tenẽdis vocantur duo ſcutiferi Cardinalis digniores. Et ſic Archidiaconus, vel Archipresbyter, aut dignior canonicus, niſi aliquis canonicus ſit alioquin Prælatus, ſtans ante Cardinalem dat cum oſculis primo illas duas magnas candelas, deinde ſucceſſiue illam paruam faculam auratam, aut ſimiliter Cardinali, qui illas ſuis manibus conſignat tenendas vſque ad finem Miſſæ dictis ſcutiferis, quorum alter in Euangelij, alter in Epiſtolæ cornibus ſtant: paruam vero dat vni ex capellanis conſeruandam, donec ipſe vadit ad proceſſionẽm: quo facto miniſtri dilatant pluuiale ante pectus Cardinalis, & extendunt vnam mappam, ſiue mantile pro gremiali ſuper genibus Cardinalis, quod duo capellani hinc inde genuflexi tenent. Candelas omnes per Cardinalem diſtribuẽdas canonicus ille, qui aſſiſtit ad ſiniſtram Cardinali miniſtrat, acceptas a camerario, vel ſyndico Eccleſiæ de abaco placide, & modeſte cum oſculo cuiuslibet candelæ. Alter vero qui aſſiſtit ad dextram ſuſtinet pluuiale a ſuo latere, & ſingulos venientes admonet, & inſtruit quomodo debeant oſculari manum, & candelam. Et ſic incipiunt bini venire, qui venturi ſunt, videlicet abſente magiſtratu, primo canonici parati, qui capturi candelas ſe inuicem ex honeſtate in-

uitare ad prius capiendas illas poſſunt, ſi volunt, & qui Cardinali candelas dedit, ille debet primus omnium ſimiliter capere reuerenter cum oſculis manus, & candelæ; quod ſimiliter alij omnes facere, ſed & genuflectere debent: veruntamen canonici humiliati capiunt illas. Crederem tamen ſi Archidiaconus, & Archipresbyter, & Vicarius canonicatum etiam haberent, ipſi, vel eorum alter, qui duas dignitates haberet, etiam duas candelas habere deberet, & ſimiliter ille ex canonicis qui eſt, ſi eſt Miſſam celebraturus duas habeat, prout etiam reſpectiue Papa cum ſuis Cardinalibus facit. Ordinem autem, quem ſeruare debent venturi ad capiendas candelas, dixi ſupra libro primo in capitulo, de loco canonicorum apud Epiſcopum ſuum, &c. & infra proximo capitulo de cineribus, vbi diuerſitas oſtenditur inter hunc actum, & illum. Cum Cardinalis incipit diſtribuere, ſimiliter & chorus ipſe incipit, & non prius cantare antiphonam, videlicet, *Lumen ad reuelationem, &c.* Quòd ſi fortaſſe Locumtenens, aut Gubernator adſit cum magiſtratu, tunc conſideret Cardinalis, an velit Locumtenentẽ, vel Gubernatorem aliquantulum honorare, quod fiet ſi ipſe poſt finitam a ſe benedictionem candelarum velit ſibi a Locumtenente, vel Gubernatore candelas conſignari; item an ſtanti, vel ſedenti, & an cum mitra, vel ſine ea. Ego autẽ cenſerẽ vt Cardinalis ſedens cum bireto, ſed ſine mitra acceptaret a Locumtenente, ſeu Gubernatore Epiſcopo conſecrato candelas ſuas, & poſtquam ipſe eo modo ſine mitra ſedens Locumtenenti, aut Gubernatori, & etiam Confallonerio, ſeu Vexillifero, & non alteri ſuas dederit, tunc acciperet mitram, & cum mitra cæteris de magiſtratu, & de capitulo diſtribueret: hoc tamen ſeruato, vt omnes de clero, & populo quiete, & placide pro candelis venientes cum genuflexione eas capiant, præter magiſtratum, & canonicos, qui non omnino genuflectunt vſque ad terram: omnes

nes autem alij genuflexi, capiunt primo candelam, tum oſculantur manum, & candelam ipſam. Finita per Cardinalem diſtributione, ipſe illico mandat, ſi vult, candelas alias ex ſuggeſtu in medium Eccleſiæ proiici ad populum, quas proiicere poteſt Vicarius ipſius Cardinalis, vel ſenior canonicus adiuuante camerario, vel ſyndico Eccleſiæ; quod dum fit, Cardinalis in ſuo Faldiſtorio, lauat manus ſolemniter, ſicut quando celebrat Miſſam, & tunc accenduntur cãdelæ tres Cardinalis, & omnium aliorum, maxime de clero, & ordinatur proceſſio. Interim Cardinalis lotus, depoſita mitra ſurgit, & remoto Faldiſtorio, factaque reuerentia altari, ſtans in cornu Epiſtolæ alte cantat in tono feriali, videlicet, *Oremus*, & miniſter à dextris paratus cantat; *Flectamus genua*, & ſic omnes genuflectunt; & alius miniſter à ſiniſtris cantat, *Leuate*, & ſic omnes ſurgunt: tum Cardinalis proſequitur orationem, in feriali, & æquali tono videlicet, *Exaudi quæſumus Domine, &c.* qua completa, iterum ſuper Faldiſtorio ibidem poſito Cardinalis ſedet cum mitra, & iterum ponit incenſum, vt ſupra. Et ordinata proceſſione, ſurgit medius inter duos ſuos miniſtros paratos ſubleuantes oras hinc inde pluuialis, & vadit tenens manu ſiniſtra candelam ſuam ardentem, & dextra dans benedictionem: cauda pluuialis, ſi opus eſt, ideſt ſi ea nimis oblõga ſit, poſſet deferri per aliquem nobilem virum, non quidem eccleſiaſticum, ſed omnino ſecularem, & quod melius eſſet officialem, vt Priorem, Vexilliferum populi, vel alterum ſimilem, prout ſupra dixi in capitulo, de acceſſu Cardinalis ad Veſperas. Ante eum immediate quaſi ad latera vadunt duo ſcutiferi portantes illos duos cereos ardentes, & omnes alij ſuas candelas ſimiliter accenſas ferunt proprijs manibus. Ante crucem erit thuriferarius, tum duo ceroferarij modicu mante crucem præibunt, vel medium facient eum, qui fert crucem, in qua imago Crucifixi ante, non retro re-

ſpiciet,

ſpiciet:quia ſi Card. Bonon. Epiſcopus eſſet Legatus ibidem,aut Patriarcha,tunc imago retro, & non ante reſpiceret. Proceſſio poſſet ire per vnam nauim Eccleſiæ, & per aliam redire ad chorum omiſſa maiore naui, quæ eſt in medio Eccleſiæ,& non exire Eccleſiam:tamen fiat,vt placet iuxta ritum Eccleſiæ. Finita proceſſione omnes ingreſſi chorum reponunt paramenta, & candelas extinguunt, quas apud ſe conſeruant accendendas,dum Euangelium cantabitur,vt infra, præter illos duos ſcutiferos tenentes duos cereos,qui uſque ad finem Miſſæ eos ſic ardentes tenent ad latera ſedis. Et Cardinalis denique in plano inferiori altaris exuatur paramẽtis,& induatur cappa, & illico adſit ad eius ſiniſtram celebraturus,& inchoetur cõfeſſio,& Miſſa, cuius miniſtri induuntur paramentis albis. Et propterea Diaconus,& Subdiaconus in Miſſa debent eſſe parati dalmatica, & tunicella,& *Gloria in excelſis,* intonatur in tono Apoſtolorum,& unica oratio dicitur, & cum inchoatur Euangelium Card.& omnes alij,qui habuerunt, & habent candelas accendunt, vel accendi faciunt, quas ſic accenſas manibus propriis tenent vſque ad finem Euangelij,& iterum illas ad eleuationem ſacramenti ſimiliter accendunt, & poſt eleuationem extinguunt.

DE OFFICIO, ET BENEDICTIONE, ac impoſitione Cinerum in die prima Quadrageſimæ per Cardinalem peragendis. Cap. XLIII.

IN die Cinerum non eſt tanta preſſura populi pro cineribus,ſicut pro candelis habendis;ideo nulli, aut pauciores in ingreſſu, & egreſſu ad tribunã cuſtodes adhibeantur nec abacus,ſiue menſa aliqua præparetur,nec altare feſtiuiter,

ter, ſed ferialiter componatur; ſuper quo tamen cera erit alba, & in medio eius ponetur vnum bacile argenteum plenū cineribus factis ex ramis oliuarum anni præteriti combuſtis, & in cornu Euangelij ponentur duo bacilia cum mica panis, & mantilibus duobus pro lotione manuum Cardinalis, vt ſupra. Præparabitur quoque aſperſorium aquæ, & thuribulum cum ſuis requiſitis, & liber benedictionum. Item paramenta eadem pro Cardinali, quæ ſupra in die Purificationis, & pro canonicis, & miniſtris Cardinalis omnino, vt in prædicta die Purificationis; niſi quòd vnus manſionarius Eccleſiæ tenens bacile cum cineribus apud Cardinalem, tunicella paratus erit, & demum reliqua omnia parabũtur, quæ ſupradicta ſunt, exceptis his, quæ ad proceſſionem pertinent: quoniam nulla hodie fit proceſſio. Igitur Cardinalis adueniens facta oratione, & paratus cum omnibus aliis, qui parandi erunt, vt ſupra, ac habens ante ſe bacile cũ cineribus ſuper altari poſitum, ſtanſque ſine mitra, ſed cum bireto non quidem cantat, ſed intelligibiliter legit antiphoniam, videlicet, *Exaudi nos Domine*: qua cum pſalmo repetita, depoſito bireto proſequitur ſimili voce, *Dominus vobiſcum, & Oremus*, & orationes in totum quattuor, quibus finitis ponit incenſum, tum aſpergit, & vltimo adolet incenſo. Interim non accipit mitram, ſed poſito ante medium altaris in ſupremis gradibus Faldiſtorio, ſedet nudo capite, ad cuius dextram genuflexus manet continue Capellanus tenens bacile cum cineribus, & ex venientibus canonicis primus accedens antequàm cineres capiat, oſculatur proprios digitos, quibus accepturus eſt cineres imponendos Cardinali, & ſic capit, & ponit ſuper capite eius dicens, *Memento homo, quia puluis es*, non autem, *Cinis, &c.* quo facto Cardinalis ſedet, & accipit biretum, & mitram, ac gremiale cum linteolo, & ſic dat cineres ſingulis ad ſe venientibus dicens, *Memento homo, &c.* ſed nulli tunc oſculantur

tur manum eius. Si Legatus, vel alius quiuis Cardinalis, aut etiam Archiepiſcopus Rauen. adſit, tunc omnes hi ſtantes ſtanti dant. Quòd ſi Gubernator, aut Locumtenens Prælatus adſit cum Magiſtratu, tunc ipſe Gubernator, aut Locumtenens ſtans dat cineres Cardinali Epiſcopo ſedẽti, a quo mox ipſe ex magiſtratu ſolus ſtans humiliato capite illos accipit, poſt quem illico canonici Eccleſiæ cathedralis ſi parati ſunt, vt eſſe debent ante reliquũ Magiſtratum omnem accipiunt cineres ſtantes humiliati profunde, non autẽ genuflexi: niſi ibi adſint aliqui Prælati apoſtolici, vt Epiſcopi, & Protonotarij, ac Abbates habitu, & actu, quoniã Epiſcopi ante canonicos quantumcunque paratos capiunt humiliato tantum capite cineres, & deinde canonici parati, poſt quos omnis Magiſtratus, & Oratores non Prælati cum illo, incipiẽdo a Vexillifero iuſtitiæ (ſi modo ipſe eſt in capite Magiſtratus) vſque ad vltimum Antianum, qui omnes accipiunt genuflexi. Poſt Antianos ibunt Manſionarij, ſi parati ſunt, aliàs non, & ipſi genuflexi accipiunt: Manſionarios paratos ſequũtur Protonotarij, & Abbates prædicti, deinde Vexilliferi plebis cum Quadraginta Conſiliariis ordine eorum ſolito, & poſt iſtos omnes alij de clero cottis veſtiti, quos ſequuntur nobiles, & ciues laici, & denique totus populus, præſens, qui volet. In qua quidem antecedẽtiæ diſtinctione, & ordine quæſo, vt magnificus noſter Magiſtratus, & omnis ille inclytus Senatus, omniſq; nobilitas Bonon. non admiretur, ipſum ordinẽ contemnendo: quoniam hoc ſingulare dogma a ſanctis Patribus in hac noſtra cæremoniali diſciplina conſultis traditum eſt, ſcilicet vt hodie pro capiendis cineribus, & in Paraſceue pro crucis adoratione, qui duo actus humilitatem præ ſe ferunt, principes omnes de ſeculo ſe ſubmittunt ſacerdotio, cui in duobus his actibus cedunt; quod etiam in capella Papali reſpectiue ſeruatur, vbi ſi Princeps, Dux maior, Rex, & denique ipſe

ipſe maximus Imperator adſit cum Cardinalibus, & Prælatis paratis; tunc quidem ipſe Imperator poſt Cardinales omnes, Reges poſt Aſſiſtentes Prælatos, Duces autẽ poſt omnes reliquos Prælatos etiam poſt Abbates, & Pœnitentiarios paratos accipiunt cineres, & etiam adorant crucem poſt eoſdem ordine prædicto, etiam ſi clerus non ſit paratus in Paraſceue: non autem ſic in aliis actibus, vt in candelis, palmis, & oblationibus, ac incenſationibus, & oſculationibus dandis, & huiuſmodi aliis actibus. Quamprimum autem Cardinalis incipit dare cineres, tunc, & nõ prius chorus incipit cantare, videlicet, *Exaudi nos Domine,* & antiphonam, videlicet, *Immutemur habitu.* Datis tandem cineribus Cardinalis ibidem lauat, vt ſupra, tum ſine mitra ſurgens, & verſus ad altare ſtans in cornu Epiſtolæ cantat alte, *Dominus vobiſcum, Oremus, Concede nobis Domine, &c.* & in fine omnes canonici ſe exuunt, vt ſupra, & ſimiliter Cardinalis exutus ibidem deſcendit ad confeſſionem faciẽdam pro Miſſa, pro qua celebraturus debet eſſe paramentis violaceis indutus, & miniſtri eius cum planetis ante pectus replicatis. *Gloria in excelſis* non dicitur: ideo ſi per Prælatum Miſſa cantatur, non dicitur ante orationem, *Pax vobis,* ſed *Dominus vobiſcum.* Dicuntur quinque orationes æquali cantu, id eſt, feriali, videlicet, prima, De die, ſecunda *A cunctis*, tertia, *Omnipotens ſempiterne Deus, qui viuorum.* quarta contra paganos, quinta pro Papa, ad quas per Cardinalem, & per omnes genuflectitur, ſicut in Miſſa pro defunctis. Item genuflectitur ad verſum, *Adiuua nos Deus.* Item finita Præfatione vſque ad *Per omnia*, ante *Pax Domini.* Item ad omnes ſex orationes poſt communionem, etiam vſque ad finitam orationem ſupra populum, & alias, ſicut in Miſſa pro defunctis; niſi quòd canonici veniunt ad circulos, & patena tenetur, & omnes incenſantur poſt offertorium, & pax datur, & Subdiaconus Epiſtolam, & Diaconus Euangelium

cantaturi deponunt planetas, & oſculantur manum Cardinalis, & Diaconus capit benedictionem a Cardinali, & ipſum poſt Euangeliũ inceſat libro exoſculato: & poſt quintam orationem cantatur verſus, *Humiliate capita veſtra Deo,* & in fine datur benedictio, & Indulgentia, quæ in Miſſis pro defunctis non fiunt.

DE OFFICIO BENEDICTIONIS, ET DIſtributionis palmarum, ac proceſsionis per Cardinalem, ſed de Miſſa coram eo per alium peragendis. Cap. XLIIII.

QVASI in omnibus officium palmarum concordat cum officio candelarum, niſi quòd non ita feſtiuiter hodie parabitur Tribuna, & altare: nam ſolemnitas hæc per myſteria Paſſionis remiſſius agetur. Menſa tamen ſi videbitur expediens apud altare parabitur pro ſuperponendis palmis, & ramis oliuarum, & aliis vtenſilibus pro benedictione prædicta, & duæ palmæ, ſeu oliuarum frondes erunt magnæ, & longæ floribus, ac herbis odorantibus, ac ſertis florẽtibus contextæ, & ornatæ, quæ portabuntur per duos nobiliores ſcutiferos vt ſupra, & alia palma pulchre cõcinnata, quam Cardinalis manu ſua proferet. Bacilia cum mica panis, & mappulis pro lotione manuum Cardinalis, altare ferialiter, & poſitiue parabitur, etiam ſi Cardinalis ſit celebraturus. Cuſtodes in aditibus ad tribunam deputabuntur ad confuſionem euitandam. Paramenta pro omnibus canonicis ituris ad proceſſionem, ſicut in die Purificationis, & ſimiliter paramẽta pro Cardinali eadem, & eiuſdem coloris, vt ibi, quæ capiet, vt ibi cepit, niſi quòd organa ſilebunt. Omnia autem fient quoad benedictionem, & ante illam, & poſt illam, ſicut ſupra in Purificatione reſpectiue dictum

eſt,

eſt, præter hoc, quòd orationes nõ erunt eædem, ſed aliæ: erunt autem in totum octo, videlicet ſex ante aſperſionẽ, & incenſationem, ſeptima poſt aſperſionem, & incenſationem, quæ ſeptem legentur voce intelligibili, & octaua poſt diſtributionem omnium palmarum: ſed iſta octaua cantabitur alte, ac ferialiter. Igitur benedictis palmis, ſiue oliuis, ac Cardinali cum mitra ſedenti, Archidiaconus, vel Archipresbyter, ſiue prior canonicorum dabit ſuas tres palmas, vt ſupra cum oſculis ſolitis. Primo duas magnas, & aliam paruam eodem modo, quo ſupra. Et poſtea accepto gremiali Cardinalis incipiet diſpenſare, vt ſupra, & tunc cantores incipiunt cantare antiphonam, *Pueri Hebræorum*, & non prius. Diſpenſatio autem palmarum, & ramorum fiet ordine, quo ſupra de candelis dictum eſt, qua diſpenſatione finita, lauabit Cardinalis, & dum interim ordinabitur proceſſio, Cardinalis acceptos manu propria manipulos, ſiue faſciculos oliuarum benedictarum dabit aliquibus idoneis, & dignis patribus de Eccleſia, qui ramos oliuarum ex alto ſuggeſtu de mandato ipſius ad populum proiicient, vt de candelis dixi: & fiet proceſſio per Eccleſiam ex vna naui ad aliam, vel ex vna porta ad aliam, vt placet, ſed ſi intra Eccleſiam fiet, quod melius videtur, tunc claudetur porta, quæ eſt ſupra ſchalas ante aditum medium chori, & aliqui cãtores intra illius aditus portam, cantabunt quattuor, vel circa verſus, tum Crucifer percutiet crucis pede ipſam portam, qua patefacta, tam ipſe, quàm omnis proceſſio ingreditur, choro cantante antiphonam, videlicet, *Ingrediente Domino*, & ſic omnes depoſitis paramentis, vbi acceperunt, ſeruabunt ſuas palmas, vt illas ſuſtineant propriis manibus, maxime Cardinalis, & canonici, ac etiam omnes de choro, dum cãtabitur Paſſio. Et ſimiliter illi duo ſcutiferi, qui tenent palmas ſtabunt, ſicut cum candelis ſteterunt, vt ſupra. Miſſa fiet ordinaria, in qua oratio vnica, & *Credo*, dicetur, & miniſtri

vtentur planetis plicatis. Pro Epiſtola cantanda Subdiaconus deponet planetam plicatam, quam finita Epiſtola reſumet, & in Epiſtola cum dicitur verſus, videlicet, *Vt in nomine Ieſu omne genuflectatur, &c.* omnes genuflectent vſque ad verbum, *Et omnis lingua, &c.* excluſiue. Tres cantaturi Paſſionem debebunt eſſe induti habitu diaconali, præter tamẽ dalmaticam: ſtolæ autem eorum omnes erunt coloris violacei, & ipſi ſequentibus tribus capellanis Eccleſiæ ſine incẽſo, & ſine luminibus, præcedente omnes Cæremoniario ductore, ibunt hoc ordine ad oſculum manus Cardinalis. Primo ille qui Euangeliſtæ perſonam ſuſtinet portans librum: Secundo qui loco Iudæorum & aliorum reſpondet: Tertio qui Chriſtum repræſentat, qui ſoli tres oſculata manu Cardinalis nullam benedictionem petent, ſed abſolute ibunt ad locum Paſſionis cantandæ, id eſt extra Presbyterium, & nullatenus intra illud, directi ad cornu Euangelij altaris, non quidem faciebus, ſed brachiis dexteris illi verſis. Qui Chriſtum repræſentat ſtabit in medio, qui Euangeliſtam ad dextram, qui Iudæum ad ſiniſtram. Capellani illi tres æquales, & ſimul facie ad faciem contra cantores ſtabunt, & qui erit medius tenebit librum, alij duo per vices æquali temporis & laboris ſpatio mutantes ſe ſuſtinent. Dum inchoatur Paſſio ſurgent Cardinalis & omnes detecto capite, & accipientes ſinguli palmas, ſiue ramos oliuarum manibus propriis ſtabunt ſic vſque ad finẽ eius: In qua dicto verſu, videlicet, *Ieſus autem clamans voce magna emiſit ſpiritum*, tunc, & non prius genuflectẽt omnes per ſpatium vnius *Pater*, & ſimiliter ipſi cantores genuflectent: deinde qui pro Euangeliſta eſt, continuabit aſtantibus ibidem ſemper qui pro Chriſto, & qui pro Iudæo repræſentantur vſque ad finem Paſſionis: qua finita Cardinalis ſedebit depoſita palma, & ſimiliter omnes ſedebunt, & ſic illico Diaconus Euangelij depoſita planeta, vt aliàs ibit ad altare cum libro, ponet illum in medio,

& vadet ad miniſtrandam nauiculam pro incenſo, inde reuerſus ad altare dicet, *Munda cor meum,* & accepto libro petet benedictionem a Cardinali pro Euangelio cantando, vt aliàs, ad quod ibitur ſine lumine, quia lux mundi extincta eſt, & primo incenſabit librum, vt aliàs, & cum incipiet, *Altera autem die,* ſignabit librum, & ſe in frōte, ore, & pectore, vt aliàs, & omnes iterum acceptis palmis ſurgent reuerēter audientes Euangelium, quo finito non indicabuntur feſtiuitates, vt mos eſt Bonon. ſed Cardinalis oſculabitur librum, & incenſabitur, & omnia alia fient ſicut in alijs Miſſis; niſi quòd ſolus ex omnibus dūtaxat Cardinalis, dū eleuatur Sacramentum, tenebit palmam ſuam propriis manibus: quod bene notetur, quia myſterium habet. In fine dabitur benedictio, & Indulgentia publicabitur, & illi duo ſcutiferi cum magnis palmis ante Cardinalem præcedent vſq; ad eius cameram, vbi eas reuerenter cuſtodiendas per totum annum deponent.

DE MATUTINIS TENEBROSIS INtra ſanctam hebdomadam præſente Cardinali, & officium faciente. Cap. XLV.

IN feriis quarta, quinta, ac ſexta maioris hebdomadæ, quæ ſancta dicitur, tenebræ ſiue Matutinæ tenebroſæ hoc modo peraguntur. Primo quidem nulla tapetia, & nulli apparatus fiunt in tota tribuna, & triangulare candelabrū ſolitum paratur intra presbyterium ante altare cum cādelis quindecim ex cera communi vnciarum decem, aut libræ vnius quælibet, quæ quotidie diebus his tribus nouæ, & integræ apponuntur. Item ibi prope præparatur vna arūdo, ſiue virga cum ſpongia humefacta, vel alio modo pro extinguendis candelis quindecim, vt dum extinguuntur non

moueantur

moueantur de candelabro. Super altari ſex candelabra om nino,& non pauciora cum totidem candelis ſimilibus, quæ ſimiliter non remouentur de ſuis candelabris dum extinguuntur, vt infra. Sedes ampla Cardinalis in iſtis diebus tenebrarum ſit ſimiliter nuda cum vno tantum puluino vio laceo parata ſi placet,vt infra. Super altari ſit ſua crux ſolita. Cardinalis ingrediens chorum, non ſinit ſibi caudam cappæ deferri,vt aliàs,quæ etiam eſſe debet ex panno,& nõ zambelloto,violacei coloris, ſed cauda ante locũ orationis fiẽdæ dimiſſa, ꝓcedit ad altaris gradus nudos,vbi orõne facta longiore ſolito, vadit trahẽs caudam per terram ad ſeſſionem paratam,vbi non habet ante ſe librum aliquem. Et ſciat Cardinalis,quòd iſtis tribus diebus non conuenit ante ſe clauas argenteas habere, quæ pro dignitate Cardinaliũ ante ipſos ſolent ſemper deferri. Quinimmo ipſe Cardina lis ſi humilius agere volet, non vtique ad ſuam ſedem amplam,ſed ad cancellos, ſiue ſtalla canonicorum conuenientius iret,atque ſimiliter ibi conuenientius cum ipſis ſederet in illorum cancellis, cum nullo tapete, ſed omnino humiliter,ac mœſto potius vultu,quàm hilari; quo caſu candelabrum triangulare cum candelis quindecim,non ante mediũ altaris,ſed ante cornu Epiſtolæ eiuſdem altaris locabitur: ſi autem ipſe in ſede ampla ſedebit ſolita, tunc candelabrum ante medium altaris locabitur, & nulli tunc canonici aſſiſtunt,niſi capellani ſui,& ipſi quidem ſine cottis. Poſtquã pauliſper quieuerit Cardinalis ſurgit ſurgentibus omnibus, & detecto capite dicit, verſus ad altare, tacite totum *Pater noſter*, quo toto tacite completo, primo tegit caput, & ſic remanet tectus, & rectus. Chorus autem hoc viſo incipit antiphonam videlicet, *Zelus domus tuæ, &c.* Ipſi canonici inti matas eis antiphonas more ſolito cantant, quorum ſenior ille qui eſt apud Cardinalem in choro (etiam ſi Archidiaco nus ſit) incipit, etiam ſi ordo chori eſſet, vt tunc ab alia parte in-

te inchoari deberet. Et uno ex ipſis tunc ſurgente,ſurgunt omnes,non tamen Cardinalis Epiſcopus,& primo inchoante,reliqui omnes hinc inde ſimiliter cantare ſuas antiphonas debent,ſine alicuius intermiſſione,& nullius excuſatione admiſſa præſente Cardinali. Itaque cantata per chorum antiphona prima ſecundi nocturni, & incepto pſalmo Cardinalis ſedet,& ſimiliter canonici,& alij omnes ſedent.Finito quolibet pſalmo Cæremoniarius,vel aliquis capellanus factis reuerentiis vadit ad candelabrum triãgulare,& extinguit vnam ex quindecim candelis, non auferendo cãdelam de candelabro, ſed arundine, & ſpongia humecta admota, vel alia ſimili materia,extinguit placide tamen incipiendo à parte lateris Euangelij directe,deinde ab altera, & ſic alternatim. Finita antiphona tertij pſalmi in quolibet nocturno, cum dicitur reſponſorium verſiculi, Cardinalis ſurgit, ſurgentibus omnibus,qui eo finito detegit caput,& ſub ſilẽtio,vt prius dicit totum *Pater noſter*, tum in fine caput tegẽs, ſedet,ſedentibus omnibus,præter cantores, qui cantant lamentationes, & hi antequam incipiant, & poſtquam finierint cantum,debent facere reuerentiam altari,& Cardinali, & ſemper debent,ſi poſſunt tamẽ, eſſe capite nudo, dum cantant ipſas lamẽtationes,pro quibus pulpitum, ſiue legile poni debet in veſtibulo,ideſt, ante presbyterium altaris, vt ſupra in capitulo de pulpiti poſitione dixi,etiam ſi Cardinalis ſedeat in ſtallo apud canonicos. Lectiones ſecundi & tertij nocturni ibidem cantant canonici iuniores,incipiente eo iuniore,qui eſt in parte Cardinalis, & deinde alio in alia parte,& ſic alternatim vſque ad finem abſque vllius intermiſſione, vt ſupra de antiphonis dictum eſt, & incipiunt ex loco ſuo diſcedere ituri ad legile pro lectionibus cantandis, quando incipit repeti antiphona poſt pſalmum tertium; tunc.n.vocante per nutum Cæremoniario, vadunt ad legile, & eis tunc ſurgentibus, nulli ex canonicis aſſurgunt, &

cum

cum diſcedunt ex choro, non tranſeunt ante Cardinalem, ſi ibi eſt cum canonicis, ſed ſine reuerentia eius tunc procedunt deſcendentes per longum chori in medio cancellorũ, & ibi reuoluti ad Cardinalem faciunt reuerẽtiam, tum peruenientes ad legile faciunt reuerentiam altari, & ibi nudo capite ſtant, ſtante poſt eos continue Cæremoniario quaſi ad ſiniſtram ipſorum, vt interim voluat folia, & cuſtodiat lumen ſi opus eſt. Finita lectione faciunt reuerentiam altari, & Cardinali, deinde ad locum ſuum reuertuntur, vbi a canonicis omnibus aſſurgentibus, recipiuntur more ſolito, ſine tamen riſu, aut plauſu aliquo in omnibus his officiis tenebroſis: & idem fit in ſecundo, & tertio nocturno. Inceptis laudibus Cardinalis non ſurgit, nec aliquis, ſed ſic manet ſedens, ſedentibus omnibus vſq; ad pſalmũ, *Benedictus:* quo inchoato, ſurgens detecto capite, facienſq; ſibi ſignũ crucis a facie ad pectus, ſtat verſa facie ad altare. Et interim remanente vnica candela ſuper candelabro triangulari Cæremoniarius obſeruat ſingulos verſiculos ipſius pſalmi *Benedictus,* dum a choro cantantur: cum enim cantatur ſextus verſiculus, videlicet, *Iuſiurandum, &c.* Cæremoniarius vadit ad altare cum prædicta arũdine, & deinde pro vnoquoque verſiculo, qui ſunt remanentes ſex, vnam de ipſis ſex candelis altaris extinguit cum prædicto inſtrumento, ita vt finito vltimo verſiculo, ſint omnes ſex illæ candelæ pariter extinctæ, incipiens ab illis tribus candelis, quæ ſunt verſæ ad cornu Euangelij, id eſt in dextra manu Crucis, & deinde aliæ tres. Interim dum repetitur antiphona poſt *Benedictus*, Cæremoniarius candelam illã vnicam ex triangulari candelabro, aliquo capellano, ſi opus eſt, adiuuante realiter aufert, & illam ſic ſemper ardentem eleuata manu ſuſtinet genuflexus ſuper cornu Epiſtolæ altaris, donec finiatur pſalmus, *Miſerere mei Deus.* Itaque antiphona repetita, Cardinalis, & omnes genuflectunt in lo-

cis

cis ſuis pro verſiculo cantando, videlicet, *Chriſtus factus eſt pro nobis obediens,&c.* deinde dicitur à choro ſub ſilentio totum *Pater noſter*, & poſtea alta voce, non tamen ſub cantu dicitur pſalmus, *Miſerere mei Deus:* quo incepto,& non prius Cæremoniarius candelam illam vnicam ardentem ſub altari occultat. Interim ſi Cardinalis vult habere ante ſe librũ, pro oratione in tempore dicenda, habeat illum. Finito pſalmo Cardinalis genuflexus perſiſtens capite potius inclinato, quàm eleuato,& voce mœſta, potius quam ſonora, alioquin intelligibili, orationem memoriter pronuntiat; vel ſi ex libro legit, quaſi occulte legit, videlicet, *Reſpice quæſumus, &c.* vſque ad *Qui tecum*, excluſiue, quòd ſecrete complet. Et finita oratione Cæremoniarius adiuuantibus quattuor, aut ſex capellanis incipit,& non prius, manibus ſuper altaris ſcabello pulſare, fragorem faciens; reliqui omnes tunc ſimiliter facientes adiuuant Cæremoniarium, ſed vnica vice tantùm fit fragor ille, qui durat per ſpatium vnius *Pater noſter*, & non amplius. Nam Cæremoniarius inchoans fragorem, ſimul, & cum eo omnis populus dicit *Pater noſter*, ſub ſilentio, in fine cuius Cæremoniarius cãdelam accẽſam profert, qua viſa omnes ceſſant à fragore, & ſtrepitu. In fine tenebrarum non datur benedictio, nec indulgentia, nec dicitur, *Fidelium animæ,&c.* ſed Cardinalis trahẽs caudam per terrã, & ſine clauigero,& ſine plauſu ſalutantiũ aliquo, reuertitur vt venerat. Quæ omnia ſeruantur in alijs tenebris, niſi quòd altare nudum erit,& tota tribuna poſitiua, atque ſimplex.

DE MISSA PER SUFFRAGANEUM, *ſed de proceſsione pro Sacramento per Cardinalem reponendo in Cœna Domini. Cap. XLVI.*

MENTIONE de Criſmatis,& olei conſecratione, ac pedum pauperum duodecim ablutione dimiſſa,

quæ fieri debēt feria quinta ſanctæ hebdomadæ, quæ cœna Domini dicitur, quorũ alterũ conueniẽtius p Suffraganeũ, alterũ per Legatum, ſeu Gubernatorem, aut Locumtenentem in Eccleſia Sancti Petronij fieri ſolet, alioquin iuxta formam in moderno Pontificali libro traditam, hic conſequenter attingam, quæ ad Miſſam hodiernam, ſed principaliter quæ ad proceſſionem pertinent pro repoſitione ſacramenti per Cardinalem ſolmniter agenda. Et quidem primo capella aliqua in corpore Eccleſiæ, quàm ſolemnius poterit ornabitur pro repoſitione ſacramenti, pro quo ſolmniter cuſtodiendo etiã poterunt aliqui cuſtodes idonei pro forma, ac reuerentia adhiberi, & altare ibi ornabitur cũ capſula ſuper eo pro incluſione ſacramenti. Item præparabitur vmbraculum, ſiue ſolitum Baldachinum vt vocant, & præmonebuntur ſex vel octo manſionarij ex dignioribus, & ſenioribus Eccleſiæ, vt finita Miſſa induant planetas ſolas ſine amictu, ſuper cottis, quia hodie ſic, ſed cras in cottis debēt portare baldachinum ſupra ſacramentum, ſoli ipſi de clero, & non aliqui de populo, etiã ſi Magiſtratus adeſſet, qui vellet illud ferre, & funalia quot placet ad minus decẽ, vel xij. ex alba cera, quæ portabuntur per capellanos Cardinalis cottis veſtitos. Item canonici omnes parati erunt pluuialibus, vt ſupra in Veſperis ſolemnibus, & ipſi omnes tam canonici, quàm manſionarii ſinguli ſingulas faculas, ſiue candelas manibus proprijs accenſas ferent, præter illos, qui ferunt baldachinum. Item thuribula duo, & nauicula vna. Item calix vnus maior, & pluchrior omnibus, præter illum de Miſſa, & vnum paruum velum pro calice, & aliud magnum velum pro ſpatulis Cardinalis portaturi ſacramentũ cum aliquibus acubus retenturis velum, ne decidat ex ſpatulis eius. Item duæ hoſtiæ conſecrandæ. Item capellani nouem Cardinalis cottas præparabũt, vt in fine Miſſæ omnes ſint induti ſicut ipſo celebrante ſolent, excepto Aſſiſtente,

qui

qui hodie non debet paratus adeſſe. Miſſa vero ſic peragetur, Primo enim finito pſalmo, *Iudica me*, dicetur, *Gloria patri, &c.* Et ſimiliter in introitu dicetur, *Gloria patri, &c.* quia, *Gloria in excelſis*, dicitur, quod ante paucos annos non ſeruabatur: Incenſum ponitur bis in tota Miſſa, incenſatur altare, vt aliàs, & ſi celebrans eſt Prælatus incenſabitur ipſe, & dicet, *Pax vobis*, ante orationem, & dicet *Credo*, ac *Pax Domini, &c.* ſed non oſculatur altare tunc, nec datur oſculum pacis poſt *Agnus Dei*, quia hac die Iudas oſculo tradidit dominum Ieſum; ſed omnes orationes dicit, & fit Miſſa ordine ſolito. paulo vero ante communionem Cæremoniarius portat ex abaco ad altare calicem vacuum ſupradictum cum magno velo. Facta communione de vtraque ſpecie, priuſquam celebrans ſe purificet, reponit ſacramentum intra concauũ calicis vltimo portati, & non ſuper patena, & calicem cooperit primo palla, deinde patena, quibus in Miſſa vſus eſt, & & iſta paruo velo Diaconus tegit: Deinde celebrans ſine mitra extra cornu Epiſtolæ verſa facie ad populum ſic lauat, vt non renes, ſed brachium dextrum ſacramẽto lauans vertat, & eundo, & redeundo ad altare, ſemper vſque ad terram genuflectit ante ſacramentum. Aduertat tamen, vt dũ ſe ad populum vertit dicturus, *Dominus vobiſcum*, nõ in medio ſe vertat ante ſacramentum, ne aut illi renes conuertat, aut proſpectum populi impediat. In fine Miſſæ dicitur, *Ite miſſa eſt*, & etiam datur benedictio ſolemnis per Cardinalẽ, ſed nequaquã publicatur Indulgẽtia, q̃ a repoſito ſacramẽto publicabitur in loco ſacramenti, vt infra. Celebrans dicturus Euangelium, videlicet, *In principio erat verbum*, non ſignat altare, vt aliàs, & ad partem exuitur omnibus paramẽtis, & interim quiete præparãtur omnia pro proceſſione, & accenduntur funalia, quæ dantur capellanis Cardinalis, & canonici capiunt ſolita paramenta, & duo miniſtri tunicellã, & dalmaticam, qui omnes, & ſinguli ſingulas manibus pro-

prijs accẽſas habentes candelas parati veniunt ad altare, vbi primo genuflectunt, deinde bipartiti, ſiue in duabus alis ſtantes, ibidem expectant, quoad Cardinalis apud ſedem ſuam ceperit amictum, ſtolam albi coloris, & pluuiale album pretioſum, tum cum bireto, ſed ſine mitra, ſtans ponit incenſum in duo thuribula abſque benedictione incenſi: quoniã nunquam incenſum benedici debet, cum quo ſacramentũ incenſandum eſt, & ipſa duo thuribula duo capellani tenẽt, & ſic vadit ad altare more ſolito, vbi nudo capite orat genuflexus ſuper puluino, tum accepto vnico thuribulo incenſat genuflexus ſacramentum, ter thuribulum ducens. Poſtea ei genuflexo ponitur per miniſtros ad ſpatulas velum ſupra dictum, quod aliquibus acubus firmatur. Tum per eoſdẽ miniſtros canonicos paratos ſtantes offertur eidem adhuc genuflexo ſacramentum ſine reuerentia Cardinalis, & ſine oſculo manus eiuſdẽ, quo oblato ipſi miniſtri genuflectũt, & Cardinalis ſurgit, & illico chorus cantat hymnum videlicet, *Pange lingua, &c.* Miniſtri duo hinc inde parati eleuãt oras anteriores pluuialis, & vnus capellanus eleuat fimbrias veſtis anterioris. Et Prior Vexilliferorum populi, vel aliquis ex omnibus magis excellens, & magnificus, dummodo laicus, portat caudam Cardinalis, qui vadit deuote quidem, ſed nihil dicendo ſub baldachino, quod, vt dixi, manſionarii parati deferunt. Clerus autem omnis cum candelis in manibus vadit cantando hymnum prædictum. Cum vero Cardinalis fuerit ante locum repoſitionis ſacramenti, baldachinum extra locum retinetur, quod clerici exportant, & illico cantores genuflexi cantum pientiſſimum inchoant, videlicet, *O ſalutaris Hoſtia,* vel *Verbum caro factum eſt*; vel *Tantum ergo ſacramentum,* aut ſicut volent, continuantes donec ſacramentum fuerit per Cardinalem incenſatum. Igitur applicãte Cardinale ad altare miniſter paratus genuflexus adiuuãte ſocio genuflexo, ſacramentũ de manibus Cardinalis ſtan-

tis recipit ſine oſculo, vt ſupra: Et illis ſurgentibus, Cardinalis modicum retrocedens, ponit ſtando incēſum more ſolito in vno thuribulo, cum quo rurſus ipſe genuflexus, vt prius incenſat; quo facto Cardinalis ſolus aſcendit ante altare in medio eius, & eo in genuflexione oſculato, ſine mitra ſtans verſus ad ſacramentum, ſine baculo cantat benedictionem ſolemnem, omnibus genuflexis, dicens, *Sit nomen Domini, &c.* & demum priuſquam ſe ad populum vertat, cedit modicum ad partem, verſus cornu Epiſtolæ, ne renes directe vertat ad ſacramentum, dum ſe vertet, & ſic verſus ad populum accepto baculo paſtorale, benedicit more ſolito manu, non ſacramento, & in fine Diaconus ſtans extra cornu Epiſtolæ publicat indulgentiam centū dierum, vel quantum placet, vt ſupra de indulgentia dictum fuit. Et ſic in fine Cardinalis ſimpliciter ſine vmbraculo reuertitur cū mitra, tamen extra locum ſacramēti recepta, & vadit ad ſacriſtiam, vel ad altare, vbi exuitur per eoſdem miniſtros. Cum primum vero Cardinalis ab altari receſſerit, ſi placet, vocatis ad ſe duobus, vel tribus aut quattuor cuſtodibus, quos dixi, iubet cuſtodiri corpus Ieſu. Illi autem præſto latera altaris hinc inde circumſtantes cuſtodiunt corpus Ieſu vſq; ad officium craſtinum, deuote, & reuerenter pro honore ſancti Sacramenti.

DE OFFICIO PARASCEVE CORAM *Cardinali agendo.* Cap. XLVII.

HOC officium cum ſuis Cæremoniis ſatis, ac ſaltem poſitiue liquet ex libro Miſſali; verum nō ab re eſſe videbitur, ſi aliquid vel leuiter attingatur: & quidē tota tribuna nuda ſit, & altare à principio, ac ſedes ampla Epiſcopi

Cardinalis, & Faldiſtorium Prælati celebrantis nudum ſit: abacus quoque in promptu, non tamen plene ornatus vna tantum mappa ſuperpoſita a nulla parte pendente cũ duobus candelabris extincto lumine. Similiter, & ſuper altari candelabra lumine extincto, & cera prædicta communis, ſicut in Miſſa pro defunctis. Paramenta celebrantis nigra, & miniſtri cum planetis plicatis nigris. Et ſi celebrans ſit Prælatus, non legit pſalmos paramẽtorum, nec accipit ſandalia, nec calceos ſacros, neq; chirothecas, tamquam ſi celebret pro defunctis, vt ſupra. Præparetur vnum vas argenteum, ſeu bacile pro oblatione recipienda. Item magnum tapete extendendum in tempore, & magnus puluinus auratus pro cruce deſuper ſternenda, & velum album loco ſyndonis mundæ ſuper puluinari. Item aliud Miſſale præter ordinarium, ſcabellum rubeum nudum pro genuflexione Cardinalis ante altare. Item velum crucis diſcooperiendæ ſic componatur diſſolutile, vt faciliter diſcooperiri crux, & diſſolui velum crucis poſſit per celebrantem, vt infra. Ordinantur quattuor cantores, vt in tempore adſint apud altare dum cantabitur verſus, *Ecce lignum Crucis*, ut infra. Item aliquis Manſionarius in cotta ſit diſpoſitus pro prima prophetia cãtanda, & Subdiaconus Miſſæ paratus cantabit ſecũdam, depoſita planeta. Item cantaturi Paſſionem ſint induti omnes, ut Dominica præterita, ſed hodie ſtolis nigris. Omnibus paratis Cardinalis eodem modo, quo ad Matutinas tenebroſas veniens, aſſiſtẽtibus tñ duobus canonicis ſuper ſcabello, quaſi ultra ſpatium unius *Miſerere*, & cũ eo, ac ſub eo ad ſiniſtram, Prælatus celebrans ſimul orat genuflexus ſuper nudo gradu. Oratione autem facta, quiſq; uadit ad locum ſuum, & interim dum Cardinalis ſedem ſuam aſcendit, extẽditur per Cæremoniarium, & ſacriſtã mappa ſuper altari, quæ pẽdeat per palmum ab illo, & non uſq; ad terrã. Duo canonici aſſiſtunt ſedẽtes, ut alias, & Card. habet librũ ante ſe, ex quo le-

get

get quicquid per chorũ cantabitur, & non aliud, & fit officium, vt in Miſſali, in quo officio Cardinalis nulli det benedictionem, & nulli porrigat manum oſculãdam, neque aliquis oſculatur id, quod ei daturus eſt hodie. *Paſsio* cantatur, vt ſupra, niſi quòd non itur ad oſculum manus, ad partẽ quæ legitur in tono Euangelij non portantur luminaria, nec incenſum, & Diaconus ante altare dicit quidem, *Munda cor meum*, ſed non petit benedictionem à Cardinali, nec in fine Cardinalis oſculatur textum. Orationes poſt Paſſionem cantantur apud altare in cornu Epiſtolæ, etiam ſi celebrans ſit Prælatus ſub ſuo cantu particulari. Ad orationem pro Iudæis, non reſpõdetur *Amen*, quia hodie Iudæi Ieſum ſubſannantes illuſerunt, & ea incepta extẽditur per capellanos magnum tapete, & puluinar, ac pulchrum velum, quæ prædixi paranda, ſuper quo crux adoranda ſternetur. Finitis orationibus celebrans vadit ad Faldiſtorium, vbi deponit planetam ſolam, & reuertitur ad cornu poſterius Epiſtolæ, ita vt quaſi ſit collateralis candelabris ſuper altari locatis. Interim Diaconus ſolus accipit de altari crucem velatam, ſic cum velo diſſolutili compoſitam, ut celebrans poſſit abſolute crucem diſcooperire. Itaque Diaconus crucem nulli reuerentiam faciens portat ad celebrantem ſine oſculo manus eius, qui eam in ſiniſtra reuerenter accipiens, primo detegit dextram eius ſummitatem, vſque ad tranſuerſum crucis: Tum ambabus manibus eleuat eam, vſque ad ſuos oculos, cantans ex libro, quem capellanus aſſiſtens tenet ad ſiniſtram eius, videlicet, *Ecce lignum Crucis*, & non vltra, cui capellani quattuor quos prædixi reſpondent ex libro alio ſuper Faldiſtorio celebrantis poſito cantantes, videlicet, *In quo ſalus mundi pependit*, & non vltra: chorus autem proſequitur videlicet, *Venite adoremus*, ad quæ duo verba, videlicet, *Venite adoremus*, dum cantãtur Cardinalis, & omnes genuflectunt, excepto celebrante, & Aſſiſtente ſuo, ſiue capellano, qui li-

brum

brum tenet,& mox omnes ſurgunt. Deinde celebrans venit ad angulum altaris ante cornu Epiſtolæ verſa facie, vt ſupra, vbi detegit caput, & brachium Crucifixi dextrum,& mox eleuata cruce ambabus manibus vt ſupra cantat,ſed altius, cui capellani reſpondent vt prius,& ſimiliter chorus,vt ſupra, & Cardinalis,& oẽs vt ante genuflectunt, tertio celebrans in medio altaris,renibus illi verſis, diſcooperta tota cruce,& eleuata idem faciens,vt ſupra cantat,ſed altius, & idem omnes alii faciunt: poſtea celebrans abſque Cardinalis reuerentia ſolus portat, & locat crucem ſuper puluino,adiuuãte ſolo Cæremoniario,& deinde facta Cardinali reuerentia, ipſe reuertitur ad ſuum Faldiſtorium, vbi exuit ſotulares,& calceos communes, & tunc etiam ponitur bacile in terra ad ſiniſtram crucis pro oblatione recipiẽda. Interim Cardinalis accedentibus quattuor ſuis capellanis,qui ſuſtinẽt oras veſtis,excalciatur per camerarios duos ſubeuntes cappam. Et ſi forte Cardinalis podagroſus, aut pedibus patiens ſit, ita vt commode calceos deponere non poſſit, tunc omnino ipſi capellani oras ſuſtineant, & camerarij excalciare pro exemplo aliorum ſimulẽt. Quo facto Cardinalis capite nudo, trahens caudam per terram, ſolis duobus aſſiſtentibus ſequentibus vadit ad adorationẽ crucis,choro tunc,& non prius inchoante improperium,& ter ſuper tapete,ſiue puluino,ſi ſit podagroſus, vel debilis, æquali diſtantia genuflectit,& in fine aliquo capellano nummos porrigente,offert quantum placet,communiter tamen ſolet offerri numerus trigenarius nummorũ argenteorũ nouorũ,ſiue ẽt aureorum,aut mixtim iuxta voluntatẽ & facultatem,ac deuotionem Cardinalis, vel cuiuſuis offerentis, & deinde vadit ad ſedem ſuam, vbi calciatus, legit ſedens improperium,& quidquid per chorum cantatur. Poſt Cardinalem adorat immediate celebrans,etiam ſi ſit Prælatus, & tunc depoſita planeta medius inter duos primos canonicos

de choro,

de choro, exceptis tamen illis duobus canonicis aſſiſtentibus, qui adorant in ordine eis congruo,& deinde alij canonici ſuo ordine bini: miniſtri, ſi non ſunt canonici in habitu,& ordine ſuo adorant. Si Gubernator,vel Locumtenens aderit Prælatus, cum magiſtratu, hoc ordine omnes ibunt: quia poſt Prælatum celebrantem ibit ſolus Gubernator, vel Locumtenens Prælatus: Tum ſi qui ſunt Epiſcopi non canonici, deinde canonici omnes, licet non ſint parati, ex quibus primi ibunt ſeniores: Tum Magiſtratus, & Oratores cum eo: Poſt Antianos,illico ſequentur Manſionarij, etiam non parati, & poſt eos Protonotarij, & Abbates, quos ſequentur Quadraginta Conſiliarij, vel Confallonerij plebis ordine ipſorũ ſolito, denique reliqui omnes vſque ad vnum de clero cottis induti. Et ſic etiam iſta die, & in iſto actu talis fit diſtinctio,& cleri honoratio ſupra populum, vt ſupra in cineribus,& in capitulo de loco canonicorum euntium, &c. dixi. Circa finem adorationis accenduntur candelæ altaris, & tribunæ, ac abaci,& eodem contextu Diaconus offert ſuper altari burſam cum corporalibus more ſolito,& præparantur funalia accẽdenda,quæ dantur capellanis ſupradictis, & vmbraculum pro reportando ſacramento, & duo candelabra cum luminibus ante crucẽ, & thuribula duo, & deinde finita totali adoratione, idem Diaconus nulli inter eundum faciens reuerentiã portat, & locat crucem ſuper altari, qua locata facit reuerentiam Cardinali ſolitam. Deinde locata & compoſita cruce, & non prius pro ſacramento reportando proceſſionaliter itur: & canonici omnes ſunt ſine paramentis:& illi Manſionarij, qui portant vmbraculum, exceptis duobus miniſtris celebrantis. Cardinalis etiam non capit aliqua paramenta ſacra,ſed cum ſua cappa procedit, habens cucullum in capite in eundo: eius vero caudam eundo, & redeundo portat capellanus caudatarius eius ſolitus cotta indutus. Et in

hoc actu, & caſu canonici non ſequuntur, ſed antecedunt Cardinalem non habentem mitram, quia proceſſionaliter itur. Suffraganeus celebrans remanet apud altare cũ duobus capellanis, non autem cum miniſtris paratis; quia ipſi debent ex ſacello capere, offerre, & miniſtrare ſacramentum Cardinali reportaturo illud ad altare. Sed ſi ipſe celebrans non eſt Prælatus, tunc ipſe celebrans non Prælatus ire debet ante Cardinalem cum aliis, medius inter ſuos miniſtros. Cum Cardinalis eſt ante capellã ſacramenti, priuſquam ingrediatur, detegit caput, deinde cauda demiſſa ingrediens primo genuflectit ſine oratione, mox procedit ad altare, vbi facit orationem cum omni humilitate, tũ retrocedens, & ſtans, ponit incẽſum in duo thuribula, & interim aperitur capſa ſacramenti per ſacriſtam Cardinalis, rurſum genuflexus cum vno thuribulo incenſat ſacramentũ adhuc in capſa aperta incluſum: quo facto Cardinali genuflexo, conſuitur cucullum cappæ duabus acubus, ne cadat ex ſpatulis, & velo ſuper ſpatulis extenſo ſacramentum eidem offertur, vt heri per Diaconum, niſi adſit celebrans non Prælatus; quia ipſe celebrans non Prælatus miniſtrat, & offert illud Cardinali, & reditur proceſſionaliter eodem modo in omnibus, & per omnia ſicut heri, & tunc cantores incipiunt hymnum, videlicet, *Vexilla regis prodeunt, &c.* Cardinalis portat ſacramentum ſub vmbraculo delato per mãſionarios ſolis cottis, & ſine planetis indutos: cum peruentum eſt ad aditum, ſiue antemurale altaris, vbi fit officium, remouetur inde vmbraculum, & celebrans, quiſquis eſt, genuflexus ſuper ſecundo gradu, recipit ſacramentum de manu Cardinalis ſtantis, & illud reuerenter ponit ſuper altari. Cardinalis dato ſacramẽto paulum retrocedit ſaltem facie, & non prius genuflectit, quàm poſuerit incenſum in thuribulo vno ad partem, & non in conſpectu ſacramenti. Poſt hæc depoſitum ſacramentum, non tamen velo coopertum.

tum, Cardinalis in primo gradu genuflexus incenſat. Tum depoſito velo ab humeris Cardinalis,quod ſupra ſacramẽtũ ponitur, ipſe Cardinalis ſurgit, & reuertitur ad ſedẽ ſuã, vbi illico Cæremoniario cum thuribulo, & nauicula aſtante ſtans more ſolito ponit incenſum, capite ſemitecto:deinde detecto capite genuflexus ſic manet vſque ad communionem perfectam, quo tempore funalia illa decem, vel duodecim, ſemper accenſa ibi reſtant vſque poſt communionem, quæ capellani hinc inde genuflexi tenent,verſis ad inuicem faciebus. *Miſſa.*

¶ Cum autem ſacramentum ſuper altare poſitum fuerit, & Cardinalis in ſede ſua quieuerit, & non prius,celebrans extrahit ipſum de calice, & ponit ſuper patenam,quã Diaconus nihil dicens,& ſine oſculo offert celebranti,qui illud ſuper corporali ponit nihil dicens. Diaconus autem ponit vinum,& aquam in eodem calice ſine benedictione nihil dicens; deinde offert calicem celebranti, qui illum ponit ſuper altari, vt aliàs, ſimiliter nihil dicens,& palla tegitur;tum incenſat illud, & altare dicens verſiculos omnes ſolitos,nõ tamen incenſatur ipſe celebrans, neque Cardinalis, ſed incenſato ſolo altari, celebrans extra cornu Epiſtolæ ſtans, vt heri, ſine mitra lauat: deinde ad medium altaris, cum genuflexione reuerſus dicit inclinatus ſummiſſa & intelligibili voce, videlicet, *In ſpiritu humiliatis, &c.* Deinde verſus ad populum dicit, *Orate pro me fratres, &c.* more ſolito, deinde omiſſis omnibus aliis abſolute dicit in cantu feriali, videlicet. *Oremus præceptis ſalutaribus moniti,&c.* vſque ad finitum *Pater noſter*,pro quo chorus in fine reſpondet,*Sed libera nos à malo*. Deinde vero celebrans, poſtquam reſponderit ſecrete, *Amen,* proſequitur orationem in tono, quo cantantur orationes feriales abſolute, videlicet, *Libera nos quæſumus Domine,&c.* vſq; ad *Amen,* excluſiue,quod chorus alte reſpondet. Quo dicto celebrans,facta prius vſq; ad terram

reuerentia, ſacramentum dextra accipit, quod eleuat ſola dextra altius ſolito, ſiniſtra ſuper altari retenta, depoſitâq; hoſtiam diuidit in partes tres, quarum vnam mittit in calicē more conſueto, nihil dicens: Tum ſecrete, vt aliàs dicit, videlicet, *Perceptio corporis tui Domine, &c. Panem cæleſtem, &c.* Et deinde cum pectoris percuſſione ter dicit, videlicet, *Domine non ſum dignus, &c.* tum continuat, videlicet, *Corpus Domini noſtri, &c.* Et demum nihil dicens ſumit vinum, & aquam cum particula in calice exiſtente. Quod vinum, & aqua, licet per immiſſionem corporis Domini ſanctificata, non tamen conſecrata ſunt: quo facto exportantur funalia extinguenda, & omnes ſurgunt, ac ſedent, deinde celebrans accepta mitra in cornu Epiſtolæ, vt aliàs lauat, & poſtea ſine mitra reuerſus ad medium altaris, dicit inclinatus manibus iūctis, videlicet, *Quod ore ſumpſimus, &c.* Quo dicto aſſumpta mitra reuertitur ad Faldiſtorium, & ſe exuit. Illico finita cōmunione, ſedent omnes, & inchoantur veſperæ, in quibus dum dicitur *Magnificat,* Cardinalis ſurgit, & repetita antiphona, Cardinalis genuflectit, ſic manens vſque ad finem totius officij. Finito autem pſalmo, *Miſerere mei Deus,* dicit vt in Matutinis orationem, *Reſpice quaſumus, &c.* Et non datur benedictio, ſed datur indulgentia more ſolito. Hoc autem ſciat Reuerendiſſimus Dominus Cardinalis, quòd iſta tota die non ſedet in ſede aurata, nec aliquo ornamento cōpoſita, ſed aut ſuper ſcabellis, aut capſis nudis in ſuo Epiſcopatu, quod etiam Papa facit in ſuo palatio.

DE OFFICIO, ET MISSA IN SABBATO Sancto præſente Cardinali. Cap. XLVIII.

SABBATO Sancto aquarum, ſiue fontium benedictio in omni Eccleſia matrici fieri ſolet, prout in libro

Miſſali

Miſſali plenius continetur: quæ fiet immediate poſt benedictionem ignis,& incenſi, & antequam aduenіat Cardinalis ad Eccleſiam,ideſt antequam inchoetur officium, vt infra. Officium vero, & benedictio cerei paſchalis, & Miſſæ hoc modo præſente Cardinali fieri poteſt. Nā primo indicto prius omnibus Eccleſijs ciuitatis mādato pœnali, vt nulla incipiat pulſare campanas, priusquam audiuerit Eccleſiā cathedralem ſonaſſe, nam ipſa tamquam mater debet primo gaudere,& deinde aliæ tamquam filiæ,& miniſtræ minores,ſecum congaudere. Tribuna autem, altareque, & omnis chorus feſtiuiter ornabuntur,prout ſupra in die Natalis. Paramenta vero duplicata erunt,videlicet coloris violacei, & albi pro hoc officio,Miſſaque,tam pro Suffraganeo alioquin celebraturo, quàm miniſtris eius. Conueniret quoque vt frons altaris ſimiliter haberet duo pallia, videlicet ſuperius violaceum,& interius album. Abacus, vt ſupra cū ſuis requiſitis,& præſertim cū duobus candelabris ab initio extinctis, & libro pro cerei benedictione cantāda,& libro pro prophetiis, ac litaniis cātandis,& vnum ſcabellum, ſuper quo ponetur liber litaniarum, vt infra,& aliud ſcabelū, ſuper quo genuflectet celebrans in litaniis, vt infra. Et ſi celebrans non erit Prælatus,quia non vtetur Faldiſtorio, tunc omnino Faldiſtorium præparetur pro Cardinali procubituro ſuper illud,dum litaniæ cantabuntur. Et vnum pulpitum,ſiue legile, ſuper quo ponetur liber benedictionis cerei, quod ſit coopertum panno ſerico albi coloris, & hoc ponitur extra presbyterium ante cornu Epiſtolæ,ita vt Diaconus cantans benedictionem, ſit verſa facie ad partem vbi ſedet Legatus,vel Cardinalis, tamquam ſi cantaret Euangelium,ſed pro prophetiis nudum ponetur ante medium altare extra presbyterium. Item aliquæ candelæ minutæ ſimul nexæ pro lumine conſeruando, ac vas aquæ benedictæ cum aſperſorio,& thuribulum cum nauicula plena antiquo

incenſo : Et vnum bacile cum granis quinque noui incenſi magni,quod maſculum appellant, cum ſuis clauiculis, qui infigi cereo poſſint : Et vna patella ferrea cum carbonibus ardentibus benedicendis. Paretur quoque cereus ipſe in loco conuenienti,videlicet intra presbyterium ſuper gradibus apud cornu Euangelii, ita vt non ſit impedimento proſpectui neque aditui ad altare.Quibus paratis celebraturus, ante Epiſcopi Cardinalis aduentum accedens ad cornu Epiſtolæ paratus, pluuiali, & mitra, ſi illa vtitur, ea depoſita benedicit nouum ignem in patella prædicta exiſtentem, & ſimiliter benedicit incenſi grana prædicta, & aliud incenſum ſolitum. Quæ omnia demum aſpergit,& cum antiquo incenſo adolet. Sed in hoc aduerte,quoniam vt Innocentio Tertio placuit,benedictio noui ignis, ac incenſi, quæ fit in principio officij huius diei nullatenus cantari, ſed omnino voce tantum intelligibili proferri debet : quod capella Palatii Apoſtolici illibate ſeruat.Immo nec ante prædictas orationes debet præmitti aliqua ad populum ſalutatio, videlicet, *Dominus vobiſcum*,ſed aut, *Adiutorium noſtrum in nomine Domini*,aut nihil, ita quòd abſolute dicantur prædictæ orationes, non obſtante rubrica ante ipſas orationes pro benedictione noui ignis dicendas in aliquibus Miſſalibus poſita, quæ male indicat, præmittendum eſſe, *Dominus vobiſcum*,ſicut etiam fit pro incenſo nouo benedicendo. Et hæc omnia bene notentur,quæ licet parua videantur, tamen ſuum habent myſterium. Itaque finitis noui ignis,& incenſi benedictionibus remouetur ex nauicula incenſum vetus, & imponitur nouum, & ſic itur proceſſionaliter more Eccleſiæ cõſueto ad fontiũ,ſiue aquarũ benedictionẽ,quæ fit vt in libro Miſſali, ſed abſq; litanijs, quæ poſtea cantabuntur ante Miſſam,nam eſſe credũtur de Miſſæ pertinentiis,vt infra dicã:Et oẽs orõẽs cantentur in tono feriali.Finita aquarũ benedictione oẽs ad chorum reuertuntur, exceptis Diacono,

Subdia-

Subdiaconoq;,ac capellanis Eccleſiæ quatuor cottis ĩdutis. Sed Diaconus dalmatica alba,& Subdiaconus planeta violacea induti eſſe debent, qui ſex remanebunt inferius apud ſcalas extra chorum apud altare Sãcti Michaelis,ſuper quo per ſacriſtam etiam præparata erunt crux proceſſionalis, cũ pallio albo appenſo, arundo cum tribus candelis in tricuſpi de diſpoſitis,bacile cũ quinque granis incẽſi,& patella ignis iam benedicti, ac aliquæ paruæ candelæ ſimul nexæ accendendæ ex igne nouo. Interim Cardinali iam præſente poſt orationem priuatam, & ſolitam cum ſuis aſſiſtentibus ſedẽte, Cæremoniarius accẽpto thuribulo cum nouo igne, & nauicula plena incenſi nouiter benedicti, petit à Cardinali incenſum incenſique benedictionem more ſolito in thuribulo,quo habito vocans ſecum clauigerum Cardinalis, vadit inferius ad ſex prædictos apud altare Sancti Michaelis expectantes,vbi dato thuribulo, & nauicula vni capellano vacuo, omnes eos introducit ad altare maius hoc ordine, quos tamen prius de agendis,& de genuflexionibus admonet.Primo enim vadit clauiger ſolus cum claua eleuata,deinde duo capellani ſimul, quorum vnus habet thuribulum in dextra, & nauiculam in ſiniſtra, alter habet bacile cum granis incenſi eleuatum uſque ad faciem: inde ſolus Subdiaconus portãs crucem proceſſionalem, poſtea Diaconus portans arundinem,cum tribus candelis, in tricuſpide, ad cuius ſiniſtrã eſt Cæremoniarius portans duas ſimul nexas candelas paruas accenſas ex nouo igne: vltimo ſequuntur duo capellani nihil ferentes. Et iſti omnes à porta ſcalarũ, qua intratur directe in chorũ vſque ad altare maius ter genuflectunt æqualibus diſtantiis, videlicet primo in choro, ideſt dum omnes ſex ingreſſi ſunt ipſam portam,& ibi Diaconus ſtans inclinat arundinem,cuius vnam ex tribus cãdelis Cæremoniarius ſtans accendit, & illico omnes ipſi, præter Subdiaconum de cruce genuflectunt,& Diaconus ſic genuflexus

nuflexus eleuata in altum arundine, cantat ſolus, videlicet, *Lumen Chriſti,* Quo audito Cardinalis, & omnes capite cooperto ſurgunt, cum quibus etiam ſurgit celebrans cum mitra, ſi illa vtitur: Chorus per eaſdem notas reſpondet, *Deo gratias,* quo reſponſo, ſurgunt prædicti, & in ueſtibulo, ideſt citra antemurale presbyterii itidem vt prius faciunt, accenſa ſecunda candela: ſed Diaconus altius cantat, cui ſimiliter cantores reſpondent. Tertio idem fit in omnibus accenſa tertia candela intra presbyterium: quo facto Cardinalis, ac celebrans, & omnes alij ſedent, & dum eunt nullam faciunt Cardinali reuerentiā, reſponſo autem *Deo gratias,* tertio ipſi prædicti ſurgentes, factis iterum altari, & tunc demū Cardinali reuerentiis, vadunt ad legile prædictum, vbi Diaconus data arundine vni ex capellanis vacuis, accipit librum de legili, & vadit ad Cardinalem, & accipit benedictionem, ac ſi eſſet Euangelium cantaturus dicens *Iube, &c.* Cardinalis reſpondet, *Dominus ſit in corde, &c. vt annunties ſuum ſanctum paſchale præconium.* Prædicti autem miniſtri interim apud legile hoc ordine ſe diſponunt, & firmant, videlicet Subdiaconus cum cruce, & capellanus cum thuribulo ad dextram legilis, ideſt conuerſis ad altare renibus, Et capellanus cum arundine, & alius cum bacili ad ſiniſtram legilis, ideſt verſis ad altare vultibus. Alius capellanus, & Cæremoniarius ſtāt retro Diaconum, verſi ſicut Diaconus, qui cantans vertit faciem ad cornu Euangelij, ſicut pro Euangelio cantando, clauiger vero reſtat in aditu presbyterij, vt aliàs. Omnibus locatis, & habita benedictione, Diaconus primo cum triplici ductu incenſat librum, & tunc Cardinalis ſine bireto, & celebrante Prælato ſine mitra ſimiliter, ac omnibus ſurgentibus incipit benedictionem Cerei, ſed nō ſignat librum nec ſe in fronte, ſicut pro Euangelijs. In quo aduertat, vt cum dicit primam concluſionem, videlicet, *Per Dominum noſtrum, &c.* non dicat *Tuum,* ſed *Suum,* vel *Eius,* & non, *Qui tecum,* ſed *Cum*

quo,

quo, aut *Qui ſecum viuit,&c.* Peruento ad partem videlicet, *In huius igitur, &c.* omnes ſedent, & Diaconus firmato cantu, vadit cum reuerentiis altaris,& Cardinalis ad cereum, aſſociante ipſum capellano,qui portat bacile cum granis,& illa infigit cereo: quo facto capellanus reportat vacuum bacile ad abacum: Et vterque reuertitur cum reuerentiis ad legile; vbi etiam Diaconus, ſurgentibus omnibus vt prius proſequitur, videlicet, *In huius igitur,&c.* uſque ad partem, videlicet, *Qui licet ſit diuiſus,&c.* & tunc vt prius omnes ſedent. Et Diaconus cum Capellano de arundine vadunt vt prius ad cereum,quem accendit. Et ambobus ad legile reuerſis, ut prius, proſequitur Diaconus indeſinenter vſque in finem abſque illuminatione lampadum,quæ nō prius accendi debent, quàm vt infra dicetur. Dum autem interim memorat Imperatorem,aduertat, quia ſi non eſt coronatus,debet dicere; *Reſpice etiam ad dilectiſſimum Regem noſtrum Imperatorem electum N.&c.* & non aliter.Finita benedictione, Diaconus non oſculatur manum Cardinalis, neque Cardinalis incenſatur,ſed ipſis recedētibus,omnes ſedent,& Diaconus poſt altare deponit dalmaticam albam, & induit planetam violaceū,ſicut Subdiaconus,&mox ſacriſta in medio chori directo ante medium altaris,& non ante cornu Epiſtolæ, ponit idem legile,ſed diſcoopertum,& nudum cum libro prophetiarum deſuper.Et ponitur ante Cardinalem liber alter prophetiarum,ex quo leget ipſe non prophetias, ſed quidquid cantabitur per chorum. Et celebrans, ſi vt propoſui erit Prælatus,vadit ad cornu Epiſtolæ,vbi allato ſibi ſuo faldiſtorio firmato bene,ac honeſte,ſuper gradu,ſiue ſcabello altaris,ſedet verſa facie ad cornu Euangelij,ſcilicet ad Cardinalem. Duo miniſtri,& Aſſiſtens eius ſedent ſuper gradu altaris ad eius pedes, verſis faciebus ad populum: Et his factis adeſt nouiſſimus,ideſt iunior, ſiue vltimus canonicus, qui,factis reuerentijs cantabit primam prophetiam, & ſic

ſucceſſiue penultimus ſecundam, & antepenultimus tertiã: alioquin docte, & grauiter, ac cum pauſa moderata. Et in fine facta reuerentia altari, vt ſupra facit reuerentiam Cardinali ſine oſculo manus eius, ita tempus diſpenſans in genuflectendo ad verſiculum, videlicet, *Flectamus genua*, quòd ibi apud legile genuflectat, niſi poſt quartam, & octauam, & penultimam prophetiam, quod idem ab omnibus aliis canonicis obſeruatur. Cum autem cantabitur prophetia, celebrans ſedens cum mitra, ſemiuerſo ad altare vultu ſolo, leget illam ex libro ſuper altari poſito. Miniſtri autem modicum ante finitam prophetiam ſurgunt, & illa finita ſimiliter ſurgit celebrans, qui remoto Faldiſtorio, illico ex libro ſup altari poſito, cãtat *Oremus*, & Diaconus *Flectamus genua*, omnibus genuflectẽtibus, & Subdiaconus, *Leuate*, omnibus leuantibus, & vltimo cantat orationem in cantu ſemper æquali, ac feriali tono. Qua finita alter iunior canonicus, vt ſupra cantat ſecundam, & ſic deinceps vſque ad vndecimã exclusiue. Vltimam vero prophetiam cantat, non duodecimus in ordine ſequens poſt vltimum canonicus, ſed omnino primus, omnibuſque dignior, etiã ſi ſit Archipresbyter, vel Archidiaconus, niſi Cardinalis velit illam cantare in loco ſuo, vt ſupra de lectionibus in nocte Natalis dixi. Sed hic non erunt candelabra, quod tamen non vſquequaque laudo, quòd Cardinalis cãtet prophetiam, qui in hoc faciet, vt volet. Finitis prophetiis cum ſua vltima oratione, ponitur Faldiſtorium prædictum ante gradus infimos in medio altaris in plano presbyterij pro Cardinali genuflexuro. Et ſcabellum pro celebrãte Prælato ad ſiniſtram modicum retro Faldiſtoriũ. Quòd ſi nõ Prælatus, ſed alius ſacerdos ſimplex celebret, tunc ipſe erit genuflexus in terra magis retro Cardinalẽ. Item duo manſionarii cantores ſuper alio ſcabello extra, & prope presbyterium, ideſt ante aditum tribunæ, ponunt librum litaniarum, & Cardinali ſuper Faldiſtorio

cooperto capite, & celebrante depoſita planeta, & capite ſeminudo ſuper ſcabello procumbentibus, & aliis omnibus genuflectentibus, ipſi cantores inchoant, reſpondente choro litanias, non modulanter, aut feſtiuiter, ſed potius grauiter, & ſimpliciter: quia adhuc nõ figuramus Chriſtũ à mortuis ſurrexiſſe, vt quidam dicunt. Ideo ipſi cantantes, videlicet *Per mortem, & ſepulturam tuam,* geminant ſecundum aliquorum opinionem verſum ipſum. Super quo puncto diſputatum aliàs fuit, an huiuſmodi litaniæ ſint de pertinentiis officii ſabbatini iam acti, an Miſſæ Paſchalis inchoandæ; ita vt geminari potius debeat verſus ille videlicet, *Per mortẽ, & ſepulturam tuam*, quam alius verſus, videlicet, *Per glorioſam reſurrectionem tuam;* Sed verior opinio videtur, quòd ſit de pertinentiis Miſſæ, & propterea quod uerſus ille, *Per glorioſam, &c.* non ſolum geminetur, ſed etiam ſolus, & vnicus verſus ipſe cum tripudio, & hilari melodia cantaretur geminatus in cantu figurato quattuor vocibus. Interea ſacriſta ſuper abaco diſponit omnia paramenta alba pro celebrante ſolo. Nam miniſtri retro altare expectant, & ſe veſtiunt ibidem interea. Cum autem peruenerint cantores ad verſum, *Peccatores, &c.* tunc ſurgit ſolus celebrans, & remoto eius ſcabello vadit ad locum Faldiſtorii ſui, vbi cito, & expedite induitur ſuis omnibus paramentis albis per capellanos. Nã miniſtri ſimiliter poſt altare parantur, ita vt ipſe finitis litaniis, ſimul ſit finitus veſtiri; & pallium violaceum ex altari ſit remotum, ita vt appareat aliud album. Et tunc præciſe omnes candelæ altaris, & abaci ſint accenſæ, & nõ prius. Itaque finitis litaniis, & candelis, ac lampadibus, tunc præciſe accenſis, & omnibus ſimul expeditis, ſurgit Cardinalis, & Faldiſtorio reportato ad locum celebrantis debitum, ac celebrante ad ſiniſtrã Card. ſtãte, inchoatur cõfeſſio, & Miſſa ſolẽnis, & feſtiua more ſolito. In qua Miſſa altare, ut aliàs incenſabitur. Canonici ueniunt ad circulos bis tantum.

Introitus non dicitur: ſed dicitur, *Gloria in excelſis,* & pulſabuntur campanæ feſtiuiter. Ante orationem non *Pax vobis,* ſed *Dominus vobiſcum,* dicetur etiam ſi Prælatus celebret. Nã in hac die ſabbati ſancti, qua Chriſtus nondũ figuratur apoſtolis nuntiaſſe, *Pax vobis,* ſingulare eſt. Inſuper refert Innocentius Papa Tertius ante beatum Gregorium nunquã conſueuiſſe prius dici *Pax vobis,* in feſtis paſchalibus, quàm feria ſecunda: Quia tunc Chriſtus eo verſu ſalutauit Apoſtolos: beatus Gregorius autem inſtituit, vt die Paſchæ, non ſabbato diceretur, *Pax vobis.* Finita Epiſtola illico vnus Manſionarius intimabit more ſolito celebranti, *Alleluia,* quod celebrans ſine mitra verſus ad altare ſtans, ſurgẽte Cardinali cãtabit ter ſemper vocem eleuando; cui ẽt chorus (non tamẽ Organiſta) qualibet vice reſpondebit ſimiliter. Ad Euangelium portatur thuribulum more ſolito, ſed non luminaria, neque Candelabra, quia adhuc non figuratur Chriſtus in lucem apparuiſſe. Ideò capellani duo vacui, quaſi in tenebris agentes, non præcedunt, ſed ſequuntur Diaconum ipſum. Euangelium abſolute inchoatur, videlicet, *Veſpere autem ſabbati. Credo* non dicitur, & ideo canonici non veniunt ad circulum pro illo. Neque offertorium dicitur, ſed ſolum, *Dominus vobiſcum*, & *Oremus,* & non plura, ſed oblata: Altare, celebrans, & Cardinalis, ac omnes alij incenſantur more ſolito. In Præfatione dicitur, *Sed in hac potiſſimum nocte &c. Pax Domini* dicitur, ſed *Agnus Dei* non dicitur. Propterea ſimiliter canonici non veniunt ad circulum, nec pacis oſculum datur alicui neque altari. Poſt communionem cum cãtatur antiphona ad *Magnificat,* Cardinalis ponit incenſum, & celebrans incepto *Magnificat*, incenſat altare, & ipſe ac Cardinalis, & omnes vt prius in Miſſa iterum incenſantur more ſolito. Non legitur antiphona poſt communionem, ſed loco eius per celebrantem leguntur veſperæ vſque ad orationem excluſiue, pro qua celebrans verſus ad populum can-

tat, *Dominus vobiſcum*, & ipſam orationẽ, qua finita Diaconus dicit, *Ite miſſa eſt*, cum duplici *Alleluia*, & Cardinalis dat benedictionem, & mandat publicari indulgẽtiam. Vltimo ſciatur, quòd cereus hodie benedictus ſolum ardet vſq; ad aſcẽſionem incluſiue, videlicet, in tribus diebus Paſchæ, & ſabbato in albis, & aliis diebus ſolum Dominicis, & non aliis quantũcunq; ſolemnibus, & feſtiuis aliquorum Sãctorum, et ſi in Eccleſia ipſorum Sanctorum fiat officium.

DE COMMVNIONE GENERALI, ET *ſolemni per Cardinalem in die Paſchæ miniſtranda.* Cap. XLIX.

SI Cardinalis in die Paſchæ reſurrectionis celebrare, & clerum, ac populum ſuum communicare voluerit, celebrabit quidem, vt ſupra in die Natalis dictum eſt in omnibus, & per omnia, niſi mutatis mutandis; & quòd tot hoſtias præparari, & ſuper altari poni in vno calice faciet, quot ſufficiant, quas omnes ſimiliter cum illa, quam eleuabit, eodem contextu conſecrabit. Et primo ſi Legatus, qui non ſit actu presbyter, ſed Diaconus Cardinalis, & cum eo, & ſine eo Locumtenens, vel Gubernator, & Magiſtratus communicandus ſit. De qua re ipſi communicandi poterũt nõmine Cardinalis Epiſcopi inuitari. Tunc communione a ſe perfecta de corpore, & ſanguine, priuſquam ſe purificet, ac lauet, retrahet ſe ad cornu Euangelij, verſa facie ad cornu Epiſtolæ, cũ Subdiacono poſt ipſum, Diaconus vero ſtans in cornu Epiſtolæ, verſa facie ad celebrantem Cardinalem capite inclinato, ac manibus iunctis, alte cantabit confeſſionem, omnibus ſtantibus, prout ſupra in capitulo de confeſſione infra Miſſam cantanda dixi, ac prout in libro pontificali notata eſt. Qua finita Cardinalis ex libro pontificali

ante

ante ſe allato ſtans, vt ſupra ſine baculo, cãtabit, ſi volet, ſin autẽ leget intelligibili voce, videlicet *Miſereatur veſtri, &c.* Et in fine reſpondetur *Amen.* Deinde ſimiliter, *Indulgentiam, & abſolutionem, &c.* Et in fine reſponſo per chorũ, *Amen*, omiſſis verbis, videlicet, *Et benedictio Dei, &c.* populum tantum cruce ſignans nihil dicit. Quo facto Cardinalis, & Subdiaconus retrahunt ſe ad Epiſtolæ, & Diaconus ad Euangelii cornua; qui capit cum debitis reuerentijs de altari calicem cum hoſtiis, patena coopertum. Deinde ſtans Cardinalis in medio altaris, renibus verſis ad illud, habens ad ſuam dextram Diaconum cum calice, & ad ſiniſtram Subdiaconum cũ patena de prædicto calice leuata, capit inde pro ſingulo quolibet communicando ſingulam hoſtiam, Subdiacono cõtinue patenam dextræ Cardinalis ſubponente, & ſingulos ad ſe venientes cõmunicat, dicens, pro vnoquoque, *Corpus Domini noſtri Ieſu Chriſti cuſtodiat animam tuam, &c.* Et interim, ideſt cum primum celebrans incipit extrahere de calice hoſtiam primam, adſunt duo capellani Cardinalis cum vno mãtili pro gremiali, quod tenent genuflexi ante Cardinalem vſque ad finitam communionem. Communicandi vero non commode, nec decenter ſunt per ſemicirculum ſuper gradibus altaris à cornu Euangelii ad cornu Epiſtolæ genuflexi per tranſuerſum, vt Bononiæ fieri ſolet: quia non eſt honeſtũ, quòd Cardinalis ante illos vadat, ſed melius ac honorabilius fit, ſi è conuerſo ſinguli per lineam longam. ſ. vnus poſt alium ad Cardinalem veniant. Et ibi ante ipſum genuflexi, capiant hoſtiã de manu eius prius oſculata, vt infra. Tum per latus ſiniſtrum celebrantis diſcedentes, & ſtantes bibant vinũ de calice, quem aliquis paratus in cornu Epiſtolæ teneat cum aliqua mappa pedi calicis alligata, ex qua omnes ora tergãt. Hic autem, qui tenet calicem debet eſſe vltimus canonicus miniſtrans vinũ canonicis, & magiſtratui, ſi modo ipſe ſit in ſacris ordinibus conſtitutus, ſin autem vltimus canonicus,

qui eſt

qui eſt in ſacris miniſtrat vinum. Sed vnus mãſionarius pro manſionariis, & vnus capellanus pro capellanis, & aliis de clero, & populo, qui ſi feſſus erit, mutabitur, alio ſuffecto, et vt hi communicãdi euntes ſimul & redeuntes, non ſe ſimul conculcent, prouidebitur etiam deputatis cuſtodibus, vt quidem per rectum aditum ingrediantur, ſed recedant per laterale diuerticulum, excepto Legato, magiſtratu, & canonicis, qui illac redibunt, quà iuerant, Quòd ſi Cardinalis Legatus ab Epiſcopo Cardinali celebrante communicandus erit: tunc Legatus à duobus dignioribus canonicis paratis, vt ſupra, in medio aſſociatus, ſequente ſe primo ſuo Prælato, ibit caudam per terrã trahens ad altare, vbi ante infimos gradus genuflexus ſuper puluino adorabit, deinde aſcendet ad celebrantem ſtantem, & ſtans capite inclinato communicabit medius inter dictos duos canonicos genuflexos tenentes aliquod gremiale, ſiue mantile ante pectus ipſius Legati, qui non oſculabitur manũ celebrãtis ante ſumptionem hoſtiæ, ſed poſt illam oſculabitur celebrãtem in facie. Poſt ſumptionem vero ſacramenti, primus Prælatus, qui ſecutus eum fuit, ſtans ibidem ad celebrantis ſiniſtram, vidente Legato accipit ab Aſſiſtente celebrantis calicem cum purificatorio cum quibus celebratum fuit, quo calice vtetur ſolus Legatus in ſe purificando: nam alij omnes alio calice vtentur, & ipſum calicem purificatorio mundat: Tũ phialam cum vino puro ſolo, facta prius de illo in aliqua patera per credentiarium celebrantis prægustatione, capiens vinum ſine aqua in calicem prædictum; & ſic ipſum calicem offert in manibus Legati, qui illum capiens, ſemet purificat: Tum cum gremiali eodem per ipſos duos canonicos (quod tamen ipſi tenentes prius oſculantur) porrecto ſe ipſum tergit, & gratiis, ac gratulationibus inuicem peractis, Legatus ad dextram celebrantis conuerſus, reuertitur vt iuerat. Et ſi celebrans forte debilis aut laſſus,

ſedere

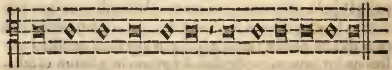
ſedere velit aliquando infra generalẽ cõmunionem, quod poterit vt etiam commodius communicet: Tunc Legato communicato mox ſedebit, ſed ſemitecto capite cum bireto. Si autem Locumtenens, aut Gubernator aderit, qui nõ ſit Epiſcopus conſecratus, ſed protonotarius, aut etiam electus in Epiſcopum, ſed non conſecratus, tunc manum ante communionem, deinde poſt illam celebrantis faciẽ oſculabitur, quod etiam facient omnes canonici, qui ſunt parati, inter quos erunt Diaconus, & Subdiaconus, & Aſſiſtens, qui ibunt ordine, quo in choro ſedere ſolent. Reliqui vero quicunque, & quotcunque ſunt, ſiue eccleſiaſtici, ſiue laici, vt Vexillifer, & Prætor, ac alii omnes ante ſumptionem hoſtiæ ſolam manum oſculabuntur. Ordo autem venientium ad communionem ſeruabitur qui ſupra in ordine dandi incenſum dictum eſt. Quòd ſi Legatus non adſit, tunc Cardinalis celebrans, prius magiſtratu, & canonicis communicatis, & non aliis, ſedere poterit vſque ad finem communionis. Qua perfecta, exportabuntur funalia, & Cardinalis ſurget, ſi communicando ſedit, ac repoſito, & cooperto calice cum reſiduis hoſtiis purificabit digitos more ſolito, & ſumet perfuſionem. Deinde ſi hoſtiæ ſuper altari erunt ſine mitra lauabit extra cornu Epiſtolæ, & finiet Miſſam. Et in fine ſi hoſtiæ erunt ſuper altari dabit benedictionem ſine mitra, & dicens, *Initium Sancti Euangelij*, non ſignabit altare, & quotiens à libro ad medium altaris ibit, aut redibit ſemper genuflectet, & non erit præciſe ante medium altaris, quando cantabit *Dominus vobiſcum*, ne directe renes ſacramento vertere videatur. Pro communione autem canonicorum ſolemniter, & deuote fienda, poterit Cardinalis omnes ipſos prius monere, etiam ſub aliquo mãdato, ac exhortatione ad exemplum populi, vt omnes ſint diſpoſiti pro communione in die illa per manum ipſius Cardinalis, & in illo loco fienda.

DE

DE TONIS, SIVE TENORIBVS ORAtionum, & aliorum omnium, quæ intra totum annum ſolemniter cantanda ſunt. Cap. L.

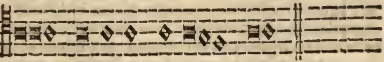
NON ab re fore videbitur, ſi etiam orationum omnium tenores addidero, quæ in publicis officiis per totum annum eueniunt, quomodo ſcilicet eas ſecundum laudabilem vſum cantari oporteat, prout etiam noſtra capella Papalis obſeruat. Licet autem planius, breuiuſque per notas, ſiue caracteres muſicales figurari, quàm per ſcripturam dictari poſſint: tamen ipſe pro ingenioli qualitate melius quàm potero explicabo. Et primo in ipſarum orationum decãtatione duos tonos, ſiue tenores habemus, videlicet vnum ſolemnem, & feſtiuum, quo vtimur in Miſſis, & Veſperis feſtiuis ſolum, tam omnium ſolemnitatum totius anni, quàm omniũ Dominicarum de Aduentu, & de Quadrageſima, & Sabbati in albis, & in Matutinis Natalitiis. Alium vero ſimplicem, & poſitiuum habemus, quo vtimur in ferialibus, & pro defunctis & in benedictionibus, quæ & veniunt in diebus, & pro actibus ſolemnibus, vt in candelis, cineribus, palmis, & aliis benedicendis. Itaque in diebus ſolemnibus, & feſtiuis, primo cantaturi, *Dominus vobiſcum*, vel *Pax vobis*, vt Miſſæ competit, vocem formabit, pariter & firmabit ſonoram, & hilarem magis, quàm preſſam, & mœſtam ratione ſolemnitatis, & quantum grauiter poterit iuxta organum, & bombum vocis ſuæ, ac etiam ſecure, & fortiter, cum perſeuerentia in illo tono, quem capiet; capiet autem ſub nota muſicorum, quam appellant, fa, in qua nota, ſiue in quo tono, ſicut à principio ſemel acceperit cãtum, ſic numquam declinabit vocem per modulos, quos falſettos; neque per articulos, quos contrapunctos; neque

per circumflexiones, quas ſemitonos vocant; nec denique per aliquas vocis alterationes, ſed omnino in ſolido, & preſſo vocis tenore perſeuerabit, dicens, *Dominus vobiſcum:* producendo vocem ſuper prima ſyllaba vtriuſque dictionis tãtum, quantum ſuper duabus aliis faceret. Similiter etiam dicendo, *Pax vobis,* ſuper qua ſyllaba dictionis vobis pauſabit, vt ſupra: & idem facit in eodem tono vocis ſuper dictione, *Oremus.* In qua ſuper prima ſyllaba, & non in media ſemper pauſabit.

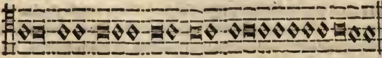
Deinde aduertatur, an in prima clauſula ſit aliquod verbum, nec ne: quoniam vno modo terminatur prima clauſula orationis habens verbum, & aliter non habens illud; & ſi plures erunt clauſulæ, ſemper finis vnius clauſulæ alternatur ab alia, ideſt prima, tertia, & quinta, ſi tot erunt clauſulæ ſimili cantu terminabuntur: ſed ſecunda, quarta, & ſexta alio diuerſo a priori cantu terminabuntur. Et ſi plures erunt clauſulæ, idẽ modus ſeruabitur in omnibus, vt prius. Itaque æquali cantu ſemper in eodem tono per, fa, fa, ſicut cantauit, *Dominus vobiſcum,* vel *Pax vobis,* & *Oremus,* cantabit omnia verba primæ clauſulæ, vſque ad finem eius excluſiue. Quia ſi in ipſa clauſula aliquod verbum interfuit, vt in oratione huius diei Natalis Domini, videlicet, *Concede quæſumus omnipotens Deus,* tunc propter verbũ, videlicet, *Concede,* tertiam ſyllabam vergentem ad finem clauſulæ declinabit, videlicet, *Po,* ad notam mi, & aliam quartam ſyllabam videlicet, *tens,* ad notã, re, duas vero vltimas, videlicet, *Deus,*

reſumet ad fa, fa, vt prius. Et ſicut prima clauſula terminata eſt, ita etiam tertia, quinta, & ſeptima, ſi tot erunt clauſulæ, excepta vltima, terminabuntur.

Concede quæſumus Omnipotens Deus.

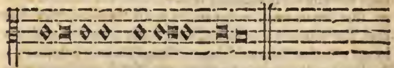
Tum facta aliquali pauſula, continuabit ſecundam clauſulam per eundem tonum, ſiue notam, fa, fa, vt prius, numquam illam circumflectendo, vſque ad penultimam ſyllabam extremi verbi clauſulæ ſecundæ, ſiue illa clauſula ſit lōga, ſiue breuis, etiam vnius verbi, vt eſt, *Quæſumus, Præſta, Concede,* ſiue plurium verborum; tunc ſuper penultima ſyllaba longa vltimi verbi pauſabit, ac ſi illam ſyllabam geminaret, & vltimam deprimet ad notam, mi: ſed ſi penultima eſſet breuis, tunc ſuper antepenultima pauſabitur, & duas ambas vltimas loco vnius productæ declinabit ad notas, mi, mi, vt eſt in verbo vltimo ſecundæ clauſulæ, videlicet, *Liberet,* vbi ſuper antepenultima, videlicet, *Li* pauſabit, & duas ſyllabas, ſcilicet, *beret,* declinabit ad mi, mi: Qui modus ſeruatur in quarta, ac ſexta, & octaua clauſula decantanda, ſi tot erunt clauſulæ.

Vt nos v ni ge ni ti tu i no ua per carnē na ti ui tas li beret.

Quando vero prima clauſula orationis ſolemnis non habet aliquod verbum, vt eſt in oratione oīum ſanctorū, v3, *Omnipotens ſempiterne Deus, qui nos, &c.* tunc ipſa prima clauſu-

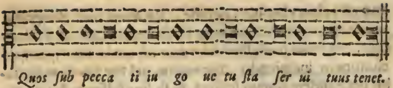
la nō vtique terminatur, ſicut fuit terminata prima clauſula orationis prædictæ de die Natali, quæ habet verbum; ſed ſicut ſecunda: & tunc ſecunda terminatur, ſicut fuit terminata prima eiuſdem orationis de die Natali: & ſic alternātur. Itaque in oratione omnium Sanctorum in dictione vltima primæ clauſulæ, videlicet, *Deus,* pauſabit ſuper ſyllaba *De*, ac ſi illam geminet, vt ſupra dixi, & ſyllabam *us,* deprimet ad notam, mi, ſecundam vero clauſulam orationis omnium Sanctorum terminabit alio modo, ideſt ſicut fuit terminata prima clauſula orationis diei Natalis habentis verbum in ſe, & ſic alternatim cantabuntur omnes vſq; in finem orationis.

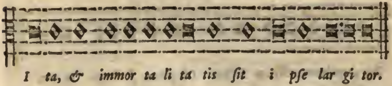
Omnipotens ſempiterne Deus.

Vltimam quoque clauſulam eodem tono cātabit æqualiter, vſque ad finalem dictionem: vbi aut dictio illa eſt biſſyllaba, aut pluriſyllaba, quòd ſi biſſyllaba, ſiue longa ſit, ſiue breuis; tunc in fine prioris dictionis omnino pauſabit, in eodem tono illam producendo, quaſi illam geminaret. Deinde vltimam dictionem biſſyllabam, eodem modo ſimiliter cantabit, prout eſt in hodierna oratione. In qua vltima clauſula, videlicet, *Quos ſub peccati iugo vetuſta ſeruitus tenet,* quæ biſſyllaba eſt, non pauſabit, ſed ſuper vltima ſyllaba præcedente, videlicet, *tus,* pauſabit, & illam ſyllabā, *tus,* ita producet, ac ſi geminaret, dicendo, *Serui tu us tenet.*

Quos

Si vero finalis dictio ſit triſyllaba cum penultima longa, tunc pauſa fiet ſuper antepenultima, vt in oratione poſt cō munionem huius diei, videlicet, *Ita & immortalitatis ſit ipſe largitor.*

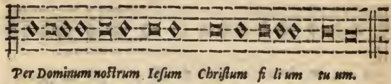
Quòd ſi ipſa finalis dictio ſit triſyllaba cū penultima breui, tunc pauſa fiet ſuper ea, quæ præcedit dictionem triſyllabam, ut in oratione ſancti Ioannis poſt communionem, uidelicet, *Eius muniamur, & precibus,* ubi ſuper ſyllaba, *Et,* pauſa fit. Et ſi ipſa dictio eſt pluriſyllaba, tunc ſemper pauſa fit ſuper prima ſyllaba ipſius dictionis pluriſyllabæ, ſiue penultima eius ſit longa, ut in oratione primæ Miſſæ huius noctis ibi, uidelicet, *Eius quoque gaudijs in cælo perfruamur;* ſiue breuis, ut in oratione poſt communionem eiuſdem Miſſæ, & noctis, ibi uidelicet, *Ad cuius mereamur peruenire conſortium.*

De tenore concluſionum.

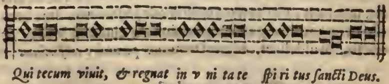
Cæterum concluſiones orationum prædictarū quæ ſunt. *Per Dominum noſtrum, &c.* Et *Qui viuis & regnas, &c.* quia diuerſæ ſunt etiam diuerſimode cantantur. Aue enim habet tres clauſulas in totum computando ultimam, ut ſunt uidelicet, *Per eundem, &c.* Et *per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtū filium tuū,*

quæ

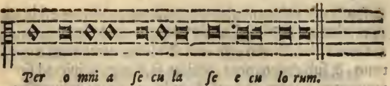
quæ eſt prima clauſula, deinde. *Qui tecum viuit, & regnat in vnitate Spiritus ſancti Deus*, quæ eſt ſecunda clauſula. Et finaliter, *Per omnia ſecula ſeculorum*, quæ eſt tertia, tunc ipſam cõcluſionem incipiendo, *Per eundem*, uel *Per Dominum*, cantabit per eandem notam ſcilicet, fa, fa, ſine falſettis, & ſine cõtrapunctis, ſicut orationẽ, & in ultima dictione primæ clauſulæ ſcilicet, *Tuum*, faciet pauſam ſuper prima ſyllaba, ſcilicet, *Tu*, & ſuper ultima, uidelicet, *um*, deprimet ad, mi, ſicut de ſecunda clauſula orationis ſupra dixi.

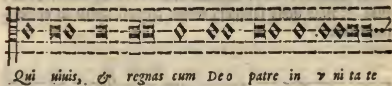
Secuudam uero clauſulam cantabit per eũdem tonum, in cuius finalibus dictionibus, uidelicet, *Sancti Deus* ſuper quarta uergente ad finem, quæ eſt *San*, uocem deprimet ad mi, & aliam ſyllabam ſcilicet, *cti*, ruiſus deprimet ad, re, & aliàs duas ſyllabas ſcilicet *Deus*, attollet ad, fa, fa, ſicut in omnibus de prima, & tertia clauſula orationis dixi.

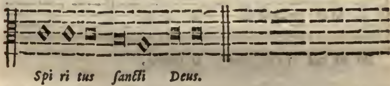

Deinde etiam tertiam, ideſt ultimam clauſulam, ſcilicet, *Per omnia ſecula ſeculorum*, ſimiliter per eundẽ tonum, abſq; aliquo falſetto, ſiue contrapuncto cantabit per, fa, fa, ſed in uerbo, *Seculorum*, ſuper prima ſyllaba, id eſt, *Se*, pauſabit, ac ſi illam geminet dicẽdo *Seeculorum*, cuius oẽs quattuor ſyllabas cantabit per, fa, fa,

Aut concluſiones habẽt tantum duas clauſulas, computãdo ultimam, ut ſunt, *Qui viuis, & regnas*, uel *Qui tecum viuit.* Tunc omnino primæ clauſulæ finis, ſcilicet, *Sancti Deus*, cãtabitur modo, quo ſupra cantata ſunt etiã uerba, *Sancti Deus*, in ſupradicta concluſione, & nõ ſicut, *Filium tuum*, ſimiliter, & ultimæ clauſulæ finis, uidelicet, *Seculorum*, eodem modo quo ſupra dictum eſt, cantabitur.

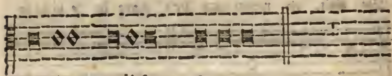

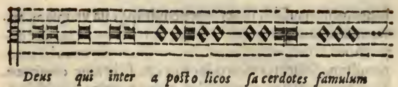
De tono orationum, quæ cantantur in Miſsis pro defunctis.

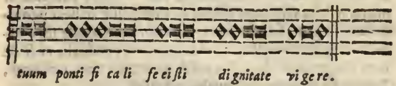
TONVS uero, ſiue tenor orationum pro defunctis diuerſus eſt a ſupradicto feſtiuo: celebrans enim ibi hilari tono, & ſonora uoce uſus fuit, hic uero mœſtiter, & depreſſe cantat, ac luctuoſe, ut ſit conueniens luctibus ipſe tenor. Et quoniam non ſemper, & indiſtincte eodē tenore utitur in Miſſis, & Officiis pro defunctis. Ideo, ut omnis tenor, & modus habeatur in orationibus decantandis pro defunctis,

defunctis, ſic diſtingui uidetur. Quia aut celebrans eſt in cātu orationum in Miſſa, aut in Veſperis, & Matutinis ſimul, aut extra illas. Primo caſu cantabit ſuam orationem æquali tono, & ſub eadem nota, ſcilicet, fa, fa, a principio ad finē, numquam uocem circumflectendo, nec eam in fine alicuius clauſularum declinando; nec attollendo ipſum tonum, ſicut facit, quo ad æqualitatem toni in oratione feſtiua, ut ſupra dictum eſt: ſed ſolum pauſabit ſuper finalibus ſyllabis, hoc modo. Quia primo dicens, *Dominus vobiſcum,* æquali tono cantabit, producens ſyllabam primam dictionis ultimæ, uidelicet, *Vobiſcum,* In qua ſyllaba, *Vo*, ponet pauſam: quaſi duarum notarum, ſiue duarum ſyllabarum, & ſimiliter cantando, *Oremus,* in prima, ſcilicet, *O*, pauſabit, ſicut dixi, & aliàs duas ſcilicet, *remus,* æquali cantu in eodem tono finiet.

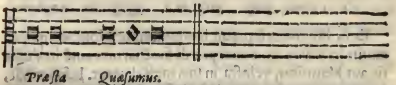

Tum orationem, quæ uerbi gratia cantatur in Miſſa exequiali ꝓ aliquo Epiſcopo, ſeu presbytero Cardinali: quæ eſt, uidelicet, *Deus qui inter apoſtolicos, &c.* ubi primam clauſulam æquali, & preſſo tono cantabit, uſque ad dictionē ultimam ipſius clauſulæ, ſcilicet uigere, in qua dictione cum nulla penitus toni alteratione pauſabit in ſyllaba penultima, uidelicet, *ge,* per ſpatiū unius notæ, ſeu ſyllabæ cum dimidio; & ultimam, ſcilicet, *re,* eodem tono cantabit, quo alias priores cantauit, nihil eam producendo.

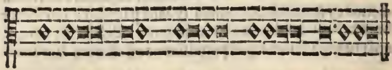

Similiter deinde cantabit ſecundam clauſulam in vltima dictione, & in eius penultima ſyllaba pauſabit; niſi illa ſit breuis, vt in dictione noſtræ orationis, videlicet, *Quæſumus.* quia tunc pauſabit ſuper penultima, ac ſi diceret, *Quæſumus.*

Similiter in omnibus, & per omnia faciet de reliquis clauſulis, & ſyllabis, vſque ad vltimam dictionem orationis, in qua oratione ultima ſic finiet: nam ſi illa ſit biſyllaba, ac etiam triſyllaba cum penultima breui pauſabit; non in prima ſyllaba dictionis biſyllabæ, aut triſyllabæ, ſed in vltima præcedentis dictionis, etiam ſi illa præcedens ſit monoſyllaba, vt in oratione pluralis Miſſæ pro defunctis, quæ incipit, *Hoſtias quæſumus, &c.* in fine ibi, *Dones, & præmium*; vbi pauſa debet fieri ſuper dictione, & Item in alia oratione Miſſæ pluralis pro defunctis, quæ incipit, *Deus cui proprium eſt, &c.* ibi, *mereantur ad vitam,* ubi pauſa fit ſuper dictione præcedente, videlicet, *ad,* quæ ita producitur ac ſi geminetur, aad, vitam. Si autem dictio finalis ſit triſyllaba, cum penultima

longa,tunc pauſabit ſuper antepenultima, ita vt ipſam antepenultimam geminare videatur & reliquas duas, ſine depreſſione finiet, vt ſi dicatur, *Facias eſſe coonſortem*, vbi antepenultima ſcilicet, *con*, producetur, ac ſi dicatur *coonſortem*. Si autem ſit dictio pluriſyllaba, tunc omnino pauſabit in prima ſyllaba vltimæ prædictæ dictionis,ſiue habeat penultimam longam, ſiue breuem, vt in noſtra oratione ibi, *conſortio* vbi primam ſyllabam,videlicet, *con*, producit, ac ſi de toto illa geminet,dicendo, *coonſortio*,& alias tres, videlicet, *ſortio*, eodem tono continuabit, vt infra.

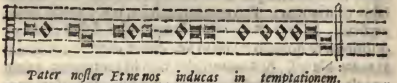

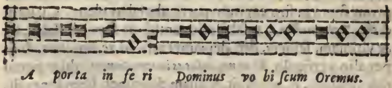
Et ſic iſte tonus ſeruatur in omnibus orationibus,quæ cãtantur in Miſſis dumtaxat pro defunctis, non autẽ in Veſperis,aut Matutinis, vt infra in ſuis locis dicetur. Inſuper hãc, & omnes orationes, quæ in huiuſmodi Miſſis cantantur,ſequuntur ſuæ integræ concluſiones, videlicet, *Per eundem Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum filium tuum, &c.* vel *Per Dominum noſtrũ,&c.* vel *Qui viuis,& regnas,&c.* aut *Qui uiuit,& regnat,&c.* vbi prima ſyllaba vltimæ dictionis, ſcilicet, *tuum*, æqualiter pauſatur ſuper, *tu*, Et ſimiliter in prima ſyllaba ſecũdæ clauſulæ, ſcilicet, *Deus*, æqualiter pauſatur. Tum in dictione, *Seculorum*, ſyllabam primam ſcilicet, *ſe*, ita producit, ac ſi geminet dicendo *ſeeculorum*, quod etiam ſeruatur in aliis Miſſarum orationibus, earumq́. concluſionibus: vt in Miſſa commemorationis omnium defunctorum, & in exequiis Cardinalium, & aliorum.

DE TONO VERSICVLORVM, ET ORAtionum, quæ cantantur, non in Miſſis, ſed Veſperis, Matutinisq́, & Officijs pro defunctis.

SI vero celebrans cantaturus eſt orationem in Veſperis, ac Matutinis pro defunctis, aut aliquibus officiis exequialibus, hoc modo cantabit. Et quoniam primo antequã cantet orationem in ipſis Veſperis, Matutinis, ac officiis oportet præcantare infraſcriptos verſiculos, ideo bonũ eſt, vt tonum eorum etiã intelligat. Ipſi verſiculi ſunt, videlicet, *Pater noſter. Et ne nos inducas, &c. A porta inferi, Requieſcant in pace. Domine exaudi orationem meam. Dominus vobiſcum. Oremus.* Et demũ oratio, quæ licet ſit in ſimili tono, vt in Miſſa pro defunctis, non tñ omnino eodẽ modo finienda, neq; aliquis ipſorum verſiculorum vno, & eodem cantu intonatur, vt infra. Cantabit itaque, *Pater noſter,* in voce, qua etiam cantabit orationem. Pro quo etiam ſciat, quòd verba huius verſiculi, ſcilicet, *Pater noſter,* ſemper alte debet cantare, quotiens, & quando etiam in fine debet cantare verſiculũ, *Et ne nos:* Nam ſi, & *Et ne nos,* alte non ſit cantaturus, etiam nec alte dicit, *Pater noſter,* quod in omnibus officiis ſeruatur, prout ſupra in ſuo capitulo particulari dixi plene. Cũ itaq; dicit, *Pater noſter,* pauſabit aliquantulum ſuper ſyllaba, *no,* & vltimam, ſcilicet, *ſter,* deprimet a, fa, ad, re, ſimiliter, & ſu per alio verſiculo, *Et ne nos inducas in tentationem,* ubi in penul tima, ſcilicet, o, pauſabit, & aliam deprimet. Item ſuper dictione *Inferi,* quia habet penultimam breuem, ideo non ſuper penultima, ſed ſuper antepenultima pauſabit. Idem faciet in alio. ſ. *Requieſcant in pace.* Et ſimiliter in alio. *Domine exaudi orationem meam,* ſed non ſic in uerſiculo, *Dominus vobiſcum.* Nam ibi neque in penultima, neque in aliqua deprimet

met tonum, ſed omnino æqualiter intonabit, producendo primam ſyllabam in verbo, *Vobiſcum*, ſcilicet, *Vo*, & alias, ſcilicet, *biſcum*. Similiter æquali cantu intonabit *Oremus*. tũ orationem cãtabit vt ſuprà in omnibus,ſicut pro defunctis, excepto, quòd non ita finiet æquali tono, ſicut orationem, quæ dicitur in Miſſa:ibi enim tota oratio cantatur,& finitur æquali tono; hic autẽ penultima ſyllaba primo producitur, & vltima deprimetur a fa, ad re. Et in hoc differunt.Similiter fiet de concluſionum cantu, quæ incipit,*Qui viuis*,vel *Qui tecum viuit*, vbi in verbo, *Seculorum* penultima producitur, & vltima deprimitur, licet in abſolutionibus orationes concludantur per verſiculũ,*Per Chriſtum Dominum noſtrum*, Et tũc prima ſyllaba dictionis,*noſtrum*,ſcilicet,*no*,producitur,&*ſtrũ*, deprimitur. Et demum in alio verſiculo,videlicet, *Requiem æternam dona eis domine*, ubi nõ penultima, quia eſt breuis,ſed antepenultima producitur. Et illæ duæ breues,quæ ſunt loco unius longæ,deprimuntur à fa,ad re, vt dictum eſt.

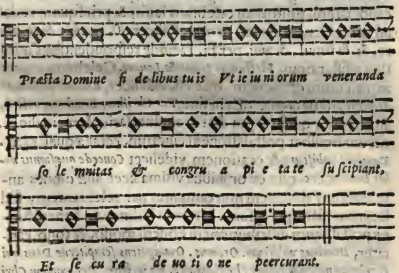

De tono orationum in Miſſis ferialibus ſolum,& non in officijs.

Orationes, quæ in Miſſis ferialibus cantantur, ſimili tenore,& modo in omnibus & per omnia cãtantur ſicut orationes

tiones in Miſſis pro defunctis, tono, & cantu æqualibus a principio vſque ad finem incluſiue; & cum productione, ſiue pauſa, quaſi geminatione, ſicut in orationibus, quæ dicũtur in Miſſis pro defunctis; non autem in officiis, vt ſupra dixi. Verbigratia in die Cinerum in Miſſa, orationes quinq; dicuntur in tono feriali, id eſt in æquali cantu, & prima eſt die, videlicet. *Præſta Domine fidelibus tuis,* vbi in illa dictione *tuis,* prima ſyllaba producitur, & ſimiliter in dictione *ſuſcipiant,* ubi ſyllaba, videlicet, *ſci,* quæ eſt antepenultima producitur, quia penultima eſt breuis, & demum in vltima dictione, ſcilicet *percurrant* prima ſyllaba, ſcilicet, *per,* pauſatur, quaſi geminetur, dicendo, *peercurrant,* & ſic de aliis. Cæterũ in iſtis ferialibus orationibus non cadit diſtinctio, ſicut in orationibus pro defunctis, vbi aliter in Miſſis, aliter in Veſperis, & officiis cantatur, & aliter extra.

Et ſimili modo concluſio cantetur, & terminetur.

De

De tenore, & numero orationum ſolemnium, quæ ferialiter cantantur in diuerſis officiis per totum annum.

Cantantur etiam in feriali, ideſt æquali tono orationes multæ, & diuerſæ in multis, & diuerſis, non Miſſis, ſed officiis intra annum, quæ omnes eodem tono, & modo in omnibus, & per omnia, ſicut orationes pro defunctis cantãtur, non tamen, vt infra, Miſſas; ſed vt extra, ideſt vt in officiis anniuerſariis, & exequialibus, & abſolutionibus defunctorum: & iſtæ orationes cantantur cum pauſa, quaſi geminatione penultimæ, niſi aliàs ipſa ſit breuis, quoniam loco eius pauſatur in antepenultima ſyllaba in dictione vltima, & cũ depreſſione vltimæ ſyllabæ eius dictionis, verbigratia, in die Purificationis glorioſæ Virginis Mariæ, poſt diſtributionem candelarum, poſtquam celebrans lauit, & priuſquam uadat ad confeſſionem cantat, *Oremus*, ſcilicet, *O*, per fa, & *re* per re, & fa ſimul, & *mus*, per fa. Deinde reſpondentibus miniſtris aſſiſtentibus, *Flectamus genua, & Leuate*, Celebrans cantat æquali cantu orationem, quæ eſt, videlicet, *Exaudi quæſumus Domine plebem tuam, &c.* Et in fine, *Per Chriſtum Dominum noſtrũ*, in eo tono, quem ſupra dixi in anniuerſario. Item in die cinerum ſimiliter poſt dationem cinerum, cãtat æquali cãtu. *Dominus vobiſcum*, & orationem, videlicet, *Concede quæſumus nobis Domine, &c.* quæ ex omnibus vltima licet aliæ omnes ante cinerum dationem non cantentur per celebrantem, ſed legantur plane per ipſum. Item in Palmarum benedictione poſt illarum diſtributionem eodem modo, & tono cantatur, *Dominus vobiſcum. Oremus. Omnipotens ſempiterne Deus, qui Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, &c.* Et in fine, *Per eundem Chriſtum Dominum noſtrum.* Item in cœna Domini poſt lotionem pedum pauperum, celebrans ſub tono, quo cantantur verſiculi
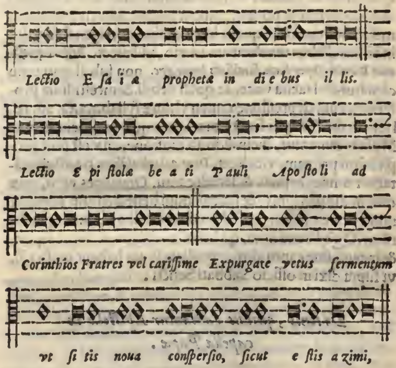
ſiculi in Veſperis & Matutinis pro defunctis, cantat verſiculos, & orationem ibi notatam, videlicet, *Adeſto quæſumus Domine officio, &c.* cuius concluſio eſt, videlicet, *Quod ipſe præſtare digneris.* Et idem in officio Paraſceue celebrans ſimili modo cantat orationem vnam, videlicet, *Oremus. Deus à quo, & Iudas, &c.* quam etiam ſimiliter concludit: aliæ autem orationes numero xviij. cantantur per ſuum particularem, & proprium cantum, ibi notatum. Vbi ſcias, quòd ſecunda, quarta, ſexta, octaua, & nona orationes, cantantur ſimiliter in tono feriali, & nō feſtiuo, ſicut in multis libris Miſſalibus male notatum vidi: qui in hoc omnino corrigendi ſunt. Itē in tribus diebus tenebrarum oratio, videlicet, *Reſpice quæſumus Domine ſuper hanc familiam tuam, &c.* non ſub aliquo tono cantatur, ſed tacita voce, ac quaſi flebili, & mœſtiſſima profertur, cum depreſſione tamen vltimæ ſyllabæ, a, fa, ad, re. Item in die Sabbati ſancti, orationes, quæ in officio, & ante Miſſam cantantur, incipiēdo ab oratione, quæ eſt poſt prophetiam primam, videlicet, *Deus qui mirabiliter creaſti, &c.* cātantur omnes æquali, & feriali cantu. Orationes vero, quæ eadem die pro ignis, & incenſi noui benedictione ponũtur non vtique cantantur, ſed quidem intelligibili uoce proferũtur. Quod bene nota, q̃a huiuſmodi benedictiones ignis, & incenſi ſine cantu aliquo prolatæ, ſuum habent myſteriũ, vt ſupra dixi in officio Sabbati Sancti.

De tonis, quibus cantantur Epiſtolæ in capella Papæ.

Addamus etiam ſupradictis, Epiſtolarum tonos, quibus capella noſtra tamquam bonorum omnium rituum inſtitutrix vtitur. Et quidem ſciendum eſt, quòd vnicus, idemq́. tonus ſeruatur in omnibus Epiſtolis, quæ per totum annum

cantantur,

cantantur, ſiue in diebus ſolemnibus, ſiue ſimplicibus non ſolemnibus, ac ferialibus, etiam pro defunctis; niſi quòd in ſolemnibus iucundius, & hilarius, & reuerentius cantatur, quàm in ſimplicibus, aut pro defunctis. Et licet in huiuſmodi Epiſtolarum decantatione, ſit magis quædam gratia cum decore, quàm ars muſicalis cum regula ſeruanda: tamen vt plenius habeatur ipſius decantationis ars, ſeu modus, ſic per notas figurabitur, videlicet.

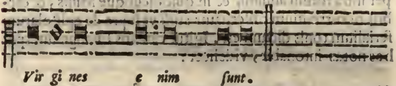

Et ſic in infinitum omnes clauſulæ ſimiles cantantur modo, & tono prædictis.

De

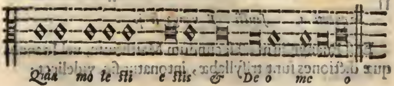
De clauſula monoſyllaba.

Et ſi clauſula finiretur in dictione monoſyllaba, tunc etiã ipſius dictionis monoſyllabæ cantatur tonus, vt ſupra æquali cantu, ſed tamen cum aliquali pauſula, verbigratia in Epiſtola diei Innocentium eſt finis clauſulæ in verbo monoſyllabo, ibi videlicet: *Hi ſunt, qui cum mulieribus non ſunt coinquinati, virgines enim ſunt.*

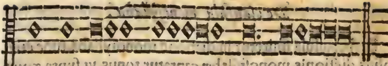
Quando clauſula eſt interrogatiua.

Quando autem clauſula eſt ſub ſententia interrogatiua, tunc alio modo finis eius cantatur, vt eſt in Epiſtola feriæ quartæ quattuor temporum de Aduentu; ibi videlicet: *Nunquid parum eſt vobis eſſe moleſtos hominibus, quia moleſti eſtis & Deo meo?* vt infra.

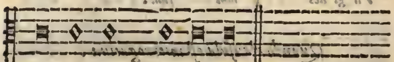
De fine Epiſtolæ.

Finis autem omnium Epiſtolarum idem eſt, & eodem modo cantatur, vt eſt in Epiſtola noſtra hodierna, videlicet:

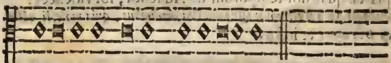

De tono Euangelij.

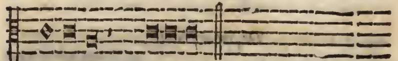
Euangeliorum quoque vnicus, atque idem tonus ſemper intra totum annum, & in quibuſcunque Miſſis, & diebus occurrentium obſeruatur: niſi vt ſupra de epiſtolarum ferialium tonis dictum eſt. Igitur cantans Euangelium, per has notas intonabit, videlicet:

Deinde, *Initium*, vel, *Sequentia ſancti Euangelij*, hoc modo:

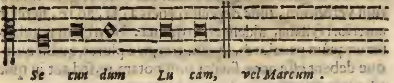

Et ſi Euangelium eſt ſecundum Matthæum, vel Ioannē; quæ dictiones ſunt triſyllabæ, intonatur ſic, videlicet:

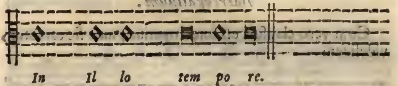

Si

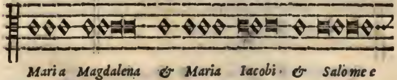
Si vero eſt ſecundum Lucam, vel Marcum, quæ ſunt dictiones biſyllabæ, tunc intonatur ſic, videlicet:

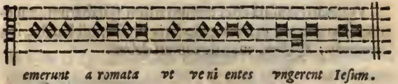

Deinde verſus *In illo tempore,* ſic cantantur, videlicet:

Hoc autem obſeruari debet, quòd depreſſio vocis a fa, ad re, nunquam fit ante quintam ſyllabam, vergentem ad finem clauſulæ; nec poſt tertiam: ſed ipſa nota, re, ſit aut in quinta, aut in quarta: Et quando clauſula eſſet nimis longa, & multorum verborum; tunc in quinta ſyllaba fit depreſſio: Quando vero non eſt nimis longa; tunc fit in quarta: cantetur igitur hoc modo, videlicet:

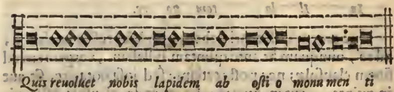

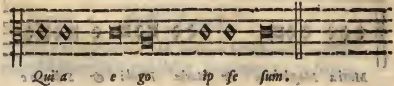
Et ſic iſta clauſula terminatur, quiá non eſt nimis longa; ſed potius breuis, & paucorum verborum, maxime reſpe-ctiue ad longiores: Quòd ſi clauſula eſſet longa,& multo-rum verborum, tunc depreſſio vocis a, fa, ad re, fieret in anteriori ſyllaba, uidelicet. in quinta. Non enim regulari-ter unquàm pauciores, quàm tres; nec plures, quàm quin-que debent eſſe notæ finales poſt notam, re, ſed aut in quin ta, aut in quarta; quod bene obſeruetur.

Interrogatiuum.

Cum vero clauſula eſt interrogatiua, tunc ſic cantatur, videlicet:

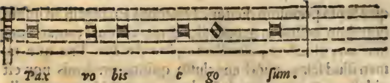

Si autem clauſula fuerit in uerbo monoſyllabo, vt eſt tertia feria Paſchæ: *Ibi videte manus meas, & pedes meos, quia ego ipſe ſum*, tunc ſic cantatur, uidelicet:

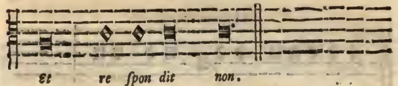
Quando clauſula eſſet tantum trium ſyllabarum, aut e-tiam duarum, ut in Euangelio feriæ tertiæ poſt Paſcha: ibi, *Pax vobis; Ego ſum*, tunc ſic cantari debet.

Pax

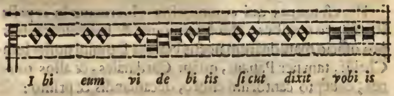
Monoſyllaba.

Quòd ſi unicæ dumtaxat ſyllabæ eſſet clauſula, ut in Dominica tertia de Aduentu, ibi *Et reſpondit non*, tunc ſic cantatur, uidelicet:

Finis Euangelij.

Cæterum finis omnium Euangeliorum, ita cantari ſolet, uidelicet: *Ibi eum videbitis, ſicut dixit vobis.*

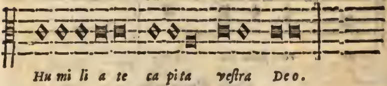

Quomodo cantatur verſus. ℣ *Humiliate capita veſtra Deo.*

In die Cinerum in omnibus Eccleſijs, & locis, ubi Miſſa de feria in Quadrageſima cantatur; quinque orationibus poſt communionem cantatis, & ante orationem ſextam,

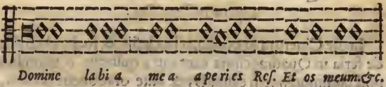
quæ

quæ ſupra populum dicitur, Diaconus Euangelij ad ipſum populum adhuc in genuflexione manentem, cantat hunc uerſum, uidelicet, *Humiliate capita veſtra Deo.* Pro quo tamen illud ſcias, quòd concluſio quintæ orationis non eſt uidelicet, *Per omnia ſæcula ſæculorum,* ut multi ignoranter dicunt, ſed debet tota longa dici, uidelicet. *Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum filium tuum, qui tecum viuit, & regnat in vnitate ſpiritus ſancti Deus, per omnia ſæcula ſæculorum:* Deinde poſt reſponſum *Amen,* Diaconus cantat uerſum ſequentem, uidelicet, *Humiliate capita veſtra Deo,* qui ſic cantatur.

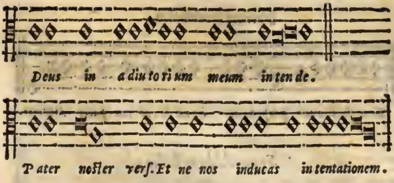

De tonis verſuum, & lectionum in matutinis noctis Natalis Domini noſtri Ieſu Chriſti.
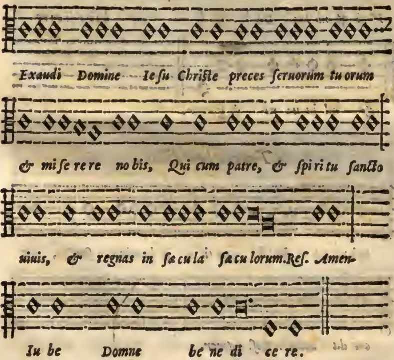
Hic eſt tonus, qui communiter obſeruatur in capella Papali pro uerſibus, abſolutionibus, & benedictionibus pro officio matutinarum noctis Natalis Domini noſtri Ieſu Chriſti, tam per Papam, quàm Cardinales, & alios omnes, excepto cantorum choro, decantandis, & primo:

Deus

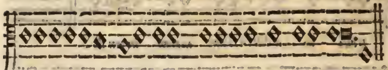

Prima abſolutio.

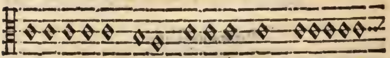

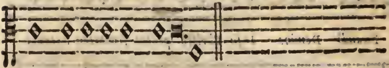
Prima

Prima benedictio.

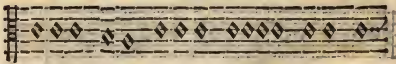

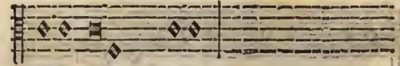
Secunda benedictio.
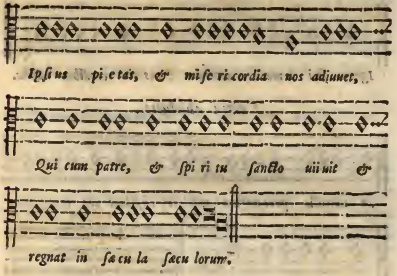

Tertia benedictio.

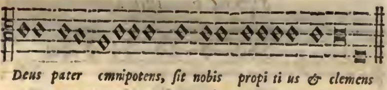

Secunda

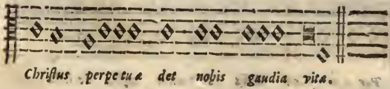
Secunda abſolutio.

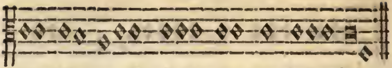
Quarta benedictio.

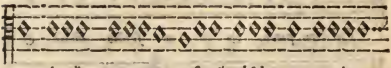
Quinta benedictio.

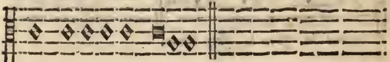

Sexta benedictio.

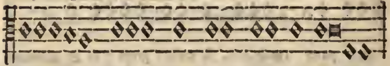

Tertia abſolutio.

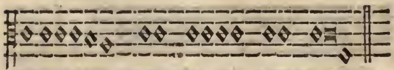

Septima benedictio.

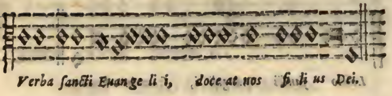

Octaua benedictio.

Nona

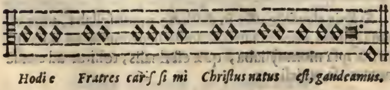
Nona benedictio.

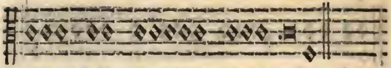
De tono lectionum, & Euangeliorum, ac Homiliarum, matutinalium.

Lectionum, & Euangeliorum matutinalium, & Homiliarum, vnus atque idem tenor, ſiue tonus eſt planus, & æqualis; non autem circumflexus, nec articularis, neque varius; ſed omnino firmus, ſolidus, & continuatus in vna eademque nota, videlicet, fa; in qua nota ſemper teneri debet cantus, vſque ad vltimum verbum in fine clauſulæ perfectæ; vbi ipſius vltimi verbi ſyllaba penultima aliquantulum pauſatur quaſi geminetur; Et vltima ſyllaba deprimitur ad notam alterius, fa, quæ eſt quinta deſcendens: Et ſic omnes clauſulæ lectionum, Euangeliorum huiuſmodi, & Homiliarum, inchoantur, mediantur, & finiuntur, videlicet:

Lectio.

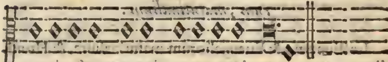

Euangelium.

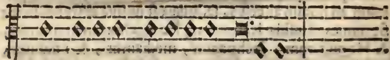
Lectio ſancti Euangeli i, ſecundum Lucam.

Homilia.

Ho mi li a ſancti Grego ri i Papæ.

Si autem penultima ſyllaba prædictæ vltimæ dictionis, eſſet breuis; tunc non in ipſa breui; ſed in antecedenti fiat pauſa; quaſi geminata; hoc modo, videlicet:

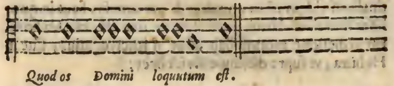

Trans Iordanem Ga li la a gen ti um.

De fine clauſulæ in dictione monoſyllaba.

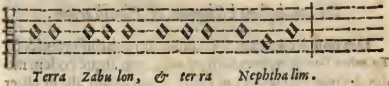
Si finis clauſulæ eſſet in dictione monoſyllaba, tunc vltima ſyllaba antecedentis dictionis deprimetur ad notam, re, & ipſa monoſyllaba, quæ eſt finalis, tollitur ad eandẽ notam, fa, videlicet:

Quod

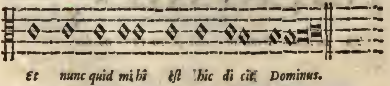
De fine clauſulæ in dictione Hebræa.

Quòd ſi vltima clauſulæ dictio ſit nomen Hebraicum ; tunc ipſum nomen Hebraicum ſic terminabitur, vt de monoſyllaba dictum eſt, videlicet :

De fine clauſulæ in ſenſu interrogatiuo.

Si finis clauſulæ ſit in ſenſu interrogatiuo, tunc ipſa quidem tota clauſula, intonatur per fa, fa, vt ſupra; ſed ante ſyllabam finalem, tres aut quattuor ſyllabæ deprimuntur a prædicto, fa, ad mi, & omnes per ipſam notam intonantur; vltima vero pauſatur, quaſi per duas notas : quarum vna erit mi, mi, duplicata, & alia extolletur ad eandem notam, fa, videlicet :

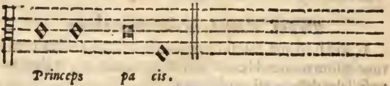

De fine lectionum, & Homiliarum.

Finis lectionum, Euangeliorum, & Homiliarum matutina-

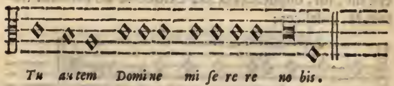
tina-

tinalium, idem eſt in omnibus & per omnia, ſicut in quolibet fine clauſularum prædictarum: ſiue illa clauſula finiatur in dictione monoſyllab, ſiue in interrogatiua, ſiue in Hebræa, vt ſupra dictum eſt. videlicet;

De concluſione lectionum, & Homiliarum.

Omnium lectionum, & Homiliarum concluſiones, id eſt, *Tu autem Domine miſerere noſtri,* vel *nobis;* vno atque eodem modo, & tenore finiuntur, vt infra: quamquam aliqui aliter ſentiant; quòd æquali modo intonetur; videlicet, ſicut finis cuiuslibet clauſulæ; non tamen monoſyllabæ, nec dictionis Hebrææ, nec ſenſus interrogatiui. Sed ego meo tempore realiter uidi, quòd omnes, tam Papa & Cardinales, quàm alij omnes docti officiales capellæ huiuſmodi lectiones cantantes, maxime magiſtris ipſis cæremoniarum demonſtrantibus, ſic intonarunt, vt infra, videlicet:

F I N I S.

DEO OPT. MAX. BENE SVGGERENTI LAVS ET HONOR.

INDEX CAPITVLORVM Primi Libri.

DE cæremoniarum inuentione, & cauſſa vſus illarum. folio. 3
De magiſtri cæremoniarum deputatione, & de cura, ac diſciplina illius. 4
De ſilentio, & attentione omnium, & moderatione celebrantis, & miniſtrorum. 6
De numero, & qualitate miniſtrorum Cardinalis celebrantis, ac ordine, & loco ſingulorum. 6
De officio Diaconi in Miſſa Epiſcopi Bononien. Cardinalis. 7
De officio Subdiaconi. 10
De officio primi capellani presbyteri Aſſiſtentis. 11
De officio ſecundi capellani baculum paſtoralem miniſtrantis. 13
De officio tertij capellani mitram miniſtrantis. 13
De officio quarti capellani librum miniſtrantis. 14
De officio quinti capellani thuribulum, & nauiculã miniſtrantis. 14
De officio ſexti capellani gremiale miniſtrantis. 15
De officio ſeptimi capellani ampullas miniſtrantis. 15
De duobus capellanis candelabra miniſtrantibus. 15
De officio capellani intimantis hymnum Angelicum, ac ſymbolum in Miſſa, & antiphonas in veſperis; nec non de ordine cantantium ipſas; & de diſciplina intimandi. 16
De numero, & qualitate, ac officio credentiariorum. 17
De Organiſta, & ſeruandis per ipſum. 17
De habitu eccleſiaſtico canonicorum Cardinali celebrante, & non celebrante. 18
De duorum canonicorum aſſiſtentia apud Cardinalem celebrantem, ſeu non celebrantem. 19

De

De circulis canonicorum ante Cardinalem Epiſcopum, quando, qualiter, & quotiens fiendis. 20
De canonicorum loco apud Epiſcopum ſuum, quando ſcilicet antecedunt, vel ſequuntur, & ſi quis ex eis Prælatus eſt apoſtolicus, ubi in proceſſione, choro, & capitulo maneat: ac quando clerus magiſtratum præcedat. 21
De reuerentijs, ac genuflexionibus omnium intra rem diuinam. 22
De ſeſſionibus, & ſurrectionibus in choro, quando, & qualiter; ac quo ordine. 24
De oſculationibus in manu Cardinalis, & in rebus ipſi dandis, accipiendisq́; ab eodem. 25
De vſu mitræ pretioſæ; aut ſimplicis, & quis illam cum bireto ponit, & deponit. 26
De numero luminarium credentiæ, ſiue abaci, Altaris, & totius tribunæ, celebrante Epiſcopo Cardinali. 26
De his, qui intra tribunam admitti poſſunt, & de cuſtodia eius Cardinali celebrante. 27
De ſacramento corporis Chriſti ex tribuna remouendo, dum Epiſcopus eſt celebraturus ibidem. 27
De poſitione credentiæ, ſiue abaci, & ornatu eius; ac vtenſilibus deſuper locandis. 28
De pulpito, ſeu legili pro Epiſtolis, Euangelijs, alijsque cantandis; vbi, & quando poni; ac quoties nudari, ſeu cooperiri debeat. Item de capitulis, & orationibus veſperalibus, vbi cantari debeant. 29
De regulari poſitione, & ornatu altaris, ac paramentis, tam celebrantis, quàm miniſtrorum; & alijs requiſitis diſponendis. 30
De Faldiſtorio, & eius poſitione. 31
De ſede Legati, & eius poſitione. 32
De ſede Cardinalis Bonon. Epiſcopi non celebrantis. 33
De diuerſitatibus antelationum inter Cardinales, & Prælatos in eorum Eccleſijs, necnon de habitu, ac colore capparum, quibus qualiterue, ac quando Cardinales, & Prælati tam intra, quàm extra rem diuinam vtantur apud Eccleſias ſuas. 34
De locis officialium Bononien. ac Oratorum ibidem exiſtentium, & Prælatorum; ac Quadraginta Conſiliariorum regiminis Bononien. 36

De Suffraganeo Cardinalis Bononień. Epiſcopi, & loco, habituque, ac præeminentijs, & diſciplina eiusdem tam in præſentia, quàm in abſentia Cardinalis ſeruan̄. 37
De Epiſtola vbi, & qualiter Cardinali celebrante cantanda; & de graduali ſolo, quando per ipſum legendo, & de tonis certis, quæ inter Epiſtolam, & Euangelium cantantur a choro. 38
De Euangelio cantando vbi, & qualiter, ac pro quibus Euangelijs præfamur verſum, videlicet, In illo tempore. 39
De ſermone intra Miſſam fienda, & quotiens intra annum. 41
De confeſſione intra Miſſam cantanda, & abſolutione, & indulgentia poſt ſermonem populo ſolemniter dandis: & per quem: & de forma confeſſionis, & indulgentiæ prædictæ. 41
De benedictione ſolemni Epiſcopali qualiter, & vbi danda; ac per quem. 42
De præeminentijs honorum Legato, ac Epiſcopo Cardinali Bonoñ. ſimul in Miſſa præſentibus. 43
De iunctura, & diſiunctura, ac eleuatione, & retentione manuū celebrantis. 44
De volutionibus celebrantis ad populum, & reuolutionibus ad altare eiuſdem ſtantis apud illum, ſiue apud faldiſtorium: Et de oſculationibus altaris ſine ſigno crucis. 45
De oblatione nauiculæ, & thuribuli pro incenſo benedicendo, & ponendo; & de forma benedictionis eiuſdem. 45
De incenſatione altaris, & oblatorum, ac celebrantis agenda, tam ſemel in veſperis, quàm bis in Miſſa. 47
De incenſatione Legati, & per quem, ac quomodo. 48
De incenſatione magiſtratus, oratorumque, ac Prælatorum, & totius chori, ac per quem, & quo ordine. 49
De pace danda cum ſua diſciplina, & per quem. 50

Secundi Libri.

D*E acceſſu Cardinalis Epiſcopi ad Eccleſiam, & de hora Tertiarum ſolēniter per ipſum cantanda, & de parando interim Cardinali celebraturo, ac omnibus miniſtris, & canonicis tam in presbyterio, quàm in ſacriſtia.* 52

De parandis à Diacono, & Subdiacono, & Aſſiſtente, quando, qualiterue, ac vbi. 54
De initio, & proſecutione Miſſæ ſolemnis per Epiſcopum Cardinalem cantandæ. 55
De omnibus, & ſingulis ſimul collectis cæremonijs, quibus ſolus celebrans Cardinalis, vel Prælatus in ſua Miſſa tam dicto, quàm facto vtitur. 60
De Veſperis per Cardinalem aut in die tantum, aut in vigilia tantum celebrandis, & de præparandis pro veſperis, & de paramentis miniſtrorum. 67
De acceſſu Epiſcopi Cardinalis ad veſperas, & quomodo, ac quãdo paretur pro illis. Necnon de fimbrijs pluuialis ſubleuandis, ac per quos, & quando. 68
De pronuntiatione duorum verborum, ſcilicet Pater noſter, quod eſt principium Dominicæ orationis, quando, & qualiter alte ne, an tacite fieri debeat. 69
De capitulis Veſperarum, & Tertiarum, per quem, & vbi cantandis. 69
De initio Veſperarum ſolemnium per Cardinalem celebrandarũ. 70
De antiphonis, pſalmodiaq., ac hymno cantandis, & per quos. 70
De cantico Magnificat, & de incenſatione altaris, & celebrantis, ac aliorum per quem, & qualiter. 71
De oratione ueſperali, & de luminaribus pro illa cantanda adhibendis, & qualiter. 71
De benedictione ſolemni danda in fine Veſperarum, abſque indulgentia. 71
De Miſſa, & Veſperis per Prælatum pontificaliter in præſentia Cardinalis celebrandis, & de diſciplina, ac delationibus celebrantis Prælati aduerſus Cardinalem. 72
De cæremonijs in Miſſa ſolemni per aliquem non Prælatũ coram Cardinali cantanda: Et primo de altaris præparatione. 73
De ſede Cardinalis non celebrantis, ſed diuino officio præſentis. 74
De locis Prælatorum, & aliorum nobilium officio præſentium, & de mazerio Cardinalis cuſtodiente tribunam. 74
De horis canonicis ante acceſſum Cardinalis non celebraturi, cantandis, & ob quam cauſam. 75
De paramentis altaris, & celebrantis, ac miniſtrorum. 75

De capellanis Miſſæ ſeruientibus, & eorum numero. 75
De aduentu, & habitu Cardinalis rem diuinam audituri. 75
De agendis per Cardinalem non celebraturum, ante altare. 76
De cæremonijs per D. Cardinalem Eccleſiæ Bonoñ. adminiſtratorem, ſeu commendatarium; & non in Epiſcopali, nec presbyterali, ſed tantum Diaconali ordine conſtitutũ, tam intra, quàm extra rem diuinam ſeruandis. 76
De incenſando ſolo altari, & Sacramento in principio Miſſæ non pontificalis. 78
De libro miſſali ante Cardinalem Epiſcopum, ſeu Legatum, & ante alterum, vel neutrum ex ipſis, ac in quibus officijs tenendo: deque legendis ex eodem libro. 78
De orationibus, ſiue collectis. 79
De Epiſtola coram Cardinali cantanda; & ubi. 80
De Euangelio ſimiliter cantando; & ubi, ac de libro oſculando, et quomodo. 80
De ſermone, confeſſione, & indulgentijs, ac benedictione poſt Euangelium. 80
De Symbolo, ideſt, Credo, quando, quomodo, & quare dicatur intra Miſſam. 81
De vtenſilibus altaris, & Miſſa conſeruandis, ac ubi, & de eiſdẽ ad altare portandis, & quomodo: Necnon de patena tenenda, ac qualiter, & quando ad altare reportanda. 82
De incenſatione generali omnium in Choro manentium. 82
De pace danda, & quomodo. 83
De legendis poſt communionem per Cardinalem. 83
De benedictione ſolemni, & indulgentia danda in fine Miſſæ. 83
De Veſperis in præſentia Cardinalis Epiſcopi celebrandis. 84
De Matutinis in nocte Natiuitatis D. N. Ieſu Chriſti per Cardinalem Epiſcopum ſimul cum prima Miſſa celebrandis. 85
De eiſdem ſolis matutinis per Cardinalem, ſed Miſſa coram ipſo per alium cantandis. 88
De Miſſa pontificali pro defunctis per Cardinalem cantanda. 89
De eadem Miſſa pro defunctis præſente Cardinali per alium: ſed abſolutione per Cardinalem cantanda, & de ſermone fiendo, qualiter, et quando. 91
De Veſperis, et Matutinis pro defunctis per Cardinalem agendis. 92

De

De benedictione, et diſtributione candelarum in die Purificationis. 92
De officio et benedictione, ac impoſitione Cinerum, in die prima Quadrageſimæ per Cardinalem peragendis. 95
De officio benedictionis, et diſtributionis palmarum, ac proceſſionis per Cardinalem; ſed de Miſſa coram eo per aliū fienda. 97
De Matutinis tenebroſis intra ſanctam hebdomadam, præſente Cardinali, et officium faciente. 99
De Miſſa per Suffraganeum, ſed de proceſſione pro Sacramento per Cardinalem reponendo in Cœna Domini. 101
De officio Paraſceue coram Cardinali agendo. 103
De officio, et Miſſa in Sabbato ſancto præſente Cardinali. 106
De communione generali, ac ſolemni per Cardinalem in die Paſchæ fienda. 111
De diuerſis tonis orationum, quæ cantantur tam in Miſſis; et Veſperis ſolemnibus, ferialibus, et pro defunctis, quàm in alijs officijs: necnon de tonis Epiſtolarum et Euangeliorum, ac Lectionum, et aliorum, quæ cantantur intra totum annum. 113. et ſeq.

FINIS TABVLAE.

Errata quædam grauiora, prætermiſſis quæ minuta ſunt tum in litteris quibuſdam inuerſis, tum in punctis.

Fol. 1. lin. 14. Cardinales Epiſcopos. lege Cardinales & Epiſcopos. fol. 6. à tergo. lin. 20. Cardinalium. Cardinalis. fol. 8. lin. 30. Sequentia. Sequentia. fol. 18. à tergo. lin. 5. ſine amictu. ſine amictu. fol. 22. à tergo. lin. 13. reliqui. aliqui. fol. 23. lin. 29. fecit. facit. lin. 31. accederet. accederes.

ROMAE.

Apud Vincentium Accoltum.

M. D. LXXXI.

2-2-3